

พลังแห่งแผ่นดิน

นวมินทรมหาราชา

พลังแห่งแผ่นดิน นวมินทรมหาราชา

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติ

พลังแห่งแผ่นดิน นวมินทรมหาราชา

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
คณะอนุกรรมการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี จัดพิมพ์

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๔๘ จำนวนพิมพ์ ๑๕,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๕๕ ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติมครั้งที่ ๑
จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
National Library of Thailand Cataloging in Publication Data
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ.
พลังแห่งแผ่นดิน นวมินทรมหาราชา. -- พิมพ์ครั้งที่ ๒. -- กรุงเทพฯ :
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๕๕.
๕๗๖ หน้า.

๑. ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, ๒๔๗๐ – --
พระราชประวัติ. ๒. ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา,
๒๔๗๐ – -- พระราชกรณียกิจ. I. ชื่อเรื่อง.

923.1593

ISBN 978-616-235-138-9

หนังสือเผยแพร่ ห้ามจำหน่าย

พิมพ์ที่ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
โทรศัพท์ ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐ โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒
E-mail : aprint@amarin.co.th
Homepage : http://www.amarin.com

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

คำนำ

ในโอกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๓๙ คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นภาษาอังกฤษ เรื่อง **KING BHUMIBOL: Strength of the Land** เพื่อเผยแพร่ให้ชาวต่างประเทศทราบถึงพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ พระอัจฉริยภาพ และพระปรีชาสามารถตลอดจนพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่อาณาประชาราษฎร์ เมื่อแล้วเสร็จคณะอนุกรรมการฯ แปลและเรียบเรียงเป็นหนังสือภาษาไทยเรื่อง **พลังแห่งแผ่นดิน นวมินทรมหาราชา** โดยจัดทำให้เนื้อหาเหมาะสมกับคนไทย เพื่อให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา และเยาวชนไทยได้รับทราบถึงพระมหากรุณาธิคุณ จากนั้น ได้แปลและเรียบเรียงเป็นภาษาต่างประเทศที่มีผู้ใช้มาก ๗ ภาษา ได้แก่ ภาษาจีน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมัน รัสเซีย สเปน และอาหรับ เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และเนื่องจากหนังสือฉบับภาษาอังกฤษ KING BHUMIBOL: Strength of the Land ได้เผยแพร่หมดในเวลาอันรวดเร็ว คณะอนุกรรมการฯ จึงได้จัดพิมพ์อีกครั้งเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๒ โดยปรับปรุงต้นฉบับเดิมให้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ขึ้น

ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ คณะอนุกรรมการฯ พิจารณาเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่สำคัญนานัปการ ผลงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อพัฒนาประเทศ ซึ่งมีมากกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ

ประสบผลสำเร็จอย่างงดงาม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของปวงชนชาวไทยดีขึ้นภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของคนไทยทุกระดับ รวมทั้งชาวต่างประเทศซึ่งน้อมนำไปปรับใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการที่สถาบัน มูลนิธิ สมาคม และองค์กรต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ทูลเกล้าฯ ถวายตำแหน่งกิตติมศักดิ์ รางวัล และเหรียญสดุดีพระเกียรติคุณเพิ่มขึ้นอีกมากมาย จึงเห็นสมควรจัดทำหนังสือ **พลังแห่งแผ่นดิน นวมินทรมหาราชา** ฉบับพิมพ์ ครั้งที่ ๒ โดยใช้ข้อมูลจากเล่มเดิมที่จัดทำไว้ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๒ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เพิ่มขึ้นไว้ด้วยกัน แล้วปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมข้อมูลเดิมให้ถูกต้องครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน เพื่อเผยแพร่ให้ปวงชนชาวไทย นักเรียน นิสิต นักศึกษา ได้รับทราบและน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างอเนกอนันต์ ตลอดระยะเวลา ๖๖ ปีที่ผ่านมา

คณะอนุกรรมการฯ ขอขอบคุณผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ เพื่อให้การจัดทำหนังสือ พลังแห่งแผ่นดิน นวมินทรมหาราชา เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์แก่ผู้อ่านตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

คณะอนุกรรมการจัดทำหนังสือ
เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
พุทธศักราช ๒๕๕๕

ความหมายตราสัญลักษณ์เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาส พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

อักษรพระปรมาภิไธย ภปร สีเหลืองทอง อันเป็นสีประจำวันพระบรมราชสมภพอยู่กลางตราสัญลักษณ์ ขลิบรอบตัวอักษรด้วยสีทองบนพื้นวงกลมสีน้ำเงินล้อมรอบด้วยกรอบโค้งเรียบ สีเหลืองทอง หมายความว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นศูนย์รวมดวงใจของคนไทยทั้งชาติ ด้านบนอักษรพระปรมาภิไธยเป็นเลข ๙ หมายถึงพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เลข ๙ นั้น อยู่ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฎ อันเป็นเครื่องประกอบพระบรมราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ และเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นสมเด็จราชาธิราช

ถัดลงมาด้านข้างซ้ายขวาของอักษรพระปรมาภิไธย มีลายพุ่มข้าวบิณฑ์สีทอง ซึ่งมีสัปตปฏลเศวตฉัตรประดิษฐานอยู่เบื้องบน

ด้านนอกสุดเป็นกรอบโค้งมีลวดลายสีทองบนพื้นสีเขียว หมายถึงสีอันเป็นเดชแห่งวันพระบรมราชสมภพ อีกทั้งยังหมายถึงความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์และความสงบร่มเย็น ด้านล่างอักษรพระปรมาภิไธยเป็นรูปกระต่ายสีขาว กระต่ายนั้นทรงเครื่องอยู่ในลักษณะกำลังก้าวย่าง อันหมายถึง ปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ตรงกับปีเถาะ ซึ่งปีกระต่ายเป็นเครื่องหมายแห่งปีนักษัตร โดยรูปกระต่ายอยู่บนพื้นสีน้ำเงิน

มีลายกระหนกสีทอง อันหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของประเทศไทย ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร

เบื้องล่างตราสัญลักษณ์เป็นแพรแถบสีชมพูขลิบทองเขียนอักษรสีทองความว่า “พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔”

สารบัญ

บทที่

๑ พระบรมราชสมภพ ๑

๒ นบมหาจักรีบรมราชวงศ์ ๑๑

๓ ทรงพระปรีชาชาญพูนเพิ่ม ๒๓

๔ เริ่มใฝ่สันผูกพันรัก ๓๗

๕ พระทรงศักดิ์นิวัตนครา ๔๓

๖ บรมราชาภิเษกสิริสวัสดิ์ ๕๕

๗ ทรงเจนจัดวิชาการทันสมัย ๖๕

๘ เทิดไท้ทรงงานล้ำคุณค่า ๘๙

๙ เจ้าหล้าเจ้าแผ่นดิน ๑๒๗

๑๐ ภูมินทร์หวังประชาพึ่งพาตนได้ ๑๕๗

๑๑ ขาดทุนคือกำไร ๒๔๗

๑๒ น้ำพระราชหฤทัยเปี่ยมรักราษฎร ๒๖๕

๑๓ ทรงอาทรทวยราษฎร์ ๒๗๗

๑๔ ภูวนาถรังสฤษฏ์มูลนิธิขัยพัฒนา ๓๐๓

๑๕ ทรงอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ๓๑๗

๑๖ น้อมนำนโยบายขยายการจราจร ๓๔๗

๑๗ พระภูธรพระราชทานฝนหลวง ๓๗๓

๑๘ สุสองโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๓๘๓

๑๙ พระมหากรุณาธิคุณในยามวิกฤต ๔๘๗

๒๐ เจริญมิตรทั่วหล้าประชาคม ๔๙๗

๒๑ บรมธรรมิกราชสุดดี ๕๑๗

๒๒ พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕๓๕

๒๓ พระราชาธิบดีแห่งปวงชน ๕๔๗

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก
กับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

บทที่ ๑
พระบรมราชสมภพ

เช้า วันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ เวลาแปดนาฬิกาสี่สิบห้านาที มีเรื่องน่าตื่นเต้นยินดีเรื่องหนึ่งเกิดขึ้นที่เมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา

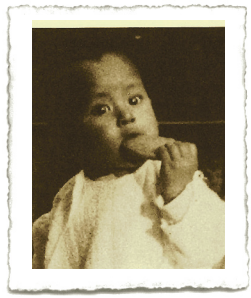

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลเดช

ที่ตึกฟิสก์ของโรงพยาบาลเมานต์ ออเบิร์น (Mt. Auburn Hospital) ซึ่งขณะนั้นมีชื่อว่า โรงพยาบาลเคมบริดจ์ (Cambridge Hospital) ในเมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์ แพทย์ผู้ชำนาญชื่อ **ดับเบิลยู สจ๊วต วิตต์มอร์ (Dr. Whittemore)** ทำหน้าที่สูติแพทย์ในเช้าวันนั้น ความจริงการที่ทารกถือกำเนิดย่อมเป็นที่น่ายินดีทุกครั้งไม่ว่าผู้ถือกำเนิดจะเป็นใคร แต่ในเช้าวันนั้น หากแพทย์และพยาบาลหรือใครก็ตามทราบล่วงหน้าว่า คณะของตนจะเป็นผู้ทำคลอดเด็กชายซึ่งต่อมาคือ พระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียวที่เสด็จพระราชสมภพในสหรัฐอเมริกา คงไม่ต้องสงสัยเลยว่าคณะแพทย์พยาบาลคณะนั้นจะพากันตื่นเต้นปลาบปลื้มมากขึ้นสักเพียงใด เช้าตรู่ที่แสนเหน็บหนาววันนั้น คุณหมอคนเก่งยืนมองพยาบาลกระวีกระวาดทำความสะอาดร่างกายทารกน้อยเพศชาย แล้วนำไปบรรจงวางในอ้อมอกของ **มิสซิสสังวาลย์ สงขลา** มารดาที่ยิ้มแย้มรออยู่

ตลอดยี่สิบเอ็ดวันที่อยู่ในโรงพยาบาล ทารกน้อยน่ารักไม่กวนใจพยาบาลเลย ล่วงมาถึงปัจจุบัน คณะพยาบาลซึ่งประกอบด้วย คุณพยาบาลเลย์ตัน (Leighton) คุณพยาบาลเฟย์ (Fay) คุณพยาบาลเวลดัน (Weldon) และคุณพยาบาล

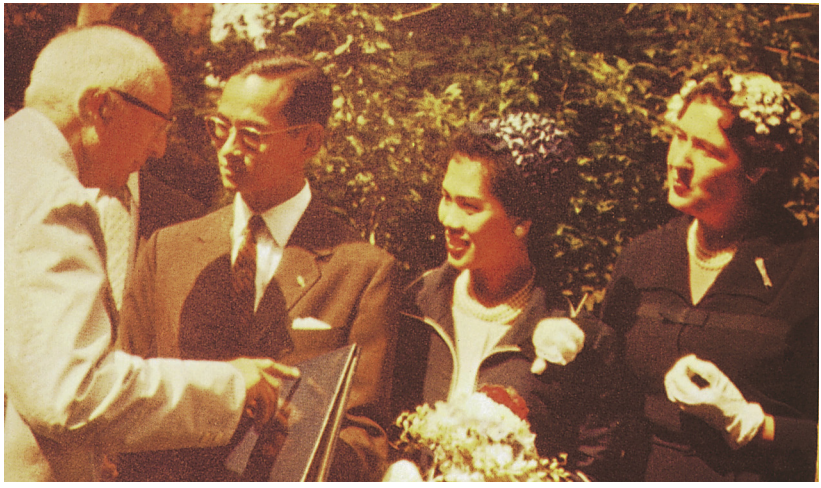

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
มีพระราชปฏิสันถารกับนายแพทย์ ดับเบิลยู สจ๊วต วิตต์มอร์ ผู้ถวายพระประสูติกาล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
ทรงฉายพระรูปร่วมกับนายแพทย์และนางพยาบาล ผู้ถวายพระประสูติกาล

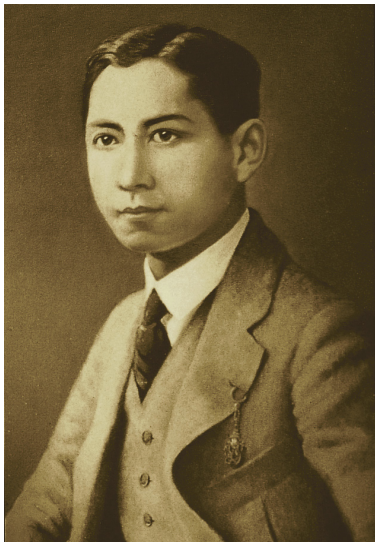

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

แฮร์ริงตัน (Harrington) ยังจำได้ดีว่า ทารกน้อยนั้นช่างรู้นอนและเลี้ยงง่ายจริงๆ ทั้งยังเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของพยาบาลพี่เลี้ยงทั้งสี่ด้วย ทารกน้อยเพศชายคนนั้นก็คือ พระโอรสองค์ที่สามในสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลอดุลเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ หรือที่ชาวต่างประเทศขานพระนามว่า **เจ้าฟ้าชายมหิดล แห่งสงขลา** สมาชิกพระองค์หนึ่งแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ของประเทศไทย ซึ่งในสมัยนั้นประเทศไทยยังมีชื่อว่า ***สยาม*** ขณะนั้น สมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลฯ กำลังทรงศึกษาที่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) พระโอรสของพระองค์ซึ่งมิได้ทรงอยู่ในสายตรงที่จะสืบราชสันตติวงศ์ ทรงได้รับพระราชทานพระนามจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่า **พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลเดช ภูมิพล** แปลว่า ***พลังของแผ่นดิน*** พระนามนี้เสมือนจะบ่งบอกเป็นนัยว่า ในภายภาคหน้าพระองค์จะ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระโอรส และพระธิดาทั้งสามพระองค์

ทรงมีความสำคัญยิ่งใหญ่ต่อพสกนิกรชาวไทย ดุจดังความหมายของพระนามนั้น

๑๘ ปีต่อมา เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช[๑] ได้รับอัญเชิญให้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เฉลิมพระปรมาภิไธยว่า **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร**

คุณพยาบาลแห่งโรงพยาบาลเคมบริดจ์ที่กล่าวนามมาแล้วข้างต้น คงไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่า ทารกน้อยที่เธอ

[๑] *เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้รับอัญเชิญขึ้นครองสิริราชสมบัติ ได้ทรงสถาปนาพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลเดช เป็น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗*

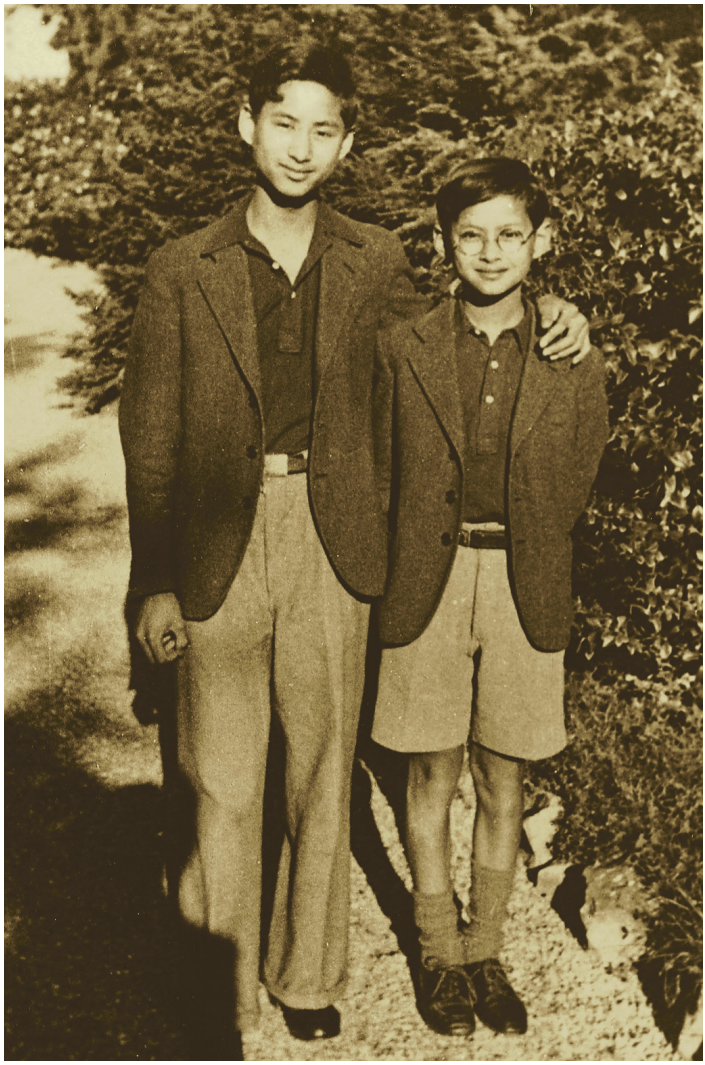

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเข้าร่วมการแข่งเรือใบในกีฬาแหลมทอง ครั้งที่ ๔

ทั้งหลายช่วยกันทำคลอดและช่วยกันอภิบาลตามหน้าที่นั้น จะเจริญวัยขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ทรงได้รับเหรียญทองในการแข่งขันกีฬานานาชาติ คือ เหรียญรางวัลชนะเลิศการแข่งเรือใบในกีฬาแหลมทอง ครั้งที่ ๔ (SEAP Games)[๑] อันเป็นกีฬาระหว่างประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และก็คงไม่อาจคาดเดาได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชจะทรงได้รับเชิญเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของ*สถาบันการดนตรีและศิลปะการแสดงแห่งกรุงเวียนนา*[๒] *(The Academy for Music and Performing Arts in Vienna)* สาธารณรัฐออสเตรีย เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๗ อีกทั้งยังทรงเป็นชาวเอเชียคนแรกที่ได้รับเกียรติอันสูงส่งนี้ โดยทรงเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ลำดับที่ ๒๓ ของสถาบันฯ นักดนตรีชาวเอเชียที่มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่ง

[๑] *Southeast Asian Peninsular Games*

[๒] *ปัจจุบัน เปลี่ยนฐานะเป็น มหาวิทยาลัยการดนตรีและการแสดงแห่งกรุงเวียนนา*

ที่ได้รับเกียรติเช่นเดียวกันนี้ คือ นักไวโอลินชาวอิสราเอล ชื่อ **เยฮูดิ เมนูฮิน (Yehudi Menuhin)** นอกจากนั้น เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๓ **ไม้ค์ ทอดด์ (Mike Todd)** ผู้สร้างและผู้กำกับภาพยนตร์ชื่อดังได้อัญเชิญเพลงพระราชนิพนธ์ *บลูเดย์ (Blue Day)* ไปบรรเลงประกอบการแสดงละครบรอดเวย์ เรื่อง *พี้บโชว์ (Peep Show)* และเปลี่ยนชื่อเพลงเป็น *บลูไน้ท์ (Blue Night)* คนส่วนมากที่อัญเชิญพระราชประวัติของพระองค์ไปเผยแพร่ มักจะชื่นชมยกย่องพระอัจฉริยภาพด้านดนตรีแจ๊สของพระองค์อยู่เสมอ เป็นการบังเอิญโดยแท้ที่ **สแตน เก็ตซ์ (Stan Getz)** นักดนตรีแจ๊สชื่อดังชาวอเมริกัน ซึ่งชำนาญในการเป่าแซ็กโซโฟน ก็เกิดในปีเดียวกับที่พระองค์เสด็จพระราชสมภพ

คุณพยาบาลเหล่านั้นก็คาดไม่ถึงอีกเช่นกันว่า ทารกน้อยที่เคยหลับอย่างแสนสุขอยู่บนเตียงในห้องเด็กแรกเกิดของโรงพยาบาลเคมบริดจ์เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๐ จะมีชื่อรวมอยู่ในรายนามนักประดิษฐ์คิดค้น และนักวิทยาศาสตร์ของโลก เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของโลกที่ทรงได้รับสิทธิบัตรผลงานประดิษฐ์คิดค้นเครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย หรือเรียกว่า ***กังหันน้ำชัยพัฒนา*** ใช้เติมออกซิเจนให้น้ำในสระและแหล่งน้ำนิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นผลงานประดิษฐ์ที่ใช้ได้ผลเป็นอย่างมากในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของบริเวณที่นำกังหันน้ำนี้ไปใช้ และเห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจนตลอดเวลาหลายปีที่ผ่านมา การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอรับสิทธิบัตรดังกล่าวนี้ แสดงให้

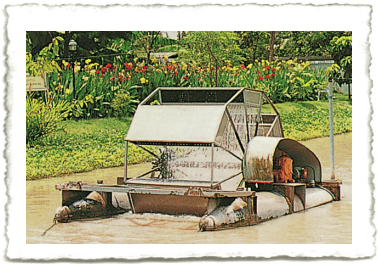

กังหันน้ำชัยพัฒนา

ชาวโลกประจักษ์ว่า พระมหากษัตริย์ก็ทรงสามารถมีบทบาทในการพัฒนาประเทศชาติอย่างได้ผลแท้จริง และยังทำให้ราษฎรของพระองค์ตระหนักดีว่าพระองค์มีน้ำพระราชหฤทัยเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาคุณ ทรงคำนึงถึงประโยชน์สุขของพสกนิกรของพระองค์อยู่ตลอดเวลา เห็นได้จากการที่มีพระราชดำริและทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการมิได้ว่างเว้น เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมของพสกนิกรของพระองค์ให้ดีขึ้น

ในปัจจุบัน หากผู้ใดมีโอกาสไปเดินแถวถนนอันร่มรื่นของเมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์ อาจจะแปลกใจที่ได้พบชื่อ ***จตุรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (King Bhumibol Adulyadej Square)*** ชื่อจตุรัสแห่งนี้สะท้อนให้เห็นความภาคภูมิใจของชาวเมืองเคมบริดจ์ในฐานะที่เมืองของเขาเป็นสถานที่แห่งเดียวในสหรัฐอเมริกาที่เคยมีพระมหากษัตริย์เสด็จพระราชสมภพ ผู้คนที่นั่นพากันสนใจในพระราชกรณียกิจของพระองค์มาเป็นเวลานานแล้ว และความพยายามเพื่อให้เมืองเคมบริดจ์มีส่วนร่วมเฉลิมพระเกียรติในฐานะที่มีความผูกพันกับพระองค์ได้บรรลุผล เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้อัญเชิญพระปรมาภิไธย **King Bhumibol Adulyadej** ไปเป็นชื่อของจตุรัส เพื่อเป็นเครื่องหมายรำลึกถึงสถานที่ที่เสด็จพระราชสมภพ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระราชธิดาพระองค์เล็กได้เสด็จแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปทรงเปิดป้ายจัตุรัสดังกล่าว เมื่อวันที่ ๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๓ และเมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯไปทรงเปิดแพรคลุมป้ายแผ่นทองสัมฤทธิ์จารึกข้อความเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ต่อมาในโอกาส

จตุรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุ ๗๖ พรรษา ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๖ นายกเทศมนตรีเมืองเคมบริดจ์ ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน สถานกงสุลใหญ่กิตติมศักดิ์ ณ นครบอสตัน และชุมชนชาวไทยในนครบอสตันและเมืองเคมบริดจ์ได้จัดพิธีมอบจตุรัสซึ่งได้ปรับปรุงให้สวยงามสมพระเกียรติยิ่งขึ้นอีกครั้ง เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๖ □

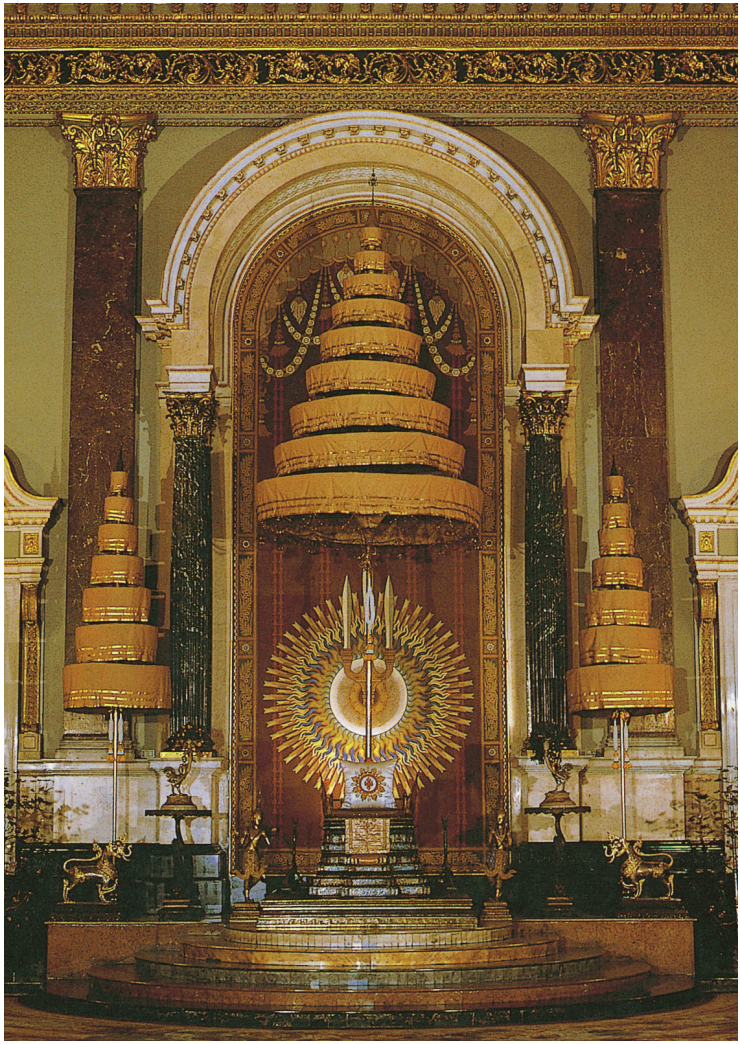

เครื่องหมาย **มหาจักรีบรมราชวงศ์** ประดิษฐานเบื้องหลังพระที่นั่งพุดตานถม
ภายใต้นพปฎลมหาเศวตฉัตร ณ ท้องพระโรงกลาง พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

บทที่ ๒
นบมหาจักรีบรมราชวงศ์

พระบรมราชจักรีวงศ์ได้สืบสายราชสกุลต่อเนื่องกันมานับตั้งแต่พุทธศักราช ๒๓๒๕ ซึ่งเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานีของสยามประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกมหาสมาคม เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา

เมื่อวันเสาร์ที่ ๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑ พสกนิกรชาวไทยได้เฉลิมฉลองโอกาสอันเป็นมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติยาวนานยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดของประเทศไทย คือ ๔๒ ปี ๒๓ วัน หลังจากนั้นหนึ่งปี เมื่อเจ้าชายฟรันซ์ โยเซฟที่สองแห่งราชรัฐลิกเตนสไตน์ (Prince Franz Joseph II of Liechtenstein) ซึ่งเคยได้ชื่อว่าครองราชสมบัติยาวนานที่สุดในโลก สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จึงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองสิริราชสมบัติยาวนานที่สุดในโลก ที่ยังทรงดำรงพระชนมชีพอยู่ เจ้าผู้ครองแผ่นดินที่ทรงครองสิริราชสมบัติยาวนานเป็นลำดับที่สองรองลงมา คือเจ้าชายเรนิเอร์ที่สามแห่งราชรัฐโมนาโก (Prince Rainier III of Monaco) เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๒ ครั้นถึงพุทธศักราช ๒๕๕๔ ประเทศไทยก็ได้เฉลิมฉลองโอกาสอันน่าชื่นชมอีกครั้งหนึ่งคือ โอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๔ พรรษา และ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่างๆ

ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๕ ปี รัชสมัยของพระองค์จึงเทียบเคียงได้กับรัชสมัยของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์อื่นๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีและทรงครองราชย์ยาวนานในประวัติศาสตร์ เช่น พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ (His Majesty King Louis XIV) แห่งฝรั่งเศส ทรงครองราชย์เป็นเวลา ๗๒ ปี สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย (Her Majesty Queen Victoria) แห่งอังกฤษ ทรงครองราชย์เป็นเวลา ๖๔ ปี และสมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโต (His Majesty Emperor Hirohito) แห่งญี่ปุ่น ทรงครองแผ่นดินเป็นเวลา ๖๒ ปี

แม้ว่าตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระมหากษัตริย์จะไม่ทรงมีบทบาททางการเมือง แต่เมื่อใดที่บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะคับขัน ประชาชนได้รับความเดือดร้อนทุกข์ยาก เมื่อนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล

อดุลยเดชก็ต้องทรงรับเป็นพระราชธุระขจัดปัดเป่าทุกข์ภัยนั้นๆ บทบาทของพระองค์จึงโดดเด่นในฐานะพระประมุขของประเทศ ทรงเป็นศูนย์รวมความรักและความสามัคคีของคนในชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแก้ไขให้ปัญหาต่างๆ ผ่านพ้นไปได้ด้วยดีทุกครั้ง ด้วยการทรงงานอย่างตรากตรำ ประชาชนล้วนมีความจงรักภักดีในพระองค์อย่างแท้จริง มิใช่ด้วยพระราชทรัพย์หรือพระราชอำนาจใดๆ หากแต่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ พระเมตตาคุณ และความรักอันยิ่งใหญ่ที่พระราชทานแก่ปวงชนโดยแท้ พระองค์มีพระราชปณิธานที่จะทรงช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนไม่ว่าเรื่องใด จึงทรงเลือกที่จะพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์แก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือมากที่สุด นั่นคือ ผู้ที่ยากจน ผู้ด้อยการศึกษา และผู้ป่วยเจ็บ พระมหากรุณาธิคุณนี้เป็นผลดีอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งยังมีผลทางอ้อมต่อการพัฒนาแนวความคิดด้านการเมืองของประเทศด้วย

การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงได้รับความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นจากประชาชนของพระองค์นั้น อาจกล่าวได้ว่าเนื่องจากพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงงานหนักที่สุดในโลก แต่กระนั้นก็ยังสนพระราชหฤทัยปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านอื่นๆ อีกมาก ทรงเป็นนักกีฬา และอัครศิลปิน ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน ในขณะเดียวกัน ก็ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อพสกนิกรของพระองค์ และทรงประกอบพระราชกรณียกิจตามโบราณราชประเพณีควบคู่ไปด้วย พระองค์มิได้พึงพอพระราชหฤทัยที่จะได้รับการเทิดทูนแบบรูปเคารพ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการในการพัฒนาประเทศชาติ ทรงขจัดปัดเป่าบรรเทาความยากจนและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน ทรงพระวิริยอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินไปในพื้นที่ทุกสภาพ โดยมิทรงย่อท้อต่อความลำบากตรากตรำแม้บนภูเขาสูงในถิ่นที่

แสนทุรกันดาร พระองค์ทรงพระอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร ซึ่งมาเฝ้ารอรับเสด็จด้วยความตื่นเต้น พสกนิกรของพระองค์ประสงค์จะอวดผลผลิตของตน เป็นต้นว่าต้นกาแฟที่แตกใบอ่อน ต้นท้อ หรือไม่ก็หน่อไม้ฝรั่ง ผู้ที่สนใจเฝ้าสังเกตดูวิธีการที่ทรงพระราชดำริริเริ่มและทรงดำเนินการใดๆ จนเป็นผลสำเร็จมักจะอดทึ่งมิได้ เพราะมิใช่เป็นเพียงมีพระราชบัญชาให้ผู้หนึ่งผู้ใดนำไปวางแผนหรือไปสั่งต่อให้ผู้อื่นดำเนินการ หากแต่จะพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อใช้ในการดำเนินงาน ทรงศึกษาโครงการทุกโครงการอย่างละเอียดถี่ถ้วน ก่อนที่จะพระราชทานให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปสนองพระราชดำริ ดังนั้น พื้นที่ภายในบริเวณรั้วเหล็กซึ่งล้อมรอบด้วยคูน้ำสวยงามอันเป็นที่ประทับในกรุงเทพมหานคร มีชื่อว่า ***พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน*** จึงเป็นบริเวณที่มีแปลงทดลองปลูกข้าวและพืชพันธุ์ต่างๆ มีฝูงวัว รวมทั้งห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ที่ดำเนินการอย่างเต็มรูปแบบอยู่ด้วย

การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ เป็นเรื่องที่มิได้คาดการณ์ล่วงหน้ากันมาก่อน แต่ก็ใช่ว่าจะมิได้ทรงเตรียมพระองค์สำหรับพระราชภาระนี้เสียทีเดียว ทั้งนี้ เพราะว่าทรงสืบสายพระโลหิตจากราชสกุลที่ดำรงความเป็นผู้นำอยู่แล้ว กล่าวคือ สมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลอดุลเดช พระบรมราชชนกของพระองค์นั้น เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีพระบรมราชชนกเป็นพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกัน คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว[๑]

พระบรมราชจักรีวงศ์สืบทอดย้อนหลังไปถึงท่านเจ้าพระยาผู้หนึ่ง นามเดิมว่า **ทองด้วง** ซึ่งเป็นข้าราชการ

---

[๑] *ดูผังราชสกุลท้ายเล่ม*

สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (ภาพจิตรกรรมที่โดมพระที่นั่งอนันตสมาคม)

ระดับสูงสมัยอยุธยา ในสมัยกรุงธนบุรี ท่านผู้นี้ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเลื่อนยศสูงขึ้นเป็นลำดับอย่างรวดเร็วด้วยความสามารถ จนได้เป็นแม่ทัพเอก ประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ว่าแม่ทัพผู้นี้ได้รับชัยชนะในการศึกสงครามมาแล้วถึงสิบเอ็ดครั้ง จนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น **เจ้าพระยาจักรี** เทียบได้กับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดแห่งกองทัพไทยในปัจจุบัน และต่อมาได้รับการสถาปนาเป็น **สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก** ซึ่งได้ปราบดาภิเษกขึ้นครองราชสมบัติเมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๕ และสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช หรือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ปฐมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์นั้น เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อมีพระชนมพรรษา

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช

ถึง ๔๖ พรรษา ได้ทรงผ่านการทำศึกสงครามกับพม่าและหัวเมืองต่างๆที่กระด้างกระเดื่องยืดเยื้อยาวนานถึง ๖ ปี พระองค์ทรงยึดมั่นในขนบประเพณีไทย และทรงเล็งเห็นว่าจำเป็นต้องปลูกฝังความรู้สึกรักชาติให้แน่นแฟ้นในหมู่คนไทย เพื่อจะได้เป็นเครื่องชักนำให้ประชาชนกลับมารวมพลังกัน หลังจากที่ได้แตกฉานซ่านเซ็นและบ้านเมืองอยู่ในภาวะยุ่งเหยิงมาเป็นเวลาหลายปี พระราชปณิธานที่ทรงมุ่งมั่นก็คือ การสร้างราชธานีอันเป็นที่รักขึ้น ณ สถานที่แห่งใหม่ที่ ***บางกอก (Bangkok)*** ซึ่งปัจจุบันคือ ***กรุงเทพมหานคร***[๑] แปลว่า ***เมืองของเทพเทวา***

[๑] *กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุธยา มหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์*

กรุงเทพมหานคร

ชาวต่างประเทศรู้จักกรุงเทพฯ ในชื่อ ***บางกอก*** ผู้ที่มาเยือนกรุงเทพฯ จะพบว่าวัดวาอารามเก่าแก่ที่สุดหลายแห่งและพระที่นั่งบางองค์มีชื่อเหมือนกับวัดและพระที่นั่งในกรุงศรีอยุธยา ราชธานีเก่าของไทย ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางเหนือไม่ไกลนัก

แม้ว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชผู้ทรงปกครองแผ่นดินในรัชกาลก่อนพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงสถาปนาเมืองหลวงขึ้นใหม่ที่กรุงธนบุรีทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนหน้านั้นไม่นานก็ตาม แต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

มหาราชทรงปราบดาภิเษกเป็นปฐมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๕ ก็ได้ตัดสินพระราชหฤทัยที่จะสถาปนาเมืองหลวงใหม่ บนฝั่งตรงข้ามทางตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ด้วยทรงเห็นว่ากรุงธนบุรีเมืองหลวงบนฝั่งตะวันตกนั้น เป็นทำเลที่ป้องกันรักษาได้ยาก ศูนย์กลางแห่งใหม่ที่ทรงสร้างขึ้นอยู่ณบริเวณที่เป็นพระบรมมหาราชวังในปัจจุบัน ราชธานีไทยในครั้งนั้นมีอาณาเขตกว้างไกลเลยกำแพงพระบรมมหาราชวังในปัจจุบันออกไปมาก และมีลักษณะของความเป็นมหานครเฉกเช่นกรุงศรีอยุธยา[๑] เรือจากประเทศทั่วโลกต่างมุ่งสู่ท่าเรือกรุงเทพฯ พ่อค้าวาณิชย์จากโลกตะวันออกและตะวันตกเดินทางมาค้าขายกันที่นี่ จนกรุงเทพฯ เจริญเติบโตเป็นชุมทางการค้าสำคัญกับประเทศในตะวันออกไกล

เมื่อปลายคริสตศตวรรษที่ ๑๘ ราชอาณาจักรสยามในแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเริ่มเป็นปึกแผ่นมั่นคง เจริญรุ่งเรืองขึ้นด้วยการค้าขายกับประเทศจีน แต่ก็ยังมีบรรดาหัวเมืองที่มีอำนาจแข็งกล้ากระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในพระราชอาณาจักร แต่ละเมืองมีความสวามิภักดิ์ต่อเมืองหลวงมากน้อยต่างกัน อาจกล่าวได้ว่า พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งมีพระนามเดิมว่า **ฉิม**[๒] ได้ทรงเจริญวัย และโดยเสด็จไปในการพระราชสงครามเคียงข้างสมเด็จพระบรมราชชนกในสมรภูมิตลอดมา เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จ

---

[๑] *เชื่อกันว่ากรุงศรีอยุธยาในคริสตศตวรรษที่ ๑๗ มีพลเมืองประมาณสองล้านคน ซึ่งมากกว่าประชาชนในกรุงลอนดอน หรือกรุงปารีสในสมัยเดียวกันนั้น*

[๒] *ทรงได้รับสถาปนาพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร เมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๕ ต่อมา เมื่อพุทธศักราช ๒๓๔๙ ได้รับพระราชทานอุปราชาภิเษกเป็น กรมพระราชวังบวรสถานมงคล*

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

สวรรคตเมื่อพุทธศักราช ๒๓๕๒ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ ซึ่งดำรงพระอิสริยยศพระมหาอุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ได้ทรงสืบราชสมบัติต่อมา ทรงพระนามว่า **พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย** หรือ **สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒** ขณะนั้นมีพระชนมพรรษา ๔๑ พรรษา

ในระยะเวลาสองร้อยกว่าปีที่ผ่านไป มีเหตุการณ์ต่างๆ ที่ทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก จนยากที่จะนึกภาพออกว่าแผ่นดินไทยในรัชสมัยต้นรัตนโกสินทร์มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกับรัชสมัยปัจจุบันอย่างไร ในตอนแรกเราอาจนึกภาพพระมหากษัตริย์นักรบสองพระองค์ คือ

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ และ **สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒** เสด็จฯ ไปในการพระราชสงคราม ทรงต่อสู้ข้าศึกศัตรูที่เข้ามารุกรานแผ่นดินไทยครั้งแล้วครั้งเล่า พระราชหฤทัยกล้าหาญแข็งแกร่งด้วยทรงกรำศึกและทรงเผชิญกับความตายและการสูญเสียอย่างมหันต์ แม้ว่าในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย บ้านเมืองจะเริ่มสงบราบคาบขึ้นกว่าในรัชกาลก่อนก็ตาม แต่สิ่งที่น่ามหัศจรรย์ใจ ก็คือ ทั้งสองพระองค์ทรงเป็น***กวีที่ล้ำเลิศ*** วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นเครื่องแสดงถึงการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อเนื่องไปถึงรัชกาลต่อๆ มา พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระราชนิพนธ์บทละครอันเป็นอมตะขึ้นใหม่สองเรื่อง ได้แก่ รามเกียรติ์ และ อิเหนา ซึ่งเชื่อว่าฉบับดั้งเดิมสูญหายไปในคราวที่กรุงศรีอยุธยาแตก ต่อมาพระราชโอรสของพระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ก็ทรงเป็นกวีที่ปราดเปรื่องยิ่งเช่นกัน โปรดให้ชุมนุมบรรดากวีเอกในราชสำนัก เพื่อสร้างสรรค์ผลงานวรรณคดีเป็นเนืองนิจ กวีที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งในยุคนั้น ก็คือ **สุนทรภู่** องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational

อนุสาวรีย์สุนทรภู่ กวีเอกของโลก (พ.ศ. ๒๓๒๙-๒๓๙๘) จังหวัดระยอง

Scientific and Cultural Organization) หรือยูเนสโกได้ประกาศเฉลิมพระเกียรติ **พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย** และเชิดชูเกียรติ **สุนทรภู่** เป็น ***บุคคลดีเด่นของโลกทางวัฒนธรรม*** เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๑ และ ๒๕๒๙ ตามลำดับ

ความเป็นนักรบผสมผสานกับความเป็นศิลปินของพระมหากษัตริย์ทั้งสองพระองค์นี้ เป็นเอกลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์โดยแท้ พระคุณลักษณะทั้งสองประการนี้ ทำให้ภาพพระบุคลิกลักษณะที่เข้มแข็งแกร่งกล้าของพระมหากษัตริย์นักรบผู้จัดเจนศึกกลับเปลี่ยนเป็นอ่อนโยนและสะท้อนให้เห็นพระปรีชาสามารถในหลายแง่มุมที่คนทั้งหลายอาจคิดไม่ถึง หากแต่เป็นพระราชจริยวัตรที่น่าชื่นชมยิ่งนัก ซึ่งพระมหากษัตริย์พระองค์ปัจจุบัน คือ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช** ก็มีพระคุณลักษณะดังกล่าวนี้เฉกเช่นกัน พระองค์ทรงใฝ่เรียนรู้และทรงมุ่งมั่นอย่างแท้จริงที่จะพัฒนาประเทศและทรงเสริมสร้างความสมัครสมานสามัคคีในหมู่พสกนิกรของพระองค์ ในขณะเดียวกัน ก็ทรงเป็นทั้งนักประดิษฐ์ ศิลปิน ช่างภาพ นักกีฬา นักเขียน นักแปล นักดนตรี ฯลฯ ที่ประสบความสำเร็จระดับแนวหน้า เคยมีผู้กล่าวขวัญถึงพระองค์ว่าเป็น ***พระมหากษัตริย์ผู้มีพระราชหฤทัยสงบเยือกเย็นที่สุดในแผ่นดิน***[๑] แม้ว่ากาลเวลาและเหตุการณ์บ้านเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยที่การปฏิวัติและจลาจลเป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่พระบรมราชจักรีวงศ์ยังคงมีพระมหากษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถปราดเปรื่องหลากหลาย ทรงไว้ซึ่งมหิทธาเดชานุภาพไม่เปลี่ยนแปลง □

---

[๑] *Lionel Hampton, quoted by Harry Rolnick in* ***Swasdee*** *Magazine, March, 1987.*

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี กับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

บทที่ ๓
ทรงพระปรีชาชาญพูนเพิ่ม

พี่ เป็นแบบฉบับที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อยังทรงพระเยาว์ คือ **สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี** ปวงชนชาวไทยล้วนเศร้าเสียใจอย่างยิ่งที่พระองค์ได้เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเป็นสตรีที่มีคุณลักษณะน่าสนใจเป็นพิเศษ พระองค์เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๔๓ ทรงสูญเสียผู้เป็นที่รักตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ กล่าวคือ ทรงกำพร้าพระชนก ซึ่งมีอาชีพเป็นช่างทอง และพระชนนี เมื่อพระชนมายุเพียง ๙ พรรษา จาก พระนิพนธ์ เรื่อง ***แม่เล่าให้ฟัง***[๑] ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์[๒] ทำให้ทราบว่าสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีในวัยเยาว์มีพระบุคลิกภาพสงบเสงี่ยมแต่ช่างคิด เมื่อพระชนกและพระชนนีถึงแก่กรรม พระองค์ต้องทรงย้ายที่ประทับ ต่อมาทรงอยู่ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ฯ โดยทรงพำนักอยู่ในบ้านของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

---

[๑] *สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์, **แม่เล่าให้ฟัง** กรุงเทพฯ:คุรุสภา, ๒๕๒๕.*

[๒] *พระธิดาพระองค์ใหญ่ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี*

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (ที่ ๓ จากซ้าย) กับพระสหายที่เมืองเบอร์กลี่ รัฐแคลิฟอร์เนีย

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงมีความคิดรอบคอบและเห็นการณ์ไกล เมื่อทรงพระเยาว์ พระชนมายุเพียง ๑๓ พรรษา ก็ได้ตัดสินพระราชหฤทัยเลือกศึกษาวิชาพยาบาล และทรงสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนผดุงครรภ์และหญิงพยาบาลแห่งศิริราช ภายในเวลาเพียงสามปี เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๙ ทรงเป็นนักเรียนที่มีพระชนมายุน้อยที่สุดในชั้นเรียน ในช่วงเวลานั้น สงครามโลกครั้งที่หนึ่งกำลังปะทุดุเดือด และพระองค์ท่านซึ่งขณะนั้นคือ **นางสาวสังวาลย์ ตะละภัฏ** ได้รับพระราชทานทุนเล่าเรียนจากสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าไปทรงศึกษา ณ สหรัฐอเมริกา เมื่อปลายเดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๖๐

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จฯ โดยเรือเดินทะเลไปยังฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกา ประทับที่เมืองเบอร์กลี่ รัฐแคลิฟอร์เนีย เป็นเวลาเกือบหนึ่งปีเต็ม ต่อจากนั้น เสด็จฯ ไปประทับกับครอบครัว **สตรอง (Strong Family)** ที่เมืองฮาร์ตฟอร์ด รัฐคอนเนคติกัตอีกหนึ่งปีเพื่อทรงศึกษาภาษาอังกฤษก่อนที่จะทรงเข้าศึกษาใน ***วิทยาลัยซิมมอนส์ (Simmons College)***

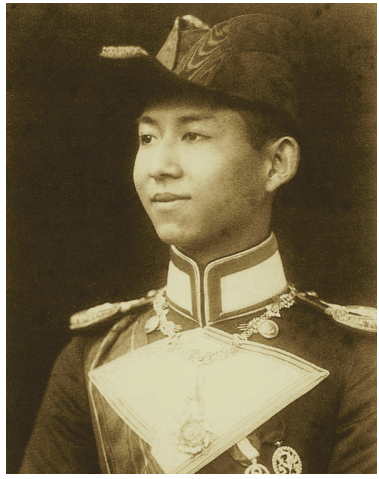

เมืองบอสตัน รัฐแมสซาชูเซตส์ ทรงพยายามศึกษาหาความรู้ในเรื่องต่างๆ แทบทุกด้าน แม้กระทั่งเสด็จไปเข้าโบสถ์เมธอดิสต์ ทรงเข้าเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ และโปรดอ่านคัมภีร์ไบเบิล ต่อมา เมื่อเสด็จพระราชดำเนินโดยรถไฟไปยังเมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์เพื่อประทับกับ**ครอบครัววิลลิสตัน (Williston Family)** แล้วจึงได้ทรงเข้าศึกษาในวิทยาลัยซิมมอนส์ ได้ทรงเข้าร่วมกิจกรรมของโบสถ์คองกริเกชั่นด้วย อย่างไรก็ตาม ยังทรงรำลึกถึงความเป็นคนไทยและการเจริญวัยมาอย่างไทยอยู่เสมอ จึงได้ทรงกระตือรือร้นสนพระราชหฤทัยที่จะทรงศึกษาพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งขณะนั้นทรงเป็นนักศึกษาพยาบาล ผู้ทรงพระสิริโฉมงดงามมาก ได้ทรงพบรักกับ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็น **สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอดุลเดชกรมขุนสงขลานครินทร์** ผู้ทรงสำเร็จการศึกษาจาก

โรงเรียนแฮร์โรว์ [๑] ***(Harrow School)*** ประเทศอังกฤษ และเคยทรงดำรงพระยศเรือตรีของกองทัพเรือเยอรมัน และเรือตรีแห่งราชนาวีไทย สมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลฯ ได้ทรงลาออกจากราชนาวีไทยเพื่อทรงศึกษาต่อด้านการแพทย์และสาธารณสุขด้วยทรงตระหนักว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับประเทศไทยในขณะนั้น และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ซึ่งเป็นพระเชษฐาร่วมพระราชบิดา ให้เสด็จไปศึกษาต่อวิชาแพทย์ ณ ***มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด*** [๒] ***(Harvard University)*** ประเทศสหรัฐอเมริกา ทรงสำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรด้านสาธารณสุขจากสถาบันร่วมระหว่าง M.I.T. กับมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และได้รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยมจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด

หลังจากสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลฯ ทรงคุ้นเคยสนิทสนมกับนางสาวสังวาลย์ ตะละภัฏ เป็นเวลานานสองปี จึงได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เสกสมรส เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๓ และได้รับพระราชทานน้ำสังข์สมรสที่วังสระปทุม นางสาวสังวาลย์ ตะละภัฏ จึงเป็น **หม่อมสังวาลย์ มหิดล** หลายปีหลังจากนั้น วังสระปทุมแห่งนี้ได้เป็นสถานที่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงอภิเษกสมรสเช่นกัน

คู่สมรสใหม่ได้ย้ายที่ประทับหลายครั้ง จนถึงปีที่สามทุกอย่างจึงลงตัว พอที่จะสร้างครอบครัวเป็นหลักฐานได้ ขณะที่สมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลฯ พร้อมด้วยหม่อมสังวาลย์ประทับ ณ กรุงลอนดอน หม่อมสังวาลย์ได้ให้กำเนิดพระธิดาพระองค์แรกเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๖ ซึ่งได้รับพระราชทานพระนามจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า **หม่อมเจ้า**

---

[๑] *โรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศอังกฤษ*
[๒] *มหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของสหรัฐอเมริกา*

หม่อมสังวาลย์ มหิดล กับ หม่อมเจ้ากัลยาณิวัฒนา และหม่อมเจ้าอานันทมหิดล

กัลยาณิวัฒนา อีกสองปีต่อมา ขณะประทับอยู่ ณ เมืองไฮเดลเบิร์ก สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หม่อมสังวาลย์ได้ให้กำเนิดพระโอรส เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ ซึ่งได้รับพระราชทานพระนามว่า **หม่อมเจ้าอานันทมหิดล**

เวลาผ่านไปอีกสองปี สมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลฯ ทรงนำครอบครัวกลับไปยังสหรัฐอเมริกา ประทับ ณ ตำหนักถนนลองวู้ด เมืองบรู๊คลายน์ และพระโอรสองค์ที่สอง คือ **พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลเดช** ได้ประสูติ ณ ประเทศนั้น เมื่อวันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ ในปีต่อมาได้เสด็จนิวัตประเทศไทยหลังจากที่ทรงสำเร็จการศึกษาปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยม สมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลฯ ทรงเข้าเป็นแพทย์ประจำบ้านที่โรงพยาบาลแมคคอร์มิก จังหวัดเชียงใหม่สมดังที่ได้ตั้งพระราชหฤทัยมุ่งมั่นมาหลายปี แต่โชคไม่ดีที่ **หมอเจ้าฟ้า** พระองค์นี้มีพระพลานามัยไม่สมบูรณ์ และทรงทราบดีว่าประชวรด้วยพระโรคเกี่ยวกับพระวักกะ ซึ่งจะทำให้พระชนมายุไม่ยืนยาว ในที่สุดสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลฯ ก็ทิวงคต เมื่อพุทธศักราช

๒๔๗๒ หม่อมสังวาลย์ มหิดล จึงเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ต้องอภิบาลพระโอรสและพระธิดาทั้งสามพระองค์ ขณะนั้นพระโอรสองค์เล็กมีพระชนมายุไม่ถึง ๒ พรรษา

การทิวงคตอย่างกะทันหันของพระสวามี ทำให้หม่อมสังวาลย์ ซึ่งมีอายุเพียง ๒๙ ปี ได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจมาก นับว่าเป็นภารกิจที่ยากลำบากอย่างยิ่งในการที่ต้องอภิบาลพระโอรสและพระธิดาถึงสามพระองค์ในต่างแดน คือประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และต่อมา เมื่อทรงเป็นสมเด็จพระราชชนนีของพระมหากษัตริย์ถึงสองพระองค์ พระปัญญาคุณที่เพิ่มพูนขึ้นตามกาลเวลา ทำให้ทรงได้รับความเคารพยกย่อง และได้ทรงถ่ายทอดพระปัญญาคุณนี้ไปยังพระโอรสและพระธิดา ดังเป็นที่ประจักษ์ทั้งจากกระแสพระราชดำรัสและจากพระราชกรณียกิจที่พระโอรสและพระธิดาทรงปฏิบัติ

หลังจากประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๕ แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งขณะนั้นยังทรงพระเยาว์ได้เสด็จฯ พร้อมด้วยพระราชมารดา พระบรมเชษฐาธิราชและพระเชษฐภคินีไปประทับ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๗๖ เป็นต้นมา ทุ่งหญ้าอันเขียวชอุ่มและทะเลสาบสีฟ้าจัดของสวิตเซอร์แลนด์เป็นภาพที่งดงามยิ่งนัก ความสงบซึ่งแผ่ครอบคลุมไปทั่วทุกหุบเขาและแนวเนินก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นสุขและอากาศที่บริสุทธิ์สดชื่นช่วยให้สมองปลอดโปร่ง และประเทืองปัญญาให้เฉียบแหลมด้วย

พระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงใฝ่เรียนรู้เป็นอย่างยิ่งนั้น เป็นคุณลักษณะคล้ายกับพระราชจริยวัตรของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และ

ทรงจักรยานที่เมืองโลซาน

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เรื่องดังกล่าวเป็นที่เล่าขานสืบต่อกันมาจนเกือบจะเป็นตำนาน **คุณแม่อธิการมารี ซาเวียร์ เพียร์ส (Mother Marie Xaveria Pierc)** พระอาจารย์ชาวเช็ก ซึ่งเคยถวายพระอักษรที่โรงเรียนมาแตร์เดอี ซึ่งเป็นโรงเรียนคริสตศาสนานิกายโรมันคาธอลิกในกรุงเทพฯ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยทรงศึกษาอยู่ระยะหนึ่ง ได้กล่าวว่า พระองค์ทรงมีพรสวรรค์เป็นเลิศในด้านดนตรี และได้ทรงแสดงให้เห็นว่าสนพระราชหฤทัยและเข้าพระราชหฤทัยได้ดีในสิ่งต่างๆ รอบๆพระองค์

พระคุณลักษณะนี้ปรากฏชัดในเวลาต่อมา ครั้งหนึ่งพระองค์มีพระราชประสงค์จะได้รถไฟที่วิ่งด้วยไฟฟ้า จึงทรงพระอุตสาหะประกอบรถไฟฟ้าด้วยพระองค์เอง ซึ่งถ้าเป็นเด็กอื่นๆ ก็คงใช้วิธีรีบไปหาซื้อจากร้านขายของเล่น แต่พระองค์ทรงเก็บวัสดุเล็กๆ น้อยๆ จากภายในที่ประทับ เป็นต้นว่า ไม้แขวนเสื้อ และสายไฟ แล้วทรงนำมาประกอบเข้าด้วยกันเป็นรถไฟของเล่น และยังทรงพระวิริยะพันสายทองแดงรอบแกนแม่เหล็กให้เป็นมอเตอร์

ของรถไฟฟ้าด้วยพระองค์เอง พระอุปนิสัยอดทนและพระราชหฤทัยมุ่งมั่นในงานที่ทรงทำอยู่ เป็นพระราชจริยวัตรเฉพาะพระองค์ที่เด่นชัด ซึ่งสะท้อนให้เห็นในเวลาต่อมา คือการที่ทรงมุ่งมั่นอุทิศพระองค์เพื่อทรงช่วยเหลือขจัดความทุกข์ของอาณาประชาราษฎร์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเข้าเรียนที่โรงเรียนประถม ชื่อ ***เมียร์มงต์ (Miremont)*** เมืองโลซาน ซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของสวิตเซอร์แลนด์ จนกระทั่งถึงพุทธศักราช ๒๔๗๘ จึงทรงย้ายไปเข้าโรงเรียนประจำ ชื่อโรงเรียน ***เอกอล นูแวล เดอ ลา สวิส โรมองด์ (Ecole Nouvelle de la Suisse Romande)*** เมืองเชยยี (Chailly) แต่ทรงเป็นนักเรียนไปกลับ เมืองโลซานตั้งอยู่บนฝั่งทะเลสาบรูปพระจันทร์เสี้ยว ชื่อ เลมอง (Lac Léman) หรือที่รู้จักกันดีในชื่อทะเลสาบเจนีวา (Lake Geneva) ตรงเนินด้านใต้ของภูเขาจูรา (Mt. Jurat) เป็นที่ตั้งของปราสาทสมัยคริสตศตวรรษที่ ๑๓ ซึ่งเป็นวังของบิชอปและมหาวิหาร เมื่อเทียบกับเมืองอื่นๆในยุโรป โลซานดูเงียบสงบกว่า แต่ก็มีโรงงานอุตสาหกรรมเล็กๆ อยู่ทั่วไป ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมผลิตเบียร์ สารเคมี เสื้อผ้า เครื่องหนัง เครื่องรับวิทยุ ไวน์ ตลอดจนเครื่องไม้ต่างๆ

เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๘ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาอยู่ในโรงเรียนในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ย้อนกลับไปที่ประเทศไทย ในเวลานั้น เป็นช่วงเวลาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมายแล้ว วันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ **พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว** รัชกาลที่ ๗ ได้ทรงสละราชสมบัติขณะที่ประทับอยู่ในกรุงลอนดอน เป็นเหตุการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นเลยในประวัติศาสตร์ของชาติไทย

แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิเสธอย่างเป็นทางการที่จะทรงใช้สิทธิ์แต่งตั้งรัชทายาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล เมื่อพระชนมพรรษา ๙ พรรษา

แต่กระนั้น ก็ยังมีข่าวว่า มีพระราชดำริให้แต่งตั้ง **พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล** เป็นผู้สืบราชสันตติวงศ์ เมื่อทรงสละราชบัลลังก์แล้ว เจ้าพระยาวรพงศ์พิพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวังผู้มีหน้าที่สรรหาเจ้านายที่เหมาะสมเป็นผู้สืบราชบัลลังก์ ได้ถวายรายพระนามพระราชวงศ์ที่น่าจะเหมาะสมแด่ **สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์** ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ที่ประเทศอังกฤษ และในที่สุด พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ก็ได้ทรงรับอัญเชิญเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๘ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์

ในขณะนั้น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ซึ่งจะทรงครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ในเวลาต่อมา ยังทรงเป็นนักเรียนอยู่ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พระราชมารดาของพระองค์ซึ่งทรงพระปรีชาเห็นการณ์ไกล ได้ตัดสินพระทัยให้พระโอรสประทับทรงศึกษาต่อไปในสวิตเซอร์แลนด์จนจบหลักสูตร โดยให้แต่งตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในประเทศไทยขึ้น ความเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นทำให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจำเป็นต้องทรงย้ายที่ประทับออกจากแฟลตเล็กๆ ที่ถนนทิสโซต์ ไปยังที่ประทับที่กว้างขวางขึ้นกว่าเดิมในเมืองปุยยี ซึ่งเป็นเมืองเล็กๆ ใกล้เมืองโลซาน

ที่ประทับหลังใหม่เป็นอาคารสามชั้น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีพระราชทานชื่อว่า ***วิลลาวัฒนา (Villa Vadhana)*** เป็นสถานที่ร่มรื่นและเงียบสงบ เหมาะแก่การพักผ่อนและศึกษาหาความรู้และเหมาะสมที่จะเป็นที่ประทับของพระราชวงศ์

ทรงสกีที่เมืองอโรซา

ทะเลสาบเจนีวาเป็นฉากหลังที่งามจับตา ตัวตึกตั้งตระหง่านอยู่ภายในเนื้อที่ ๓๒,๐๐๐ ตารางเมตร มีสนยืนต้นเรียงรายราวกับทหารยาม ถัดเข้ามาเป็นสวนผลไม้ย่อมๆ อยู่ติดกับสวนครัวขนาดเล็กที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงปลูกไว้เสวยในครัวเรือน ตรงนี้เป็นจุดสำคัญที่ควรจดจำรำลึกไว้ เพราะเมื่ออ่านเรื่องราวเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จะพบว่าในเวลาต่อมา พระองค์ได้พระราชทานความรู้อย่างละเอียดลออเกี่ยวกับการปลูกพืชผักสวนครัวแก่พสกนิกรของพระองค์เสมอมา

เมื่อถึงฤดูหนาวอันเย็นเยือกของสวิตเซอร์แลนด์ พระราชมารดาทรงพาพระโอรสและพระธิดาไปทรงสกีที่เมืองอโรซา ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่ได้ทรงฉายและทรงรวบรวมพระบรมฉายาลักษณ์ไว้เป็นอย่างดีด้วยพระองค์เอง จึงเป็นโชคดีของประชาชนชาวไทย ที่ยังได้เห็นพระบรมฉายาลักษณ์ของ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช** เมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ แย้มพระสรวลอย่างเบิกบานพระราชหฤทัย ขณะกำลังทรงสกีเลื่อนไหลไปบนหิมะ พระบรมฉายาลักษณ์ที่ฉายเป็นทางการที่โลซานนั้นมีน้อยมาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พร้อมด้วยสมเด็จพระราชอนุชา
เสด็จนิวัตประเทศไทย เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๘

ในช่วงพุทธศักราช ๒๔๘๐ ถึง ๒๔๘๑ นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงใกล้ชิดสนิทสนมกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลมาก สีพระพักตร์ของพระราชมารดาบ่งบอกถึงความอิ่มเอมพระราชหฤทัยเสมอเมื่อพระโอรสทั้งสองพระองค์ทรงมีเวลาเล่นสนุกสนานใกล้ชิดกันในช่วงโรงเรียนหยุด

เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงสถาปนาพระราชมารดาขึ้นเป็น **พระราชชนนีศรีสังวาลย์** และเป็น **สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์** เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๘๑ และเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ขึ้นเป็น **สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี**

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จนิวัตประเทศไทยเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ และได้เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงสืบราชสมบัติต่อมา □

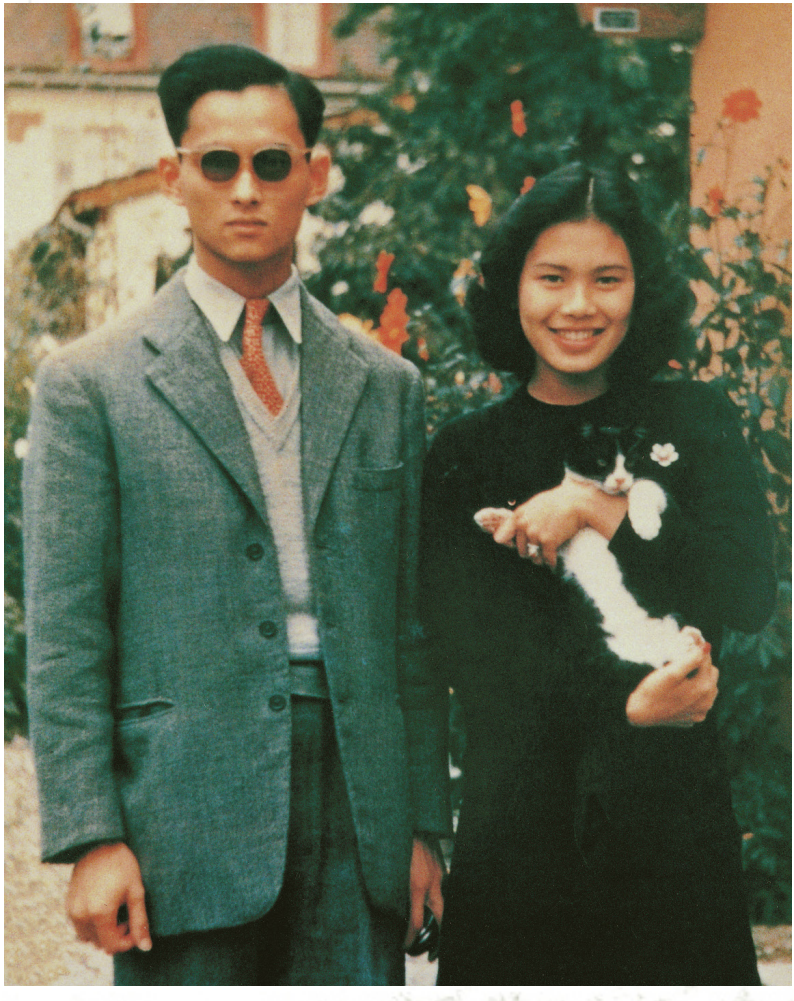

บทที่ ๔
เริ่มใฝ่ฝันผูกพันรัก

ฟงแตงโบลที่เคยเป็นพระราชวังของพระเจ้าฟรองซัวส์ที่ ๑ (HM King François I) ซึ่งมีประวัติว่าสร้างขึ้นในคริสตศตวรรษที่ ๑๖ อยู่ห่างจากกรุงปารีสไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ๓๗ ไมล์ มีเรื่องราวอันยิ่งใหญ่รวมทั้งเรื่องน่าอภิรมย์หลายเรื่องเกิดขึ้นตลอดอายุอันยาวนานของสถานที่แห่งนี้ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงพบกับธิดาของ **หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร** เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศฝรั่งเศสและ **หม่อมหลวงบัว กิติยากร** ณ ที่นั้นโดยมิได้ทรงคาดคิดมาก่อน การพบครั้งนั้นมีความหมายอย่างยิ่งต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในเวลาต่อมา

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ดรุณีผู้อ่อนหวานนุ่มนวลวัย ๑๕ ปี พำนักอยู่ในกรุงปารีสเพื่อเรียนดนตรีและภาษาฝรั่งเศส และโดยที่เป็นสตรีในราชสกุล จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ได้เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในระหว่างที่ประทับ ณ กรุงปารีส ไม่มีใครคาดคิดเลยว่าธิดาผู้แจ่มใสของท่านเอกอัครราชทูตฯ จะสามารถผูกพระราชหฤทัยของพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ปัจจุบันไว้ได้อย่างรวดเร็วและลึกซึ้ง ในระยะนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงเป็นนักประพันธ์เพลงอยู่แล้ว ได้ทรงพระราชนิพนธ์

ทำนองเพลงรักที่อ่อนหวานซาบซึ้ง คือ เพลงจังหวะวอลทซ์ ชื่อ ***เทวาพาคู่ฝัน (Dream of Love Dream of You)*** เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๒ ซึ่งต่อมา ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานทำนองเพลงให้ **พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ** ทรงนิพนธ์คำร้องเป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทย ดังคำร้องภาษาไทยว่า

“...แต่ฉันดวงใจผูกพันใฝ่ฝันทุกคืน
เฝ้าปองเคียงครองคู่ชื่นให้รื่นเริงใจ...
...จวบวันทิวาเฉิดฉันตะวันสดใส
ฟ้าดลบันดาลรักให้สมดังดวงใจมุ่งมั่น
เฝ้าวอนพระทรงเสกพรไหว้วอนทุกวัน
โศกทรวงดวงใจอัดอั้นตื้นตันอุรา...”

เมื่อวันจันทร์ที่ ๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๑ เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันขึ้น เมื่อรถยนต์ตอนเดียวเล็กๆ คันหนึ่งแล่นอย่างรวดเร็วตามถนนผ่านเมืองมอร์จ (Morge)

มุ่งสู่นครเจนีวา โดยผู้ขับมิได้คาดการณ์ว่ารถบรรทุกที่อยู่ข้างหน้าจะหยุดอย่างกะทันหัน เพื่อมิให้ชนผู้ขี่จักรยานสองคนบนถนน แม้ผู้ขับรถยนต์คันเล็กจะเหยียบห้ามล้อทันควัน ก็ช่วยอะไรไม่ได้ เสียงห้ามล้อดังสนั่น แล้วรถยนต์คันเล็กก็ปะทะท้ายรถบรรทุกเข้าอย่างจัง ผู้ขับรถยนต์คันเล็กนั้น คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งทรงได้รับบาดแผลฉกรรจ์ที่พระเนตรข้างขวา ผู้โดยเสด็จในรถพระที่นั่ง คือ นายอร่าม รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ ได้รับบาดเจ็บกะโหลกศีรษะร้าว ข่าวอุบัติเหตุนั้นแพร่ไปทั่วโลก เมื่อชาวไทยได้ทราบข่าวก็พากันหวั่นวิตกคอยติดตามรายละเอียดอย่างใกล้ชิดจากหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เพื่อจะได้ทราบพระอาการประชวรทุกระยะ และเนื่องจากอยู่ห่างไกล ประชาชนชาวไทยจึงไม่ทราบแน่ชัดว่าอุบัติเหตุร้ายแรงหรือไม่เพียงใด ทุกคนต่างพากันเกรงว่า สถานการณ์จะร้ายแรง

เมื่อหม่อมหลวงบัว กิติยากร ได้ทราบข่าวอุบัติเหตุ จึงเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ธิดาทั้งสอง คือ หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ และหม่อมราชวงศ์บุษบา ทราบ และได้นำธิดาคนโตเดินทางไปเข้าเฝ้าฯ เพื่อช่วยพยาบาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แม้ว่าพระอาการค่อนข้างหนัก แต่ก็ไม่ถึงขั้นวิกฤต จักษุแพทย์ผู้เชี่ยวชาญในนครเจนีวาพยายามถวายการรักษาอย่างเต็มที่ เพื่อให้ทรงสามารถใช้สายพระเนตรได้ต่อไป อย่างไรก็ดี การรักษาพยาบาลต้องใช้

เวลานาน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจึงทรงขอให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ อยู่ช่วยพยาบาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต่อไป หลังจากที่หม่อมหลวงบัว กิติยากรกลับไปแล้ว หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนประจำชื่อ ***ริยองต์ รีฟ (Riante Rive)*** ในเมืองโลซาน ทั้งยังได้รับอนุญาตพิเศษให้ลาเรียนในตอนบ่ายทุกวัน เพื่อไปร่วมโต๊ะเสวยพระสุธารสที่วิลลาวัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่างสองพระองค์จึงดำเนินไปด้วยดี

เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๙๒ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน ได้จัดงานเลี้ยงเป็นพิเศษ เนื่องในโอกาสครบรอบวันเกิดปีที่ ๑๗ ของหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ ระยะนั้น เป็นช่วงวันหยุดในฤดูร้อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเชิญพระสหายสนิทมาร่วมงาน และทรงประกาศว่าได้ทรงหมั้นกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๔๙๒ พระธำมรงค์ที่พระราชทานในการหมั้นคือพระธำมรงค์เพชรมีหนามเตยเป็นรูปหัวใจเล็กๆ ซึ่งสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกได้เคยพระราชทานในการทรงหมั้นสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ข่าวการทรงหมั้นนำความปีติยินดีอย่างยิ่งมาสู่คนไทยทั้งชาติ ซึ่งใจจดใจจ่อรอคอยการเสด็จนิวัตประเทศไทย และรอคอยพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสของพระมหากษัตริย์ผู้เป็นที่รักกับพระคู่หมั้นผู้มีสิริโฉมงดงาม

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ เคยให้สัมภาษณ์แก่นักข่าวหนังสือพิมพ์ต่างประเทศว่า

“ฉันยังเด็กและไม่เคยมีความรักมาก่อน และก็ตื่นเต้นด้วย...” □

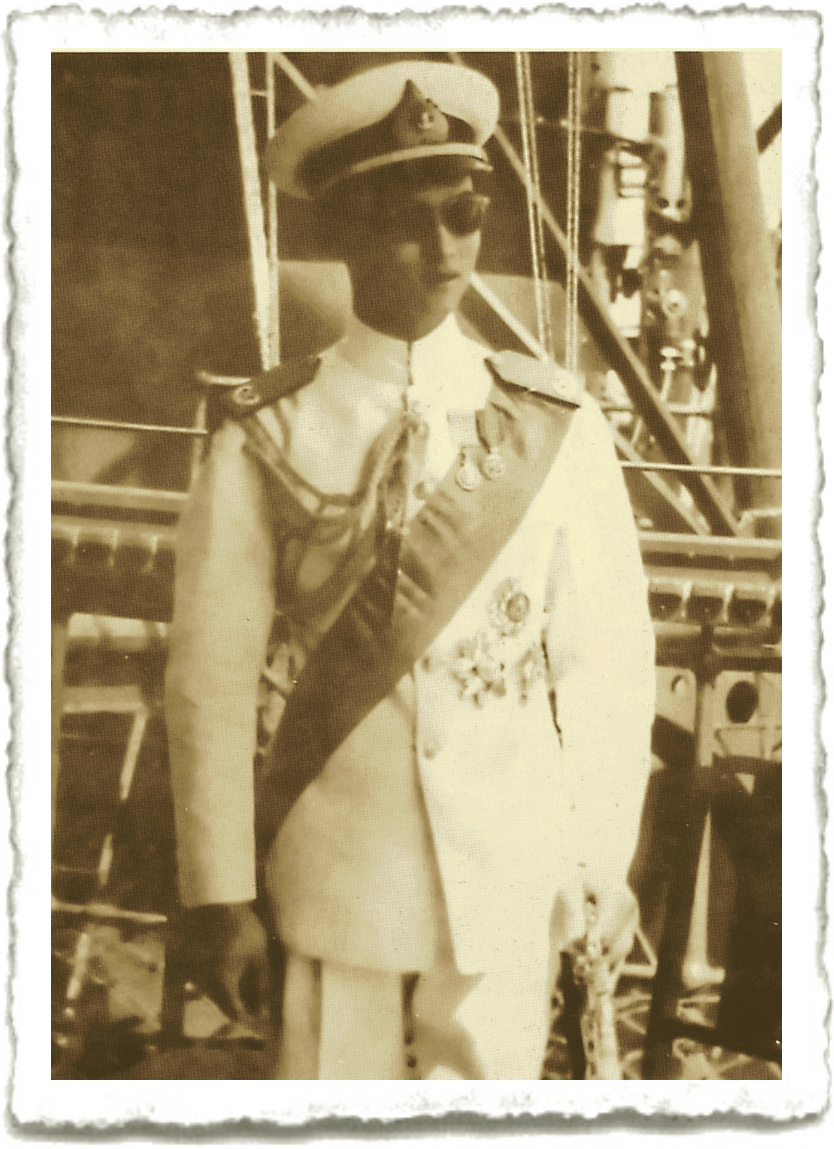

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จนิวัตประเทศไทย

บทที่ ๕
พระทรงศักดินิวัตนครา

เมื่อเดือนมีนาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ เรือเดินสมุทรสีขาวตระการตาชื่อ ***ซีแลนเดีย (Selandia)*** ของบริษัทอีสต์เอเชียติก (East Asiatic Company) พ่นควันโขมงอยู่กลางทะเลแดง มุ่งหน้าสู่ตะวันออก ไกลบนดาดฟ้าเรือ บุรุษหนุ่มลักษณะคงแก่เรียน สวมแว่นกรอบกลมโต ยืนเคียงข้างหญิงสาวสวยผมดำขลับงามสดใส ทั้งสองต่างกำลังชื่นชมทิวทัศน์ที่ผ่านสายตา บุรุษหนุ่มและสตรีสาวคู่นั้นคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งประเทศไทย ซึ่งจะทรงบรมราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณีในเวลาต่อมา และหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร พระคู่หมั้นวัย ๑๗ ปี ประทับเรือพระที่นั่งอย่างทรงสำราญพระราชหฤทัย เพื่อเสด็จนิวัตประเทศไทยซึ่งจะเป็นที่ประทับอันถาวรของพระองค์ในภายภาคหน้า

หนึ่งเดือนก่อนหน้านี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินออกจากเมืองโลซานพร้อมด้วยพระคู่หมั้น ประทับรถไฟพระที่นั่งไปยังเมืองวิลฟร้องช์ ในประเทศฝรั่งเศส ต่อจากนั้น ได้ประทับเรือพระที่นั่งซีแลนเดีย เพื่อเสด็จนิวัตประเทศไทยที่แม้จะมิใช่สถานที่ใหม่สำหรับพระองค์แต่ก็ยังไม่ทรงคุ้นเคย ขณะที่เรือพระที่นั่งจะออกจากท่านั้น ผู้คนบนเรือได้เห็นรอยแย้มพระสรวลของทั้งสองพระองค์ แม้ว่าการเสด็จนิวัตประเทศไทยครั้งนี้จะมีพระราชภารกิจอันหนักของชาติบ้านเมืองรอคอยพระองค์อยู่

บนเรือซีแลนเดีย

ภูมิทัศน์สองข้างคลองสุเอซ (Suez Canal) ยามเรือแล่นผ่าน เป็นภาพอันงดงาม ทำให้ทั้งสองพระองค์ทรงพระสำราญ เรือแล่นผ่าน เอล ควิซีร์ และทะเลทรายอาหรับ ล่องลงสู่ปอร์ตซูดาน ผ่านบับ เอล มันเด็บ ออกสู่อ่าวเอเดน เพื่อจะข้ามไปยังเกาะสิงคโปร์ และแล่นอ้อมไปอีกไม่ไกลนักก็จะถึงฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู ตรงเข้าสู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา

เช้าตรู่ของวันที่ ๒๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ กองทัพเรือได้ส่งเรือรบหลวงสารสินธุ์ เรือรบหลวงทยานชล และเรือรบหลวงคำรณสินธุ์ ออกไปรับเสด็จ ณ บริเวณเกาะไผ่ เมื่อเสด็จฯถึงเกาะสีชัง เรือรบหลวงรัตนโกสินทร์ และเรือรบหลวงสุโขทัยยิงสลุต ๒๑ นัด จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงจากเรือซีแลนเดียประทับเรือตรวจชายฝั่ง ต.๕ เพื่อเสด็จฯต่อไปยังเรือรบหลวงสุราษฎร์ ซึ่งเป็นเรือพระที่นั่งรอง ขณะที่เรือรบหลวงสุราษฎร์นำเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้าสู่ปากอ่าว

เครื่องบินของราชนาวีไทย ๓ หมู่ๆละ ๑๑ ลำบินโปรยข้าวตอกดอกไม้ถวาย การโปรยข้าวตอกดอกไม้นี้เป็นประเพณีอันเนื่องมาแต่โบราณกาล แต่ไม่เคยมีครั้งใดที่ได้โปรยมาจากเครื่องบิน ถ้าเปรียบเทียบประเพณีของชาวตะวันตกก็คือการโปรยสายรุ้ง อันเป็นสัญลักษณ์แสดงความยินดีเบิกบานรื่นเริงระหว่างการเดินพาเหรดในมหานครนิวยอร์ก

เมื่อเรือพระที่นั่งแล่นผ่านป้อมพระจุลจอมเกล้า ปืนประจำป้อมยิงสลุตถวายคำนับ ๒๑ นัด ท่ามกลางเสียงร้องทรงพระเจริญของประชาชนที่มารับเสด็จ ณ ที่นั้นเป็นจำนวนมาก เมื่อเสด็จฯถึงปากคลองแหลมฟ้าผ่า เรือรบหลวงศรีอยุธยาซึ่งเป็นเรือพระที่นั่งลอยลำรอรับเสด็จยิงสลุตจากปืนใหญ่ประจำเรือ ๒๑ นัด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับเรือรบหลวงศรีอยุธยา เสด็จฯเข้าสู่กรุงเทพมหานคร

คนไทยนับหมื่นคนพากันมาเฝ้ารอชมพระบารมีเต็มสองฟากฝั่ง บ้างก็ลอยเรือรอคอยเพื่อให้มีโอกาสได้เห็นพระเจ้าอยู่หัวของพวกเขาแม้เพียงแวบหนึ่งด้วยความรู้สึกราวกับรอต้อนรับวีรบุรุษผู้กลับสู่มาตุภูมิ ท้องฟ้ายามอรุณรุ่งเริ่มสว่าง พร้อมกับอากาศที่ทวีความร้อนขึ้น ผู้ที่มารอชมพระบารมี มีทั้งชาวบ้านที่แต่งกายตามสบาย ปะปนอยู่กับพวกที่สวมกางเกงและเสื้อเชิ้ตแบบตะวันตก บนเรือทุกลำที่จอดอยู่ บนสะพานไม้ที่ทอดยาว และบนฝั่งแม่น้ำ แออัดด้วยฝูงชน ประมาณบ่ายสามโมง สะพานไม้ท่าน้ำแห่งหนึ่งใกล้ๆ สะพานพระพุทธยอดฟ้าพังครืนลงมา จึงมีผู้ได้อาบน้ำก่อนเวลา แต่ทุกคนก็แช่มชื่นรื่นเริงยิ่ง เมื่อเรือพระที่นั่งปรากฏใกล้เข้ามา รอยยิ้มบนใบหน้าของผู้คนนับหมื่นเหล่านั้นก็เจิดจ้ายิ่งขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้เป็นที่รักเทิดทูนของคนไทยเสด็จพระราชดำเนินกลับมาแล้ว พร้อมด้วยพระคู่หมั้นผู้ทรงสิริโฉม

เมื่อเรือพระที่นั่งศรีอยุธยาเทียบท่าราชวรดิษฐ์แล้ว **พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร** ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พร้อมด้วยคณะองคมนตรี และนายกรัฐมนตรี กราบบังคมทูลแสดงความยินดีรับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปฏิสันถารกับผู้ที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท แล้วประทับรถยนต์พระที่นั่งไปยังพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัย **สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก[๑] (หม่อมราชวงศ์ชื่น นพวงศ์)** และพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๒๐ รูปถวายพระพรชัยมงคล ต่อจากนั้นได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย กราบถวายบังคมพระบรมอัฐิพระราชบูรพการี และทรงบูชาพระสยามเทวาธิราชที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ แล้วทรงพระดำเนินไปยังพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงวางพวงมาลาและเครื่องสักการะถวายบังคมพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระบรมเชษฐาธิราช แล้วเสด็จฯไปประทับ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

บ่ายวันรุ่งขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯไปยังพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง ประทับเหนือพระราชอาสน์หน้าพระราชบัลลังก์ พราหมณ์เบิกแว่น พระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาท รับแว่นเวียนเทียนสมโภชพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในการเสด็จนิวัตสู่ราชอาณาจักรไทย

[๑] *ได้รับพระราชทานสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙*

การเสด็จฯกลับมาครั้งนี้ ส่วนหนึ่งคงเป็นพระราชปณิธานที่สอดคล้องสนองรับความต้องการของประชาชน ดังที่ชายผู้หนึ่งได้เคยร้องตะโกนกราบบังคมทูลเมื่อสี่ปีก่อนหน้านี้ ในขณะที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินอำลาประเทศไทยไปทรงศึกษาต่อ

ย้อนกลับไปสู่พุทธศักราช ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งขณะนั้นยังดำรงพระยศสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงรับอัญเชิญเสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์เป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ได้ตัดสินพระราชหฤทัยที่จะเสด็จฯไปทรงศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย ให้สำเร็จก่อนเป็นสิ่งแรก ทรงเปลี่ยนวิชาจากวิทยาศาสตร์ที่ทรงโปรดเป็นอย่างยิ่ง ไปทรงศึกษาวิชากฎหมายและรัฐศาสตร์ที่จะเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองในอนาคต เมื่อต้องทรงรับพระ

คลื่นมหาชนรายล้อมรถยนต์พระที่นั่งที่ถนนราชดำเนิน

ราชภาระในฐานะพระมหากษัตริย์ พระราชปิตุลา ที่ทรงเคารพอย่างสูง คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร (พระนามเดิม พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์) ซึ่งเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะนั้นยังดำรงพระชนมชีพอยู่ ทรงได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ และได้ทรงปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนี้จนถึงวันพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณีเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๓

เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๙ นั้น ขณะที่รถยนต์พระที่นั่งเคลื่อนอย่างช้าๆ ไปตามถนนสู่สนามบิน เพื่อเสด็จฯ กลับไปทรงศึกษาต่อ ประชาชนผู้จงรักภักดีพากันมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างเนืองแน่นตลอดเส้นทาง ด้วยความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะได้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ใหม่ และเนื่องจากพวกเขาได้ยินว่าพระองค์จะต้องเสด็จพระราชดำเนินจากไปเป็นเวลานานอีกครั้งหนึ่งเพื่อทรงศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยโลซาน ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับในรถยนต์พระที่นั่งทอดพระเนตรไปยังเหล่าพสกนิกรของพระองค์ มีเสียงหนึ่ง

ดังมาจากกลุ่มคนที่ห้อมล้อมรถยนต์พระที่นั่งอย่างเนืองแน่น สะดุดพระราชหฤทัยของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระเยาว์เป็นอย่างมาก

"อย่าละทิ้งประชาชน"

เสียงนั้นก่อให้เกิดคำตอบในพระราชหฤทัย จนกลายเป็นตำนานเล่าขานกันต่อมาจนทุกวันนี้ ว่า

"ถ้าประชาชนไม่ 'ทิ้ง' ข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะ 'ละทิ้ง' อย่างไรได้"

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนั้น คงเป็นเรื่องไม่ธรรมดานักสำหรับพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระเยาว์ พระองค์คงไม่ทรงคาดคิดว่าจะได้ยินคำร้องขอเช่นนี้ เป็นคำร้องขอของประชาชนที่กอปรด้วยความหวังและความต้องการพระประมุขเป็นอย่างยิ่ง ถ้อยคำร้องตะโกนที่ดังมาจากกลุ่มชน ยืนยันถึงความจงรักภักดีและความเชื่อมั่นของปวงชนชาวไทยที่มีต่อพระมหากษัตริย์ของพวกเขา ส่วนคำตอบในพระราชหฤทัย เป็นคำตอบสั้นๆ ที่ตรงประเด็นอย่างที่มักจะพระราชทานเสมอ แน่นอน พระองค์จะเสด็จพระราชดำเนินกลับเมื่อถึงเวลา ดังที่ต่อมาได้เสด็จนิวัตกรุงเทพฯ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๓ เพื่อจัดการพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร และจัดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

ในระยะนั้น หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร พำนักที่วังเทเวศร์ซึ่งเป็นตำหนักของพระบิดา คือ หม่อมเจ้านักขัตรมงคล จนถึงพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสซึ่งสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ทรงเป็นประธาน ณ วังสระปทุม เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๓ พระราชพิธีเป็นไปอย่างเรียบง่าย เวลา ๙.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถวายดอกไม้ ธูปเทียนแพ แด่สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า
ในพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส

พระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำหลังพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส

ทะเบียนการสมรส

รายการ		ชาย	หญิง
๑. นาม		สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร
๒. เชื้อชาติ สัญชาติ		ไทย – ไทย	ไทย – ไทย
๓. ถิ่นที่อยู่		ในพระบรมมหาราชวัง	วังหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ถนนกรุงเกษม จังหวัดพระนคร
๔. อายุ เกิด วัน. เดือน. ปี.		๒๓ ๕ ธันวาคม ๒๔๗๖	๑๘ ๑๒ สิงหาคม ๒๔๗๕
๕. ที่เกิด		วู้ดแมสสะชูเสตส์ สหรัฐอเมริกา	จังหวัดพระนคร
๖. อาชีพ		—	—
๗. นามบิดา		สมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร	หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร
๘. ประเทศที่เกิดของบิดา		ประเทศไทย	ประเทศไทย
๙. นามมารดา		สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย	หม่อมหลวง เบ็ว กิติยากร
๑๐. ประเทศที่เกิดของมารดา		ประเทศไทย	ประเทศไทย
๑๑.ลายมือชื่อผู้ร้องขอจดทะเบียน		ภูมิพลอดุลยเดช	สิริกิติ์
๑๒. ลายมือชื่อ ผู้ให้ความยินยอม		—	
๑๓. ลายมือชื่อพะยาน		๑. ปรีดี พนมยงค์ ๒. จอมพล ป. พิบูลสงคราม	
๑๔. จดทะเบียน	เลขทะเบียน	พ.๑/๒๔๙๓	
	วัน. เดือน. ปี.	๒๘ เมษายน ๒๔๙๓	
	ลายมือชื่อนายทะเบียน	พัน. บุณยวัฒน์	

ทรงลงพระปรมาภิไธย และหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ลงนามในสมุดทะเบียนราชาภิเษกสมรส เวลา ๑๐.๔๕ น. สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าทรงเจิมพระนลาฏพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และทรงเจิมหน้าผากหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ ด้วยแป้งกระแจะจันทน์หอมกรุ่นสามจุด จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้เฉลิมพระนามหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร เป็น**สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์** และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์ ในช่วงบ่ายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพร้อมด้วยสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ทูตานุทูตที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคล ณ พระบรมมหาราชวัง

แขกผู้มีเกียรติถวายของขวัญ มีหลายชิ้นส่งมาถวายจากต่างประเทศ เป็นต้นว่า**ประธานาธิบดีทรูแมน (President Truman)** แห่งสหรัฐอเมริกาและภริยาถวายเครื่องรับวิทยุพร้อมเครื่องเล่นแผ่นเสียง พร้อมทั้งถวายพระพรชัยมงคล และ**สมเด็จพระเจ้าจอร์จที่ ๖ (HM King George VI)** แห่งสหราชอาณาจักรพร้อมด้วย**สมเด็จพระราชินีเอลิซาเบธ (HM Queen Elizabeth)** พระราชบิดาและพระราชมารดาของ**สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ (HM Queen Elizabeth II)** แห่งสหราชอาณาจักรพระราชทานชุดเครื่องกระเบื้องเป็นของขวัญ พร้อมทั้งทรงขออภัยที่ไม่อาจเสด็จพระราชดำเนินมาร่วมงานได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติตามพระราชประเพณีอีกประการหนึ่ง คือ พระราชทานของที่ระลึกเนื่องในโอกาสพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสแก่ผู้ที่มาร่วมงานทุกคน ของที่ระลึกนั้นได้แก่ กล่องบุหรี่ประดับอักษรพระปรมาภิไธย ***ภอ*** และอักษรพระนามาภิไธย ***สก*** ของสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์

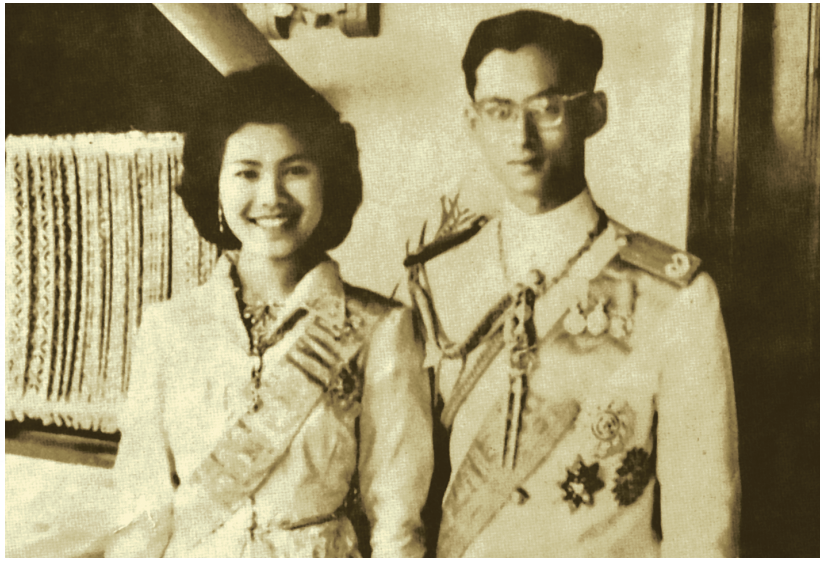

*กล่องบุหรี่ประดับอักษรพระปรมาภิไธย **ภอ** และอักษรพระนามาภิไธย **สก** ของสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์*

เช้าวันรุ่งขึ้น ทั้งสองพระองค์ประทับรถไฟพระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหินเป็นการส่วนพระองค์ □

ทรงหลั่งทักษิโณทก ตั้งพระราชสัตยาธิษฐาน
จะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจปกครองราชอาณาจักรไทยโดยทศพิธราชธรรมจริยา

บทที่ ๖
บรมราชาภิเษกสิริสวัสดิ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์ เมื่อเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ แต่พระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณีมีขึ้นในวันศุกร์ที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ หนึ่งสัปดาห์หลังจากพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส พระราชพิธีเริ่มในตอนเช้าด้วยการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสรงน้ำพระมุรธาภิเษกในมณฑปพระกระยาสนาน บริเวณชาลาหน้าชานพักท้องพระโรงพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานด้านตะวันออก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเศวตพัสตร์ [๑] ประทับผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก เจ้าพนักงานไขสหัสธาราโปรยน้ำพระมุรธาภิเษก พระสงฆ์ในมณฑลพิธีเจริญชัยมงคลคาถาโหรหลวงสั่นฆ้องชัย ชาวพนักงานประโคม ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ทหารปืนใหญ่ยิงปืนมหาฤกษ์ มหาชัย มหาจักร มหาปราบยุค ๒๑ นัด เฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสด้วยพระราชอำนาจโดยสมบูรณ์ ให้ผู้แทนรัฐบาลและสมาชิกรัฐสภาเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ผู้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายความเคารพ และทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายน้ำอภิเษกจากสถานที่สำคัญในประเทศไทยทั้งแปดทิศ แล้วกราบบังคมทูลอัญเชิญเป็นพระมหากษัตริย์ปกครอง

[๑] พระภูษาสีขาว

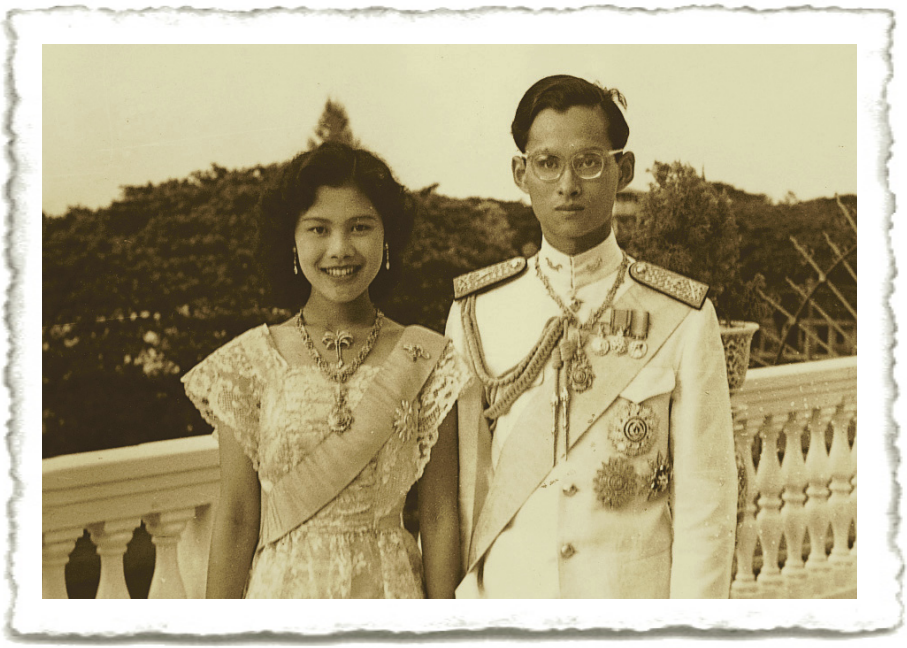

พระบรมฉายาลักษณ์ทรงฉาย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓

ประชาชนในทิศทั้งแปดแห่งพระราชอาณาจักรไทย เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศร์ (จิตร ณ สงขลา) ประธานวุฒิสภา นายเพียร ราชธรรมนิเทศ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายน้ำอภิเษกตามพิธีพราหมณ์ พระราชครูวามเทพมุนี (สวาสดิ์ รังสิพราหมณกุล) น้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายพระนพปฏลมหาเศวตฉัตร ซึ่งเป็นเครื่องหมายของการเป็นพระมหากษัตริย์

พราหมณ์พิธีสวดอัญเชิญเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์มาทรงร่วมพิธี และเป็นสักขีพยานของการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก มหาดเล็กในเครื่องแต่งกายตามแบบโบราณราชประเพณี เชิญเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ เครื่องราชูปโภค และพระแสงราชศัสตราวุธ[๑] อันเป็น

[๑] *เบญจราชกกุธภัณฑ์ ขัตติยราชวราภรณ์ เครื่องขัตติยราชูปโภคและพระแสงราชศัสตราวุธ ที่ทูลเกล้าฯ ถวายในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก มีดังนี้ ๑. พระสังวาลพราหมณ์ธุรำ ๒. พระสังวาลนพรัตนราชวราภรณ์ ๓. พระสังวาลพระนพ ๔. พระมหาพิชัยมงกุฎ ๕. พระแสงขรรค์ชัยศรี ๖. ธารพระกรชัยศรี ๗. พระแส้จามรี ๘. พัดวาลวิชนี ๙. พระแส้หางช้างเผือก ๑๐. พระธำมรงค์รัตนวราวุธ ๑๑. พระธำมรงค์วิเชียรจินดา ๑๒. ฉลองพระบาทเชิงงอน ๑๓. พระแสงฝักทองเกลี้ยง ๑๔. ธารพระกรเทวรูป ๑๕. พานพระขันหมาก ๑๖. พระสุพรรณศรีบัวแฉก ๑๗. พระมณฑปรัตนกรัณฑ์ ๑๘. พระเต้าทักษิโณทก ๑๙. พระแสงจักร ๒๐. พระแสงตรีศูล ๒๑. พระแสงหอกเพชรรัตน ๒๒. พระแสงดาบเชลย ๒๓. พระแสงธนู ๒๔. พระแสงดาบโล่ ๒๕. พระแสงปืนข้ามแม่น้ำสะโตง ๒๖. พระแสงของ้าวแสนพลพ่าย*

เครื่องหมายแห่งพระราชอำนาจ เพื่อรอนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินจากพระที่นั่งอัฐทิศภายใต้พระบวรเศวตฉัตรเจ็ดชั้นไปประทับเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐภายใต้พระนพปฎลมหาเศวตฉัตร ทรงพระมหาพิชัยมงกุฎซึ่งเป็นเรือนทองคำหนัก ๗,๓๐๐ กรัม ประดับด้วยเพชรและพลอยจำนวนมาก ขณะที่พระราชครูวามเทพมุนีทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระสุพรรณบัฏ ซึ่งจารึกพระนามว่า **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราชบรมนาถบพิตร** แล้วถวายเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ เครื่องราชูปโภค และพระแสงราชศัตราวุธ พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ชาวพนักงานกระทั่งมโหระทึกประโคมสังข์ แตร กลองชนะ กองทหารถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ทหารยิงปืนกองแก้วจินดา ๒๑ นัดตามกำลังวัน ทหารบกและทหารเรือยิงปืนใหญ่เฉลิมพระขัตติยราชอิสริยยศฝ่ายละ ๑๐๑ นัด พระสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรย่ำระฆังถวายชัยมงคลอารามละ ๗ ลา เครื่องบินกองทัพอากาศโปรยข้าวตอกดอกไม้ เป็นเครื่องหมายแสดงว่าพระราชพิธีบรมราชาภิเษกมีขึ้นอย่างเป็นทางการแล้ว

จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระปฐมบรมราชโองการตามโบราณราชประเพณีเช่นเดียวกับสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าทุกพระองค์ว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

แล้วทรงหลั่งทักษิโณทก ตั้งพระราชสัตยาธิษฐานจะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจปกครองราชอาณาจักรไทยโดยทศพิธราชธรรมจริยา ดังพระปฐมบรมราชโองการที่พระราชทานไว้ และจะทรงถือเป็นพระราชปณิธานอันแน่วแน่และสำคัญยิ่งในการเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติตั้งแต่บัดนี้สืบไป

ในบ่ายวันเดียวกันนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกมหาสมาคม พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้คณะทูตานุทูต และข้าราชการระดับสูงเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายพระพรชัยมงคล ณ พระที่นั่งอัมรินทรวินิจฉัย การเสด็จออกมหาสมาคมตามพระราชประเพณีไทยเป็นเรื่องที่ชาวต่างประเทศสนใจ เพราะคนจำนวนน้อยจะมี

โอกาสได้เห็นพระราชประเพณีนี้ เมื่อผู้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเข้าประจำที่แล้ว ชาวม่านไขพระวิสูตรไหมยกทองออกช้าๆ เผยให้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์อันอลังการ ประทับเหนือพระที่นั่งพุดตานกาญจนสิงหาสน์ เมื่อเสร็จพระราชพิธีเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ชาวม่านไขปิดพระวิสูตร

ในวันนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศสมเด็จพระราชินีให้ดำรงราชฐานันดรศักดิ์เป็น **สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี**

ในพระราชพิธีสถาปนา สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ คุกพระชานุตรงเบื้องพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อาลักษณ์อ่านประกาศกระแสพระบรมราชโองการ สถาปนาสมเด็จพระราชินี เป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ พร้อมด้วยเครื่องอิสริยราชูปโภคสำหรับตำแหน่งพระบรมราชินี ทรงหลั่งน้ำพระมหาสังข์และทรงเจิมพระนลาฏสมเด็จพระบรมราชินี

พระราชพิธีสุดท้ายในวันนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับพระที่นั่งราชยานพุดตานทอง เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนราบใหญ่ไปยังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ข้าราชการและทหารในเครื่องแบบตามโบราณราชประเพณีเข้าขบวนตามเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ทรงพระมหามาลาเส้าสูง ฉลองพระบาทหนังแบบเปอร์เซีย ภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม **สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ สกลมหาสังฆปรินายก (หม่อมราชวงศ์ชื่น นพวงศ์)**[๑] ถวายศีล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภกท่ามกลางพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๘๐ รูปจากทั่วประเทศ

เมื่อวันเสาร์ที่ ๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ มีพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมานซึ่งเป็นพระราชพิธีภายใน และต่อมา

[๑] *ขณะนั้น ดำรงสมณศักดิ์เป็น สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราช (สุจินฺโต)*

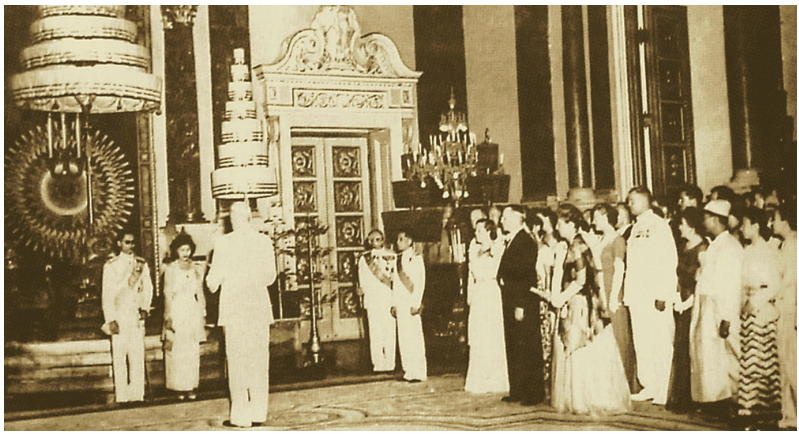

พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้คณะทูตานุทูต นายต่วน สุวรรณศาสน์ จุฬาราชมนตรี และอุปสังฆราช เปรูด็อง เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ๗ พฤษภาคม ๒๔๙๓

เสด็จออกสีหบัญชร พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท

วันอาทิตย์ที่ ๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้คณะทูตานุทูตพร้อมคู่สมรส และคณะผู้แทนของชาวต่างประเทศ รวมทั้งผู้แทนของศาสนาและนิกายต่างๆ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคล บ่ายวันเดียวกันนั้น เสด็จออกสีหบัญชร พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ประชาชนนับหมื่นที่มารอคอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทชมพระบารมีและถวายพระพรชัยมงคลด้วยความชื่นชมโสมนัส

หลังจากพระราชพิธีเสร็จสิ้นทุกประการแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงให้โลกประจักษ์ว่า ได้ทรงปฏิบัติตามพระราชปณิธานที่มีต่อประชาชนนับแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๙ แม้จำต้องทรงจากแผ่นดินไทยไปเพื่อศึกษาต่อ พระองค์ก็มิได้ทรงละทิ้งประชาชนของพระองค์ เมื่อทรงเสร็จสิ้นพระราชภารกิจด้านการศึกษาแล้ว ได้เสด็จนิวัตประเทศไทยเพื่อทรงครองแผ่นดินโดยธรรม ด้วยน้ำพระราชหฤทัยเปี่ยมด้วยพระเมตตาคุณอย่างหาที่สุดมิได้ □

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์บรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์

บทที่ ๗
ทรงเจนจัดวิชาการทันสมัย

ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ ๖ ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัตประเทศไทย เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๓ และเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ได้ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามขัตติยราชประเพณี หลังจากที่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อสี่ปีมาแล้ว พระราชพิธีดำเนินไปอย่างสมบูรณ์แบบและสง่างามสมพระเกียรติ ยังความปลาบปลื้มปีติแก่พสกนิกรชาวไทยเป็นล้นพ้น ต่อจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยุวกษัตริย์พระองค์ใหม่จะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในฐานะพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ พระองค์ทรงเริ่มปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการอย่างเต็มพระกำลัง โดยมิได้ทรงคำนึงถึงความยากลำบากแม้แต่น้อย ในวันที่เสด็จพระราชดำเนินกลับไปทรงศึกษาต่อที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๙ ได้ทรงตั้งพระราชปณิธานว่า จะไม่ทรงละทิ้งประชาชน และบัดนี้ได้ทรงปฏิบัติตามพระราชปณิธานนั้นแล้ว เป็นการตอบสนองความจงรักภักดีที่พสกนิกรมีต่อพระองค์

ถึงแม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่มีพระราชอำนาจเช่นที่สมเด็จพระบูรพกษัตริย์เคยทรงมีและเคยทรงใช้ แต่พระองค์ทรงเลือกที่จะสนพระราชหฤทัยในเรื่องความเป็นอยู่ของประชาชนและทรงพระวิริยอุตสาหะปฏิบัติพระราชภารกิจเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขของอาณาประชาราษฎร์

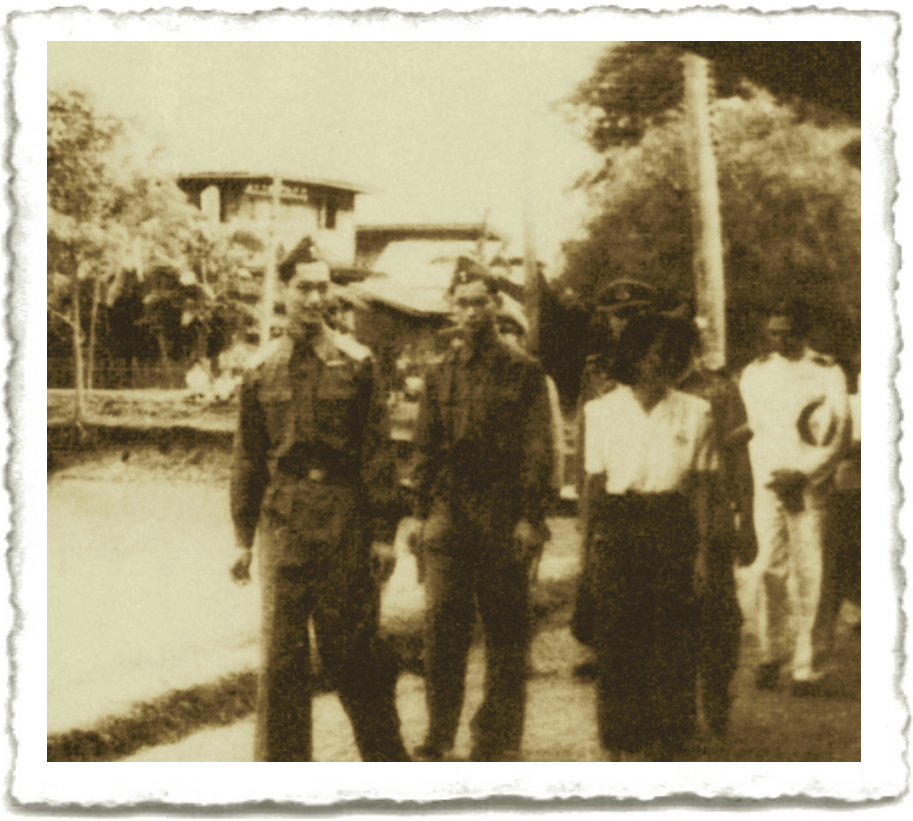

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระราชอนุชา และสมเด็จพระบรมราชชนนี ไปทรงเยี่ยมกองทัพอากาศที่ดอนเมือง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยอมรับในบทบาทของพระมหากษัตริย์ที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ และพระองค์ทรงยอมรับว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อบทบาทของพระองค์ในการเป็นพระมหากษัตริย์ยุคใหม่ นั่นคือ ***ความเป็นพระมหากษัตริย์ที่ใกล้ชิดกับราษฎร***

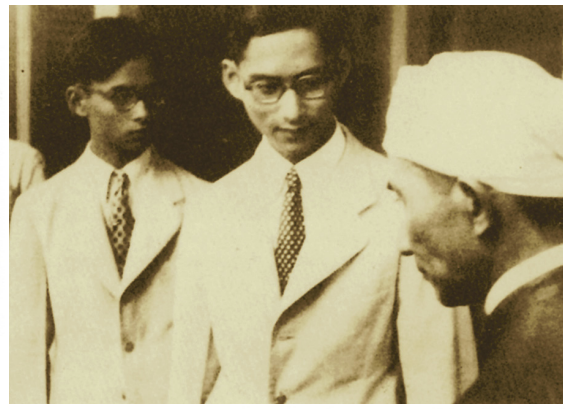

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระราชอนุชาไปทรงเยี่ยมชาวอิสลามที่มัสยิด

"...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระเชษฐาของข้าพเจ้ายังทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจได้ไม่มากนัก ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองและหลังสงครามเป็นช่วงที่ลำบากยากเข็ญ แต่พระองค์ได้ทรงเป็นสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ยุคใหม่โดยไม่ทรงรู้พระองค์ด้วยซ้ำว่า เหล่าพสกนิกรต่างฝากความหวังไว้กับพระองค์ เมื่อเสด็จสวรรคตพระชนมพรรษาเพียง ๒๐ พรรษา ยังทรงพระเยาว์และมีพระอนาคตสดใส ที่ว่า 'ยุคใหม่' ก็เพราะว่าในสมัยก่อนๆนั้น พระมหากษัตริย์มิได้ทรงเปิดเผยพระองค์มากนัก จึงเสมือนพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้พระราชทานสัญญาณเบิกฟ้าใหม่แก่ประชาชน แต่พระองค์ก็เสด็จสวรรคตเร็วเกินไป..."[๑]

[๑] *บทความเรื่อง Thailand's Working Royalty ในนิตยสาร* ***National Geographic*** *ตุลาคม ๒๕๒๕ หน้า ๔๘๖ - ๕๓๓.*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และสมเด็จพระราชอนุชาธิราช เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรที่สำเพ็ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลมีพระราชจริยวัตรที่ไม่ทรงถือพระองค์ ทรงแย้มพระสรวลอย่างเป็นมิตรเสมอและไม่ทรงเสแสร้ง ทำให้ประชาชนวาดหวังว่าศักราชใหม่กำลังเริ่มทอแสงเรืองรอง แต่เป็นช่วงเวลาที่แสนสั้น อเล็กซานเดอร์ แมคโดนัลด์ (Alexander McDonald) ผู้ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ ***บางกอกโพสต์*** ได้บรรยายไว้เมื่อเดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ยุวกษัตริย์ผู้มีพระชนมพรรษา ๒๑ พรรษา มีพระสรีรลักษณ์ดั่งช่างสลักเสลาไว้อย่างงามประณีต แม้ดูเหมือนจะทรงเคร่งขรึม แต่ก็เห็นได้ชัดว่าสนพระราชหฤทัยในพสกนิกรของพระองค์อย่างแท้จริง มีอยู่ครั้งหนึ่งที่เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระราชอนุชา คือ **สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช** ไปทรงเยี่ยมราษฎรที่เยาวราช ซึ่งเป็นชุมชนคนจีนในกรุงเทพฯ สมัยนั้น ชาวจีนที่เยาวราช

ต่างกระตือรือร้นขานรับนิมิตหมายที่พระประมุขทรงเห็นว่าพวกเขาเป็นประชากรของสังคมไทยที่มีความเสมอภาคกับประชากรกลุ่มอื่นๆ ความรู้สึกที่ดีนี้มีผลเชื่อมโยงไปจนถึงสามารถลดความตึงเครียดระหว่างคนไทยกับคนเชื้อชาติจีนที่มีมาตั้งแต่ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ และสืบเนื่องถึงหลังสงคราม ชาวจีนที่เยาวราชรับเสด็จอย่างเอิกเกริก เพื่อพิสูจน์ถึงความจงรักภักดีต่อราชบัลลังก์ บางคนอุตสาหะทำความสะอาดถนนหนทางที่เป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน บ้างก็จัดหาของเสวยและพระสุธารสถวาย แม้ว่าอากาศในวันนั้นจะร้อนอบอ้าว แต่ทั้งสองพระองค์ก็ทรงเบิกบานพระราชหฤทัยอย่างยิ่งที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรภายนอกพระราชวัง เพื่อจะได้ทรงทราบถึงความเป็นอยู่ตลอดจนทุกข์สุขและความคิดอ่านของราษฎร และทุกครั้งจะมีสมเด็จพระราชอนุชาประทับอยู่ใกล้ๆ ตลอดเวลา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชต้องทรงปรับพระองค์ในช่วงแรกๆที่เสด็จขึ้นครองราชย์ เพื่อให้เหมาะสมกับพระสถานภาพใหม่ และเป็นไปตามความสนพระราชหฤทัยในพระราชกิจของพระองค์ ความกระตือรือร้นในการทรงงานเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนกลายเป็นทรงทุ่มเทอุทิศพระองค์ในเวลาไม่ช้าไม่นานต่อมา

ในการเสด็จนิวัตประเทศไทย เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๓ นี้ ก็ทรงเตรียมพระองค์ที่จะปฏิบัติพระราชกรณียกิจ จะเห็น

ได้จากพระราชปรารภบางตอนที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขาพระราชทานไปยัง **ดร.ฟรานซิส บี แซร์ [๑] (Dr Francis B. Sayre)** ชาวอเมริกันผู้ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัย

> ***"...ฉันพยายามจะไม่ท้อใจ ทั้งที่บางทีก็เกือบจะท้ออยู่เหมือนกัน แม้แต่ตอนที่อยู่ที่สวิส แต่ก็รู้ว่าต้องยึดมั่นในสิ่งที่คิดว่าถูกต้องควรทำ มั่นใจเถิดว่าฉันจะพยายามอย่างที่สุด..."*** [๒]

การปฏิบัติพระราชกิจของพระมหากษัตริย์ไทยมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากพระมหากษัตริย์ในยุโรป แม้ว่าจะทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญซึ่งมีกฎหมายกำหนดบทบาทและพระราชภารกิจไว้ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาก่อนเป็นเวลาหลายร้อยปี ไม่ว่าในการทรงปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน หรือในความรู้สึกของประชาชน ซึ่งเทิดทูนพระมหากษัตริย์ดุจดังสมมติเทพ ความรู้สึกนึกคิดเช่นนี้สั่งสมมาตลอดระยะเวลาอันยาวนานกว่า ๗๐๐ ปีของประวัติศาสตร์ชาติไทย อย่างไรก็ดี ความเคารพเทิดทูนที่ปวงชนชาวไทยน้อมถวายแด่พระมหากษัตริย์

---

[๑] *ดร.แซร์ เคยเป็นที่ปรึกษาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงเชื่อถือมาก ดร.แซร์ เป็นบุตรเขยของประธานาธิบดี วูดโรว์ วิลสัน ของสหรัฐอเมริกา เดินทางมาประเทศไทยเพื่อกำกับดูแลปัญหาเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา รัฐบาลไทยเห็นว่า ดร.แซร์ มีความซื่อสัตย์สุจริตจึงว่าจ้างให้ทำงานให้รัฐบาลไทยในการดูแลปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตระหว่างไทยกับประเทศในยุโรป ต่อมา ท่านผู้นี้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น* ***พระยากัลยาณไมตรี*** *ภายหลังรัฐบาลไทยได้ขนานนามถนนระหว่างกระทรวงการต่างประเทศ (เดิม) กับกระทรวงกลาโหม ว่า* ***ถนนกัลยาณไมตรี*** *เพื่อเป็นเกียรติ และเป็นอนุสรณ์แห่งคุณงามความดีของท่าน*

[๒] *พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานไปยัง ดร.ฟรานซิส บี แซร์ ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ แปลจากบทความเรื่อง The Balancing Act ของ Joseph J. Wright Jr.*

ทุกยุคทุกสมัยนั้น มีพื้นฐานสืบเนื่องมาจากพระมหากรุณาธิคุณดุจบิดามีต่อบุตร ดังเช่นพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี

ในสมัยสุโขทัย การปกครองประเทศเป็นแบบบิดาปกครองบุตร พระมหากษัตริย์มีพระมหากรุณาต่อประชาชนประดุจบิดามีต่อบุตร ครั้นต่อมา ในสมัยอยุธยาตอนต้น ความรู้สึกดังกล่าวผสมผสานกับความเชื่อถือในโชคลางและความเชื่ออันเก่าแก่ทางศาสนา กษัตริย์ทรงเป็นผู้นำเสด็จออกศึกสงครามด้วยพระองค์เอง ทำให้ราษฎรเทิดทูนพระมหากษัตริย์ในฐานะนักรบ และเชื่อกันว่ากลยุทธ์ในการทำศึกสงครามของประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยโบราณนั้น ต้องอาศัยเวทย์มนต์คาถาอาคมเท่าๆ กับความเก่งกล้าสามารถในการรบ และคนไทยเชื่อว่าคาถาและโชคลางเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต มีอิทธิพลต่อมนุษย์ในเรื่องต่างๆ ด้วยประการฉะนี้ จึงมีคำกล่าวขานว่าพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีชัยชนะในการศึกสงครามทรงมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยคุ้มครองช่วยเหลือ ดังเช่นในวรรณคดีเรื่อง ***ลิลิตตะเลงพ่าย***[๑] กล่าวถึง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระคุณต่อ

[๑] ***ลิลิตตะเลงพ่าย*** *พระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส (๒๓๓๓-๒๓๙๖) เกี่ยวกับสงครามยุทธหัตถีระหว่างไทยกับพม่า เนื้อเรื่องกล่าวถึง เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงตกอยู่ในวงล้อมของข้าศึกแต่ลำพังพระองค์ โดยไพร่พลนายทัพนายกองตามช้างทรงไม่ทัน ขณะนั้นสมรภูมิเกิดฝุ่นผงคลีตลบ ทอดพระเนตรไม่เห็นข้าศึกศัตรู สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรงขอให้เทพยดาทุกชั้นฟ้าบันดาลให้อากาศแจ่มใส ซึ่งปรากฏว่าเมื่อสุดสิ้นพระราชสัตยาธิษฐานแล้ว ฝุ่นผงคลีก็สงบลง และในที่สุดทรงกระทำยุทธหัตถีมีชัยชนะแก่ข้าศึก*

แผ่นดินไทย ทรงกอบกู้อิสรภาพของไทยให้พ้นจากการปกครองของต่างชาติ ในขณะที่ทรงกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชาของพม่า ได้ทรงอัญเชิญทวยเทพเสด็จลงมาช่วยคุ้มครอง

ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตอนหนึ่ง พราหมณ์เจ้าพิธีอัญเชิญเทพเจ้าแห่งศาสนาฮินดูเสด็จลงมายังโลกเพื่อทรงเป็นสักขีพยานในการที่พระมหากษัตริย์เสด็จขึ้นครองราชย์ ในความรู้สึกของคนไทย ความขลังของพระราชพิธีก่อให้เกิดความเชื่อว่าองค์พระประมุขจะทรงไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพอันศักดิ์สิทธิ์ประดุจดังเทพเจ้า พระมหากษัตริย์ของไทยมิได้เป็นพระโอรสแห่งสุริยเทพเช่นสมเด็จพระจักรพรรดิ์แห่งญี่ปุ่น และก็มิได้ทรงปกครองด้วยพระราชอำนาจซึ่งได้มาจากสรวงสวรรค์เช่นสมเด็จพระเจ้าเฮนรี่ที่แปดแห่งอังกฤษ (King Henry VIII) หากแต่เป็นพระมหากษัตริย์ ที่ทรงปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินด้วยทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตรธรรม ดังที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรีของไทย อธิบายว่า

> ***"พระมหากษัตริย์ต้องทรงเป็นทั้งพระเจ้าและปุถุชน ความยุ่งยากอยู่ที่เส้นแบ่งความเป็นพระเจ้าและคนธรรมดา จะต้องทรงพิจารณาแบ่งแยกให้ถูกต้องว่า จะทรงเป็นพระเจ้ามากกว่าคนธรรมดาหรือเป็นคนธรรมดามากกว่าพระเจ้า หากจัดสัดส่วนคลาดเคลื่อน ก็จะนำมาซึ่งความเสียหายอย่างมาก"***[๑]

บางครั้ง เรื่องดังกล่าวก็อาจทำให้ทรงกังวลพระราชหฤทัยได้ไม่น้อย ซึ่งคนภายนอกมักจะไม่ค่อยเข้าใจ ไม่มี

---

[๑] *Steve Van Beek (ed.),* ***Kukrit Pramoj: His Wit and Wisdom*** *Bangkok: Duang Kamol, 1983.*

ทางใดเลยที่พระมหากษัตริย์จะทรงปลีกพระองค์จากปัญหาต่างๆ ของประเทศตลอดจนความคาดหวังของคนไทยที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงแก้ไขปัญหาได้ทุกเรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องทรงดำรงมั่นโดยลำพังพระองค์ด้วยเหตุผลหลายประการ และในฐานะพระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย การตัดสินพระราชหฤทัยไม่ว่าในเรื่องใดต้องทรงใคร่ครวญอย่างรอบคอบ และต้องทรงระวังการกระทบกระทั่งกับผู้อื่นไม่ว่ากับรัฐบาล กับประชาชนหรือกับต่างประเทศ บทบัญญัติมาตราหนึ่งในรัฐธรรมนูญระบุไว้ว่าพระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้[๑] แสดงให้เห็นความจงรักภักดีของประชาชน และย่อมเข้าใจได้ว่าองค์พระประมุขก็ต้องทรงปฏิบัติพระองค์อย่างเคร่งครัด

ข้าราชการอาวุโสท่านหนึ่งเล่าว่า พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกซึ่งอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญที่เป็นระบอบการปกครองแบบใหม่ ดังนั้น จึงต้องทรงรับพระราชภาระอันหนัก น่าจะเป็นชีวิตที่ยากลำบาก

การเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีหน้าที่และความรับผิดชอบตามรัฐธรรมนูญ ทรงเป็นประมุขของประเทศโดยชอบธรรม และทรงเป็นผู้นำซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของปวงชนชาวไทย นอกจากนั้น ยังมีพระราชภารกิจและความรับผิดชอบตามโบราณราชประเพณี และตามความเชื่อที่หยั่งรากลึกสืบต่อกันมานานนับศตวรรษ พระองค์ต้องทรงปฏิบัติตามราชประเพณี และทรงห่วงใยในการที่จะบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่พสกนิกร ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยไม่อาจทรงหลีกเลี่ยงพระราชภาระนี้ได้

---

[๑] *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๘ หมวด ๒ พระมหากษัตริย์*

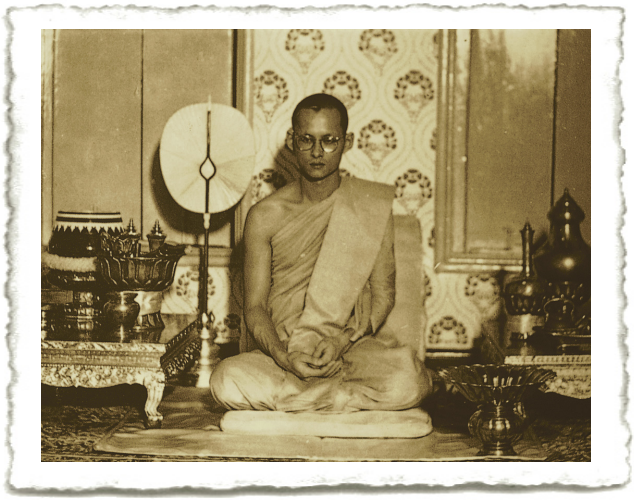

ทรงพระผนวช
เมื่อเดือนตุลาคม
พุทธศักราช ๒๔๙๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีแนวทางปฏิบัติในการปกครองอาณาประชาราษฎร์เช่นเดียวกับพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ นั่นคือ ทรงครองแผ่นดินโดยทศพิธราชธรรม[๑] ซึ่งเป็นคำสอนแต่โบราณนับเนื่องมาแต่ครั้งพุทธกาลประมาณ ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว คำสอนดังกล่าวเป็นคำแนะนำให้พระเจ้าแผ่นดินในฐานะพระประมุขของประเทศทรงปฏิบัติพระองค์ในทางที่ถูกที่ควร และเป็นคำสอนผู้นำที่เป็นต้นแบบให้คนทั้งหลายปฏิบัติตามด้วย **เฮนรี่ มิลเลอร์ (Henry Miller)** นักเขียนมีชื่อชาวอเมริกันเคยกล่าวว่า ***"ผู้นำที่แท้จริงไม่จำเป็นต้องนำทาง เพียงชี้ทางให้ก็พอแล้ว"***

ทศพิธราชธรรม หรือที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรียกว่า ***บัญญัติสิบประการสำหรับกษัตริย์*** กล่าวว่าพระมหากษัตริย์พึงทรงช่วยเหลือบุคคลที่กำลังต้องการ

[๑] *บทพระราชทานสัมภาษณ์. **Leaders** เล่ม ๕ ฉบับที่ ๒ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๒๕.*

ทรงรับบิณฑบาต

ความช่วยเหลือทุกเมื่อ ทุกสถานที่และทุกประการ พึงทรงช่วยเหลือทันท่วงทีในเวลาที่คนเหล่านั้นประสบความเดือดร้อน หรือทรงขจัดความทุกข์ยากได้อย่างแท้จริง ทั้งหมดนี้ เป็นคุณลักษณะประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเห็นได้จากพระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญเพื่อคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสตลอดมา เช่น เมื่อเกิดน้ำท่วมใหญ่ในพุทธศักราช ๒๕๓๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงช่วยเหลือผู้ประสบภัยในย่านชานเมืองรอบกรุงเทพฯ ได้พระราชทานพระราชกระแสให้รัฐบาลสนใจหามาตรการแก้ปัญหาระยะยาวต่อไป ประชาชนชาวไทยไม่แปลกใจแม้แต่น้อยในเรื่องนี้ แต่ยิ่งสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำสถาบันพระมหากษัตริย์ให้กลับมีบทบาทสำคัญอีกครั้งหนึ่ง พระองค์สนพระราชหฤทัยในความเป็นอยู่และความต้องการในชีวิตประจำวันของพสกนิกร เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับไปทรงศึกษาต่อที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงเปลี่ยนวิชาที่ศึกษาจากวิศวกรรมศาสตร์เป็นรัฐศาสตร์และกฎหมาย เพื่อจะได้เข้าพระราชหฤทัยอย่างถ่องแท้ในการครองแผ่นดินโดยธรรม และทรงช่วยเหลือราษฎรของพระองค์ในเวลาที่ต้องการ

เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรสภาพน้ำ

คำสอนโบราณกล่าวว่า พระมหากษัตริย์พึงดำรงมั่นในคุณธรรม มีพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะทรงเสียสละประโยชน์ส่วนพระองค์เพื่อประโยชน์สุขของปวงชน ทรงพระวิริยอุตสาหะทุกวิถีทางที่จะปฏิบัติพระราชกรณียกิจให้ถูกต้องตลอดเวลา เมื่อยังทรงพระเยาว์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ทรงปลูกฝังคุณธรรมโดยทรงสอนให้อุทิศเวลาทั้งหมดเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงหักเงินร้อยละสิบจากเงินส่วนพระองค์ของพระราชโอรสและพระราชธิดาใส่กล่องไว้ทุกสัปดาห์ เมื่อถึงปลายเดือนสมเด็จพระบรมราชชนนีทรงเรียกประชุมทุกพระองค์พร้อมกัน เพื่อตัดสินร่วมกันว่าจะบริจาคเงินให้แก่มูลนิธิ โรงเรียนสอนคนตาบอด หรือองค์กรการกุศลอื่นใด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการปลูกฝังให้ปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา และให้ทรงสละสิ่งที่มีส่วนหนึ่งให้แก่ประชาชน

นี่คือเหตุผล ที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มงานได้ทันทีที่เสด็จขึ้นครองราชย์ [๑]

[๑] *สัมภาษณ์ นายสุเมธ ตันติเวชกุล, เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, มีนาคม ๒๕๓๗.*

เมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอุทิศพื้นที่ส่วนหนึ่งในบริเวณที่ประทับให้เป็นที่ทำการทดลองค้นคว้าและวิจัยด้านการเกษตร ต่อมาเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๗ ทรงริเริ่มโครงการจัดพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์หุบกะพง ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรกลุ่มสวนผักชะอำ ๘๓ ครอบครัวที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ในเบื้องต้นโปรดให้กันพื้นที่ไว้ ๑๐,๐๐๐ ไร่ แต่เนื่องจากที่ดินดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมไม่สามารถเพาะปลูกได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พัฒนาที่ดินจัดระบบชลประทานในพื้นที่ ๕๐๐ ไร่ โดยได้รับความช่วยเหลือด้านการพัฒนาการเกษตรจากรัฐบาลประเทศอิสราเอลผ่านโครงการไทย - อิสราเอล เพื่อพัฒนาชนบท (หุบกะพง) ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๐๙ - ๒๕๑๔ จึงสามารถให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรกลุ่มสวนผักดังกล่าว และเกษตรกรที่ทำกินอยู่ในพื้นที่หุบกะพงเดิมอีก ๔๖ ครอบครัว ต่อมาเกษตรกรดังกล่าวมีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเกษตรกรรม จนเกิดหมู่บ้านเกษตรกร และในที่สุดเป็นหมู่บ้านสหกรณ์ตัวอย่างชื่อ ศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการหุบกะพง

เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๘ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณา

เสด็จฯไปทรงเยี่ยมศูนย์พัฒนาไทย-อิสราเอล อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๓

พระราชทานที่ดินอันเป็นทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ให้รัฐบาลดำเนินการปฏิรูปที่ดิน ทำให้ชาวนามีที่ดินทำกินทันที จำนวน ๔๔,๐๐๐ ไร่ ในพื้นที่ ๕ จังหวัด ได้แก่ ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา นครนายก นครปฐม และฉะเชิงเทรา

พระมหากษัตริย์พึงทรงดำรงมั่นในพระราชปณิธาน ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อปวงชน ด้วยน้ำพระราชหฤทัยเมตตาแท้จริง ทรงดำรงไว้ซึ่งความซื่อสัตย์สุจริต มีพระราชอัธยาศัยอ่อนโยน พระราชจริยวัตรงดงามสุขุมคัมภีรภาพ ไม่ทรงพึงประสงค์ที่จะให้ผู้อื่นเดือดร้อนรำคาญ และทรงส่งเสริมให้ประชาชนมีสันติสุขและอยู่ร่วมกันโดยไม่ใช้ความรุนแรง หลังจากที่ได้ทรงพระผนวชเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิสืบเนื่องตลอดมา

นอกจากนี้ พระมหากษัตริย์พึงทรงตั้งมั่นในความขยันหมั่นเพียร ปฏิบัติพระราชกิจทุกเรื่องอย่างเต็มพระกำลัง ไม่ทรงท้อถอย ทรงดำรงพระชนมชีพอย่างเรียบง่ายในขันติธรรม ครองพระราชหฤทัย พระอาการและพระวาจาด้วยพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดทนต่อสิ่งทั้งปวง และไม่ทรงขัดขวางความปรารถนาของปวงชน แม้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยจะดำเนินมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ทั้งประชาชนและรัฐบาลก็ยังหวังพึ่งพระบารมีของพระมหากษัตริย์ในทุกๆเรื่องที่มีความสำคัญระดับชาติ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยอย่างเต็มพระราชหฤทัย ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

> ***"...คนไทยเราไม่จำเป็นต้องตามอย่างประชาธิปไตยของชาติอื่น แต่ควรจะพยายามสร้างประชาธิปไตยแบบไทยๆ ของเราเอง เพราะเรามีวัฒนธรรมประจำชาติและความเห็นเป็นของตนเอง สามารถใช้วิจารณญาณของเราเอง..."***[๑]

---

[๑] *สำนักราชเลขาธิการ,* **A Memoir of His Majesty King Bhumibol Adulyadej of Thailand** *กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984) จำกัด, ๒๕๓๐, หน้า ๔๗.*

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับแรก

หากจะมองย้อนกลับไปในอดีตเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๕ ขอให้มองอย่างลึกซึ้งด้วยสายตาคนรุ่นใหม่ เพื่อให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่ค่อยๆ เป็นไปในรัชกาลปัจจุบัน และเข้าใจถึงพระราชปรารถนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะให้ประชาชาติมีสันติสุขและมีประชาธิปไตย ให้คนไทยสามัคคีปรองดองกันทุกเรื่อง ทั้งในความรู้สึกนึกคิดและการกระทำ คนไทยบางคนอาจจะอดสงสัยมิได้ ที่คณะปฏิวัติในครั้งนั้นมิได้คิดนำพาประเทศไปสู่ระบอบการปกครองอื่นใด นอกจากการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญทั้งๆ ที่ได้ลิดรอนพระราชอำนาจเด็ดขาดของพระมหากษัตริย์ลงแล้วก็ตาม แท้จริงประชาชนส่วนใหญ่ในขณะนั้นยังไม่สู้เข้าใจระบอบประชาธิปไตยดีนัก อย่างไรก็ตาม เมื่อได้เกิดการปฏิวัติเพื่อถ่ายโอนพระราชอำนาจขึ้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงรับผิดชอบบ้านเมืองในฐานะพระประมุข มิได้ทรงรู้สึกแปลกพระราชหฤทัยมากนัก เพราะ

มีพระราชดำริอยู่แล้วที่จะพระราชทานการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน เห็นได้จากการที่ทรงเพียรพยายามนำพาประเทศไปในแนวทางที่จะให้ประชาชนมีสิทธิ์มีเสียงในการปกครอง โดยค่อยเป็นค่อยไปทีละน้อย ข้อความในพระราชหัตถเลขาสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๗ สะท้อนให้เห็นแนวพระราชดำริอันเปี่ยมไปด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นนักประชาธิปไตย ความตอนหนึ่งว่า

> ***"...ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิม ให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้า ให้แก่ผู้ใดคณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิ์ขาดและโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร..."***

ในประเทศที่อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ผู้นำของชาติจะต้องเป็นผู้ที่ทันเหตุการณ์และทันโลก ในบรรดาพระมหากษัตริย์ของโลก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถโดดเด่นในด้านภาษา พระองค์ทรงเจริญวัยในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ จึงทรงใช้ภาษาฝรั่งเศสและเยอรมันได้เป็นอย่างดี ต่อมา ทรงตระหนักว่า ประเทศต่างๆ ทั่วโลกนิยมใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร จึงสนพระราชหฤทัยหันมาทรงศึกษาภาษาอังกฤษ แต่มิใช่เพียงเพื่อให้ทรงติดตามข้อมูลสารสนเทศเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงเข้าถึงพื้นฐานของภาษา เนื่องจากเข้าพระราชหฤทัยอย่างลึกซึ้งในสัทศาสตร์[๑] และทรงสามารถนำหลักภาษาไทยไปใช้ในการทรงงานส่วนพระองค์ได้เป็นอย่างดี

ในราชสำนักไทยทุกวันนี้ ใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อกับชาวต่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคุ้นเคยในการใช้ภาษานี้ถึงระดับที่ทรงได้ดีเป็นพิเศษ เมื่อ

---

[๑] *Phonetics วิชาที่ว่าด้วยเสียงพูด การออกเสียงและเครื่องหมายใช้แทนเสียง*

ทรงมีเวลาว่างจะทรงพระอักษรและทรงพระราชนิพนธ์แปล ซึ่งส่วนใหญ่ทรงแปลบทความจากวารสารภาษาต่างประเทศ พระราชนิพนธ์แปลที่มีชื่อเสียงมากที่สุดหลายเรื่องเสร็จสมบูรณ์ประมาณพุทธศักราช ๒๕๑๘ ส่วนใหญ่เกี่ยวกับทัศนะการเมืองในแง่มุมต่างๆ เช่น ***ข่าวจากวิทยุเพื่อสันติภาพและความก้าวหน้า, การคืบหน้าของมาร์กซิสต์, รายงานตามนโยบายคอมมิวนิสต์, ฝันร้ายไม่จำเป็นต้องเป็นจริง, รายงานจากลอนดอน, ประเทศจีนอยู่ยง, ทัศนะน่าอัศจรรย์จากชิลีหลังสมัยอาเยนเด, เขาว่าอย่างนั้น เราก็ว่าอย่างนั้น*** , และ***วีรบุรุษตามสมัยนิยม*** เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๒

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๗ ทรงแปลหนังสือเรื่อง ***นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ (A Man Called Intrepid)***[๑] ของ **วิลเลียม สตีเวนสัน (William Stevenson)** เป็นภาษาไทย ในปีต่อมา ทรงแปลหนังสือเรื่อง ***ติโต (Tito)*** ซึ่งเป็นชีวประวัติของ **นายพลติโต**[๒] **(Marshal Tito)** ประพันธ์โดย **ฟิลลิส ออติ (Phyllis Auty)** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกแปลผลงานของวิลเลียม สตีเวนสัน เพราะเป็นเรื่องที่ได้อรรถรสเกี่ยวกับกระบวนการความคิดและการตัดสินใจของคนโดยละเอียด รวมทั้งแสดงให้เห็นความกล้าหาญและความมุ่งมั่นของพวกสายลับฝ่ายพันธมิตรระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองที่ไม่เปิดเผยตัว หรือมองอีกแง่มุมหนึ่งจะเห็นพลังของความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่ง

พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ

พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง ติโต

[๑] *Intrepid เป็นรหัสนามของ เซอร์วิลเลียม สตีเวนสัน (Sir William Stephenson) (คริสตศักราช ๑๘๙๖ - ๑๙๘๙).*

[๒] *ติโต เป็นรหัสนามของ ยอซิป บรอซ (Josip Broz) (คริสตศักราช ๑๘๙๒ - ๑๙๘๐)*

ใจเดียวกันของฝ่ายพันธมิตร และความเสียสละอัตตาของตน เพื่อให้บรรลุผลคือความเป็นเอกภาพให้จงได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเล่มแรก เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๙ คือ ***พระราชานุกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล*** และ***เมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิทเซอร์แลนด์*** ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือรายเดือน **วงวรรณคดี** ฉบับประจำเดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๙๐ โดยพระบรมราชานุญาตพิเศษเฉพาะหนังสือเล่มนี้เท่านั้น จากนั้นได้ทรงพระราชนิพนธ์ ***เรื่องพระมหาชนก (The Story of Mahajanaka)*** พิมพ์เผยแพร่เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๙ และ ***เรื่อง ทองแดง (The Story of Tongdaeng)*** พิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษในเล่มเดียวกัน เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๕ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสุนัขทรงเลี้ยงชื่อทองแดง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยกย่องว่า ***“ผิดกับคนอื่นที่เมื่อกลายมาเป็นบุคคลสำคัญแล้วมักจะลืมตัว และดูหมิ่นผู้มีพระคุณที่เป็นคนต่ำต้อย”*** และเมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๗ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดพิมพ์ ***ทองแดงฉบับการ์ตูน*** เผยแพร่

ภาพพระมหาชนกกับนางมณีเมขลาในพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก

พระมหาชนก เป็นชาดกเรื่องหนึ่งในพระพุทธประวัติ มีกล่าวในพระไตรปิฎก (สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย เล่มที่ ๔ ภาคที่ ๒) เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสดับพระธรรมเทศนา ซึ่ง**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสาโร มหาเถร)** แห่งวัดราชผาติการามแสดงถวายเกี่ยวกับพระมหาชนกกับต้นมะม่วง แสดงอุทาหรณ์ว่า สิ่งที่ดีมีคุณภาพย่อมเป็นที่หมายปองของปุถุชนด้วยความโลภ และสิ่งนั้นๆย่อมตกอยู่ในอันตราย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยในชาดกเรื่องนี้ จึงได้ทรงแปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาอังกฤษตรงจากพระไตรปิฎกตั้งแต่ต้นเรื่องโดยทรงดัดแปลงเล็กๆ น้อยๆ ให้เข้าใจง่ายขึ้น ต่อมาทรงแปลเป็นภาษาไทย

พระมหาชนกทรงบำเพ็ญความเพียรอย่างยิ่งยวด โดยมิได้ทรงปรารถนาสิ่งใดตอบแทน ในที่สุดชาวเมืองมิถิลาพากันกราบบังคมทูลเชิญให้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ พระมหาชนกทรงปกครองด้วยพระปรีชาสามารถ ทำให้มิถิลานครเจริญรุ่งเรืองและมั่งคั่งสมบูรณ์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลถึงตอนที่เกี่ยวกับต้นมะม่วง มีพระราชดำริว่า แม้พระมหาชนกจะมีพระราชปรารถนาที่จะทรงสละราชสมบัติเพื่อแสวงโมกขธรรม แต่ก็ยังไม่ถึงโอกาสและเวลาอันสมควร เพราะมิถิลานครยังไม่รุ่งเรืองเพียงพอ คนทุกระดับนับจากอุปราชลงไปถึงควาญช้างและคนเลี้ยงม้า และยิ่งพวกขุนนางด้วยแล้วต่างก็ตกอยู่ในอวิชชา ขาดปัญญาและความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนไม่เข้าใจว่าอะไรคือแก่นแท้ของสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ดังนั้น พระมหาชนกจึงมีพระราชดำริที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นแห่งหนึ่ง เพื่อให้การศึกษาที่เป็นสากล ยิ่งไปกว่านั้น พระมหาชนกยังทรงสอนวิธีปลูกและเลี้ยงต้นมะม่วงให้เจริญงอกงามด้วยกรรมวิธีต่างๆ

ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงดัดแปลงเนื้อเรื่องในพระมหาชนกชาดกให้เหมาะสมกับสังคมยุคใหม่ พร้อมทั้งพระราชทานพระราชดำริว่า เมื่อพระมหาชนกทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทางโลกให้สำเร็จลุล่วงแล้ว ก็จะได้ทรงปลีกพระองค์ไปปฏิบัติธรรม เพื่อทรงบรรลุธรรมอันสูงสุดได้เร็วยิ่งขึ้น

พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง ***พระมหาชนก*** เสร็จสมบูรณ์ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้จัดพิมพ์ในโอกาสพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๓๙ เพื่อให้เป็นเครื่องเตือนใจประชาชนผู้มีจิตกุศล ให้เกิดความคิดในทางสร้างสรรค์ นอกจากนั้น ผู้อ่านยังได้รับอานิสงส์ คือ มีความพากเพียรที่บริสุทธิ์ มีปัญญาเฉียบแหลม และพลานามัยสมบูรณ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคัดเลือกศิลปินวาดภาพประกอบพระราชนิพนธ์เล่มนี้ด้วยพระองค์เอง และมีพระบรมราชวินิจฉัยทุกภาพ

ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พิมพ์หนังสือ ***พระมหาชนกฉบับการ์ตูน*** เผยแพร่สำหรับเด็กและเยาวชน โดยพระราชทานพระราชดำริให้ใช้ลายเส้นแบบไทย นอกจากนั้นได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดพิมพ์เป็นฉบับอักษรเบรลสำหรับผู้พิการทางสายตา

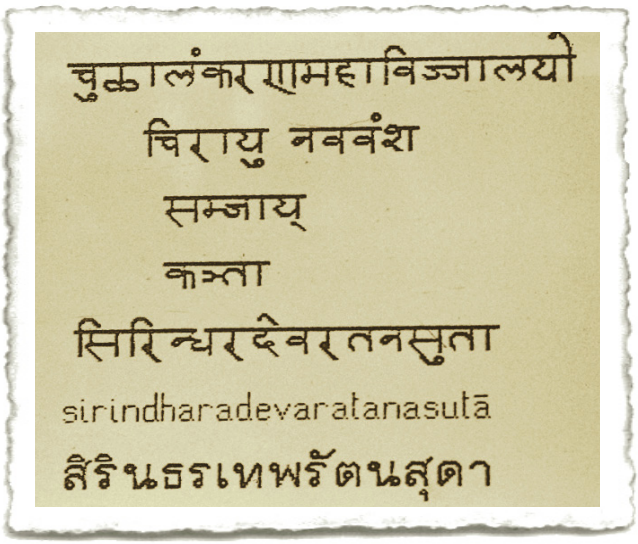

อักษรเทวนาครี อังกฤษ และไทยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงออกแบบ

พระปรีชาสามารถที่ทรงใช้ภาษาต่างๆ ได้อย่างเชี่ยวชาญเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ใจมาก แม้แต่ภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาโบราณและศักดิ์สิทธิ์ของชาวอินเดียที่นับถือศาสนาฮินดูก็ทรงศึกษารอบรู้อย่างลึกซึ้ง

ในขณะที่คนทั่วโลกกำลังมุ่งมั่นรีบเร่งสร้างสรรค์โลกให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยระบบคอมพิวเตอร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็มิได้ทรงรีรอที่จะทรงศึกษาค้นคว้าด้วยคอมพิวเตอร์เช่นกัน เมื่อเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙ ทรงเริ่มใช้คอมพิวเตอร์ในการทรงพระราชนิพนธ์คำร้องและโน้ตเพลงสำหรับเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ซึ่งเป็นงานที่ใช้เวลามากทีเดียว ในปีต่อมา ทรงใช้โปรแกรมชื่อ ***Fontastic*** เพื่อทรงออกแบบตัวอักษรภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดต่างๆ[๑] หลังจากนั้น ได้ทรงศึกษาตัวอักษร ***เทวนาครี*** โดยทรงปรึกษาหารือกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น **สมเด็จพระเทพรัตน**

[๑] *คุณกัญดา ธรรมมงคล, **วารสารปริทัศน์** ฉบับที่ ๘ เล่ม ๒, ๒๕๓๐.*

บัตรส่งความสุขที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประดิษฐ์ขึ้นพระราชทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่

ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และ **หม่อมหลวงจิรายุ นพวงศ์** องคมนตรี ซึ่งได้ถวายงานช่วยตรวจสอบการเขียนอักษร ชื่อ ***เทวนาครี*** แปลว่า ***อักษรของนครแห่งทวยเทพ*** ใช้ในการเขียนภาษาสันสกฤต ปรากฤต ฮินดี และมาธิ จนทรงสามารถออกแบบได้สำเร็จในเวลาต่อมาไม่นาน ผู้ที่เริ่มศึกษาภาษาเหล่านี้อาจจะสับสนเพราะจำนวนตัวอักษรที่แท้จริงยังไม่เป็นที่แน่นอน แม้ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาก็ยังหาข้อยุติมิได้ นอกจากตัวอักษรทั้งหลายดังกล่าวข้างต้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงออกแบบอักษรไทย-อังกฤษอีกสองชุดพระราชทานชื่อว่า ***ภูพิงค์*** และ ***ทักษิณ*** สำหรับใช้กับคอมพิวเตอร์แมคอินทอช □

บทที่ ๘
เทิดไท้ทรงงานล้ำคุณค่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเอาพระราชหฤทัยใส่อย่างเต็มที่ในเรื่องต่างๆ แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม ไม่ว่างานส่วนพระองค์หรืองานเพื่อประชาชน กล่าวคือ จะต้องทรงเรียนรู้ให้กระจ่างแจ้ง จนสามารถเข้าพระราชหฤทัยและทรงนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง คนเป็นจำนวนมากพากันชื่นชมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระสมาธิล้ำเลิศในขณะทรงงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด

ทรงประดิษฐ์เครื่องเล่น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมักจะทรงประดิษฐ์สิ่งของต่างๆ เป็นงานอดิเรก

ในขณะที่ประทับ ณ วิลลาวัฒนาเมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพัฒนาการเป็นพิเศษในเรื่องความละเอียดลออ และโปรดที่จะทรงประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ด้วยพระองค์เอง ทรงเพียรพยายามอย่างไม่ลดละ เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดเท่าที่จะทรงทำได้ เป็นต้นว่า ทรงพันลวดเพื่อสร้างมอเตอร์ไฟฟ้าใช้เอง และทรงแกะไม้เป็นเครื่องร่อน ผู้ที่สงสัยว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประดิษฐ์ ***เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย*** เติมออกซิเจนในน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดได้อย่างไร ก็คงหาคำตอบได้เอง โดยมองย้อนกลับไปในอดีต เมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยในรายละเอียดปลีกย่อย และโปรดใช้วัสดุที่มีอยู่รอบๆ พระองค์ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ เป็นงานอดิเรก

ทรงแบดมินตั้นกับ วอง เป็ง สูน อดีตแชมเปี้ยนโลกประเภทชายเดี่ยว ณ ศาลาผกาภิรมย์ สวนจิตรลดา

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเป็นพระราชมารดาผู้ทรงพระเมตตาห่วงใย และเฝ้าอภิบาลพระราชโอรสและพระราชธิดาอย่างใกล้ชิดทุกเวลา ทรงเข้าร่วมและสนับสนุนกิจกรรมที่พระราชโอรสและพระราชธิดาโปรดทรงด้วยกันเสมอ พระราชโอรสทั้งสองพระองค์เคยทรงร่วมกันสร้างเครื่องรับวิทยุ

ทรงกีฬา

กีฬาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรด เช่น ***แบดมินตั้น*** เป็นกีฬาอย่างหนึ่งที่สมเด็จพระบรมราชชนนีเคยทรงมาแต่เดิม เพื่อออกพระกำลังในแวดวงพระประยูรญาติและพระสหายของพระองค์ ในตอนต้นรัชกาลเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระบรมวงศ์แปรพระราชฐานไปประทับ ณ วังไกลกังวล ได้ทรงกีฬาต่างๆ เป็นต้นว่า ***เรือใบ สกีน้ำ*** และ ***แบดมินตั้น*** ข้าราชบริพารที่ตามเสด็จได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้เข้าร่วมเล่นกีฬาด้วย

ทรงเริ่มถ่ายภาพตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ต่อมาเมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร จะทรงนำกล้องถ่ายภาพติดพระองค์ไปด้วยเสมอ

ทรงถ่ายภาพ

การที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงเป็นช่างภาพและนักถ่ายภาพยนตร์สมัครเล่น เป็นสิ่งที่โน้มน้าวให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยในการถ่ายภาพ ตั้งแต่เมื่อพระชนมพรรษาได้ ๘ พรรษา ทรงซื้อกล้องโคโรเน็ต มิดเจ็ต (Coronet Midget) สีเขียวประสีดำ ซึ่งเป็นกล้องแบบโบราณ ลักษณะเป็นกล่องสี่เหลี่ยม ราคาเพียงสองฟรังซ์สวิส ฟิล์มที่ทรงใช้เป็นม้วนแรกทรงซื้อในราคา ๒๕ ซองตีมส์ แต่เมื่อล้างอัดแล้ว ภาพเสียเกือบทั้งหมด มีเพียงภาพเดียวที่ใช้ได้ ซึ่งก็เป็นฝีมือของผู้อื่น อย่างไรก็ตาม พระองค์ทรงมุ่งมั่นศึกษาเกี่ยวกับการถ่ายภาพ ในที่สุดก็ทรงสามารถพิชิตเคล็ดลับทุกประการในการถ่ายภาพจนทรงเชี่ยวชาญทั้งด้านศาสตร์และศิลป์แห่งการถ่ายภาพ เหตุการณ์เช่นนี้สะท้อนให้เห็นพระอุปนิสัยมุ่งมั่นจริงจัง ที่จะทรงทำให้ดีและถูกต้องให้ได้

โปรดฉายพระฉายาลักษณ์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

กล้องทรงรุ่นแรกๆ ไม่มีเครื่องวัดแสง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงคำนวณความเร็วของแสงด้วยพระองค์เอง จนสามารถวัดแสงได้อย่างแม่นยำ นอกจากนั้น เมื่อแผ่นกรองแสงที่ต้องพระราชประสงค์ไม่มีจำหน่ายในท้องตลาด ก็ทรงประดิษฐ์ขึ้นเอง ในปัจจุบันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังคงโปรดภาพขาวดำ กล้องที่ทรงเป็นรุ่นที่ทันสมัยก็จริง แต่มิได้เป็นรุ่นพิเศษสุดยอดอย่างที่ช่างภาพมืออาชีพใช้ เคยมีพระราชดำรัสว่า ทรงคิดถูกแล้วที่ใช้กล้องรุ่นที่หาซื้อได้ง่ายในประเทศไทย

ขณะที่ทรงงานเพื่อพัฒนาประเทศชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระสมาธิอันมั่นคงแน่วแน่ ทำให้ผลงานของพระองค์ประสบความสำเร็จอย่างโดดเด่น ในการถ่ายภาพก็เช่นเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรวมความสนพระราชหฤทัยไว้ที่เป้าหมาย หรืออากัปกิริยา

ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ชื่อ ***เมื่อหน้าหนาว (Winter Time)*** *(ไม่ปรากฏปี)*

อย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว กลวิธีนี้เรียกกันในหมู่ช่างภาพว่า ***involvement style***[๑] อันแสดงถึงความสนใจอย่างลึกซึ้งที่ช่างภาพมีต่อบุคคลหรือวัตถุที่กำลังจับภาพ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงเป็นแบบที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดถ่ายอยู่ตลอดเวลาหลายปี รวมทั้งในการทรงวาดพระรูปด้วย ภาพที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถ่ายหลายภาพโดดเด่นอยู่ในความทรงจำของผู้ที่ได้เห็น เช่น ภาพที่ทรงถ่าย ณ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเวียนนา ทรงใช้เลนส์มุมกว้างพิเศษที่เรียกว่า ***เลนส์ตาปลา*** มองเห็นพระกรและพระหัตถ์ทั้งสองโอบล้อมข้าราชการสถานเอกอัครราชทูตฯ และข้าราชบริพารประดุจดังทรงโอบอุ้มทุกคนไว้ในอ้อมพระกร อีกภาพหนึ่งชื่อภาพ ***Winter Time*** เป็นพระฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในฉลองพระองค์กันหนาว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้แสงหลักสาดส่องตรงพระพักตร์และมีแสงพิเศษอีกส่วนหนึ่งส่องไล้ที่พระเกศา เน้นความสนใจที่พระพักตร์และโดยเฉพาะพระเนตรอันฉายประกายเจิดจรัส จึงทำให้พระสิริโฉมอันงดงามของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถปรากฏเด่นชัด อีกภาพหนึ่งคือภาพที่พระราชทานชื่อว่า ***สงบ (Peace)*** เป็นภาพระดับสีเข้ม (low-key) ซึ่งมีลักษณะตามหลักการให้แสงที่เรียกว่า ***การให้แสงแบบเรมบรันดท์ (Rembrandt lighting)*** ทรงใช้แสงส่องพระพักตร์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเพียงบางส่วน ที่ฉากหลังโดยรอบเป็นพื้นเข้ม เว้นตรงกลางให้สว่างขึ้นเล็กน้อย เน้นความสนใจที่ศูนย์กลางภาพอันได้แก่วงพระพักตร์ให้เด่นชัด หากพินิจพิจารณาภาพที่

---

[๑] *สำนักราชเลขาธิการ,* ***A Memoir of His Majesty King Bhumibol Adulyadej of Thailand*** *กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984) จำกัด, ๒๕๓๐.*

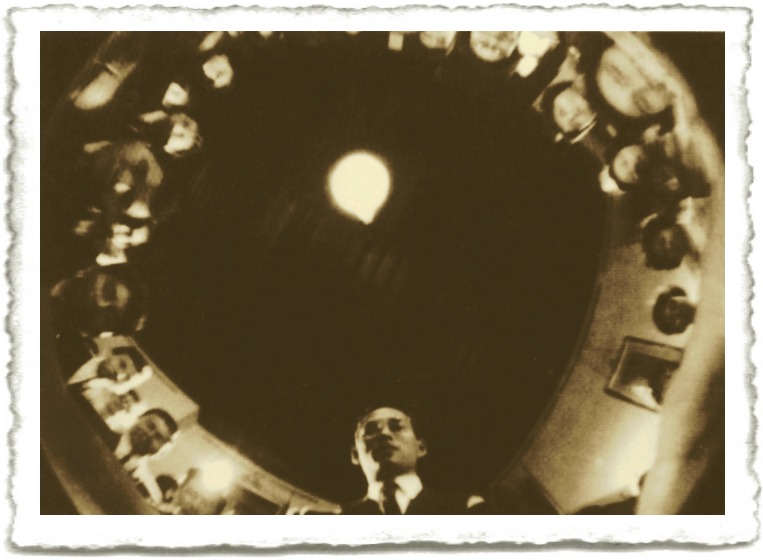

ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ **ในอ้อมพระกร**
(๑๒ กันยายน ๒๕๐๕)

ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ **สงบ (Peace)**
ไม่ปรากฏปี

(ซ้าย) ชาวอเมริกันในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. รายทางรอรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งเสด็จฯ เยือนสหรัฐอเมริกา พุทธศักราช ๒๕๐๓ (ขวา) ทรงถ่ายภาพประชาชนที่รอรับเสด็จ

ทรงถ่ายอย่างลึกซึ้ง จะเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสรรหาแก่นแท้ของทุกๆ เรื่อง แล้วทรงถ่ายทอดวัตถุประสงค์ที่แน่วแน่ออกมาชัดเจน ซึ่งพระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติทุกเรื่องก็จะสะท้อนให้เห็นหลักการดังกล่าวนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระปรีชาชาญมากในการนำงานอดิเรกมาทรงใช้ประกอบกับพระราชกรณียกิจเพื่อปวงชน แม้ว่าการถ่ายภาพเป็นสิ่งที่รู้จักกันในประเทศไทยมาตั้งแต่กลางคริสตศตวรรษที่ ๑๙ และต่อมาเป็นงานอดิเรกอย่างหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรด แต่การถ่ายภาพมุมกว้าง (wide angle) นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงนำมาเผยแพร่ในประเทศไทยเมื่อ ๓๐ กว่าปีมานี้เอง ทุกครั้งที่เสด็จประพาสตามที่ต่างๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงนำกล้องถ่ายภาพติดพระองค์ไปทุกครั้ง เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓ นักข่าวคนหนึ่งสามารถจับภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขณะประทับรถยนต์พระที่นั่ง ทรงถ่ายภาพประชาชนที่มารับเสด็จ นอกจากนี้ ยังมีภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถ่ายภาพขณะประทับเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๕ การเสด็จพระ

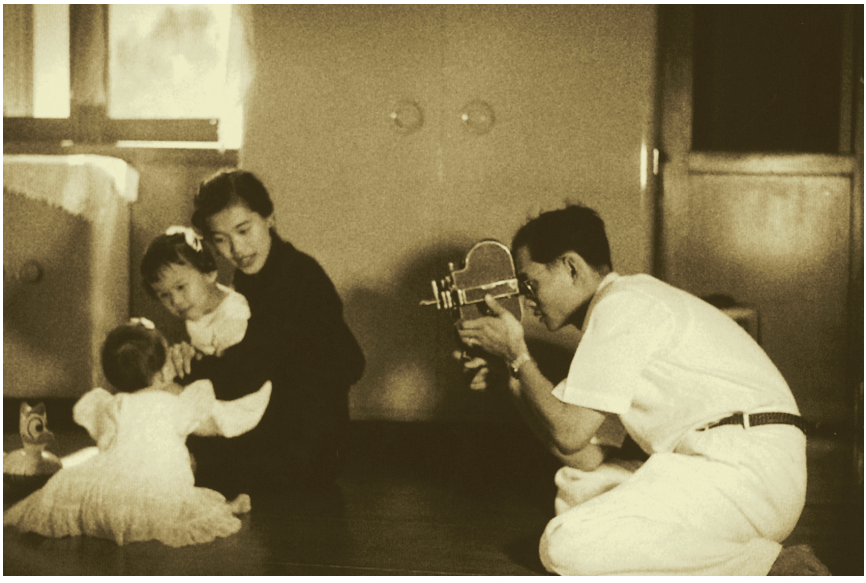

ราชดำเนิน โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคนี้เป็นพระราชพิธีสำคัญพิเศษสุดในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์สองร้อยปี และยังมีภาพถ่ายเหตุการณ์สำคัญอื่นๆที่ทรงถ่ายอีกเป็นจำนวนมาก

นอกจากนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะพระราชทานทุนแก่องค์กรการกุศล เช่น สภากาชาดไทยและมูลนิธิอานันทมหิดล ก็จะพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำภาพยนตร์ส่วนพระองค์ไปฉายเพื่อหารายได้ เช่น ที่สยามสมาคม และโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง นับเป็นกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จมาก และดำเนินการต่อเนื่องมาเป็นเวลาหลายปี

อย่างไรก็ตาม สัญลักษณ์ประจำพระองค์ที่สังเกตเห็นได้ง่ายคือ ***กล้องถ่ายภาพนิ่งขนาด ๓๕ มิลลิเมตร*** ที่ทรงคล้องพระศอไว้เสมอเมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนท้องถิ่นที่ห่างไกล มิใช่เพียงเพื่อทรงถ่ายภาพชาวบ้านและภาพชนบทเท่านั้น หากแต่ทรงถ่ายภาพเพื่อบันทึกความคืบหน้าของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตั้งแต่เริ่มต้น นอกจากนั้น ยังทรงบันทึกภาพเหตุการณ์น้ำท่วม น้ำแล้ง หรือสภาพมลภาวะไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงเมื่อจะทรงวางโครงการหรือพระราชทานแนวทางแก้ไขอย่างใหม่ต่อไปใน

ทรงนำกล้องถ่ายภาพและแผนที่ติดพระองค์ไปด้วย เมื่อเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในชนบท

อนาคต ทรงมีภาพจำนวนมากแสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นต่างๆ ที่ดำเนินโครงการตามพระราชดำริ และได้ทรงใช้ประโยชน์จากภาพเหล่านี้ในเวลาที่ทรงศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ดังกล่าวร่วมกับหน่วยงานอื่น ตัวอย่าง เช่น โครงการขุดคลองระบายน้ำจากพรุที่อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถ่ายภาพที่แสดงให้เห็นความคืบหน้าของงานไว้หลายภาพ ซึ่งทรงใช้เป็นประโยชน์ในการพระราชทานคำปรึกษาแก่เจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่นและชาวบ้าน โครงการตามพระราชดำริที่อำเภอบาเจาะนี้ช่วยให้ชาวบ้านสามารถปลูกข้าวในที่ดินพรุที่เคยเป็นดินเปรี้ยวเป็นผลสำเร็จหลังจากได้ระบายน้ำออกหมดแล้ว ส่วนภาพ

เหตุการณ์น้ำท่วมนั้น มีประโยชน์ที่ช่วยให้เจ้าหน้าที่เห็นและเข้าใจปัญหาของคนเป็นจำนวนมาก ซึ่งต้องทนอยู่กับสภาพที่เสี่ยงอันตรายและโรคภัยจากน้ำท่วม ภาพเหล่านี้สามารถใช้ประกอบ และเป็นหลักฐานอ้างอิงได้จริงในการดำเนินโครงการในอนาคต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยพระราชทานพระมหากรุณาแก่นักข่าวและช่างภาพกลุ่มใหญ่ที่ตามเสด็จทรงอธิบายความแตกต่างระหว่างวิธีการถ่ายภาพของนักข่าวกับของพระองค์ว่า นักข่าวบันทึกภาพพระราชกรณียกิจจากมุมมองของประชาชน ในขณะที่พระองค์ทรงถ่ายภาพจากมุมมองที่แตกต่างไป ด้วยเหตุนี้ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในถิ่นที่อยู่ห่างไกล จึงทรงถ่ายภาพต่างๆ ด้วยพระองค์เองตามพระราชประสงค์ที่จะทรงใช้ในโอกาสต่อไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นช่างภาพที่ทรงมุ่งมั่น และเข้าพระราชหฤทัยถึงความสำคัญของสื่อที่จะทรงใช้เป็นอย่างดี ทรงสนับสนุนให้สมาคมช่างภาพแห่งประเทศไทยใช้ภาพถ่ายให้เป็นประโยชน์ในการช่วยเหลือสังคม มิใช่เพียงเพื่อบันทึกความงามหรือเพียงเพื่อความรื่นเริงใจเท่านั้น มีพระราชดำรัสว่า

“...ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาประเทศได้อีกทางหนึ่ง...”

ประชาชนทั่วไปทราบเกี่ยวกับงานอดิเรกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างดี และได้มีการขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญภาพถ่ายฝีพระหัตถ์เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ไปจัดพิมพ์ รวมทั้งเชิญภาพถ่ายอื่นๆ ไปจัดนิทรรศการหลายครั้ง แต่เดิมนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจัดทำสมุดรวบรวมภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ไว้เพื่อทรงใช้เป็นหลักฐานอ้างอิง ต่อมา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีผู้รวบรวม เนื่องจากมีพระราชกิจอื่นอีกมาก

ทรงวาดภาพ
สมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ

ทรงงานจิตรกรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเริ่มสนพระราชหฤทัยในการวาดภาพเมื่อพระชนมพรรษาได้ ๑๐ พรรษา ขณะประทับ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงเตรียมพระองค์เพื่องานอดิเรกใหม่นี้เป็นอย่างดี และทรงศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้ง เช่นที่เป็นพระอุปนิสัยในการทรงงานทุกเรื่องอยู่แล้ว ทรงเริ่มวาดภาพอย่างจริงจัง เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๒ โดยทรงศึกษาจากตำราหลายเล่มเป็นการปูพื้นฐาน และได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมศิลปินเพื่อมีพระราชปฏิสันถารเกี่ยวกับวิธีวาดภาพ เช่น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๗ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมนายออสการ์ โคคอชก้า (Oskar Kokoschka) ศิลปินชาวสวิสผู้มีชื่อเสียง บางโอกาสทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เชิญศิลปินไทยเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทร่วมวาดภาพและแลกเปลี่ยนความรู้อย่างใกล้ชิด ในช่วงที่ทรงงานศิลปะอย่างจริงจัง

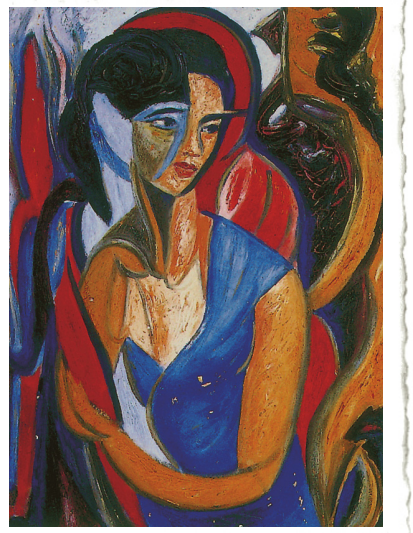

(ซ้าย)
ภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์แบบเหมือนจริง
(ขวา)
ภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์แบบคิวบิสซึ่ม

ทรงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิธีวาดภาพเหมือนบุคคลกับระเด่น บาซูกิ ศิลปินชาวอินโดนีเซีย[๑] เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมักจะทรงมีเวลาวาดภาพเฉพาะในตอนค่ำ จึงต้องทรงใช้แสงไฟฟ้าช่วย มีเพียงบางภาพเท่านั้นที่ทรงวาดโดยใช้แสงธรรมชาติในเวลากลางวัน ทรงฝึกวาดภาพอย่างขะมักเขม้น ภาพวาดฝีพระหัตถ์มีทั้งที่เป็น ***แบบเหมือนจริง (realism)*** ***แบบเอ็กซเปรสชั่นนิสซึ่ม (expressionism)*** และ ***แบบนามธรรม (abstractionism)*** ในระยะหลังได้ทรงเปลี่ยนแนววาดภาพจากแบบเหมือนจริงไปสู่แบบแสดงความหมายและแบบแสดงความรู้สึก ทรงเขียนภาพบนผืนผ้าใบขนาดเล็กและกลางด้วยสีสดจัดและฝีแปรงเน้นหนักเกือบทั้งหมด ภาพฝีพระหัตถ์ที่รู้จักกันดีภาพหนึ่ง

---

[๑] *ปัญญา วิจินธนสาร, **ภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์รัชกาลที่ ๙** กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๔, หน้า ๖๗ - ๖๘.*

ภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์

ทรงวาดเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๗ เป็นภาพหญิงชราผู้มีริ้วรอยบนใบหน้า เนื่องด้วยฝีแปรงและสีสันที่หนักและเข้ม จึงบ่งบอกวัยให้เห็นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ภาพวาดฝีพระหัตถ์ที่น่าสนใจเพราะมีผู้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจำลองภาพหลายครั้งได้แก่ พระสาทิสลักษณ์ของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกในฉลองพระองค์เครื่องแบบทหาร และภาพเหมือนจริงของหม่อมหลวงบัว กิติยากร พระมารดาของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระรูปและภาพดังกล่าวทรงวาดเสร็จเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๔

ในการทรงงานอดิเรกด้านจิตรกรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาให้ผู้อื่นเข้าร่วมงานด้วย เพื่อจะได้รับประโยชน์จากสิ่งที่ทรงเรียนรู้ และเป็นเช่นนี้เสมอเมื่อทรงงานอื่นๆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดห้องทำงานศิลปะเพื่อให้ข้าราชสำนักที่ทำงานใน

สวนจิตรลดาเข้ามาฝึกฝน โปรดให้จัดการแข่งขันเขียนภาพแบบกันเอง เช่น การแข่งขันเขียนภาพเร็ว โดยให้ข้าราชบริพารเป็นแบบ และใช้อุปกรณ์ได้ตามความถนัด บางครั้งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เชิญจิตรกรที่มีชื่อเสียงมาร่วมงานเพื่อทรงสนทนาเกี่ยวกับการวาดภาพและวิธีการต่างๆ พระองค์ได้ทรงงานจิตรกรรมนี้อย่างจริงจังและพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ บุคคลภายนอกน้อยคนนักจะทราบเรื่องนี้ จนกระทั่งมีผู้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ไปจัดแสดงในงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๖ ประชาชนชาวไทยจึงได้ทราบถึงพระอัจฉริยภาพด้านจิตรกรรมของพระองค์ ต่างพากันปลื้มปีติชื่นชมโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง

พระปรีชาสามารถหลากหลายดังกล่าว นอกจากช่วยจรรโลงศิลปกรรมไทยแล้ว ยังเป็นแบบอย่างให้ประชาชนชาวไทยหันมาสนใจฝึกฝนงานด้านศิลปะมากขึ้น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๘ ***มหาวิทยาลัยศิลปากร*** ได้ขอพระราชทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ***ปริญญาศิลปดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาจิตรกรรม*** แด่พระองค์ การทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญาครั้งนั้น เป็นพลังให้ผู้คนพากันสนใจและติดตามงานศิลปะมากขึ้น ประชาชนชาวไทยต่างเรียกร้องให้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดแสดงผลงานจิตรกรรมฝีพระหัตถ์อีกครั้งหนึ่ง ความต้องการของประชาชนสัมฤทธิผล เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๕ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เชิญภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์จำนวน ๔๗ ภาพไปจัดแสดง ณ ***พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์*** ถนนเจ้าฟ้า นับเป็นนิทรรศการครั้งแรกในโลกที่พระมหากษัตริย์ซึ่งยังทรงดำรงสิริราชสมบัติอยู่ทรงแสดงภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ในฐานะศิลปินเดี่ยว

ทรงดนตรี

อย่างไรก็ตาม หากถามประชาชนคนไทยว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานใดเป็นงานอดิเรก ก็จะได้รับคำตอบเหมือนกันทุกรายว่า ***ดนตรี*** ในยามที่ทรงว่างพระราชกิจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดดนตรี ไม่ว่าจะเป็นการพระราชนิพนธ์เพลง การทรงดนตรี หรือทรงเรียบเรียงเสียงประสาน พระองค์ทรงทุ่มเทเช่นเดียวกับที่ทรงงานด้านอื่นๆ ในสมัยที่ยังทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจักรยานไปหาพระอาจารย์สอนดนตรีที่บ้านเพื่อทรงเรียนดนตรี โดยทรงเริ่มเรียนเครื่องเป่า ต่อมาภายหลังจึงทรงเรียนเปียโน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงซื้อเครื่องดนตรีชิ้นแรก คือ คลาริเน็ต ด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เมื่อพระชนมพรรษา ๑๐ พรรษา แม้ว่าในช่วงแรกๆ จะโปรดดนตรีประเภทคลาสสิก แต่ในภายหลังเห็นได้ชัดว่าโปรดดนตรีประเภทแจ๊ซซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยนั้น พระองค์จะทรงพระสำราญเป็นพิเศษในยามที่ทรงฟังเพลงแจ๊ซจากวงดนตรีวงใหญ่ เช่น เพลงของ **ดุ๊ก เอลลิงตัน (Duke Ellington)** เมื่อยังทรงพระเยาว์ มักจะทรงฝึกเป่าแซ็กโซโฟนกับแผ่นเสียงเพลงของ **ซิดนีย์ บาเช่ต์ (Sydney Bachet)** ซึ่งเป่าโซปราโนแซ็กโซโฟน และ **จอห์นนี่ ฮ็อดเจส (Johnny Hodges)** ซึ่งเป่าอัลโตแซ็กโซโฟน ศิลปินทั้งสองเป็นนักดนตรีในวงของดุ๊ก เอลลิงตัน

ทรงพระราชนิพนธ์เพลงเป็นงานอดิเรก เพลงแรกที่ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อพระชนมพรรษา ๑๘ พรรษา ชื่อ ***แสงเทียน***

เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๘ ขณะประทับอยู่ในประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเริ่มทรงพระราชนิพนธ์เพลงเป็นครั้งแรก ขณะนั้นมีพระชนมพรรษาเพียง ๑๘ พรรษา ต่อมา เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระบรมเชษฐาธิราช ทรงสนับสนุนการทรงพระราชนิพนธ์เพลงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปีนั้นเอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์เพลง ***แสงเทียน (Candlelight Blues)*** แต่ยังไม่ได้พระราชทานให้อัญเชิญออกเผยแพร่ จนเมื่อได้ทรงพระราชนิพนธ์เพลง ***ยามเย็น (Love at Sundown)*** และ ***สายฝน (Falling Rain)*** ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีแล้ว จึงทรงนำเพลงแสงเทียนออกเผยแพร่ เพลงพระราชนิพนธ์ที่ทรงไว้มีทั้งหมด ๔๘ เพลง

ผู้ที่เคยเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่เมื่อยังทรงพระเยาว์จะจำได้ดีว่าไม่ทรงถือพระองค์เลย ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามเสด็จเมื่อครั้งประทับอยู่ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และเมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับมาประทับในประเทศไทย รู้สึกประทับใจเป็นอย่างยิ่งในวิธีที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงอบรมพระราชโอรสและพระราชธิดาอย่างถูกต้องเหมาะสม จึงทรงทำงานต่างๆ ด้วยพระองค์เอง รวมทั้งทรงทำความสะอาดเครื่องดนตรีด้วย ข้าราชบริพารผู้หนึ่งเล่าให้ฟังว่า

> ***“ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ดูแลเครื่องดนตรีทุกขั้นตอน นักดนตรีอื่นจะมีคนคอยช่วยถือ ช่วยทำความสะอาด และช่วยประกอบเครื่องดนตรีให้พร้อมที่จะใช้ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นวงกันเองในพระราชวังหรือวงที่มาจากข้างนอก เช่น วงราชนาวี หรือวงนักเรียนนายร้อย หรือจากมหาวิทยาลัยและวงของตำรวจ ทุกคนจะเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้า***

ทรงดนตรีกับวงดนตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อยู่หัวทรงถือเครื่องดนตรีของพระองค์ท่านมาเอง และทรงดูแลเครื่องดนตรีด้วยพระองค์เอง"[๑]

พระปรีชาสามารถด้านดนตรีก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมไทยเป็นอเนกอนันต์ และฝังรากลึกอยู่ในจิตใจของคนไทยโดยไม่รู้ตัว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระมหากรุณานานัปการในด้านการศึกษา อาทิ ทรงก่อตั้งโรงเรียนขึ้นหลายแห่ง ทั้งยังพระราชทานทุนการศึกษาและทรงเกื้อกูลหน่วยงานศึกษาค้นคว้าวิจัยต่างๆ แต่บางคนอาจลืมไปว่าเพลงประจำมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์นั้น ล้วนเป็นเพลงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์พระราชทานแก่มหาวิทยาลัยนั้นๆ และมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการปลูกฝังให้นิสิตนักศึกษามีความสำนึกในเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

[๑] *สัมภาษณ์นายขวัญแก้ว วัชโรทัย, ๒๕๓๗.*

ทรงดนตรีแจ๊ซกับนักดนตรีที่มีชื่อเสียง เช่น เบ็นนี่ กู๊ดแมน ที่นครนิวยอร์ก พุทธศักราช ๒๕๐๓

ของมหาวิทยาลัยของตน และมีความภาคภูมิใจในสถาบันที่ตนได้เข้าศึกษาเล่าเรียน ซึ่งส่งเสริมให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระปรีชาสามารถมากในเรื่องดนตรี ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงเครื่องดนตรีได้หลายชนิดอย่างชำนาญ ตั้งแต่เครื่องเป่าไปจนถึงเปียโน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดการดนตรีเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะดนตรีแจ๊ซ ครั้งหนึ่ง แพทย์ประจำพระองค์ถวายคำแนะนำให้ทรงพักการทรงแซ็กโซโฟนสักระยะหนึ่ง เนื่องจากทรงพระประชวรที่พระปฤษฎางค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงหัดทรงกีต้าร์คลาสสิกซึ่งมีน้ำหนักน้อยกว่าและทรงได้โดยประทับพระเก้าอี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชหฤทัยผูกพันกับดนตรีอย่างลึกซึ้ง และเมื่อมีโอกาสทรงดนตรีร่วมกับนักดนตรีเอกของโลก จะไม่ทรงปล่อยโอกาสให้ผ่านไป ***เลส บราวน์ (Les Brown)*** เป็นนักดนตรีที่ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นประจำทุกปี และ ‘มือเก่า’ อย่าง ***เบ็นนี่ กู๊ดแมน ไลโอเนล แฮมป์ตัน (Lionel Hampton)*** ตลอดจน ***สแตน เก็ตซ์ (Stan Getz)*** ล้วนเคยได้

ทรงเลือกแผ่นเสียงเพื่อออกอากาศทางสถานีวิทยุ อ.ส. เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๕

ร่วมเล่นดนตรีกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยไม่มีการเตรียมตัวก่อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยรับสั่งกับคณะนักดนตรี นักประพันธ์เพลง และศิลปินว่า เคล็ดลับของความสำเร็จในงานศิลปะประเภทนี้ ไม่ว่าสาขาใด อยู่ที่ความเป็นตัวของตัวเองในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยทรงเน้นที่การไม่ตกเป็นทาสของความนิยมหรือทัศนะของผู้อื่น

คืนวันศุกร์เป็นเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดนตรี และดูเหมือนจะทรงพบว่า ความเครียดจากพระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติมาตลอดสัปดาห์จะมลายไปโดยสิ้นเชิงในค่ำคืนเดียวที่ทรงดนตรีกับวงในวังของพระองค์ กลุ่มข้าราชบริพารและนักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียง เช่น

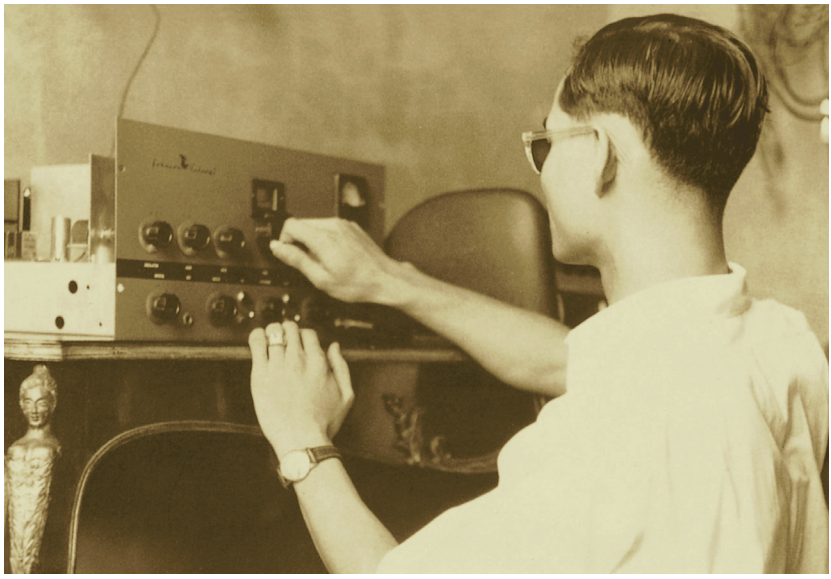

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปรับเครื่องส่งวิทยุกระจายเสียง

พระเจนดุริยางค์ รวมกันตั้งวงดนตรีชื่อ ***อ.ส. วันศุกร์*** ซึ่งย่อมาจากชื่อ ***พระที่นั่งอัมพรสถาน*** อันเป็นสถานที่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงก่อตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงขึ้น การทรงดนตรีกับวง อ.ส. วันศุกร์ ทำให้ทรงสำราญพระอิริยาบถ นอกจากนี้ วงดนตรีดังกล่าวยังมีประโยชน์เป็นสื่อกลางเผยแพร่ข่าวสาร เนื่องจากมีผู้ฟังเพลงของวง อ.ส. วันศุกร์ทางสถานีวิทยุ อ.ส.เป็นจำนวนมาก ดังนั้น การประกาศข่าวต่างๆ เช่น การฉีดวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ และโรคอื่นๆ ซึ่งคั่นรายการกระจายเสียงของสถานีฯ เป็นช่วงๆนั้น จึงเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อสุขภาพและอนามัยของผู้ฟังไปในตัวด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักวิทยุสมัครเล่นที่สนพระราชหฤทัยอย่างแท้จริงในการส่งวิทยุกระจายเสียง จึงทรงมีอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการส่งวิทยุที่ทันสมัยเป็นจำนวนมาก

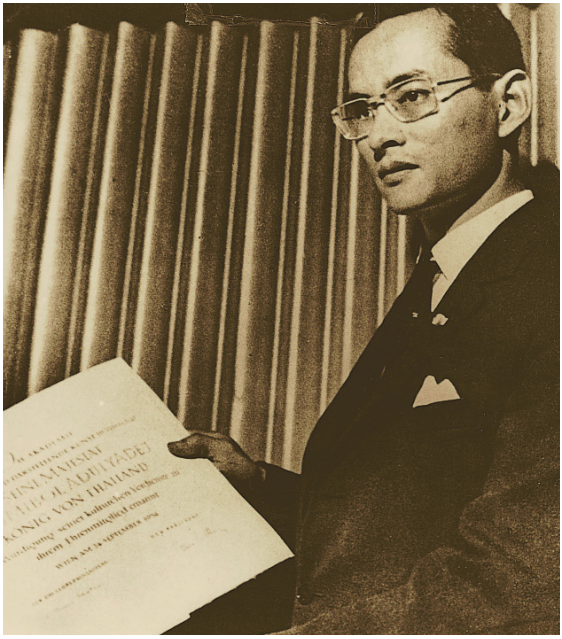

ทรงได้รับเชิญเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ อันดับที่ ๒๓ ของสถาบันการดนตรีและศิลปะการแสดงแห่งกรุงเวียนนา ด้วยความชื่นชมในพระอัจฉริยภาพที่ทรงเชื่อมประสานวัฒนธรรมของตะวันออกกับตะวันตก และทรงเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นแก่ชาวออสเตรีย ในด้านการประพันธ์เพลง ทรงเป็นชาวเอเชียคนแรกที่ได้รับเกียรตินี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่สำคัญหลายประการอันเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์การดนตรีของไทย เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้คณะนักดนตรีและนักประพันธ์เพลงชาวไทยเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ในโอกาสนั้น ได้พระราชทานคำแนะนำให้จัดตั้งสมาคมการดนตรีขึ้น นักดนตรีต่างสนองพระราชดำริด้วยความปลาบปลื้ม ในเวลาต่อมา ศิลปินเหล่านั้นได้ร่วมกันจัดตั้งชมรมดนตรีขึ้น ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็น ***สมาคมนักดนตรีแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์*** พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ[๑] ทรงเป็นนายกสมาคมพระองค์แรก

[๑] *สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖*

ทรงแข่งเรือใบและทรงต่อเรือ

นอกจากการทรงดนตรีในยามที่ทรงว่างพระราชกิจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังโปรดทรงเรือใบ ซึ่งทรงเชี่ยวชาญมากจนเป็นที่ทราบกันแพร่หลายถึงในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงเรือใบมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ แม้ว่าจะโปรดน้ำและโปรดการออกกำลังพระวรกายด้วยการว่ายน้ำมานานแล้วก็ตาม เรือที่ทรงเป็นครั้งแรกเป็นเรือกรรเชียง **หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี** ผู้ร่วมทรงเรือใบทรงเล่าว่า ในสมัยที่ยังทรงพระเยาว์นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้เคยแสดงความสนพระราชหฤทัยในการทรงเรือใบเลย แต่บังเอิญโดยแท้ ครั้งหนึ่ง ขณะที่ทรงกรรเชียงเรือออกทะเลที่วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสังเกตว่า หม่อมเจ้าภีศเดชฯ ทรงเรือใบในเวลาที่ลม

ทรงยกเรือใบลงทะเล โดยมีหม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี (ขวาสุด) และข้าราชบริพารฝ่ายหน้าช่วยกันอย่างแข็งขัน

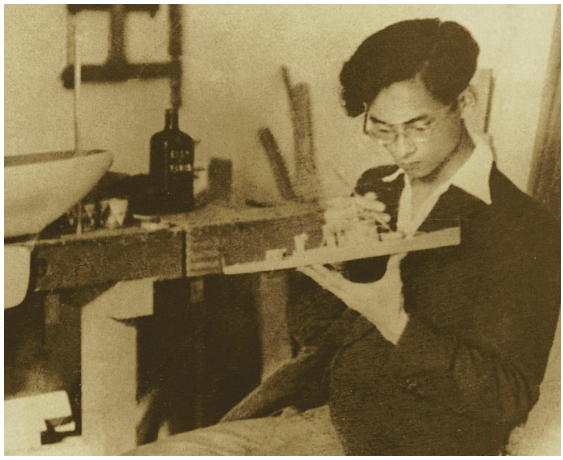

ทรงจำลองเรือรบหลวงศรีอยุธยา

อ่อนด้วยความลำบาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงตระหนักว่า พระองค์ทรงสามารถกรรเชียงเรือได้เร็วกว่าเรือใบ แม้ว่าในช่วงนั้น มิได้สนพระราชหฤทัยเป็นพิเศษในเรื่องนี้ แต่ต่อมาก็ได้ทรงพระราชดำริที่จะสร้างเรือใบให้แล่นได้เร็วกว่าเรือลำที่หม่อมเจ้าภีศเดชฯ ทรง

ระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตัดสินพระราชหฤทัยจะทรงต่อเรือใบขึ้นเองนั้น ทรงชำนาญในงานช่างอยู่แล้ว เมื่อยังประทับ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงสามารถจำลองสิ่งของต่างๆ ได้ทุกอย่าง ทรงประดิษฐ์เครื่องร่อนที่ใช้งานได้ สามารถบินร่อนได้จริง มิใช่เพียงเพื่อตั้งอวด ทรงตัดกลึงไม้ชิ้นส่วนต่างๆ ด้วยพระองค์เอง และทรงออกแบบอย่างพิถีพิถันเพื่อให้เครื่องร่อนเพรียวลม ต่อมาโปรดจำลองเรือบดและเรือเดินทะเล ทรงสร้างเรือจำลองทุกลำด้วยฝีพระหัตถ์ที่ละเอียดประณีตทุกขั้นตอน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจำลองเรือรบหลวง ชื่อ ***ศรีอยุธยา*** ผลงานฝีพระหัตถ์ของพระองค์นี้เป็นตัวอย่างอันล้ำเลิศที่แสดงถึงพระวิริยอุตสาหะ และการ

เรือรบหลวงศรีอยุธยาที่ทรงจำลองอย่างสมบูรณ์แบบ

ทรงต่อเรือใบลำแรกในสวนจิตรลดา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๗ พระราชทานชื่อว่า ***ราชปะแตน***

อุทิศเวลาในการทรงงานจำลองเรือรบที่เหมือนจริงมากที่สุดลำหนึ่ง มีทั้งสายเคเบิ้ลและปืนครบครันภายในลำเรือซึ่งยาวเพียงสองฟุต นอกจากนี้ ในบรรดาเอกสารส่วนพระองค์ที่ทรงเก็บรวบรวมไว้เป็นอย่างดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงรวบรวมเอกสารข้อมูลโดยละเอียดของเรือเดินสมุทรชื่อ ***ซีแลนเดีย*** ที่เคยประทับเมื่อคราวเสด็จนิวัตประเทศไทยเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๓ อย่างไรก็ตาม ไม่มีข้อมูลที่บันทึกว่าได้ตั้งพระราชหฤทัยจะทรงจำลองเรือลำนี้

หลังจากวันเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๗ สองวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มต้นต่อเรือใบที่ใช้งานได้จริง เป็นเรือตามมาตรฐานสากล ประเภท

ทรงเก็บรายละเอียดเมื่อเรือใกล้สำเร็จ

เอ็นเทอร์ไพร้ส (Enterprise Class) ได้พระราชทานชื่อว่า ***ราชปะแตน*** ซึ่งมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า ***Royal Pattern*** หม่อมเจ้า ภีศเดช รัชนี ทรงมีส่วนช่วยในการออกแบบและต่อเรือ เพราะทรงมีความรู้เกี่ยวกับการต่อเรือใบอยู่บ้าง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงต่อเรือดังกล่าวในโรงทรงงานด้านหลังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

ทุกวันหลังจากทรงเสร็จสิ้นพระราชกิจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระดำเนินไปยังโรงทรงงานเพื่อทรงต่อเรือตามขั้นตอนต่อไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ชุดลำลอง ทรงงานที่กำลังรุดหน้าอย่างคร่ำเคร่ง ทรงน้อมพระองค์ทางซ้ายบ้าง ขวาบ้าง เพื่อทรงกะวัดให้ถูกต้องตรงตามมาตราส่วน ทรงตัดส่วนนั้น เลื่อยส่วนนี้ ตามแบบในพิมพ์เขียว ไม่นานเศษขี้เลื่อยขี้กบก็เต็มห้อง

ทรงเข็นเรือลงทะเล

งานต่อเรือดำเนินไปด้วยดี มีอยู่เรื่องเดียวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเกรงว่าจะยุ่งยาก นั่นก็คือ ทรงสงสัยว่าจะทรงนำเรือออกพ้นประตูไปได้หรือไม่

ในที่สุด วันที่รอคอยก็มาถึง ทรงสร้างเรือราชปะแตนเสร็จสมบูรณ์พร้อมใช้งานแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเลขกำกับรุ่นว่า ๑๑๑๑๑ เพราะเป็นหนึ่งในทุกด้าน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องทรงช่วยกันกับหม่อมเจ้าภีศเดช และผู้ถวายงานที่คล่องแคล่วจำนวนหนึ่ง พลิกเรือตะแคงข้างเพื่อให้ยกออกพ้นขอบประตูได้ ในที่สุด เรือที่งามสง่าก็สามารถผ่านพ้นประตูโรงทรงงานออกไปได้ด้วยแรงคน ต่อจากนั้น เป็นช่วงเวลาสำคัญของการ ‘ลองเรือ’ บังเอิญในปีนั้นไม่มี ‘ทะเล’ ในกรุงเทพมหานคร เหมือนที่เคยมีน้ำท่วมใหญ่ในบางปี ดังนั้น เรือราชปะแตนจึงถูกปล่อยเป็นปฐมฤกษ์ในคูน้ำรอบสวนจิตรลดานั่นเอง

ภาพที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประคับ

ทรงเรือใบในอ่าวไทย

ประคองเรือให้แล่นไปในคูน้ำที่ไม่กว้างนัก ถ้าเกิดขึ้นในปัจจุบันคงจะก่อให้เกิดความตื่นเต้นมิใช่น้อย อุปสรรคที่เกิดขึ้นทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่จะทรงพัฒนาทักษะในการต่อเรือ ในปีต่อมา ได้ทรงต่อเรืออีกลำหนึ่งเป็นเรือมาตรฐานสากล ประเภท ***โอเค (OK Class)*** ลำแรกในประเทศไทย พระราชทานชื่อว่า ***นวฤกษ์*** เห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยอย่างจริงจังในงานอดิเรกอย่างใหม่นี้ ทรงทุ่มเทอุทิศเวลาในการทรงงานเต็มที่ และต่อมาได้ทรงต่อเรืออีกหลายลำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงต่อเรือประเภท ***โอเค*** อีกสามลำ พระราชทานชื่อว่า ***เวคา ๑ (Vega I) เวคา ๒ (Vega II) เวคา ๓ (Vega III)*** ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๐๙-๒๕๑๐ ทรงต่อเรือประเภท ***มอท (Moth Class)*** สามลำ ลำแรกพระราชทานชื่อว่า ***มด*** ยาว ๑๑ ฟุต

เรือใบที่ทรงต่อ ชื่อ มด ซุปเปอร์มด และไมโครมด จดทะเบียนระดับนานาชาติ ในประเภท Moth Class ที่ประเทศอังกฤษ

กว้าง ๔ ฟุต ๗ นิ้ว ใบเรือมีขนาด ๗๒ ตารางฟุต ลำที่สอง ชื่อ ***ซุปเปอร์มด*** ยาว ๑๑ ฟุต กว้าง ๔ ฟุต ๑๑ นิ้ว และลำที่สามชื่อ ***ไมโครมด*** ยาวเพียง ๗ ฟุต ๙ นิ้ว กว้าง ๓ ฟุต ๔ นิ้ว อย่างไรก็ดี หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยในการทรงเรือใบมากกว่าการทรงต่อเรือ

ประชาชนชาวไทยตลอดจนชาวต่างประเทศทั่วโลกต่างทราบดีถึงพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะนักแข่งเรือใบ **เจ้าชายฟิลิป ดยุคแห่งเอดินเบอระ** อดีตทหารเรืออาชีพ พระราชสวามีในสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่สองแห่งสหราชอาณาจักร เข้าพระทัยดีถึงความเป็นนักกีฬาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงได้รับคำเชิญให้ประลองความเร็วในการแข่งเรือใบจากพัทยา ชายฝั่งทะเลตะวันออกของไทยไปยังเกาะล้าน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรือใบนำหน้า

ตั้งแต่เริ่มต้นจากสโมสรเรือใบราชวรุณ อ้อมรอบเกาะล้าน และกลับสู่ที่เดิม หม่อมเจ้าภีศเดช ทรงเป็นผู้ช่วยเช่นทุกครั้ง เจ้าชายฟิลิปทรงสำราญพระทัยอย่างยิ่ง เมื่อเสด็จนิวัตสหราชอาณาจักรแล้ว ยังทรงรำลึกถึงช่วงเวลาในประเทศไทยด้วยความประทับพระทัย ต่อมาไม่นาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับของขวัญจากเจ้าชายฟิลิป เป็นการแสดงความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณและขอบพระราชหฤทัย ของขวัญดังกล่าวเป็นเรือชนิดกินน้ำตื้นที่เรียกว่า ***แคทามารัน (catamaran)*** ลำแรกในประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานชื่อเรือลำนี้ว่า ***ปลาดุก*** คำว่า ***ดุก*** เป็นทั้งคำในภาษาไทยและยังเป็นคำที่เลียนเสียงคำว่า ***ดยุค (Duke)*** ในภาษาอังกฤษ ซึ่งหมายถึง ดยุคแห่งเอดินเบอระ คู่แข่งเรือใบของพระองค์ พระปรีชาชาญในการเล่นคำเช่นนี้แสดงให้เห็นพระอารมณ์ขันที่มักจะแฝงอยู่เสมอ

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๘ พลตำรวจเอก หลวงชาติตระการโกศล ได้เสนอในที่ประชุมสมาพันธ์กรรมาธิการจัดการแข่งขัน ***กีฬาแหลมทอง (SEAP Games)*** ให้ประเทศกัมพูชาเป็นเจ้าภาพในการแข่งขันกีฬาแหลมทอง ครั้งที่ ๔ ในเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐ ซึ่งที่ประชุมมีมติอนุมัติ แต่ต่อมา เมื่อถึงเดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๐ ก่อนกำหนดการแข่งขันเพียง ๑๐ เดือน กัมพูชาได้มีหนังสือขอถอนตัวจากการเป็นเจ้าภาพกีฬาแหลมทอง ประเทศสมาชิกอื่น ๕ ประเทศไม่สามารถรับเป็นเจ้าภาพได้ เพราะมีเวลาเตรียมการน้อย คงมีแต่ประเทศไทยที่สามารถรับภาระนี้ได้ เนื่องจากเคยเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ ๕ เมื่อปีที่ผ่านมา จึงมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมอยู่แล้ว เป็นต้นว่า สถานที่แข่งขันและอุปกรณ์การกีฬา

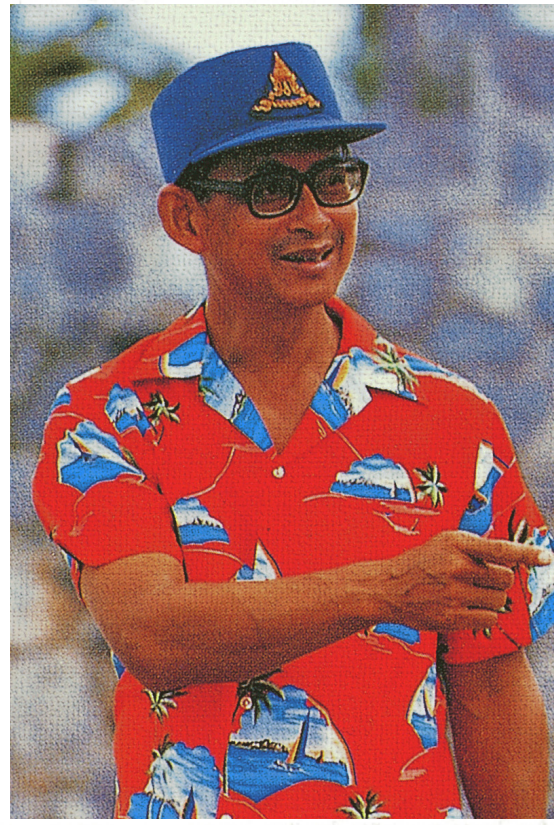

การจัดเตรียมงานดำเนินไปเท่าที่เวลาจะอำนวย ก่อนวันเปิดการแข่งขันเป็นทางการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประกอบพิธีจุดไฟพระฤกษ์กีฬาแหลมทอง ครั้งที่ ๔ ด้วยพระแว่นสูรยกานต์ ณ พลับพลาหน้ามุขตะวันออก พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน และพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่คณะนักกีฬาไทยจำนวน ๒๙๐ คน พร้อมด้วยคณะเจ้าหน้าที่จำนวน ๕๘ คน ความตอนหนึ่งว่า

"...ในช่วงสัปดาห์หน้า ประเทศไทยได้รับเกียรติให้เป็นเจ้าภาพการแข่งขันกีฬาแหลมทอง จึงเป็น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงชนะเลิศการแข่งเรือใบประเภทโอเค ในการแข่งขันกีฬาแหลมทอง ครั้งที่ ๔ ซึ่งประเทศไทย เป็นเจ้าภาพ

วาระอันสำคัญ ที่จะได้แสดงเกียรติภูมิและความสำนึกที่ดี ที่นักกีฬาตลอดจนผู้ปฏิบัติงานและผู้ชมกีฬาพึงมีพึงปฏิบัติ... ขอให้ทุกคนประพฤติตนให้สมกับเกียรติยศที่ได้รับครั้งนี้...”

ในการแข่งขันกีฬาครั้งนั้น มีหลายสิ่งหลายอย่างที่แตกต่างจากการแข่งขันกีฬาครั้งก่อนๆ ทั้งยังไม่มีหมู่บ้านนักกีฬา เพื่อให้นักกีฬาเข้าพักรวมกันทั้งหมดได้ นักกีฬาจึงต้องแยกกันพักตามโรงแรมต่างๆ

ในการแข่งขัน ***กีฬาแหลมทอง*** เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๐ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาเรือใบระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นประสบการณ์อันยิ่งใหญ่ด้านกีฬาของพระองค์ ก่อนที่จะทรงเลิกต่อเรือ

คนไทยส่วนใหญ่พุ่งความสนใจไปที่การแข่งขันที่ ***อ่าวพัทยา*** ซึ่งมีการแข่งเรือใบ ๔ ประเภท ได้แก่ ฟลายอิ้งดัทชแมน, เอ็นเทอร์ไพร้ส, โอเค, และซูเปอร์มด แต่ทุกคนพากันสนใจเฉพาะการแข่งขันเรือใบประเภทโอเคซึ่งเป็นจุดเด่นในครั้งนั้น เพราะเรือใบหมายเลข ***TH 27*** และ ***TH 18***

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญทองในการแข่งเรือใบ ที่สนามกีฬาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร วันที่ ๑๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐

เป็นเรือทรงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญาฯ พระราชธิดาพระองค์ใหญ่

ทั้งสองพระองค์ทรงมีชัยชนะในการแข่งเรือใบ ๓ รอบ และทรงเป็นลำดับที่สอง ๒ รอบ ซึ่งหมายถึงว่าทรงเข้ารอบชิงชนะเลิศเหรียญทองทั้งสองพระองค์ ในรอบรองสุดท้าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหยุดพักหลังจากทรงพลาดทุ่นลอยที่สองไป โปรดให้พระราชธิดาพยายามต่อไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงได้รับเหรียญทองหากทรงชนะในรอบสุดท้าย และพระราชธิดาจะทรงเป็นลำดับที่ ๓

วันนั้น อากาศแปรปรวน มีพายุเป็นพักๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงออกเรือที่อ่าวพัทยา แข่งกับ

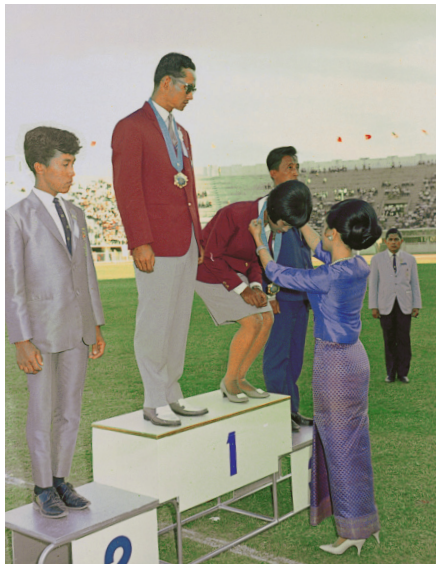

พระราชธิดาซึ่งทรงบังคับเรือให้ทรงตัวอยู่ได้ในกระแสน้ำที่พัดหวนไปมาด้วยความลำบาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงบังคับเรือได้ดี และทรงนำออกหน้าคู่แข่งในเที่ยวกลับอย่างสบาย คู่แข่งที่อยู่ในตำแหน่งใกล้พระองค์ที่สุด คือ **ราซาลี ลูซิน** ชาวมาเลเซีย ทันใดนั้น สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ฯ ซึ่งทรงอยู่ในลำดับที่สาม ทรงสามารถบังคับเรือขึ้นหน้าราซาลี ลูซินได้ทันควัน ด้วยกระแสลมที่เปลี่ยนทิศทางกะทันหัน ทรงเข้าเส้นชัยเป็นลำดับที่สอง คนไทยโห่ร้องแสดงความยินดีกันทั่วประเทศในชัยชนะลำดับที่หนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชธิดา ซึ่งทรงได้คะแนนเท่ากัน เป็นช่วงเวลาที่แสนวิเศษในประวัติศาสตร์การกีฬาของไทยยากที่จะลืมเลือน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯขึ้นแท่นในตำแหน่งผู้ชนะเลิศ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงรับเชิญเป็นผู้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเหรียญทองแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงหยิบเหรียญทองจากพานทองมาคล้องพระศอด้วยพระองค์เอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักในความสำคัญของกีฬาสากลซึ่งมีพลานุภาพสามารถทำลายกำแพงขวางกั้นระหว่างชนชาติ ตลอดจนเสริมสร้างมิตรไมตรีระหว่างประชาชนของประเทศต่างๆ ได้ เคยมีพระราชปรารภมานานแล้วว่า ศิลปะมวยไทยได้กลายเป็นกีฬาที่ทั่วโลกพากันสนใจ ดังกระแสพระราชดำรัสที่ว่า

"...มวยในเมืองไทยนี้ก็เป็นที่น่าสนใจหลายอย่าง เพราะว่ามีมวยแบบมวยไทยของเราเอง ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการต่อสู้ที่มีประสิทธิภาพสูง น่าสนใจสำหรับชาวต่างประเทศ..."[๑]

นอกจากนั้น พระราชดำรัสเกี่ยวกับมวยไทยยังสะท้อนให้เห็นน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงห่วงใยประเทศ โดยทรงอธิบายว่าศิลปะมวยไทยมีความสำคัญต่อประชาชนคนไทย ดังความตอนหนึ่งว่า

"...อันที่จริง กีฬามวยนี้กับความมั่นคงและความก้าวหน้าของประเทศชาติก็สัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เพราะว่าการมวยนี้ก็เป็นทางป้องกันตัว เป็นกีฬาที่มาจากวิธีการป้องกันตัวของนักรบไทยมาแต่โบราณกาล มาสมัยนี้เราจะต้องป้องกันตัวด้วยการใช้การต่อสู้ส่วนหนึ่ง และด้วยวิธีที่จะพัฒนาประเทศอีกส่วนหนึ่ง..."[๒]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า

"...กีฬาเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการศึกษา กีฬาเป็นวิธีที่ดีที่สอนเด็กให้มีความอดทน กล้าหาญ รู้จักแพ้รู้จักชนะ เป็นเครื่องส่งเสริมสุขภาพ พลังกายและใจ และเด็กจะเป็นพลเมืองดี..."

---

[๑] *พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะกรรมการกลางสภามวยอาชีพแห่งประเทศไทย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖*

[๒] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดการแข่งขันชกมวยโดยเสด็จพระราชกุศลสมทบทุน นักมวยไทย ในมูลนิธิอานันทมหิดล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันพฤหัสบดีที่ ๒๙ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๓*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการแข่งขันมวยชิงชนะเลิศของโลก
พระราชทานกำลังใจแก่ชาติชาย เชี่ยวน้อย เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๑

ทรงแบดมินตั้น

ยิ่งกว่านั้น ยังทรงแสดงให้เห็นว่ากีฬามีประโยชน์ โดยทรงแข่งขันกีฬาด้วยพระองค์เอง และยังทรงสนับสนุนให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการกีฬา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังทรงชี้ให้เห็นด้วยว่า

"...กีฬาเป็นเครื่องเสริมสร้างพลังกาย และพลังใจ และยังเป็นเครื่องวัดผลความก้าวหน้าของแต่ละบุคคล..."

ไม่ว่าเมื่อใด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยประเทศชาติและประชาชนของพระองค์ไม่เสื่อมคลาย และพระมหากรุณาธิคุณนี้เองทำให้ประชาชนชาวไทยทั้งปวงมีความจงรักภักดีในพระองค์ไม่มีวันเสื่อมคลายเช่นกัน

พระราชดำริที่ว่า กีฬามีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศนั้น เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นชัดเจนถึงพระราชปณิธานอันแน่วแน่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมุ่งมั่นปฏิบัติพระองค์ เพื่อทรงสร้างเสถียรภาพอันสถาพรแก่ประเทศไทย □

บทที่ ๙
เจ้าหล้าเจ้าแผ่นดิน

ในบรรดาคำเรียกพระมหากษัตริย์ของไทยนั้น คำว่า ***พระเจ้าแผ่นดิน*** หมายถึง ***พระผู้ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดิน*** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงอุทิศพระองค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และพัฒนาเกษตรกรรมและบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขของปวงชนชาวไทย หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เคยกล่าวว่า

> ***"พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้วยพระวิริยอุตสาหะ และทรงอุทิศพระองค์เต็มพระกำลัง ดังจะเห็นได้จากโครงการนำร่องเรื่องสหกรณ์ การอนุรักษ์ป่าและภูเขาให้พ้นจากการทำลายโดยพวกชาวเขา รวมทั้งโครงการฝนหลวงที่ประสบความสำเร็จในการทำฝนเทียม"***[๑]

พระมหากรุณาธิคุณที่พระราชทานเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของปวงชนชาวไทยให้ดีขึ้น เริ่มต้นขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๕ ***โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโครงการแรก*** ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทาน คือ ***โครงการสร้างถนนเข้าสู่หมู่บ้านห้วยมงคล*** ตำบลหินเหล็กไฟ[๒] อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และหลังจากนั้น ได้โปรดให้สร้าง ***อ่างเก็บน้ำเขาเต่า*** ให้ราษฎรด้วย

---

[๑] Steve Van Beek (ed.), ***Kukrit Pramoj: His Wit and Wisdom*** Bangkok: Duang Kamol, 1983.

[๒] ปัจจุบันคือตำบลทับใต้

ทรงรับฟังคำกราบบังคมทูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของราษฎร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่ม***โครงการพัฒนาชนบท*** มากมายหลายโครงการ ซึ่งเป็นโครงการเพื่อศึกษาหาแนวทางอันเหมาะสมที่จะช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถพัฒนาความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท และทรงเริ่มทดลองปฏิบัติทั้งในเขตพระราชฐานที่พระราชวังดุสิต และในท้องที่อื่นๆ ทรงประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว และทรงนำผลของการทดลองนั้นไปปรับใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศ เมื่อประสบผลสำเร็จ โครงการทดลองจึงเพิ่มจำนวนขึ้นตามลำดับ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในระยะแรกส่วนใหญ่ดำเนินการในพื้นที่ภายในปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร และวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต่อมา ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๙๖-๒๔๙๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภาคกลาง คือ จังหวัดสุพรรณบุรี อ่างทอง และสิงห์บุรี ในระหว่างเส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน ทั้งสองพระองค์มักจะโปรดให้หยุดรถยนต์พระที่นั่งเพื่อมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรที่มารอรับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดถ่ายภาพภูมิประเทศและพสกนิกรของพระองค์ รวมทั้งพระฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ด้วย ***กล้องใหม่รุ่น Contax II***[๑] มีรับสั่งถามถึงสภาพความเป็นอยู่ของราษฎร และสนพระราชหฤทัยรับฟังคำกราบ

[๑] *ในปัจจุบัน เชิญไปจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สวนหลวง ร.๙*

เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภาคต่างๆ ในช่วงต้นรัชกาล

บังคมทูลเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของราษฎรอย่างจริงจัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแทบจะไม่เคยทรงปฏิเสธคำร้องทุกข์ของราษฎร พระราชจริยวัตรเช่นนี้เหมือนกับพระราชจริยวัตรของ **พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ซึ่งโปรดการเสด็จประพาสต้น โดยทรงปลอมพระองค์เป็นสามัญชนเสด็จพระราชดำเนินไปทรงรับฟังปัญหาของพสกนิกร และไม่โปรดให้เตรียมการรับเสด็จใดๆ ไว้ล่วงหน้า ราษฎรจึงมิต้องกังวลว่าจะต้องกราบบังคมทูลโดยใช้ราชาศัพท์ให้ถูกต้อง หรือต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนการเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองสิริราชสมบัติยืนนานยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในประวัติศาสตร์ของชาติไทย และเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรทั่วทุกภูมิภาค

ราษฎรในชนบทกราบบังคมทูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของตน

เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๘ มีสวนสนุกแห่งใหม่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา ชื่อ ***ดิสนีย์แลนด์ (Disneyland)*** ชาวอเมริกันฉลองกันอย่างสนุกสนานเต็มที่ แต่ในประเทศไทยในปีเดียวกันนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรของพระองค์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่แห้งแล้งกันดาร ประชาชนในภูมิภาคนี้มีความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นยิ่งกว่าในภาคอื่นๆ ทั้งสองพระองค์มีพระราชประสงค์จะทรงพบกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อจะได้ทรงทราบสภาพความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยพระองค์เอง ในประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรมาแต่ดั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระวิริยอุตสาหะและอุทิศเวลาทุ่มเทให้กับการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของเกษตรกรผู้มิได้มีพลังอำนาจในสังคม ด้วยทรงเห็นความสำคัญของประชากรส่วนใหญ่นี้ และมักจะมีพระราชดำรัสเสมอว่า ***ชาวไร่ชาวนาคือกระดูกสันหลังของประเทศ***[๑] แต่ชาวไร่ชาวนากลับยากจนกว่าบรรดาพี่น้อง

---

[๑] *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานสัมภาษณ์แก่ Gereon Zimmerman,* ***นิตยสาร Look,*** *เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๐.*

ทรงปล่อยปลาหมอเทศจากบ่อปลาส่วนพระองค์ ลงในบ่อเพาะพันธุ์ปลาของกรมประมง
หน้าพระที่นั่งอุดรภาค บริเวณพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต
และพระราชทานพันธุ์ปลาหมอเทศแก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรเพื่อนำไปขยายพันธุ์
เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๖

ร่วมชาติที่อยู่ในเมืองมาก ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาด้วยการพัฒนาชนบทในด้านเกษตรกรรม วิธีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเพียรพยายามช่วยเหลือประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีสุขภาพแข็งแรง มิใช่เพียงการพระราชทานพระราชทรัพย์หรือสิ่งของที่มีผู้เคยกระทำกันมาแต่ดั้งเดิม แต่ทรงสนับสนุนและเสริมสร้างความแข็งแกร่งแก่เกษตรกรอีกด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็น รวมทั้งการหาวิธีที่เหมาะสมที่จะทำให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในระยะเริ่มแรกอีกโครงการหนึ่ง คือ ***การเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด*** เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กรมประมงนำพันธุ์ ***ปลาหมอเทศ***[๑] ซึ่งเป็นปลาที่นิยมกันในขณะนั้น เข้าไปทดลองเลี้ยงในบ่อน้ำบริเวณที่ประทับ แต่ก่อนหน้านี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเพาะเลี้ยงปลารุ่นแรกในสระน้ำภายในบริเวณพระที่นั่งอัมพรสถาน ซึ่งเป็นที่ประทับของพระองค์ในเวลานั้น ทรงเลือกเพาะพันธุ์ปลาหมอเทศเพื่อประโยชน์แก่คนไทย เพราะเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย และขยายพันธุ์เร็ว[๒]

กรมประมงได้สรรหาพันธุ์ปลาหมอเทศจากปีนังมาทำการเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์ต่อไปอย่างได้ผล ในปีต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาพระราชทานพันธุ์ปลาหมอเทศแก่ผู้ใหญ่บ้านและกำนันทั่วประเทศ เพื่อให้ปลาหมอเทศแพร่ขยายพันธุ์เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านในชนบททุกท้องถิ่นอย่างทั่วถึง

---

[๑] *มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า Tilapia mosambica*

[๒] *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า ปลาเป็นอาหารโปรตีนที่มีประโยชน์ มีราคาถูก และเลี้ยงง่าย ในอดีต มีปลาในแหล่งน้ำทั่วประเทศ ราษฎรได้จับปลากินเป็นอาหาร ในปัจจุบัน ปลาสูญหายไปจากแหล่งน้ำ จึงโปรดให้ฟื้นฟูจนมีปลาในแหล่งน้ำทั่วไป*

พระราชกรณียกิจในการส่งเสริมการเพาะขยายพันธุ์ปลานี้ เป็นเรื่องที่ทราบกันดีแม้ในต่างประเทศ น่าแปลกใจที่มีเจ้านายของประเทศอื่นในภูมิภาคเอเชียที่สนพระทัยการเพาะพันธุ์ปลาเช่นกัน คือ **สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโต** แห่งญี่ปุ่น ซึ่งในเวลานั้น ทรงดำรงพระยศเป็นเจ้าชายอากิฮิโต มกุฎราชกุมารแห่งญี่ปุ่น เจ้าชายอากิฮิโตได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพันธุ์ปลาของญี่ปุ่น ซึ่งมีชื่อภาษาละตินว่า ***Tilapia nilotica*** จำนวน ๕๐ ตัวแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะทรงเห็นว่าเนื้อของปลาชนิดนี้มีคุณค่าทางโภชนาการสูงและมีรสอร่อย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพอพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เลี้ยงปลาดังกล่าวในบ่อซีเมนต์ภายในสวนจิตรลดา ต่อมา โปรดให้ย้ายไปเลี้ยงในบ่อใหญ่ขนาด ๑๐๐ ตารางเมตร การแพร่ขยายพันธุ์ประสบความสำเร็จ

ทรงปล่อยพันธุ์ปลาในอ่างเก็บน้ำที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

กรมประมงร่วมมือกับโครงการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดในสวนจิตรลดา เพาะขยายพันธุ์ปลานิล

เป็นอย่างมาก จึงโปรดให้สร้างบ่อขนาด ๗๐ ตารางเมตร ขึ้นอีก ๖ บ่อ เพื่อเลี้ยงปลาตัวน้อยๆ ที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว

เกือบหนึ่งปีเต็มต่อมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานลูกปลาขนาดความยาว ๓-๕ เซนติเมตร จำนวน ๑๐,๐๐๐ ตัวแก่กรมประมง เพื่อแจกจ่ายไปยังสถานีประมงทั่วพระราชอาณาจักรให้ทำการขยายพันธุ์ต่อไป แล้วนำลูกปลาที่ขยายพันธุ์ได้ออกแจกจ่ายแก่เกษตรกรอีกทอดหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกของคนในชนบทซึ่งไม่ว่าเชื้อชาติใดคงจะเหมือนกันหมด ที่คิดว่าปลาพันธุ์นี้ออกจะเป็นปลา ***ต่างชาติ*** เกษตรกรไทยจึงรู้สึกหวาดๆ ที่จะเลี้ยงและกิน ***ปลาต่างด้าว*** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงแก้ปัญหาด้วยการพระราชทานชื่อแก่ปลาเชื้อสายญี่ปุ่นนี้ว่า ***ปลานิล*** ซึ่งแปลว่า ***ปลาสีดำ*** นั่นเอง

อีกหนึ่งปีหลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานปลาพันธุ์ใหม่ คือ ปลานิล ที่เพาะเลี้ยงในบ่อทั้งแปดในสวนจิตรลดาให้แก่สถานีประมงทุกแห่งเป็นประจำทุกเดือน เพื่อแจกจ่ายแก่เกษตรกรที่สนใจ ประชาชนนิยมปลานิลมากขึ้นเป็นลำดับ จนในที่สุด เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องโปรดให้ขุดบ่อใหญ่อีกบ่อหนึ่งในบริเวณสวนจิตรลดาเพื่อขยายพันธุ์ปลา ในระหว่างทำการทดลองขยายพันธุ์ปลานิลนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกำกับดูแลการเพาะพันธุ์ปลาตัวอย่างถึง ๓๐๐ ตัวอย่างด้วยพระองค์เอง ดูเผินๆ ปลานิลจะเหมือนกับปลาหมอทั่วๆ ไป แต่เนื้อเหมือนเนื้อปลาช่อน ซึ่งคนไทยนิยมบริโภค นอกจากนี้ ปลานิลมีก้างน้อย และเป็นพันธุ์ที่แข็งแรงทนทาน สามารถเลี้ยงรอดได้ไม่ว่าจะอยู่ในสภาวะแวดล้อมใด และยังขยายพันธุ์รวดเร็วด้วย

ทรงปล่อยพันธุ์ปลาหลายชนิดในอ่างเก็บน้ำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า ควรจะผสมผสานการทำประมงเข้าไว้ในการพัฒนาโครงการเพื่อช่วยเหลือคนยากจน ได้พระราชทานพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

> ***“...ควรดำเนินการพัฒนาการประมงให้เหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศ โดยการพัฒนาแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ห้วย หนอง ให้เป็นทั้งแหล่งขยายพันธุ์ปลา และเป็นแหล่งน้ำที่ราษฎรสามารถใช้ประโยชน์ได้ด้วย นอกจากนั้น ราษฎรยังสามารถปลูกพืชผักบริเวณรอบๆหนองน้ำด้วย ทั้งนี้ เพราะหากเทียบกันแล้ว การขุดบ่อขึ้นใหม่มักประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ หรือถ้าน้ำท่วมปลาก็จะหนีไปหมด...”***[๑]

[๑] สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับการพัฒนา,** ๒๕๓๑.

ได้มีการนำแนวพระราชดำริในการพัฒนาชนบทนี้ไปดำเนินการที่ ***ตำบลหุบกะพง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี*** ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้ก่อตั้งหมู่บ้านสหกรณ์ขึ้น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๙

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งมั่นศึกษาค้นคว้าเรื่องการประมงด้วยความสนพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง จึงทรงสังเกตพบว่า ปลาบางชนิดอาศัยอยู่ในน้ำที่เน่าเสียได้ แต่บางชนิดที่เป็นปลาน้ำสะอาดอยู่ในน้ำเสียได้เพียงชั่วครู่เท่านั้น จึงทรงตั้งสมมุติฐานต่อไปว่า ปลาพวกนี้เข้าไปกินอินทรียสารในน้ำเน่าเสีย แล้วกลับออกมา ผลการทดลองในเวลาต่อมาแสดงให้เห็นว่าสมมุติฐานของพระองค์นั้นถูกต้อง และสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการบำบัดน้ำเสียได้ด้วย

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการประมงมิใช่เพียงการเพาะพันธุ์ปลาแล้วปล่อยลงในบ่อหรือในแม่น้ำ มักจะปรากฏเสมอว่า มีบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ชาวบ้าน โดยเฉพาะพ่อค้า เข้ามาจับปลาจากแหล่งน้ำจนร่ำรวย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานคำแนะนำให้ขึ้นทะเบียนแหล่งประมง เพื่อให้ราษฎรในชนบทสามารถใช้ทรัพยากรด้านประมงของชาติเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังทรงเห็นความสำคัญของการจัดระเบียบควบคุมการจับปลาในแหล่งน้ำ ในขณะนั้น สถานีประมงทำหน้าที่เพาะพันธุ์ปลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำให้สถานีประมงเหล่านั้นช่วยเหลือเกษตรกรให้เรียนรู้เรื่องการเพาะขยายพันธุ์ปลา และสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งยังทรงแนะนำให้เกษตรกรรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่ม เพื่อหาตลาดได้ดีขึ้น ขจัดการเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้า และรักษาปริมาณปลาไว้เพื่อจะได้มีปลาให้จับตลอดไป ด้วยวิธีการเหล่านี้ประชาชนจะได้รับประโยชน์ในการดำรงชีวิตในระยะยาว

ทรงปล่อยปลาลงในแหล่งน้ำ เพื่อให้ราษฎรมีอาหารโปรตีนบริโภค

พระราชกรณียกิจด้านการประมงมีผลสืบเนื่องอันเป็นเรื่องที่น่ายินดีอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะมีผู้เห็นคุณค่าในผลงานของพระองค์โดยทันทีเกินกว่าที่ทรงคาดคิดไว้แต่แรก กล่าวคือ เมื่อประมาณพุทธศักราช ๒๕๑๐ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติได้ขอพระราชทานพันธุ์ปลาที่อุดมด้วยโปรตีนนี้ นำไปบริจาคแก่ชาวบังกลาเทศที่กำลังประสบภาวะขาดแคลนอาหาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาพระราชทานลูกปลานิลจำนวน ๕๐๐,๐๐๐ ตัว แก่ชาวบังกลาเทศทันที โดยผ่านองค์การยูนิเซฟของสหประชาชาติ ทุกวันนี้ คงจะยังมีปลาเชื้อสายไทย-ญี่ปุ่นแหวกว่ายอยู่ตามแม่น้ำ ลำคลองและหนองบึงของบังกลาเทศก็เป็นได้

โครงการเพาะพันธุ์ปลาที่สวนจิตรลดานี้ เป็นโครงการส่วนพระองค์ที่สนองความต้องการของเกษตรกรในด้านโภชนาการโดยตรง ในขณะเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงห่วงใยปัญหาเรื่อง ***ดิน*** ไม่น้อยไปกว่ากัน ในระหว่างพุทธศักราช ๒๕๐๓-๒๕๐๔ เป็นระยะเวลาที่พระองค์สนพระราชหฤทัยอย่างจริงจังใน ***การอนุรักษ์ป่าไม้*** ได้ทรงพระกรุณาให้ทดลองปลูกต้นไม้ป่านานาพันธุ์ที่นำมาจากภูมิภาคต่างๆทั่วประเทศภายในบริเวณสวน

จิตรลดา เพื่อให้เป็นป่าสาธิตมาตรการอนุรักษ์ป่าไม้และศึกษาสภาวะแวดล้อม ทั้งยังเป็นพิพิธภัณฑ์อีกแบบหนึ่งที่แสดงพันธุ์ไม้ต่างๆหลากหลายชนิดที่เกิดในป่าเมืองไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสังเกตเห็นว่า ไม้พันธุ์ที่ชื่อ ***ยางนา***[๑] ถูกโค่นมากขึ้น ทั้งที่คุณค่าทางเศรษฐกิจของไม้ชนิดนี้เพิ่มขึ้นทุกปี ในระยะนั้น ไม้ยางนาอยู่ในช่วงเวลาวิกฤตที่จะถูกทำลายจนสูญหายไปจากชนบทโดยสิ้นเชิง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงห่วงใยว่า การตัดทำลายต้นยางนาจะเป็นอันตรายต่อการทำป่าไม้อย่างยั่งยืนของประเทศในอนาคต วิธีการตั้งสมมุติฐานและข้อสังเกตเช่นนี้มักจะเป็นลักษณะวิธีการเริ่มต้นศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นแบบฉบับของพระองค์ โครงการใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาริเริ่มขึ้นหลายโครงการ จึงเป็นเรื่องที่ต้องทรงเสี่ยงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และทรงพร้อมจะรับความไม่สำเร็จด้วยเช่นกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ช่วยปลูกพันธุ์ไม้ต่างๆในบริเวณสวนจิตรลดา และโปรดให้คณะวนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยฯ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับไม้ยางนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้เดียวที่ริเริ่มการปลูกป่าเมืองร้อนตั้งแต่เมื่อห้าสิบปีที่แล้ว ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องให้องค์กรเอกชนในปัจจุบันเห็นความสำคัญของป่าไม้เมืองร้อนและสนับสนุนให้มีการปลูกป่าอย่างเร่งด่วน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้คณะบุคคลผู้สนใจตลอดจนนักเรียน เข้าชม ***ป่าสาธิต*** ในบริเวณสวนจิตรลดา ซึ่งเป็นเสมือนมรดกทางธรรมชาติของประชาชน และเป็นศูนย์วิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของประเทศด้วย

---

[๑] *มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า Dipterocarpus alatus* Roxb.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงปลูกต้นยางนาในแปลงทดลอง บริเวณสวนจิตรลดา เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๔

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเตรียมดินเพื่อปลูกต้นไม้พร้อมด้วยพระสหายร่วมชั้นเรียน

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อยังทรงพระเยาว์ ก็ได้ทรงร่วมปลูกต้นไม้ในป่าสาธิตแห่งนี้ การปลูกต้นไม้เป็นส่วนหนึ่งของการเฉลิมฉลองวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระองค์ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๔ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังแปลงปลูกป่าสาธิต พร้อมด้วยพระสหายวัยประมาณ ๙ ขวบ จากโรงเรียนจิตรลดา ช่วยกันขุดและสับฟันดินอย่างแข็งขัน เพื่อเตรียมพื้นที่ไว้ปลูกต้นไม้ ***โรงเรียนจิตรลดา*** นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้งขึ้นภายในบริเวณสวนจิตรลดาสำหรับพระราชโอรสและพระราชธิดาเข้าทรงศึกษาร่วมกับกุลบุตรกุลธิดาในวัยเดียวกันของสามัญชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุตรหลานของข้าราชบริพาร

พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อยังทรงพระเยาว์ ในการทรงปลูกไม้เมืองร้อนในวันนั้น เป็นพระราชกรณียกิจแรกๆ ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ทรงเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทของสมเด็จพระบรมชนกนาถที่ทรงบำเพ็ญเพื่อประโยชน์สุขของปวงชน ในปัจจุบันมีลักษณะเป็นสวนป่า ซึ่งส่วนที่ลึกเข้าไปในใจกลางป่ามีความสงบร่มรื่น ชวนเชิญให้เข้าไปชื่นชมพันธุ์ไม้นานาชนิด ทั้งที่ยืนต้นตระหง่านและที่เป็นไม้พุ่มเขียวครึ้ม ซึ่งเป็นตัวแทนของพันธุ์ไม้อันหลากหลายจากป่าไม้ทั่วเมืองไทย สวนป่านี้อุดมด้วยพรรณไม้เป็นพุ่มเขียวขจีปกคลุมบริเวณเสมือนหลังคาให้ผู้คนเข้ามาพักพิง หลบหนีความสับสนวุ่นวายของเมืองหลวงที่ล้อมรอบอยู่

โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดาอีกโครงการหนึ่ง คือ ***โครงการนาข้าวทดลองและโรงสีข้าวตัวอย่าง*** เริ่มขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๔ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปลูกป่าสาธิตในบริเวณสวนจิตรลดา
และทรงปลูกต้นยางนาด้วยพระองค์เอง

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการในบริเวณสวนจิตรลดา เพื่อทดลองทำนาและปลูกพืชหมุนเวียนสำหรับเก็บข้อมูล ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหามาตรการที่ดีที่สุดนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกร ในระหว่างปีแรกๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติงานด้วยพระองค์เองหลายประการ เป็นต้นว่า ทรงเลือกสูตรทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ ทรงควบคุมดูแลขั้นตอนต่างๆ ในการทำนา ตั้งแต่เริ่มหว่าน เก็บเกี่ยว และนวดฝัดข้าว แม้แต่การขับ ***ควายเหล็ก*** สิ่งประดิษฐ์ของคนไทยที่มีลักษณะคล้ายรถแทรกเตอร์ใช้ในการไถนา ก็ทรงขับด้วยพระองค์เอง ในปัจจุบัน เด็กนักเรียนของโรงเรียนจิตรลดามีโอกาสได้เรียนวิธีการปลูกข้าวในนาทดลองพิเศษ ตลอดจนการปลูกพืชหมุนเวียนเมื่อ

ทรงขับรถไถนา หรือควายเหล็ก ในนาทดลอง สวนจิตรลดา

ทอดพระเนตรการปักดำต้นกล้า

ทอดพระเนตรการเกี่ยวข้าวในนาทดลอง

ทรงหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าวในนาทดลองโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา วันที่ ๑๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๔

เก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ทำให้เด็กๆ ได้รับความรู้หลายประการเกี่ยวกับพันธุ์ข้าวและพืชไร่ที่เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศในแต่ละพื้นที่ของประเทศ นอกจากนี้ ยังมีห้องปฏิบัติการทดลองในสวนจิตรลดาที่ทำการวิจัยพันธุ์ข้าวและผสมข้ามพันธุ์เพื่อให้ข้าวพันธุ์ต่างประเทศมีความแข็งแรง ทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศของประเทศไทยยิ่งขึ้น

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๕ หลังจากได้ทรงริเริ่มโครงการนาข้าวทดลองได้หนึ่งปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มโครงการโรงโคนมขึ้นอีกโครงการหนึ่งในสวนจิตรลดา ทรงพระกรุณาพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท พร้อมทั้งพระราชทานโคนมพันธุ์ผสมระหว่างยุโรปกับเอเชีย ๖ ตัว ซึ่งกรมปศุสัตว์ร่วมกับบริษัทเอกชนบริษัทหนึ่งน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวาย

ศูนย์รวมนมสวนจิตรลดา

นมสดที่ผ่านการฆ่าเชื้อโรคแล้วจะได้รับการตรวจสอบคุณภาพก่อนบรรจุขวด

ผลิตภัณฑ์นมจาก โรงโคนมสวนจิตรลดา

ให้นำมาจัดตั้งโครงการพระราชทานชื่อว่า ***โรงโคนมสวนจิตรลดา*** วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ส่งเสริมและเผยแพร่การเลี้ยงโคนมอย่างถูกวิธี โดยสาธิตการดำเนินงานแก่เกษตรกร โครงการฯ ซื้อตู้แช่เย็นสำหรับแช่น้ำนมสดที่ผลิตได้ทุกวัน และจำหน่ายให้แก่ข้าราชบริพารในสวนจิตรลดา ในปีแรกสามารถจำหน่ายได้เงินจำนวน ๓๕,๐๐๐ บาท ต่อมา เมื่อมีความต้องการเพิ่มขึ้น จึงได้ส่งออกจำหน่ายแก่บุคคลภายนอกและโรงเรียนต่างๆที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง โดยใช้รถจักรยานตระเวนส่ง ภายหลังเปลี่ยนเป็นรถจักรยานยนต์ และรถบรรทุกตามลำดับ

รายได้จากการจำหน่ายน้ำนมสดทำให้โรงโคนมสวนจิตรลดาสามารถขยายกิจการออกไป โดยเพิ่มการผลิตนมผง เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีเปิดโรงงานผลิตนมผง ซึ่งพระราชทานชื่อว่า ***โรงนมผงสวนดุสิต*** มีพระราชดำรัสในพิธีเปิด ความตอนหนึ่งว่า

> ***“...โรงงานนี้จะเป็นโรงตัวอย่าง และจะดำเนินการเป็นตัวอย่างสำหรับกสิกรและผู้ที่สนใจในการผลิตนมในประเทศไทย โรงงานนี้เป็นแห่งแรกที่ทำขึ้นในเมืองไทย และก็เป็นที่น่าภูมิใจว่าคนไทยได้ออกแบบและเป็นผู้สร้าง ขอให้ถือว่าโรงงานนี้เป็นโรงงานตัวอย่าง ใครอยากได้ความรู้ ใครอยากที่***

จะทำกิจการโคนมให้สำเร็จ ให้ก้าวหน้า และเป็นประโยชน์ แก่ตน แก่เศรษฐกิจของบ้านเมือง ก็ให้มาดูกิจการ ได้ทุกเมื่อ และถ้ามีปัญหาอะไร มีความคิดอะไร ก็ให้แสดงออกมา บางทีบางคนอาจเกิดความคิดอะไรที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมที่ทางนี้ไม่ได้คิด ก็จะเป็นประโยชน์ที่จะร่วมแรงกันในทางความคิดเพื่อความก้าวหน้าของกิจการโคนมของประเทศไทย..."[๑]

ผลิตภัณฑ์ของโรงนมผงสวนดุสิต

โรงโคนมสวนจิตรลดาผลิตนมผงทั้งชนิดจืดและชนิดหวาน และดำเนินกิจการต่อมาจนถึงปัจจุบัน ในระหว่างปี ๒๕๑๓-๒๕๒๒ ราคาของผลิตภัณฑ์สูงขึ้นตามสภาวะของตลาด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้ง ***ศูนย์รวมนมสวนจิตรลดา*** เพื่อช่วยเหลือสหกรณ์ที่ขาดทุนทรัพย์ด้วยการรับซื้อนมดิบที่ผลิตได้มากเกินความต้องการของตลาดแล้วขายให้แก่โรงนมผงสวนดุสิต เพื่อนำไปผลิตเป็นนมผงต่อไป การดำเนินการเช่นนี้เป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตนม เพราะสอนให้ผู้ร่วมโครงการฯ รู้จักนำหลักการทางเศรษฐศาสตร์และการบริหารธุรกิจที่

[๑] *พระราชดำรัสในพิธีเปิดโรงนมผงสวนดุสิต เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒*

เกี่ยวข้องมาใช้ในการประกอบธุรกิจประเภทนี้ เริ่มตั้งแต่การก่อตั้งไปจนถึงการดำเนินงาน ยิ่งไปกว่านั้นผลกำไรที่ได้จากการขายผลิตภัณฑ์ของศูนย์รวมนมสวนจิตรลดา และโรงนมผงสวนดุสิต ยังนำไปใช้เป็นทุนก่อตั้งโครงการอื่นๆ ต่อไป ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เมื่อแรกเปิดศูนย์รวมนมสวนจิตรลดา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๖ ศูนย์ฯ ได้ติดตั้งเครื่องแยกไขมันเนยจากน้ำนม ซึ่งเป็นเครื่องจักรที่ผลิตในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ มีกำลังการผลิตไขมันเนย ๒,๐๐๐ ลิตรต่อชั่วโมง เครื่องกวนจะทำให้ไขมันเปลี่ยนเป็นเนยสด ซึ่งโครงการฯ ได้นำออกขายแก่ประชาชนเป็นครั้งแรกในงานกาชาด ประจำปี ๒๕๑๗ ผู้คนนิยมสินค้าใหม่นี้มาก ต้องผลิตอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเครื่องกวนเนยชำรุดภายในเวลาเพียง ๑ ปี ต้องจัดซื้อเครื่องใหม่มาทดแทน ในปัจจุบันนมสดสวนจิตรลดาและผลิตภัณฑ์นมอื่นๆ มีจำหน่ายในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่อีกหลายแห่ง

ผลิตภัณฑ์เนยแข็ง ของศูนย์รวมนมสวนจิตรลดา

นอกจากโรงโคนมสวนจิตรลดาและโรงนมผงสวนดุสิตแล้ว **โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา** ยังดำเนินโครงการอื่นอีกเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญได้แก่ โครงการผลิตปุ๋ยชีวภาพ โครงการใช้พลังงานจากกังหันลมและแสงอาทิตย์ ยุ้งเก็บรักษาข้าวเปลือก โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช โครงการปลูกพืชผัก โรงงานผลิตกระดาษสา โรงเพาะเห็ดและเนื้อเยื่อ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๓ โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดาดำเนินงานถึง ๕๓ โครงการ จุดประสงค์ที่สำคัญของหลายๆโครงการ มิใช่เพียงเพื่อการวิจัยและสาธิตเท่านั้น หากแต่มุ่งหวังที่จะช่วยเหลือชุมชนเล็กๆ และชาวไร่ชาวนาที่ผลิตสินค้าที่เสื่อมสภาพง่าย เช่น นมสด ผัก และผลไม้ โดยโครงการรับซื้อผลิตภัณฑ์ดังกล่าวโดยเร็ว ผลกำไรที่ได้รับจะเป็นทุนส่งเสริมโครงการวิจัยเกี่ยวกับเกษตรกรรม เชื้อเพลิง และพลังงานต่อไป เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยรวม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัสแก่รัฐบาลอยู่เสมอว่า เกษตรกรในชนบทมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและโครงสร้างทางสังคมของชาติ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓ พระราชทานพระราชดำริให้ฟื้นฟู ***พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ*** ขึ้นใหม่ เป็นสองพระราชพิธีรวมกันในเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงปลายฤดูแล้งและต้นฤดูทำนา เพื่อความเป็นสิริมงคลและบำรุงขวัญเกษตรกร พระราชพิธีพืชมงคลเป็นพิธีสงฆ์ ประกอบพิธีเป็นวันแรกในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในพิธี มีการนำพันธุ์ข้าวและอุปกรณ์ที่จะใช้ในพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญในวันรุ่งขึ้นไปเข้าพระราชพิธีพืชมงคลเพื่อเป็นสิริมงคล ส่วนพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญเป็นพิธีพราหมณ์จัดในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง พระราชพิธีนี้เป็นพระราชพิธีสำคัญที่จัดตามประเพณีโบราณ

พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญในเดือนพฤษภาคมทุกปีที่ท้องสนามหลวง

ทรงเจิมเทพีแรกนา ในพระราชพิธีพืชมงคล ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

โดยใช้พระโคที่เลือกสรรเป็นพิเศษมาเทียมแอก เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น ปลัดกระทรวง หรืออธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร จะได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เป็นพระยาแรกนา พร้อมด้วยเทพีแรกนา ๔ คน ซึ่งเป็นข้าราชการหญิงโสดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เทพีทั้งสี่หาบเมล็ดพันธุ์ข้าวซึ่งบรรจุในหาบทองและหาบเงินเดินตามพระยาแรกนาอย่างละคู่

เมื่อเริ่มพิธี พระยาแรกนาตั้งสัตยาธิษฐานหยิบผ้านุ่งซึ่งเป็นผ้าลาย ๓ ผืน มีความยาวต่างกัน ผ้านุ่งที่พระยาแรกนาเลือกหยิบจะเป็นเครื่องพยากรณ์ปริมาณน้ำในปีนั้น โดยพยากรณ์จากความยาวของผ้านุ่งนั่นเอง[๑]

---

[๑] *ถ้าหยิบได้ผ้านุ่งขนาดสั้น หมายถึง ปีนั้นจะมีน้ำมาก*
ถ้าหยิบได้ผ้านุ่งขนาดยาว หมายถึง ปีนั้นจะมีน้ำน้อย
ถ้าหยิบได้ผ้านุ่งขนาดกลาง หมายถึง ปีนั้นจะมีปริมาณน้ำพอดี

พระยาแรกนาจะไถพื้นดินบริเวณมณฑลพิธีตามประเพณีโบราณ กล่าวคือ ไถดะโดยรี ๓ รอบ โดยขวาง ๓ รอบ และหยิบเมล็ดพันธุ์ข้าวซึ่งผ่านพระราชพิธีพืชมงคลในวันก่อนมาแล้วจากหาบทองหาบเงินหว่านลงยังแปลงนาที่ไถแล้ว จากนั้น พระยาแรกนาไถกลบอีก ๓ รอบ เกษตรกรถือว่าเมล็ดพันธุ์ข้าวที่พระยาแรกนาหว่านไปนั้นเป็นสิริมงคล ดังนั้น หลังจากเสร็จพระราชพิธีแล้ว เกษตรกรจึงวิ่งกรูกันไปแย่งเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวที่พระยาแรกนาหว่านไว้ด้วยความกระตือรือร้นและเบิกบานใจ เพื่อนำไปผสมกับเมล็ดพันธุ์ข้าวของตน ก่อนจะนำไปหว่านในนาต่อไป

ในตอนท้ายของพระราชพิธี หลังจากพระยาแรกนาไถกลบแล้ว พนักงานปลดพระโคออกจากแอก พราหมณ์เสี่ยงของกิน ๗ สิ่ง ประกอบด้วย ข้าวเปลือก ข้าวโพด

พระยาแรกนาหว่านเมล็ดข้าวเปลือกในนาทดลอง สวนจิตรลดา
หลังพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ที่ท้องสนามหลวง

ถั่วเขียว งา เหล้า น้ำ และหญ้า ตั้งเลี้ยงพระโค ถ้าพระโคเลือกกินสิ่งใด ก็จะมีคำทำนายในเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของเกษตรกรรมในปีนั้นๆ ตามสิ่งที่พระโคเลือกกิน พิธีการดังกล่าวนี้ เป็นพิธีของศาสนาพราหมณ์ ถือเป็นสิริมงคลว่าจะทำให้ธัญญาหารและผลาหารอุดมสมบูรณ์ ฝนตกต้องตามฤดูกาล ทำให้มีน้ำเพียงพอแก่การทำเกษตรกรรม ไม่มีโรคเบียดเบียน และแคล้วคลาดจากอุทกภัย นับตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๕ ข้าวที่นำไปหว่านในพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญได้จากนาข้าวทดลองในสวนจิตรลดา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้นำไปเข้าพระราชพิธีพืชมงคล

เพื่อระลึกถึงความสำคัญของเกษตรกร รัฐบาลจึงประกาศให้วันประกอบพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญเป็น ***วันเกษตรกร*** ประจำปีด้วย และในวันดังกล่าวมีการประกาศเกียรติคุณของเกษตรกรดีเด่นจากทั่วทุกภูมิภาค ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาพระราชทานรางวัลพร้อมเกียรติบัตรแก่ชาวนาที่ทำนาได้ข้าวมากที่สุดในรอบปีที่ผ่านมา □

ทรงเยี่ยมราษฎรในชนบท พระราชทานคำแนะนำเกี่ยวกับการเกษตรและการชลประทาน

บทที่ ๑๐
ภูมินทร์หวังประชาพึ่งพาตนได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มดำเนินโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๕ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างถนนที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นโครงการแรก ต่อมาโปรดให้จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการทดลองและวิจัยเกี่ยวกับเกษตรกรรมขึ้นภายในบริเวณสวนจิตรลดา โครงการดังกล่าวแสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถของพระองค์ในฐานะที่เป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ในช่วงเวลานั้น รัฐบาลเพิ่งเริ่มสนใจพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แต่ยังไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง เพราะถูกจำกัดด้วยสภาพเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวย การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มดำเนินโครงการพัฒนาของพระองค์ จึงเป็นพระราชกรณียกิจเพื่อสังคมส่วนรวม ซึ่งไม่ซ้ำซ้อนกับแผนการพัฒนาของรัฐบาลผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาประเทศแต่ประการใด โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ที่ทางราชการยังเข้าไปไม่ถึง หรือยังไม่พร้อมที่จะดำเนินงานโครงการใหญ่ๆ ปวงชนชาวไทยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นล้นพ้น ที่ได้พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้ประชาชนที่ยากจนและกำลังต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนได้รับประโยชน์สูงสุด โครงการเหล่านี้มีส่วน

วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเยี่ยมราษฎร

ทำให้ประเทศชาติพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงเป็นศูนย์รวมในการสร้างสรรค์ประเทศชาติให้มีเสถียรภาพอันถาวร

หัวหิน เป็นอำเภอที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มโครงการพัฒนาเป็นโครงการแรกในระยะต้นรัชกาล อำเภอนี้อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครเป็นระยะทาง ๒๓๐ กิโลเมตร เดินทางโดยรถไฟประมาณสี่ชั่วโมงครึ่ง เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๐ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้าง ***วังไกลกังวล*** ที่อำเภอหัวหิน เพื่อเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานในฤดูร้อน รัฐบาลมีโครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจของอำเภอหัวหิน เพราะมีชายหาดที่สวยงามและเป็นสถานที่ตากอากาศมาแต่ดั้งเดิม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการพัฒนาปรับปรุงสถานที่ต่างๆ ในอำเภอหัวหินจนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก แต่ความเป็นอยู่ของชาวบ้านก็ยังดำเนินไปอย่างเรียบง่าย เหมือนสมัยปู่ย่าตายาย บ้างก็ทำนา บ้างก็ทำการประมงและยังยากจนเหมือนชาวบ้านทั่วไปของประเทศไทยในเวลานั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานถนนเข้าสู่ ***บ้านห้วยมงคล*** และพระราชทาน ***อ่างเก็บน้ำเขาเต่า*** อำเภอหัวหิน

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในตอนต้นรัชกาล ต่อมา ยังทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์แก่ชาวหัวหินในเรื่องต่างๆ อยู่มิได้ขาด เพื่อให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยในสภาพความเป็นอยู่ของพสกนิกรของพระองค์เป็นอย่างยิ่งตลอดมา ดังปรากฏในกระแสพระราชดำรัสที่พระราชทานอยู่เสมอ เช่น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถไปทรงเยือนสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ และในโอกาสที่รัฐสภาของสหรัฐอเมริกาทราบบังคมทูลเชิญให้พระราชทานพระราชดำรัส ก็ได้พระราชทานพระราชดำรัสด้วยพระราชจริยวัตรอันสุขุมคัมภีรภาพและจริงใจ ความตอนหนึ่งว่า

> ***“รายได้ของประชาชนคนไทยคิดเฉลี่ยแล้วคนหนึ่งมีรายได้ประมาณปีละ ๑๐๐ ดอลลาร์ ท่านก็คงจะเข้าใจดีว่าอะไรเป็นความจำเป็นอันรีบด่วนที่จะต้องจัดการเพิ่มรายได้ และยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนของข้าพเจ้าให้ดีขึ้น”***[๑]

ก้าวสำคัญก้าวหนึ่งของการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่ม ***โครงการความร่วมมือระหว่างไทยกับอิสราเอล*** เพื่อพัฒนาชนบทที่จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งอยู่ติดกับอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รัฐบาลอิสราเอลพร้อมที่จะให้ความร่วมมือและสนับสนุนโครงการอันมีประโยชน์นี้อย่างเต็มที่ เนื่องจากมีประสบการณ์ในการพัฒนาชนบทเป็นอย่างดี รัฐบาลอิสราเอลได้ร่วมมือกับกระทรวงเกษตร

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาที่กรุงวอชิงตัน เมื่อวันพฤหัสบดี ๒๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๓*

ทรงเยี่ยมเกษตรกรสวนผัก ที่หมู่บ้านหุบกะพง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

และสหกรณ์ทำการวิจัยด้านต่างๆ เกี่ยวกับเกษตรกรรม รวมทั้งการวิจัยด้านการตลาดด้วย พื้นที่ของโครงการในระยะบุกเบิกประมาณ ๕๐๐ ไร่อยู่ที่ ***หมู่บ้านหุบกะพง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี*** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชาธิบายว่า

> ***"...การที่จะทำให้ได้มากที่สุดได้ผลดีที่สุด เราต้องมีความรู้ รู้ว่าจะปลูกอะไรที่ไหน และรู้เรื่องอื่นๆ อีก เพื่อให้พืชผลงอกงามดี เมื่องอกงามดีแล้วจะเก็บไปขาย ก็ต้องทราบว่าพืชพันธุ์อะไรมีราคาดี เราต้องทราบหลักเศรษฐกิจต้องถือหลักว่า สิ่งไหนเป็นที่ต้องการ ก็นำสิ่งนั้นไปขาย ต้องขนส่งไป ต้องไปต่อสู้ราคากับของคนอื่นที่เขาก็ปลูกเหมือนกับเรา เหล่านี้เป็นหลักเศรษฐกิจ..."***[๑]

ในเวลาต่อมา โครงการวิจัยดังกล่าวได้เป็นต้นกำเนิดของ ***โครงการพัฒนาที่ดิน*** อีกโครงการหนึ่ง บนเนื้อที่ ๑๐,๐๐๐

---

[๑] *พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่กลุ่มชาวไร่ศูนย์สาธิตและทดลองการเกษตรไทย-อิสราเอล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันพุธที่ ๑๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒*

ไร่ เกษตรกรจากสวนผักจำนวน ๑๒๐ ครอบครัว ได้รับคัดเลือกให้เข้าไปตั้งรกรากในพื้นที่ของโครงการใหม่นี้ และมีสิทธิ์ในการทำมาหาเลี้ยงชีพในพื้นที่ถือครองครอบครัวละ ๒๕ ไร่ โดยกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของกลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง การที่สมาชิกในชุมชนมีพันธกรณีร่วมกันเช่นนี้ นับเป็นความก้าวหน้าอย่างใหม่ที่สำคัญมาก และเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มขึ้นและทรงเป็นศูนย์รวมแห่งความสมัครสมานสามัคคีนี้

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังมีพระบรมราโชบายที่จะทรงนำหลักการดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเองมาใช้ในชุมชนแห่งนี้ อันเป็นหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนและมั่นคง ที่จะทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ตลอดไป เพื่อป้องกันราษฎรถูกเจ้าหนี้บังคับให้ขายที่ดินเพื่อชำระหนี้ ซึ่งจะทำให้ครอบครัวไร้ที่อยู่อาศัยไปตราบชั่วชีวิต ทางราชการได้ออกเอกสารสิทธิ์แบบใหม่ให้แก่สมาชิกของชุมชน ซึ่งให้สิทธิ์ในการทำกินบนที่ดินตลอดชีวิตและสืบไปจนถึงลูกหลาน แต่ไม่ให้กรรมสิทธิ์ในการขายที่ดินที่ถือครอง พระบรมราโชบายอันชาญฉลาดนี้เป็นวิธีแก้ไขปัญหาอย่างตรงประเด็นที่สุดและปฏิบัติได้ผลจริง เพราะปัญหาเหล่านี้ทำให้เกษตรกรผู้ยากจนในชนบทต้องทนรับทุกข์เรื้อรังมาโดยตลอด

ทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาค เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยเกษตรกรในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างมาก จึงมักจะพระราชทานพระราชดำรัสแนะนำและทรงสนับสนุนให้ราษฎรในชนบทรักษากรรมสิทธิ์ถือครองและยังคงอาศัยอยู่ในที่ดินของตน ไม่ขายที่ดินให้แก่นายทุนจากเมืองหลวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชาธิบายว่า โครงการพัฒนาในลักษณะที่สนับสนุนให้พึ่งพาตนเอง ซึ่งพระองค์ทรงริเริ่มขึ้นที่หุบกะพงนั้น มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อหลักการที่ทรงช่วยเหลือประชาชนเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า

> ***"...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน..."***[๑]

---

[๑] *พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๗*

เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภาคอีสานอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก ทรงพบว่าราษฎรชาวอีสานล้วนมีสภาพความเป็นอยู่อัตคัดขาดแคลน แต่เปี่ยมไปด้วยความจงรักภักดีและมีน้ำใจโอบอ้อมอารีแม้ในยามยาก ทั้งสองพระองค์ประทับพระราชหฤทัยและทรงพระเมตตาราษฎรเหล่านั้นเป็นอย่างยิ่ง

ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานในเวลานั้นยังไม่เจริญเช่นทุกวันนี้ ผู้คนยังไม่รู้จักสาธารณูปโภคจำเป็นสำหรับชีวิต เช่น น้ำประปา และไฟฟ้า อย่างไรก็ตาม สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้พระราชทานพระราชดำรัสชื่นชมการฟ้อนรำตามประเพณีพื้นเมืองของอีสาน ซึ่งแสดงให้ทราบว่าในสมัยนั้น วัฒนธรรมและขนบประเพณีที่ดีงามของไทยยังคงรุ่งเรืองมากในชนบท ชาวอีสานจะเกี่ยวข้าวระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม นอกจากนั้น ยังหาประโยชน์จากผืนแผ่นดินเพื่อการยังชีพด้วยวิธีต่างๆ เป็นต้นว่า จับกบ จับปลาในท้องทุ่งนาที่มีน้ำท่วมขัง และปลูกพืชผักสวนครัวไว้เป็นอาหาร ในพื้นที่ที่ดินเค็มก็สามารถทำเกลือสินเธาว์เพื่อนำเกลือไปขาย หรือแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่นๆได้ นอกจากนั้น ป่ายังเป็นแหล่งอาหารอันอุดมสมบูรณ์ และมีพืชสมุนไพรที่ใช้ประโยชน์เป็นยารักษาโรคได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักในความสำคัญของผืนแผ่นดินว่ามีคุณค่ามหาศาลต่อการดำรงชีวิตของประชาชน แต่พื้นดินทางภาคอีสานแห้งแล้งกันดารมาก ดังนั้น พระองค์จึงทรงริเริ่มโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในภูมิภาคนี้เป็นโครงการแรกๆ ภายในพุทธศักราช ๒๕๒๐ เพียงปีเดียว มีการสร้างอ่างเก็บน้ำในภาคอีสานไม่น้อยกว่า ๘ แห่ง และขุดสระน้ำอีก ๘ แห่งในเวลาต่อมา รวมทั้งขุดลอกคูคลองที่ตื้นเขินเพื่อใช้เป็นแหล่งเก็บกักน้ำในพื้นที่นั้นๆ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ทางเหนือสุดของประเทศไทย ทรงพบว่า ขณะนั้นราษฎรที่นั่นมีความยากจนลำเค็ญยิ่งไปกว่าชาวอีสาน เพราะอยู่ห่างไกลเกินกว่าที่ทางราชการจะเข้าไปดูแลถึง ประชาชนเหล่านั้น คือ พวกชาวเขา ซึ่งดำรงชีวิตโดดเดี่ยวในพื้นที่ห่างไกลที่เดินทางเข้าไปถึงได้ยาก และนานๆ ครั้งจึงจะเดินทางลงไปสู่พื้นที่ราบ ชาวเขาเหล่านั้นไม่ถือสัญชาติใด สัญจรไปมาอย่างอิสระในเขตพื้นที่ประเทศไทยและพม่า ในปัจจุบัน ชื่อเผ่าพันธุ์ของพวกชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น กะเหรี่ยง ม้ง และอีก้อ เป็นที่รู้จักกว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว

ทรงเยี่ยมชาวเขาเผ่าม้ง ที่ไร่ถั่วแดง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔

ประมาณพุทธศักราช ๒๔๙๕ ในต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ชาวเขาที่อยู่ในบริเวณที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา มักจะทำการเกษตรแบบเลื่อนลอย กล่าวคือ ย้ายพื้นที่ทำนาทำไร่ไปเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการโค่นต้นไม้ถางป่าแล้วสุมไฟเผาเพื่อใช้ที่ดินปลูกพืชไร่ ซึ่งเป็นการทำลายป่าไม้ ครั้นเมื่อเก็บเกี่ยวพืชผลแล้วก็เผาซาก ต้นพืชทิ้งและปล่อยให้หญ้าขึ้นรก แล้วพากันย้ายครอบครัว ไปถางป่า หาพื้นที่ทำนาทำไร่ใหม่ต่อไป เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมชาวเขา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยที่ชาวเขาสามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยไม่ติดต่อกับโลกภายนอกและมีวัฒนธรรมที่แปลกออกไป ข้าราชการ และหน่วยงานของรัฐมักจะเข้าไปไม่ถึงพื้นที่ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์เหล่านี้ ดังนั้น พวกชาวเขาจึงอยู่อย่างโดดเดี่ยวและยากจนข้นแค้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยชาวเขาและราษฎรในภาคเหนือเป็นอันมาก ดังจะเห็นว่า ในจำนวนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจำนวน ๑๐๐ โครงการแรกของพระองค์ ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๙๕ ถึง ๒๕๒๐ นั้น เป็น ***โครงการพัฒนาภาคเหนือ*** ถึง ๘๕ โครงการ และส่วนใหญ่จัดทำในพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลมากที่สุด เช่น ที่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และน่าน ซึ่งบางแห่งยังไม่มีถนนเข้าไปถึง แม้แต่ในปัจจุบัน การเดินทางเข้าไปยังพื้นที่หลายแห่งที่จัดทำโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริก็ยังเป็นเรื่องยากลำบาก ต้องใช้รถยนต์ประเภทขับเคลื่อนสี่ล้อที่มีกำลังสูงและคนขับรถต้องมีประสาทแข็ง จึงจะสามารถขับรถไต่ถนนบางแห่งที่ตั้งชันขึ้นไปได้ ในขณะนั้น แม้แต่รถขับเคลื่อนสี่ล้ออย่างจี๊ปวิลลี่ (Willys Jeep) ที่ใช้ในขบวนรถยนต์พระที่นั่ง ซึ่งผ่านการทดลองมาอย่างมั่นใจแล้วยังไต่ขึ้นเขาไม่สำเร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมัก

จะต้องทรงพระดำเนินเป็นระยะทางไกล ฝ่าอากาศร้อนระอุ กว่าจะเสด็จพระราชดำเนินถึงที่หมาย ในระยะเวลานั้น พสกนิกรมักจะเห็นภาพพระราชกรณียกิจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมชาวเขา อาจจะสังเกตเห็นพระพักตร์ที่คล้ำเพราะแสงแดด แต่ทรงไว้ซึ่งพระพลกำลังอันแข็งแกร่ง และพระพลานามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ หากเป็นบุคคลทั่วไป การเดินทางนานหลายชั่วโมงผ่านทั้งลำห้วยที่เต็มไปด้วยปลิงและทาก ทั้งยังบุกป่าผ่านที่รกและชื้นแฉะ เพื่อดูต้นกาแฟหรือไม้ผลต่างๆ ย่อมจะทำให้เหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียเป็นธรรมดา แต่พระมหากษัตริย์ของประเทศไทยพระองค์นี้หาทรงเป็นเช่นนั้นไม่ ดูเหมือนพระองค์กลับจะทรงพระสำราญในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อช่วยเหลือราษฎรของพระองค์ไม่ว่าจะยากลำบากเพียงใด

นอกจากนี้ ยังทรงพระราชดำริว่า

"...ในการทำงานเพื่อช่วยเหลือประชาชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้จักคนที่จะช่วยเหลือเป็นอย่างดี..."[๑]

เป็นที่น่ายินดีที่สภาพความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้นของชาวเขาถูกขจัดไปเกือบหมดสิ้น ส่วนใหญ่เนื่องมาจากพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชวงศ์ที่ทรงเอื้ออาทรชาวเขาผู้เป็นพสกนิกรที่อยู่ห่างไกลที่สุด โครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มขึ้นในภูมิภาคนี้ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๒ รู้จักกันทั่วไปในชื่อว่า **โครงการหลวง** (โครงการอื่นนอกจากนี้เรียกว่า โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) มีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะพัฒนาให้ประชาชนมีความสำนึกในเรื่องความสามัคคี และการรู้จักพึ่งพาตนเอง ตลอดจนมีความเข้าใจที่ดี

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานในงานกาลาดินเนอร์ของสโมสรโรตารี่แห่งประเทศไทย ณ ห้องนภาลัย โรงแรมดุสิตธานี เมื่อวันจันทร์ที่ ๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๓*

พระราชทานคำแนะนำเกี่ยวกับการกักเก็บน้ำ และการปลูกพืชเมืองหนาวแทนการปลูกฝิ่น

ทอดพระเนตรผลผลิตของชาวเขาที่เข้าร่วมในโครงการหลวง

ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยอาทรพสกนิกรของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระวิริยอุตสาหะพัฒนาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาเป็นผลสำเร็จดียิ่ง ทั้งนี้ อาจวัดผลได้จากความจงรักภักดีอันยิ่งใหญ่ของชาวเขา ซึ่งมักจะเรียกพระองค์ว่า **เจ้าพ่อหลวง**

การที่ทรงช่วยเหลือชาวเขาด้วยพระวิริยอุตสาหะนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้มีพระราชประสงค์ให้ชาวเขาสูญเสียวัฒนธรรมและขนบประเพณีดั้งเดิมของตน แล้วรับเอาลักษณะนิสัยและความประพฤติของคนในที่ราบไปปฏิบัติ หากแต่ทรงดูแลกวดขันเป็นอย่างยิ่งที่จะให้ความคิดและหลักปฏิบัติใหม่ๆ ที่นำเข้าไปนั้นสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวเขา ไม่ว่าในภาคเหนือหรือภาคใดของประเทศไทยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณช่วยเหลือพสกนิกร พระองค์ทรงเน้นให้ดำเนินการด้วยวิธีที่เรียบง่ายและประหยัดที่สุด เช่น ใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การนำทรัพยากรและวัสดุมาจากที่อื่น ทำให้สิ้นเปลืองและค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งจะกลายเป็นความพยายามที่สูญเปล่า เพราะเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้วชาวบ้านไม่อาจดำเนินการต่อไปได้โดยลำพัง อันจะเป็นการทำลายวัตถุประสงค์ของโครงการโดยสิ้นเชิง

เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทอดพระเนตรพื้นที่ที่ปรับปรุงไว้ เพื่อปลูกไม้ผลเมืองหนาว ที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่

ชาวบ้านกราบบังคมทูลเกี่ยวกับการดำรงชีวิต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเขาเผ่าต่างๆ ได้มากกว่าที่อื่นๆ ทั้งนี้ ส่วนใหญ่เนื่องมาจากชาวเขาเหล่านั้นอยู่ในพื้นที่ที่ยังไม่อยู่ในแผนพัฒนาของรัฐบาล เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทอดพระเนตรสภาพความเป็นอยู่ที่อัตคัดขาดแคลนอย่างน่าเป็นห่วง พระองค์ทรงพระเมตตา

ชาวเขาเหล่านั้นเป็นอย่างยิ่ง มีพระราชประสงค์ที่จะทรงริเริ่มโครงการทดลองต่างๆ ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ด้านสังคมอย่างกว้างขวาง ด้วยน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงห่วงใยอาทรอย่างลึกซึ้ง ยากที่จะหาผู้ใดเทียบได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในปัจจุบัน ประชาชนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะได้รับพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ และได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล จนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วก็ตาม แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยังยากจน มีรายได้พอให้ครอบครัวยังชีพได้เท่านั้น

เมื่อทรงเผชิญกับปัญหาที่ทับถมกันมานานมากในภาคต่างๆ ทั่วประเทศ ที่ดูเหมือนว่าจะไม่อาจแก้ไขให้ลุล่วงได้ พระเจ้าแผ่นดินก็น่าจะทรงปฏิบัติเพียงแต่บันทึกสภาพความเป็นอยู่ของราษฎร แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้รัฐบาลเป็นผู้แก้ไขปัญหา โดยพระองค์เสด็จพระราชดำเนินกลับไปประทับทรงสำราญพระราชอิริยาบถในพระราชวัง แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงปฏิบัติเช่นนั้น ในการที่จะศึกษาหาเหตุผลโดยละเอียดเพื่อให้ทราบว่า เหตุใดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงอุทิศพระองค์อย่างหนักที่สุดในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อพัฒนาประเทศ จำเป็นจะต้องย้อนกลับไปศึกษาบทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตทั้งด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ก่อนพุทธศักราช ๒๔๗๕ ประเทศไทยอยู่ในระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งกิจการของบ้านเมืองทุกประการอยู่ในพระราชอำนาจและเป็นพระราชภารกิจของพระมหากษัตริย์ อย่างไรก็ตาม คำตอบนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของคำตอบทั้งหมด

การปกครองในประเทศไทยก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในระดับสูงสุด ประวัติศาสตร์ของชาติไทยเป็น

เรื่องราวของพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงปกครองประเทศสืบต่อกันมา และทรงเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงรับพระราชภาระในการพัฒนาประเทศสืบเนื่องกันมาดุจดังการสืบสายพระโลหิต และการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงผูกพันกับงานพัฒนาเป็นอย่างยิ่งก็เพราะงานพัฒนาเป็นงานที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงปฏิบัติสืบเนื่องกันมานับแต่อดีตกาล ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช แบบอย่างอันดีงามจากสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชได้รับการสืบสานให้สมบูรณ์ขึ้น บัดนี้ เป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระมหากรุณาธิคุณอันประเสริฐยิ่ง พระมหากรุณาธิคุณนี้ได้ปกแผ่ไปยังพสกนิกรของพระองค์ ไม่ว่าชนชั้นหรือฐานะใดทั่วทุกแห่งหนในพระราชอาณาจักร ไม่เพียงแต่ประชาชนชาวไทยเท่านั้นที่สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ แม้ชาวต่างประเทศก็พากันชื่นชมในพระราชจริยวัตรเช่นกัน นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระเมตตาพระราชทานแนวพระราชดำริในเรื่องต่างๆ แก่ราษฎรด้วยพระวิริยอุตสาหะเป็นอย่างยิ่ง โดยไม่ทรงถือพระองค์ ทรงเล่าถึงแรงบันดาลพระราชหฤทัย แนวพระราชดำริ และความเป็นมาของเรื่องต่างๆ โดยละเอียดทุกขั้นตอน เพื่อให้ราษฎรเข้าใจอย่างถ่องแท้ และนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

ในการดูแลทุกข์สุขของราษฎรนั้น ถ้าเพียงแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับองค์กรการกุศลทั้งในและต่างประเทศที่มีอยู่เป็นจำนวนมากไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้องค์กรเหล่านั้นประกอบกิจกรรมช่วยเหลือประชาชนในพระปรมาภิไธยเท่านั้น

มีพระราชปฏิสันถาร
กับราษฎรในชนบท

ก็จะมีผู้นำข่าวไปเผยแพร่สดุดีพระเกียรติคุณอยู่แล้ว แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่โปรดให้เป็นเช่นนั้น สิ่งที่ทรงปฏิบัติก็คือ ทรงทุ่มเทอุทิศพระองค์ช่วยเหลือราษฎรอย่างเต็มที่ตามพระราชอัธยาศัยที่ไม่มีพระราชประสงค์สิ่งใดเป็นเครื่องตอบแทน ทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบฉบับที่ดีของประชาชนในการอุทิศตนเพื่อส่วนรวม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่เคยทรงลังเลที่จะปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้วยพระองค์เอง อันจะเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นปฏิบัติตามและจะไม่ทรงปล่อยให้ผู้อื่นเป็นผู้รับภาระแต่ลำพัง

หากจะมีผู้ใดสงสัยต่อไปว่า เหตุใดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระวิริยอุตสาหะช่วยเหลือคนที่ยากจนที่สุดและถูกทอดทิ้งมากที่สุด โดยไม่มีพระราชประสงค์สิ่งใดตอบแทน ผู้นั้นก็จะพบคำตอบจากพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่คณะผู้บริหารงานเร่งรัดพัฒนาชนบทระดับผู้ว่าราชการจังหวัด ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๒ ความตอนหนึ่งว่า

"...ทำทำไม อันนี้เป็นเรื่องต้องคิด ตามปรกติสำหรับเราซึ่งเป็นผู้ที่จะต้องปกครองและจะต้องให้ความเจริญแก่บ้านเมือง "ทำไม" นี้ไม่ควรจะมีปัญหานัก แต่ก็เกิดปัญหาเหมือนกัน เพราะว่าการที่นำความเจริญการพัฒนาไปสู่ชนบท หมายถึง ไปสู่ประชาชนในชนบทนั้น มีเหตุผลหลายประการ เหตุผลใหญ่ที่สุดข้อแรกก็คือ มนุษยธรรม ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมประเทศกับเรา ซึ่งถ้าพูดถึงทางหนึ่งก็เป็นเพื่อนร่วมชาติ ถ้าพูดอีกทางหนึ่งก็เป็นผู้ที่เรารู้ว่าอยู่ในความแร้นแค้น ถ้าเรามีเมตตาแล้วจำเป็นที่ทางราชการซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้มากกว่าเป็นผู้ที่มีฐานะดีกว่า ควรจะไปช่วย แต่มนุษยธรรมนั้นกินกันไม่ได้ และก็ออกจะเรียกว่าเป็นอุดมคติชั้นสูงมาก จะไปขอให้ทุกคนทำทุกอย่างด้วยมนุษยธรรมเท่านั้นเองอาจไม่ได้ ทั้งเจ้าหน้าที่ไทยทั้งเจ้าหน้าที่ต่างประเทศที่มาเร่งรัดพัฒนานั้น ก็ทำด้วยมนุษยธรรม แต่ว่าก็ทำด้วยหน้าที่ของตนด้วย อย่างเจ้าหน้าที่ต่างประเทศที่มาช่วยเราในขณะนี้ ก็เพราะว่าเป็นนโยบายของรัฐบาลของเขาที่จะมาช่วยการพัฒนาประเทศของเรา โดยที่เหตุผลทางการเมืองและในทางการปกครอง รัฐบาลเขาต้องมาช่วยเราเพราะถือว่าเราเป็นพันธมิตร และถ้าเรามีความหายนะเขาจะเดือดร้อนไปด้วย จึงเป็นนโยบายของรัฐบาลเขาที่จะช่วยเรา นโยบายของรัฐบาลไทยก็เช่นเดียวกัน ถ้าเราไม่ไปช่วยพัฒนาในชนบท ประเทศไทยก็ต้องหายนะ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องไปพัฒนา อันนี้เป็นเหตุผลแรกของทำไม เหตุผลที่สองที่จะต้องพัฒนาชนบทนั้น ก็คือเพื่อความปลอดภัยของบ้านเมือง เพื่อความก้าวหน้า นอกเหนือจากมนุษยธรรม..."

พสกนิกรตั้งแต่ชาวเขาในภาคเหนือไปจนถึงชาวมุสลิมในภาคใต้ต่างมีความจงรักภักดีต่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเป็นล้นพ้น

กระแสพระราชดำรัสดังกล่าวสะท้อนให้เห็นพระปัญญาคุณอันล้ำลึก รวมทั้งพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ของพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งผู้เข้าพระราชหฤทัยในสัจธรรมมาเป็นเวลานานแล้วว่า

"...ถ้ารู้สึกว่าบ้านเมืองอยู่ในความลำบาก ประชาชนที่อยู่ห่างไกลมีความแร้นแค้น เราจะพากันอยู่แต่ในเมืองหลวงเมืองสวรรค์ไม่ได้..."[๑]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงส่งเสริมการพัฒนาประเทศแบบค่อยเป็นค่อยไป ด้วยการทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราษฎรด้วยพระองค์เอง ในการพระราชทานสัมภาษณ์แก่ **เดนิส เกรย์** และ **บาร์ต แมคเดาเวิลล์** เพื่อเชิญไปลงพิมพ์ในนิตยสารชื่อ ***แนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก*** มีพระราชดำรัสว่า แนวพระราชปฏิบัติของพระองค์ยึดมั่นในประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิม

"...วิวัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไป เลือกสรรประเพณีที่ดีงามในอดีต สืบสานและเปลี่ยนแปลงบ้างเป็นบทเรียน เรานำประเพณีเก่าแก่มาดัดแปลงให้ใช้ได้ในปัจจุบันและต่อไปในอนาคต..."[๒]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำแนวทางพระราชดำริมาใช้ในเวลาที่ทรงงาน เห็นได้จากการที่ทรงหาวิธีการง่ายๆ มาใช้เพื่อให้ทรงบรรลุเป้าหมาย เช่น ในบางท้องถิ่นที่ไม่สามารถใช้รถแทรกเตอร์ได้เพราะฐานะทางเศรษฐกิจไม่อำนวย ก็จะทรงสนับสนุนให้ใช้จอบ เสียม หรือพลั่วได้ ในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำวิธีการที่เรียบ

---

[๑] *พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะแพทย์ที่ออกปฏิบัติงานรักษาพยาบาล และอนามัยเคลื่อนที่ ตามแผนงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน เมื่อวันอังคารที่ ๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๒*

[๒] *พระราชดำรัสพระราชทานเป็นภาษาอังกฤษ* ***National Geographic*** *เล่มที่ ๑๖๒ ฉบับที่ ๔ เดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕*

พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ราษฎรผู้ยากไร้ในชนบท

ง่ายมาใช้ ซึ่งสอดคล้องต้องตามแบบแผนที่มีมา และปรับเปลี่ยนทีละน้อยตามความเหมาะสม พระองค์จะไม่ทรงแนะนำให้เปลี่ยนแปลงโดยง่ายและฉับพลัน เพราะทรงเล็งเห็นแล้วว่า การที่จะพัฒนาประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวชนบทให้เป็นพลเมืองของประเทศอุตสาหกรรมด้วยวิธีการแบบสายฟ้าแลบนั้นจะมีอันตรายติดตามมา

"การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากลำบากได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศ

กำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้”[๑]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงย้ำว่า วิธีการของพระองค์เป็นเพียงข้อเสนอแนะ หรือพระราชดำริอย่างหนึ่งที่ให้รัฐบาลนำไปพิจารณา วิเคราะห์ และทดลองทำ หากเห็นสมควร

“...พระราชดำรินั้น ก็เป็นความคิดของพระราชา ถ้าความคิดของพระราชาแก้ไขไม่ได้ ก็หมายความว่ามีความก้าวหน้าไม่ได้...”[๒]

เมื่อผ่านการสำรวจขั้นต้นว่าเป็นไปได้ หรือเหมาะสมที่จะดำเนินการ รัฐบาลจะตัดสินใจจัดตั้งโครงการขึ้น เป็นเรื่องของรัฐบาล หากเห็นว่าไม่สมควรดำเนินการก็ล้มเลิกได้

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงผูกพันกับงานพัฒนาก็คือ การที่พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ในยุคใหม่ของสังคมประชาธิปไตย ที่กล่าวดังนี้ก็เพราะเหตุว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญวัยในยุโรป ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีการพัฒนาโดยลำดับเป็นระยะเวลานานหลายร้อยปี นอกจากนั้น เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๙ ประเทศไทยก็ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยได้ ๑๔ ปีแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระองค์ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับระบอบการปกครองแบบใหม่เป็นอย่างยิ่ง ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญที่ประชาชนจงรักภักดีไม่เสื่อมคลาย การปกครองในระบอบ

---

[๑] *พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๗*

[๒] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา เมื่อวันเสาร์ที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖*

พระราชทานคำแนะนำเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทในภาคใต้

ประชาธิปไตย มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้นเสมอ แต่สถาบันพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยยังคงได้รับการยกย่องเทิดทูนเช่นเดิมไม่เคยเปลี่ยนแปลง

แนวพระราชดำริในการทรงดำเนินโครงการพัฒนาชนบทนั้น เป็นเรื่องที่ควรนำมาพิจารณาโดยละเอียด ประการแรก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นความสำคัญของการส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทสามารถหาเลี้ยงตนให้พออยู่พอกิน ต่อมาในปัจจุบัน เมื่อทรงเห็นว่าประชาชนขาดความเอาใจใส่ในการปรับปรุงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่มาจากการขาดความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนขาดความชำนาญในการทำเกษตรกรรมโดยอาศัยหลักวิชาการ จึงทรงเน้นเรื่องการศึกษาและการหาข้อมูลข่าวสาร ทรงเน้นการพัฒนาในเรื่องสำคัญอย่างน้อยสองประการ ประการแรก การพัฒนาที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งและความเป็นปึกแผ่นให้แก่ชุมชน และประการที่สองคือ การจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการผลิต เป็นต้นว่า น้ำ และการจัดการที่ดี เพื่อให้มีน้ำเพียงพอสำหรับการเพาะปลูกตลอดปี ปัญหาสำคัญที่ชาวชนบทประสบตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ ความยากจน ความล้าหลังทางเศรษฐกิจและสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น

ทรงเยี่ยมราษฎรในชนบท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นย้ำเสมอถึงความจำเป็นที่จะต้องมี ***ตัวอย่างของความสำเร็จ*** เป็นแบบอย่างในการพึ่งพาตนเอง เพื่อให้ราษฎรศึกษาแล้วนำไปปฏิบัติเองได้ ทรงเรียกวิธีการเตรียมชุมชนในชนบทให้มีความเข้มแข็งและพร้อมที่จะออกสู่สังคมภายนอกตามแผนที่วางไว้ ว่า ***การระเบิดจากข้างใน***

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำว่า โดยหลักการควรจะขยายโครงการสาธิตออกไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ หลังจากได้ทดลองในสวนจิตรลดาจนได้ผลแล้วสักระยะหนึ่ง นอกจากนี้ ยังได้พระราชทานพระบรมราโชบายหลายประการ ประการแรกคือ เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่นำมาเผยแพร่ต้องเป็นเทคโนโลยีเกี่ยวกับการผลิตที่ชาวบ้านรับได้และนำไปปฏิบัติได้ผลจริง มีพระราชดำรัสว่า

> ***"...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยาคือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้***

เราต้องแนะนำ เราเข้าไป ไปช่วยโดยที่จะตัดเขาให้เข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วถ้าอธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการเข้าไปพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”[๑]

พระบรมราโชบายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้คุ้มค่ามากที่สุด ดังเช่น ครั้งหนึ่งทรงสนับสนุนให้มีการทำครั่งจากต้นก้ามปู พระราชดำรินี้เกิดขึ้นเมื่อทอดพระเนตรเห็นต้นก้ามปูจากรถยนต์พระที่นั่งระหว่างเสด็จพระราชดำเนินจากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ไปตามถนนเพชรเกษม ผ่านจังหวัดเพชรบุรี

“...เกิดจากความคิดที่จะเอาต้นก้ามปูมาทำให้ประชาชนมีงานทำแล้วรวมเป็นกลุ่ม...”[๒]

วิธีการที่สำคัญของพระองค์อีกประการหนึ่ง ที่ทรงใช้ในการดำเนินงานตามพระราชดำริทุกโครงการ คือ การลดค่าใช้จ่ายในการผลิตให้เหลือน้อยที่สุด ทรงสนับสนุนให้เกษตรกรใช้โคกระบือทำนามากกว่าใช้เครื่องจักร และใช้ปุ๋ยธรรมชาติแทนปุ๋ยเคมีราคาแพงที่ทำลายคุณภาพดินในระยะยาว

การที่ทรงใช้ประโยชน์จากของที่มี เป็นพระอุปนิสัยที่เกิดขึ้นตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์เมื่อประทับอยู่ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พระราชดำริอีกประการหนึ่งของ

---

[๑] *คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.),* ***พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับงานพัฒนา,*** *กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984) จำกัด, 2530.*

[๒] *เรื่องเดียวกัน.*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับความสำเร็จในการพัฒนาชนบท คือ การดำเนินโครงการจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือมีความศรัทธาและร่วมมืออย่างเต็มที่ ซึ่งเมื่อเป็นดังนั้นแล้ว ก็จะร่วมมือสนับสนุนให้โครงการดำเนินต่อไปจนสำเร็จ นับแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติจนถึงปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระวิริยอุตสาหะทุกวิถีทางในการดำเนินโครงการพัฒนาเพื่อให้บรรลุผลสมดังพระราชประสงค์ ในระยะแรกที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขของปวงชน ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๙๓-๒๕๐๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นจำนวนมาก เพื่อใช้ในการดำเนินโครงการต่างๆ เป็นต้น ว่า เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๓ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อใช้สร้าง ***อาคารมหิดลวงศานุสรณ์*** ในบริเวณสถานเสาวภา เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยทางการแพทย์ เพื่อรณรงค์การป้องกันวัณโรคที่ระบาดอยู่ในเวลานั้น จนสามารถผลิตวัคซีน บี ซี จี ป้องกันโรคนี้อย่างได้ผล

ตึกมหิดลวงศานุสรณ์ สภากาชาดไทย

ในต้นรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า คงเป็นไปได้ยากที่จะทรงใช้เพียงพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ และทรงใช้ข้าราชบริพารที่มีจำนวนไม่มาก ช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่นอกกรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างถาวร เมื่อระลึกย้อนกลับไปในอดีต จะเห็นว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่พระองค์จะต้องทรงสร้างสำนึกแห่งความสมัครสมานสามัคคี และโน้มน้าวให้บุคคลนอกพระราชวังพร้อมใจกันรวมพลังส่งเสริมสนับสนุนให้พระราชปณิธานของพระองค์บรรลุผลสำเร็จ เช่น นักวิชาการเกษตร เจ้าหน้าที่ชลประทาน ตลอดจนข้าราชการในพื้นที่ ต้องระดมถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ เพื่อสร้างรากฐานสำหรับการพัฒนา ที่ชาวบ้านจะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองต่อไปในอนาคต ตัวอย่างโครงการที่นำแนวพระราชดำริไปใช้ เช่น โครงการสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง ซึ่งสมาชิกของสหกรณ์ได้รับความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์เพื่อใช้ทำมาหากินเลี้ยงตนเอง

การให้ความรู้และการศึกษาเป็นพระราชประสงค์อย่างแรก เห็นได้จากโครงการที่ทรงริเริ่มในช่วงแรก จำนวน ๒๐ โครงการนั้น เป็นโครงการจัดสร้างโรงเรียนถึง ๑๓ โครงการ ทั้งนี้ ด้วยมีพระราชดำริว่า คนที่มีความรู้ในการประกอบอาชีพจะสามารถรักษาตนได้ดีกว่า ต่อมา พระราชปณิธานที่จะให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ได้ขยายกว้างรวมไปถึงการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเสริมสร้างความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่ โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมด้านภูมิศาสตร์และสังคมวิทยาของแต่ละท้องถิ่น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้ง ***ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*** ขึ้นตามภูมิภาคต่างๆ รวม ๖ แห่ง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท

เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมโรงเรียนร่มเกล้า อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ โรงเรียนแห่งนี้ได้รับพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนจัดตั้งเริ่มแรก

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ทรงจัดตั้งขึ้นระหว่างพุทธศักราช ๒๔๙๕ - ๒๕๑๓ ส่วนมากเป็นโครงการด้านการศึกษา มีการจัดตั้งโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ที่เรียกว่า ***โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์*** จำนวน ๘ โรงเรียน ในจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย และน่าน และ ***โรงเรียนประชาสงเคราะห์ระดับประถมและมัธยม*** สำหรับเด็กยากจนจำนวน ๔ โรงเรียน ที่จังหวัดสมุทรปราการ นครพนม และน่าน ซึ่งล้วนตั้งอยู่ภายในวัด อันเป็นศูนย์กลางที่ให้วิชาความรู้แก่คนไทยมาแต่โบราณกาล เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๕ ทรงก่อตั้ง ***โรงเรียนร่มเกล้า*** อีกหลายแห่ง เริ่มที่อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ในภาคอีสาน โรงเรียนร่มเกล้าเหล่านี้ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ค่อนข้างอันตรายในช่วงตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๒๐ เป็นต้นมา เพราะเป็นช่วงของสงครามในเวียดนาม ซึ่งมีท่าทีว่าจะแผ่ขยายมากระทบกระเทือนความสงบสุขและความเป็นปึกแผ่นของประเทศไทย

ครูของโรงเรียนส่วนหนึ่งเป็นทหารหรือตำรวจตระเวนชายแดน ที่ได้รับการฝึกสอนเพื่อเป็นครู บุคคลเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ปกป้องชายแดน มีอุปกรณ์ที่จะต่อสู้กับข้าศึกศัตรู การจัดให้สอนในโรงเรียนร่มเกล้าแทนครูที่เป็นข้าราชการพลเรือน จึงเป็นเรื่องที่เหมาะสม ความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยรบกับคนในพื้นที่อำนวยประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของประเทศในเวลานั้น และยังคงดำเนินการสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอีกโครงการหนึ่ง คือ ***โครงการพระดาบส*** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๙ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนดำเนินการ มี***โรงเรียนพระดาบส*** ตั้งอยู่ที่ถนนสามเสน ตรงข้ามหอสมุดแห่งชาติ จัดการศึกษาแก่บุคคลทั่วไปโดยไม่จำกัดเพศ วัย และวุฒิความรู้หรือฐานะ หลายคนมาจากครอบครัวยากจนและมีปัญหา บ้างเป็นทหาร ตำรวจ พลเรือน ที่ผ่านศึกและทุพพลภาพไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนอาชีวศึกษาทั่วไป ครูผู้ฝึกเรียกว่า ***ดาบสอาสา*** เป็นอาสาสมัครสละเวลามาช่วยสอน วิชาแรกที่สอนคือ วิชาช่างวิทยุและช่างไฟฟ้า ผู้เข้าเรียนครั้งแรกมีทั้งหมด ๙ คน นามพระดาบส

โรงเรียนพระดาบสเปิดสอนวิชาชีพด้านเครื่องกลและเทคโนโลยี โดยไม่คิดค่าเล่าเรียน เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้

มาจากนิทานและวรรณคดีไทย ซึ่งพระฤาษีหรือพระดาบสเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ลูกศิษย์ที่ดั้นด้นมาหาด้วยความตั้งใจจริงอยากเล่าเรียน

โครงการลูกพระดาบส จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งอยู่บนเนื้อที่ ๔๗๑ ไร่ ทำการเกษตรแบบผสมผสานในลักษณะพึ่งพาตนเองตามแนวพระราชดำริ โดยดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรที่สามารถสร้างรายได้เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนพระดาบสและมูลนิธิพระดาบส ตลอดจนเป็นสถานที่ฝึกอบรมศึกษาดูงานของศิษย์พระดาบส นักศึกษาเกษตรกร และประชาชนทั่วไป

ปัจจุบันโรงเรียนพระดาบสและโครงการลูกพระดาบสดำเนินการภายใต้มูลนิธิพระดาบส จัดการเรียนการสอนหลักสูตร ๑ ปี รวม ๘ หลักสูตร ได้แก่ วิชาไฟฟ้า ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างยนต์ การเกษตรพอเพียง ช่างซ่อมบำรุงเคหบริบาล ช่างไม้เครื่องเรือน และช่างเชื่อม รับศิษย์พระดาบสได้ประมาณ ๑๕๐ คนต่อปี โรงเรียนบริการรับซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ ด้วย

การสร้างโรงเรียน ฝึกหัดอบรมครู และบริหารการศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา ทั้งยังต้องการการวางแผนที่ละเอียดรอบคอบและต้องใช้ทุน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นว่าการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน เพราะจำนวนเด็กในวัยเรียนเพิ่มสูงขึ้น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๘ ทรงริเริ่ม***โครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม*** และในปีต่อมา ทรงจัดตั้ง***มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม*** เพื่อสนับสนุนโครงการในด้านการเงินให้ยั่งยืนต่อเนื่อง ในรูปแบบของกองทุนสาธารณะสืบเนื่องจากกองทุนพระราชทานเริ่มแรก

โรงเรียนวังไกลกังวล ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่อำเภอหัวหิน เป็นศูนย์ปฏิบัติการส่งวิทยุโทรทัศน์หลักสูตรการสอนระดับมัธยม มีรายการสอนวิชาภาษาไทย อังกฤษ จีน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์อันประกอบด้วยวิชา

เคมีและฟิสิกส์ หลายปีต่อมา โรงเรียนวังไกลกังวลได้จัดสอนวิชาระดับประถมศึกษาด้วย และได้คัดเลือกครูผู้สอนที่มีความสามารถและชำนาญการในแต่ละวิชา ทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษา เมื่อไม่นานมานี้ โรงเรียนได้จัดสอนหลักสูตรอาชีวศึกษาแก่ผู้ที่ไม่สามารถศึกษาต่อในระดับเตรียมอุดมและอุดมศึกษา เป็นลักษณะการเรียนรู้แบบธรรมชาติ ผู้สอนและผู้เรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่ห่างไกลติดต่อสัมพันธ์กันได้

ภายในระยะเวลา ๑๐ ปี โครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสามารถขยายการส่งวิทยุโทรทัศน์การศึกษาและแนะแนวไปยังโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ๓,๐๐๐ โรงเรียน และระดับประถมศึกษา ๗,๐๐๐ โรงเรียน ปัจจุบันสามารถถ่ายทอดหลักสูตรระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานครบทั้งหลักสูตรผ่านดาวเทียมไปยังกว่า ๒,๐๐๐ โรงเรียนทั่วประเทศ การขยายกิจการดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา ที่ผ่านมา ไม่เพียงแต่จำนวนโรงเรียนและนักเรียนที่ได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอเท่านั้น หากแต่คุณภาพการสอน เนื้อหาสาระของความรู้ตลอดจนข้อมูลข่าวสารที่ทำการเผยแพร่แก่โรงเรียนและนักเรียนปลายทาง ยังได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศด้วย

มูลนิธิการศึกษาทางไกลฯ วังไกลกังวลยังได้ประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงเครือข่ายกับโรงเรียนในประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา สหภาพเมียนม่าร์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และมณฑลทางใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น ยูนนาน โรงเรียนและสถาบันในเครือข่ายดังกล่าวสามารถรับรายการออกอากาศต่างๆ อาทิ การสอนภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โรงเรียนวังไกลกังวลซึ่งดำเนินกิจการมาแล้วตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๗ ยังร่วมมือกับมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอเรกอน ในสหรัฐอเมริกาและมหาวิทยาลัยในประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ อีกหลายแห่ง

เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๔๙ นายคริสโตเฟอร์ เอส เมโร (Christopher S. Mero) เอกอัครราชทูตปาปัวนิวกินี ได้เข้าเยี่ยมชมกิจการของโรงเรียนวังไกลกังวล และเขียนบันทึกว่า

"พวกเราได้ชมการออกอากาศทางโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมจากโรงเรียนวังไกลกังวลด้วยความสนใจและชื่นชมอย่างมาก รายการจัดสอนทางไกลไปยังชนบทของมูลนิธิการศึกษาทางไกลเป็นแบบอย่างที่สมควรแนะนำให้ใช้ในประเทศที่กำลังพัฒนาอีกหลายๆ ประเทศเป็นอย่างยิ่ง"

"ในฐานะที่พวกเราเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการโทรคมนาคมของปาปัวนิวกินี ในการมาเยือนครั้งนี้เราจึงหวังว่าในอนาคตปาปัวนิวกินีจะสามารถนำหลักสูตรการสอนทางไกลเช่นเดียวกันนี้ไปประยุกต์ใช้กับระบบดาวเทียม ซึ่งนายกรัฐมนตรีของเรามีความสนใจอย่างมากที่จะให้มีใช้ภายในประเทศ"

อีกโอกาสหนึ่ง นายฟรันซ์ ป๊อปไท (Franz Poptie) สมาชิกของสมาคมช่างภาพหนังสือพิมพ์แห่งเนเธอร์แลนด์ (Dutch Photo Journalists Organization) และสหพันธ์นักหนังสือพิมพ์ระหว่างประเทศ (International Federation of Journalists IFJ)) บันทึกไว้หลังจากได้เยี่ยมชมกิจการของโรงเรียนทางไกลวังไกลกังวล ว่า

"ผมประหลาดใจและประทับใจในสิ่งที่ได้เห็น ประหลาดใจเพราะเห็นเด็กนักเรียนที่ถูกบันทึกภาพยนตร์ในชั้นเรียนยังคงเป็นตัวเองตามธรรมชาติ ไม่ใช่การแสดงบทบาท และประทับใจในการที่โรงเรียนแห่งนี้เกื้อกูลต่อแผนการสอนของโรงเรียนทั่วประเทศ

พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ผู้ที่ได้รับพระราชทานทุนอานันทมหิดลเข้าเฝ้าฯ ก่อนเดินทางไปศึกษาต่อ

ผมเห็นว่าโครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโครงการนี้มีความโดดเด่นในทุกรูปแบบ”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนให้ประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้นถึงระดับอุดมศึกษา โดยทรงเป็นประธานและพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีและโทด้วยพระองค์เองในระยะแรก ครั้นเมื่อจำนวนมหาวิทยาลัยและหลักสูตรใหม่เพิ่มมากขึ้น จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระราชโอรสธิดาทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนี้แทนพระองค์ เป็นการพระราชทานเกียรติและกำลังใจแก่นิสิตนักศึกษารุ่นใหม่ๆ

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฟื้นฟูการพระราชทาน ***ทุนเล่าเรียนหลวง*** ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มขึ้น เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เยาวชนที่ฉลาดปราดเปรื่องได้ไปศึกษาในประเทศตะวันตก และกลับมาสร้างความเจริญทันยุคทันสมัยแก่ชาติบ้านเมือง เยาวชนที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการเป็นหนึ่งในบรรดานักเรียน

ระดับเตรียมอุดมศึกษาชั้นเยี่ยมของประเทศไทย คณะกรรมการสรรหา มีหน้าที่คัดเลือกนักเรียนที่มีคุณภาพ ซึ่งเมื่อเรียนจบจากมหาวิทยาลัยในต่างประเทศแล้วจะกลับมาช่วยพัฒนาประเทศไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงมาอย่างต่อเนื่องแก่นิสิตนักศึกษาที่มีผลการเรียนเป็นเลิศ เพื่อให้กลับมาทำงานช่วยเหลือในการวิจัยและพัฒนาประเทศ บุคคลเหล่านี้มักจะเป็นผู้ที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยดีเยี่ยมของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และมหาวิทยาลัยในยุโรปและเป็นผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญในหน้าที่การงานทั้งด้านวิชาการและด้านบริหารในประเทศไทย

ในปีหนึ่งๆ ผู้ได้รับพระราชทานทุนไปศึกษาต่อในต่างประเทศมีจำนวนน้อย บุคคลเหล่านี้จึงเป็นผู้ที่ได้รับเกียรติมาก ทุนเล่าเรียนหลวงมี ๙ สาขาวิชา ได้แก่ ชีววิทยา เคมี คอมพิวเตอร์ เศรษฐศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี กฎหมาย คณิตศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ปัจจุบัน มีผู้ได้รับพระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงแล้ว ๓๐๖ คน[๑] เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน ***ทุนอานันทมหิดล*** เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร มอบให้ผู้จบการศึกษาแพทยศาสตร์บัณฑิตในประเทศด้วยผลคะแนนดี และมีคุณธรรมไปศึกษาต่อต่างประเทศในสาขาวิชาแพทย์ระดับสูงกว่าปริญญาตรี ต่อมาเมื่อประเทศชาติมีความต้องการ

[๑] *นับถึงพุทธศักราช ๒๕๕๕*

ผู้เชี่ยวชาญในแขนงวิชาอื่นๆ เพิ่มขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานทุนในแผนกวิชาวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ธรรมศาสตร์ อักษรศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ และสัตวแพทยศาสตร์ ตามลำดับ

นอกจากพระราชทานทุนการศึกษาแก่เยาวชนไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะที่ทรงเป็นพุทธมามกะและพุทธศาสนูปถัมภก ทรงมุ่งเน้นจะให้พระภิกษุสงฆ์ได้รับการศึกษาพุทธธรรมชั้นสูง สามารถค้นคว้าและทำความเข้าใจในพระไตรปิฎกอย่างแตกฉาน เข้าถึงพระพุทธพจน์ได้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นหนทางในการจรรโลงและเผยแผ่พุทธศาสนาสืบต่อไป จึงพระราชทานพระราชทรัพย์จำนวน ๑๓ ล้านบาทเป็นทุนปฐมฤกษ์ จัดตั้ง***ทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์*** พระราชทานพระภิกษุสามเณรที่บวชมาไม่น้อยกว่า ๑ พรรษา ให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี โท เอก ในมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หรือศึกษาในระดับเปรียญธรรม ๖, ๗, ๘, ๙ ที่กองบาลีสนามหลวง หรือเป็นทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับพระธรรมทูตดีเด่น พระวิปัสสนาจารย์ และเป็นทุนฝึกอบรมพระนักเทศน์ระดับวิทยากรแม่แบบ

ปัจจุบัน มีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคโดยเสด็จพระราชกุศลเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้ทุนเพิ่มขึ้น สามารถจัดสรรเป็นทุนให้พระสงฆ์ได้มากขึ้น เช่น ในพุทธศักราช ๒๕๕๔ ได้พระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์จำนวน ๑,๔๑๙ ทุน เป็นเงิน ๙,๑๖๔,๐๐๐ บาท

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้นักการศึกษาที่มีชื่อเสียงระดับประเทศเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อรับพระราชกระแสเกี่ยวกับการจัดทำ***สารานุกรมไทยสำหรับ***

เยาวชนโดยพระราชประสงค์ฯ ซึ่งจะพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้ดำเนินการ ก่อนหน้านี้ ประเทศไทยขาดแคลนหนังสือความรู้ต่างๆ ที่เหมาะสมแก่เยาวชนและบุคคลทุกวัย พระราชทานพระบรมราโชบายว่า การจัดทำสารานุกรมนี้อำนวยประโยชน์แก่ผู้อ่าน ๓ ระดับ ซึ่งพระราชดำรินี้เป็นเรื่องที่คนไทยในเวลานั้นไม่คุ้นเคย ระดับแรกเป็นหนังสือสำหรับเด็กอายุต่ำกว่าสิบขวบ พิมพ์ด้วยตัวอักษรขนาดใหญ่ เพื่อให้เด็กในปฐมวัยอ่านเข้าใจได้ง่าย ระดับกลางเป็นหนังสือสำหรับเด็กวัยสิบถึงสิบห้าปี พิมพ์ด้วยตัวอักษรขนาดใหญ่รองลงมา มีคำอธิบายละเอียดขึ้น ส่วนระดับที่สามเป็นหนังสือสำหรับเด็กอายุตั้งแต่สิบหกปีขึ้นไปจนถึงขั้นมหาวิทยาลัย รวมทั้งผู้ใหญ่ที่จบการศึกษาแล้ว พิมพ์ด้วยตัวอักษรขนาดธรรมดา และเนื้อความละเอียดมากที่สุด พระราชประสงค์ที่ทรงจัดทำสารานุกรมสำหรับผู้อ่านต่างวัยนี้ เพื่อกระตุ้นให้เด็กที่โตกว่าเกิดความอยากสอนเด็กรุ่นน้องต่อๆไปในเรื่องที่ตนได้เรียนรู้ และสามารถสอนได้โดยอธิบายจากภาพและคำอธิบายง่ายๆ ที่พิมพ์ด้วยตัวอักษรขนาดใหญ่

นอกจากนั้น ยังพระราชทานพระราชดำริให้เขียนคำอธิบายแตกต่างไปจากที่เคยเขียนมาแต่ก่อน คือให้เชื่อมโยงวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมและคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเข้าด้วยกัน ตัวอย่างเช่น อธิบายเรื่องจันทรุปราคาด้วยคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์พร้อมด้วยแผนผังประกอบ และยังมีภาพราหูอมจันทร์ซึ่งเป็นการอธิบายที่มาของจันทรุปราคา หรือจันทคราสตามแบบโบราณแสดงไว้ด้วย พระราชปณิธานของพระองค์คือ การเร่งรัดพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าด้วยการให้การศึกษา และพระราชทานสารานุกรมให้เป็นแหล่งความรู้ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๒ ได้พระราชทานพระบรมราชาธิบายเพิ่มเติมว่า

"...สารานุกรมไม่มีหน้าที่อะไรที่จะไปทำนอกหน้าที่ที่จะแสดงถึงข้อเท็จจริงที่เป็นหลักวิชา ไม่ใช่หน้าที่ที่จะแสดงความคิดความเห็นกันทางการเมือง แต่เชื่อว่าหรือเกรงว่าสารานุกรมนี้จะเต็มไปด้วยลัทธิอย่างสารานุกรมอันเก่า มีอันหนึ่งที่เจ้าคุณศัลวิธาน เอามาเกี่ยวข้องกับกฎหมาย แล้วก็บอกว่าฉีกทิ้งเสียดีกว่า เขียนไว้สำหรับเด็กเรื่องกฎหมายศาลยุติธรรม ขึ้นต้นบอกว่า ผู้ที่กระทำผิดถือว่าไม่ผิดจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผิด ก็เป็นหลักในศาลยุติธรรม ก็ถูกต้อง แต่ว่าเขียนไว้สำหรับเด็กอย่างนี้แล้วมันทำให้เสื่อม ทำให้เสียหมดเลย หมายความว่า เด็กทุกคนอ่านแล้วจะต้องอ้างกฎหมายทั้งนั้น พ่อแม่จับได้ว่าขโมยของหรือทำอะไรผิด ก็จะบอกว่าต้องพิสูจน์ก่อน เดี๋ยวนี้บริสุทธิ์ เอ้อ เล่นแบบกฎหมายอย่างนี้ ลงท้ายก็ปกครองไม่ถูก..."[๑]

นอกเหนือจากการให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้แก่เยาวชนด้วยสารานุกรมแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชาธิบายที่แสดงถึงพระปัญญาคุณอันล้ำลึกในการเชื่อมโยงสรรพวิชาในโลกให้เป็นหนึ่งเดียวกัน มีพระราชดำรัสว่า

"...สารานุกรมนี้จุดประสงค์อันแรกอันสำคัญที่สุดก็คือ ให้ผู้ที่ใช้สารานุกรมนี้เกิดความรู้สึกว่า โลกนี้มันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โลกหมายถึงโลกความรู้ โลกกลม โลกของวิทยาศาสตร์ และโลกของวิชาต่างๆ อันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต้องอาศัยซึ่งกัน

---

[๑] *พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะกรรมการสโมสรไลออนส์สากล ภาค ๓๑๐ (ประเทศไทยและประเทศลาว) ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๒*

และกัน แล้วก็ในเวลาเดียวกัน ก็ทำให้เห็นว่าในชาติบ้านเมือง หรือในเมืองอื่นๆ ก็ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าได้ความคิดอันนี้อย่างหนึ่ง ก็จะเกิดความรู้สึกว่า ชีวิตของตนจะต้องอยู่ในส่วนรวม และจะต้องพยายามปฏิบัติเพื่อส่วนรวม ศิลปะ ดนตรี ก็จะต้องรวมกับวิทยาศาสตร์ ซึ่งคนทั่วๆ ไปไม่เข้าใจ แต่ว่าถ้าอ่านสารานุกรมแล้วก็จะเข้าใจ ก็เกิดความเชื่อถือ...”[๑]

ปัจจุบันโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ได้จัดทำหนังสือสารานุกรมออกจำหน่าย รวม ๗ ประเภท ได้แก่ ***หนังสือสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ*** ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุม ๗ สาขาวิชา คือ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม ศึกษาศาสตร์ แพทยศาสตร์ และสาธารณสุข ถึงพุทธศักราช ๒๕๕๔ มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ ได้จัดทำสารานุกรมแล้ว ๓๕ เล่ม ***หนังสือสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ ฉบับ***

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

[๑] *เรื่องเดียวกัน.*

เสริมการเรียนรู้ แต่ละเล่มบรรจุข้อมูลที่น่าสนใจจากสารานุกรมเล่มใหญ่ ๓ เรื่อง เรียบเรียงให้อ่านง่าย เหมาะสมกับเยาวชน ในพุทธศักราช ๒๕๕๔ จัดทำถึงเล่มที่ ๑๗ ***ซีดีรอมสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน*** บรรจุเนื้อหาจากสารานุกรมเล่มใหญ่ถึงเล่มที่ ๒๕ ***หนังสือสารานุกรมไทยฉบับกาญจนาภิเษก หนังสือสารานุกรมไทยฉบับเฉลิมพระเกียรติในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดัชนีสารานุกรมไทยฯ*** เพื่อประโยชน์ในการค้นหาเรื่องหรือคำที่มีอยู่ในสารานุกรมไทยฯ เล่ม ๑-๒๕ และ ***หนังสือคำถาม-คำตอบ*** ซึ่งจัดทำจากเนื้อหาของหนังสือสารานุกรมไทยเล่มใหญ่ ครั้งละ ๕ เล่ม

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการ มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยให้ชาวชนบทมีชีวิตที่สุขสบายขึ้นตามควรแก่อัตภาพ โดยมั่นใจได้ว่า จะสามารถประกอบอาชีพในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีเกียรติและรอดพ้นจากความยากจน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยพระราชทานพระราชดำรัสตอบคำถามเกี่ยวกับการก่อการร้ายว่า

“...เราไม่ได้ต่อสู้กับผู้คน แต่กำลังต่อสู้กับความหิวโหย...”[๑]

ในเวลาต่อมา บรรดาหน่วยงานผู้รักษากฎหมายและความมั่นคง อาทิ ตำรวจและทหารต่างก็พบว่า การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีป้องกันการก่อการร้ายที่ประหยัดและได้ผลยั่งยืนกว่าการจัดตั้งกองกำลังลาดตระเวนในป่าและการสู้รบกันด้วยอาวุธ จึงพร้อมใจกันสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างเต็มที่ ความช่วยเหลือหลั่งไหลเข้าไปในพื้นที่ที่ห่างไกล เช่น จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่

---

[๑] *คำแปลพระราชดำรัสในการพระราชทานสัมภาษณ์เพื่อเชิญไปจัดทำสารคดีโทรทัศน์ เรื่อง Soul of the Nation ออกอากาศเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์บีบีซี เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๒*

ทรงหารือกับชาวบ้านเจาะบากง อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส
และทอดพระเนตรภูมิประเทศโดยละเอียด

แม่ฮ่องสอน และน่าน ราวกับทำนบทลาย ความหวังของคนในชนบทที่ห่างไกลซึ่งเคยมีเพียงริบหรี่ กลับกระจ่างโชติช่วงขึ้น ด้วยได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่เข้ามาจัดตั้งโครงการน้อยใหญ่ ซึ่งต่างก็มีจุดประสงค์ที่จะช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาสและไร้ที่พึ่ง ในระยะเวลา ๒๔ ปี คือ ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๙๕ ถึงพุทธศักราช ๒๕๑๙ มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๖๖ โครงการจากทั้งหมด ๘๓ โครงการ หรือร้อยละ ๗๙.๕ ที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ ๔ จังหวัดที่กล่าวถึงข้างต้น แต่ภายในระยะเวลาเพียง ๒ ปี ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๒๐-๒๕๒๑ เท่านั้น มีโครงการเพิ่มอีก ๑๘๑ โครงการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานหนัก และได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่ายตลอดมา โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในการพัฒนาชนบทจึงทวีจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งถึงเรื่องนี้ในหลายโอกาส

> ***“...ทุกคนควรต้องรู้ว่า ยังมีคนอื่นอีกที่ต้องทำหน้าที่ ของตน และทุกคนก็ต้องพึ่งพาอาศัยผลงานของคนอื่นด้วย...”[๑]***

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่เคยทรงเหน็ดเหนื่อยในการทุ่มเทศึกษาทุกๆ เรื่องเกี่ยวกับโครงการที่สามารถทำได้ โดยทรงศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วน พระองค์เข้าพระราชหฤทัยอย่างลึกซึ้งในเรื่องปัจจัยของการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันได้แก่ การจัดการดินและน้ำอย่างเหมาะสม ซึ่งทำให้ประชาชนเกิดศรัทธาเชื่อมั่นว่าโครงการของพระองค์จะประสบ

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒*

ทอดพระเนตร ประตูระบายน้ำ

ผลสำเร็จตามเป้าหมาย และเมื่อประชาชนต้องการข้อมูลด้านวิชาการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีข้อมูลพร้อมที่จะพระราชทาน เพื่อให้นำไปใช้ดำเนินโครงการให้บรรลุเป้าหมาย

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๔ มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจำนวนถึง ๘๙๐ โครงการ คงเป็นการยากอยู่บ้างที่จะเข้าใจถึงความลำบากในการดำเนินงานต่างๆ ในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดารในเวลานั้น เมื่อพิจารณาใคร่ครวญดีแล้ว บางคนอาจจะคิดว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็น ***ซูเปอร์แมน*** ที่แท้จริง พระองค์เคยมีพระราชดำรัสถึงเรื่องนี้ว่า เคยทรงอ่านเรื่องเบาสมองที่เลื่องชื่อนี้มาแล้ว และเข้าพระราชหฤทัยอย่างดีถึงมหันตภัยของการเป็นยอดมนุษย์ ทรงตั้งข้อสังเกตว่า เมื่อบรรลุความสำเร็จถึงขั้นนั้น คนกลับนึกทันทีว่าเป็นเรื่องไม่น่าเชื่อ เพราะคนเราน่าจะมีผิดพลาดกันบ้าง อย่างไรก็ตาม ประชาชนชาวไทยตระหนักดีว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็น

ผู้นำที่แท้จริงของปวงชน กล่าวคือ ทรงเป็นผู้ที่ทุกคนหวังพึ่งพระบารมีในฐานะผู้นำที่ตนเชื่อถือและไว้วางใจได้ และทรงเป็นผู้ที่ควรแก่การเคารพเทิดทูน

เมื่อพิจารณารายชื่อโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริริเริ่ม และได้ดำเนินโครงการแล้วในระยะสามสิบปีแรกของรัชกาล จะเห็นว่านับวันโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริยิ่งได้รับความร่วมมืออย่างใกล้ชิดจากหน่วยงานของรัฐบาลมากขึ้น โครงการนำร่องที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดทำในเขตพระราชฐาน หรือในบริเวณใกล้ๆ เช่น โครงการส่วนพระองค์ในสวนจิตรลดา หรือในพื้นที่ใกล้วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ในระหว่างพุทธศักราช ๒๔๙๕-๒๕๑๐ ล้วนได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐบาลมากขึ้น จนถึงขั้นที่ต่อมา รัฐบาลจัดตั้ง ***คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.)*** โดยมี ***สำนักงานเลขานุการกปร.***สังกัด ***สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*** ทำหน้าที่เลขานุการประสานและสนับสนุนการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตำรวจตระเวนชายแดน ได้สนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่เริ่มแรก โดยหน่วยงานนี้ได้จัดรถไถปรับดินที่เรียกว่า *บุลโดเซอร์* ไปช่วยสร้างถนนเข้าสู่หมู่บ้านห้วยมงคล อำเภอหัวหิน ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาชนบทอันเนื่องมาจากพระราชดำริโครงการแรก นอกจากนั้น หน่วยงานนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาพื้นที่ในถิ่นทุรกันดารตามพระราชประสงค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้ตำรวจตระเวนชายแดนสร้างโรงเรียนในพื้นที่เหล่านั้น

หลายแห่ง ตำรวจตระเวนชายแดนซึ่งมีหน้าที่ปราบปรามยาเสพติดด้วย ได้รับใช้เบื้องพระยุคลบาทในโครงการพัฒนาชาวเขาและปลูกพืชทดแทนฝิ่นในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย **สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี** ทรงพระเมตตาเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมค่ายตำรวจตระเวนชายแดนอยู่เสมอ เพื่อพระราชทานกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอย่างทรหดอดทนและเสี่ยงภัย

กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่สนองพระราชดำริในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หน่วยงานนี้มีความสำคัญมาก เพราะเป็นหน่วยปฏิบัติงานที่ดำเนินการตามพระราชดำริทุกเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาและบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในถิ่นทุรกันดาร อธิบดีและผู้เชี่ยวชาญของกรมชลประทานได้ตามเสด็จโดยตลอดเป็นเวลาหลายปีมาแล้ว กรมชลประทานจึงมีส่วนปฏิบัติงานสนองพระราชดำริโดยการนำพระบรมราโชบายต่างๆไปเริ่มดำเนินการจนเห็นผลเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง การที่มีผู้พร้อมที่จะถวายข้อมูลทั้งเบื้องต้นและข้อมูลพิเศษด้านชลประทานตลอดเวลาอย่างใกล้ชิด ช่วยให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้าพระราชหฤทัยอย่างลึกซึ้งถึงลักษณะพิเศษของการชลประทานในประเทศไทยที่ไม่มีกล่าวไว้ในตำราใดๆ

ก่อนที่จะมี ***สำนักงาน กปร.*** มาช่วยประสานและสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การประสานงานโครงการฯ อยู่ในความรับผิดชอบของ***งานโครงการสัมพันธ์กองการในพระองค์*** สังกัด ***สำนักราชเลขาธิการ*** ซึ่งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง งานโครงการสัมพันธ์เกิดขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๘ ในสมัยที่ **หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช** เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมา ได้รับการยกฐานะเป็นกอง เรียกชื่อว่า ***กองโครงการสัมพันธ์*** งานสำคัญประการหนึ่งของกองนี้คือ การดูแลรับผิดชอบเงินและทรัพย์สินที่

ทอดพระเนตรพื้นที่ในชนบท

ประชาชนทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงใช้ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นอกจากเงินบริจาคทั้งที่เป็นเงินสดและเช็คธนาคารจำนวนหลายล้านบาทแล้ว ยังมีผู้น้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายที่ดินและทรัพย์สินอื่นๆ เพื่อให้ทรงนำไปใช้ในโครงการและงานพัฒนาของพระองค์

โครงการพัฒนามีหลากหลายประเภท เริ่มตั้งแต่การพัฒนาด้านเกษตรกรรม ปศุสัตว์ ชลประทาน การใช้ประโยชน์จากดิน การประมง การฝึกวิชาชีพ การศึกษา ธนาคารข้าว ไปจนถึงธนาคารโคกระบือ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระดับชาติมิใช่เรื่องที่บุคคลเพียงคนเดียว หรือหน่วยงานเพียงฝ่ายหนึ่งของสำนักราชเลขาธิการจะดำเนินการสำเร็จได้โดยลำพัง แม้จะมีความเพียรพยายามหรือตั้งใจจริงสักเพียงใดก็ตาม ในที่สุด เมื่อวันที่ ๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๔ รัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งมี **พลเอก เปรม ติณสูลานนท์** เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ตระหนักถึงความจริงข้อนี้ และเห็นความสำคัญของโครงการอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริที่มีต่อการพัฒนาชาติบ้านเมือง จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ขึ้น

พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ อดีตนายกรัฐมนตรี ต่อมาดำรงตำแหน่ง ***ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ*** ได้กล่าวไว้ว่า การที่ได้จัดตั้งคณะกรรมการพิเศษฯขึ้นมานั้น เป็นการสนองพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นับเป็นก้าวสำคัญอีกก้าวหนึ่งของการพัฒนาชนบทอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สามารถสร้างสรรค์งานที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติได้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้เลือกบุคคลในตำแหน่งที่มีความสำคัญเป็นกรรมการ ซึ่งสามารถผลักดันให้งานก้าวหน้าโดยไม่หยุดยั้ง องค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษฯ มีองคมนตรี ๑ คนเป็นที่ปรึกษา นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ และคณะกรรมการอื่นๆ เช่น ราชเลขาธิการ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ และเลขาธิการ กปร.[๑] เป็นต้น

สำนักงาน กปร. ทำหน้าที่ในฐานะหน่วยงานของรัฐบาลประสานงานเพื่อสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างกว้างขวาง และเมื่อการศึกษาหรือการทดลอง

---

[๑] *สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ,* ***๕๐ ปีแห่งการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*** *กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์ จำกัด, ๒๕๓๘.*

ทรงหารือกับ
นายช่างชลประทาน

ของโครงการใดได้ผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจแล้ว ก็จะทำหน้าที่ประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการโดยใช้บุคลากรและเครื่องมือเครื่องใช้ของรัฐ และสำนักงาน กปร.จะติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของโครงการอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เป็นไปตามแผน และเพื่อให้ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างได้ประโยชน์คุ้มค่า ในช่วงพุทธศักราช ๒๕๓๗ - ๒๕๓๙ **ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล** ซึ่งดำรงตำแหน่งเลขาธิการ กปร. ได้รับการแต่งตั้งเป็นเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอีกตำแหน่งหนึ่ง จึงมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาตามพระราชดำริยิ่งขึ้น

ในการทรงงานพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างมากจากพระบรมวงศ์ทุกพระองค์ เริ่มตั้งแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเจริญรอยตาม **สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดช**

วิกรม พระบรมราชชนก และ**สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี** ซึ่งทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความเสียสละและอุทิศพระองค์เพื่อคนเจ็บป่วยและคนยากจน **สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก** ได้ทรงอุทิศกำลังพระวรกาย พระสติปัญญาและพระราชทรัพย์ พัฒนาการศึกษาวิชาแพทย์และสาธารณสุข ทรงวางรากฐานอันมั่นคงให้วงการแพทย์ไทยก้าวสู่ความเจริญรุ่งเรืองและทันสมัยทัดเทียมนานาอารยประเทศ จนทรงได้รับการยกย่องเป็น ***พระบิดาแห่งการแพทย์แผนปัจจุบันและการสาธารณสุขของไทย***

ในโอกาส ๑๐๐ ปีแห่งพระราชสมภพ พุทธศักราช ๒๔๓๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลจัดตั้ง ***มูลนิธิรางวัลมหิดล ในพระบรมราชูปถัมภ์*** ขึ้นเพื่อสนอง

เสด็จออก ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ประธานมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดล ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทรงนำคณะกรรมการรางวัลนานาชาติ มูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลฯพร้อมด้วยคู่สมรส เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ในโอกาสเดินทางมาประชุมเพื่อคัดเลือกบุคคลที่สมควรได้รับพระราชทานรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดล ประจำปี ๒๕๔๖

พระราชปณิธานในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาวงการแพทย์และการสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง ด้วยการมอบ ***รางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดล***แก่บุคคลและองค์การที่มีผลงานดีเด่น เสียสละ อุทิศตนเพื่อการแพทย์และการสาธารณสุข ต่อมาเมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๐ เปลี่ยนชื่อเป็น ***มูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลฯ*** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ คณบดีคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลเป็นรองประธานกรรมการ รางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลประกอบด้วยเหรียญรางวัล ประกาศนียบัตร และเงินรางวัล จำนวน ๕๐,๐๐๐ เหรียญสหรัฐ ซึ่งต่อมาเพิ่มขึ้นเป็น ๑๐๐,๐๐๐ เหรียญสหรัฐ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๕๔

นอกจากการมอบรางวัลฯ แล้ว มูลนิธิฯ ยังจัด ***ประชุมวิชาการรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดล (Prince Mahidol Award Conference)*** มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณให้เป็นที่รู้จักในนานาประเทศ และ ***โครงการเยาวชนรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดล*** ซึ่งเริ่มดำเนินการเมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยคัดเลือกนักศึกษาแพทย์ ชั้นปีที่ ๕ จากทุกมหาวิทยาลัยปีละไม่เกิน ๕ คน ให้เดินทางไปปฏิบัติงานด้านวิจัย ฝึกปฏิบัติวิชาชีพหรือด้านการพัฒนาชุมชนในต่างประเทศเป็นเวลา ๑ ปี ภายหลังจบการศึกษาแพทยศาสตร์บัณฑิตแล้ว

นับแต่ก่อตั้งรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดล จนถึงพุทธศักราช ๒๕๕๔ มีผู้รับพระราชทานรางวัลแล้ว ๖๒ ราย

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงดำเนินโครงการของพระองค์หลายโครงการเพื่อช่วยเหลือชาวเขาที่อยู่ใกล้พระตำหนักดอยตุงและที่อื่นๆ จากการที่ได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดารทั่วประเทศ รวมทั้งชาวเขาในภาคเหนือนับแต่พุทธศักราช ๒๕๐๗ ทรงพบว่าราษฎรในพื้นที่ทุรกันดารส่วนใหญ่มักเจ็บป่วยด้วยโรค

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงนำหน่วยแพทย์อาสาไปรักษาพยาบาลผู้ป่วยในชนบท

พื้นฐานทั่วไป และเสียชีวิตเพราะไม่ได้รับการรักษาทันท่วงที จึงทรงจัดตั้ง ***หน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระบรมราชชนนี*** หรือ ***พอ.สว.*** ขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเดือนมีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒ ประกอบด้วย แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และสมาชิกอาสาสมัคร เดินทางไปปฏิบัติงานรักษาพยาบาลในวันเสาร์ อาทิตย์ โดยรถยนต์ เรือ และเฮลิคอปเตอร์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีพระราชทานค่ายา เครื่องใช้และพาหนะในการเดินทาง ตลอดจนค่าอาหารกลางวันเจ้าหน้าที่ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมักจะเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรและติดตามงานของหน่วยแพทย์อาสาอย่างใกล้ชิด ผู้อยู่ห่างไกลและไม่ค่อยได้พบคนแปลกหน้ารู้สึกแปลกใจไม่น้อย เมื่อเห็นเฮลิคอปเตอร์ลงจอด จากนั้นก็เห็นพระองค์เสด็จฯ ลงมาอย่างรวดเร็ว ทรงสนับเพลา ฉลองพระเนตรกันแดด และมักจะทรงพระมาลาเบเร่ต์ จะทรงช่วยนับยา จ่ายยา และพระราชทานคำแนะนำแก่ผู้ป่วยด้วย

พระองค์เอง คนไข้อาการหนักจะถูกส่งต่อไปรับการรักษาในโรงพยาบาล และรับไว้เป็นคนไข้ในพระราชานุเคราะห์ต่อไป

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงนำแพทย์อาสาไปรักษาชาวเขาในพื้นที่ห่างไกลความเจริญโดยเฮลิคอปเตอร์เป็นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๒ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ชาวเขาเหล่านั้นต่างสำนึกในพระกรุณาธิคุณที่ทรงดูแลและพัฒนาสุขภาพของพวกเขา จึงพากันเรียกพระองค์ว่า **แม่ฟ้าหลวง**

ต่อมาเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๖ ทรงโปรดให้ใช้วิทยุรับ-ส่งให้แพทย์ติดต่อกับคนไข้โดยตรงตามสถานีอนามัยที่ห่างไกล เพื่อปรึกษาโรคและประเด็นการรักษาตามแนวทางของ The Royal Flying Doctor Service of Australia ด้วยการสนับสนุนของรัฐบาลออสเตรเลีย เรียกว่า ***แพทย์อาสาฯ ทางอากาศ***

ศรัทธาของประชาชนมีผลต่อการดำเนินโครงการเช่นนี้เป็นอย่างมาก ในระยะแรก ทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วน

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงเยี่ยมและพระราชทานสิ่งของแก่ราษฎร

พระองค์ดำเนินการ ครั้นเมื่อทรงจัดตั้งหน่วยแพทย์อาสานี้เป็น **มูลนิธิแพทย์อาสาในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี** และได้พระราชทานทุนประเดิม จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท จึงมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวนมาก ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเงินให้มูลนิธิฯ นี้ใช้ดำเนินงาน

มูลนิธิขาเทียม เป็นอีกมูลนิธิหนึ่งที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุน ๕๐๐,๐๐๐ บาท สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์พระราชทานสมทบ ๗๕๐,๐๐๐ บาท มูลนิธิฯ จัดหน่วยทำขาเทียมเคลื่อนที่พระราชทานออกจัดทำขาเทียมให้แก่ผู้พิการขาขาดซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์ในท้องถิ่นต่างๆฟรี โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ปีละ ๕-๖ ครั้ง ช่วยให้ผู้พิการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ได้รับพระราชทานขาเทียมมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวและครอบครัวได้ และเนื่องจากมีความต้องการขาเทียมมาก มูลนิธิฯ จึงบริการจัดฝึกอบรมการทำขาเทียมด้วยเทคนิกแบบ Sand Casting แก่ผู้ที่ต้องการ รวมทั้งจัดตั้งโรงงานทำขาเทียมพระราชทานในพื้นที่ต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศ เพื่อให้ผู้พิการเหล่านั้นได้รับขาเทียมที่ดี รวดเร็ว ทั่วถึงและยั่งยืน

ปัจจุบัน นอกจากการทำขาเทียมให้ผู้พิการแล้ว มูลนิธิฯ ยังจัดทำขาเทียมให้แก่สัตว์ที่ได้รับบาดเจ็บ เช่น ช้าง ม้า นกด้วย เช่น เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้ทำขาเทียมให้ลูกช้างอายุ ๒ ปี ๗ เดือน ชื่อพังโม่ชะ ซึ่งขาหน้าขวาขาดเพราะเหยียบกับระเบิดในประเทศพม่า เมื่ออายุ ๗ เดือน ***ประเทศไทยจึงเป็นประเทศแรกในโลกที่สามารถทำขาเทียมให้ช้างและสัตว์อื่นเดินได้***

นับถึงพุทธศักราช ๒๕๕๔ มูลนิธิฯ ได้ให้บริการทำขาเทียมให้คนพิการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศแล้ว ๑๙,๔๑๑ คน และได้จัดตั้งโรงงานทำขาเทียมพระราชทานด้วยเทคนิก Sand Casting ให้แก่โรงพยาบาลชุมชนในประเทศแล้ว ๓๐ แห่ง และให้แก่ประเทศที่กำลังพัฒนา คือ สาธารณรัฐบุรุนดี สาธารณรัฐเซเนกัล และเมืองบันดาอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย เพื่อช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและเผยแพร่ชื่อเสียงของประเทศไทย

ศรัทธาของประชาชนมีความสำคัญต่อการดำเนินโครงการเช่นนี้เป็นอย่างมาก ในระยะแรก สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงใช้เพียงพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินการ แต่ในปัจจุบัน มีคณะกรรมการกลางซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๒ เป็นผู้ประสานงานโครงการและรับเงินทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน อาทิ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเงินให้กองทุนสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีปีละหนึ่งล้านบาท

พังโมชะ

ประชาชนชาวไทยมีความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเป็นอย่างยิ่ง เพราะได้ทรงวิริยอุตสาหะ ทรงงานอย่างตรากตรำเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของคนไทยทั้งปวง ทรงปฏิบัติพระองค์อย่างเรียบง่าย อ่อนโยนและไม่ถือพระองค์ ทรงเป็นแบบอย่างที่น่ายกย่องแก่ประชาชนทั่วไปในเรื่องพระราชจริยวัตรที่งดงามเป็นนิจ ทรงได้รับศรัทธาและความเคารพสูงสุดจากคนทั่วประเทศ ดังนั้น เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตในเดือนกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ ประชาชนชาวไทยจึงพากันเศร้าโศกอาลัยรักพระองค์เป็นที่สุด

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงอุทิศพระองค์สนับสนุนการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยความจงรักภักดีอย่างหาที่สุดมิได้ และทรงสนับสนุนพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่อย่างไม่ทรงเหน็ดเหนื่อย นับแต่ทรงราชาภิเษกสมรสแล้ว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปทุกหนทุกแห่ง ทั้งในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ และทรงเยี่ยมราษฎรใน

ทอดพระเนตรผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ต่างจังหวัด สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถทรงเป็นกำลังพระราชหฤทัยแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกเรื่อง เห็นได้ชัดเจนจากภาพข่าวและรายการโทรทัศน์ที่กล่าวถึงพระราชกรณียกิจของพระองค์ ซึ่งล้วนเป็นพระราชกรณียกิจตามพระบรมราโชบายอันมีคุณูปการแก่ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศไทย สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถทรงเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทในการทรงงานพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปลูกป่าและการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้เสริม โดยเข้ารับการฝึกงานศิลปาชีพที่ทำจากวัสดุในท้องถิ่นของตน

งานส่งเสริมศิลปาชีพ ของสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถเริ่มขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๓ ในโอกาสที่โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปทรง

ทอดพระเนตรผลิตภัณฑ์สิ่งทอพื้นบ้านของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ

เยี่ยมราษฎรที่จังหวัดนครพนม ริมฝั่งแม่น้ำโขง ในภาคอีสานตอนเหนือของประเทศไทย ประชากรในจังหวัดนี้ยากจนมากกว่าที่อื่นๆ แต่ศิลปวัฒนธรรมของคนที่นี่กลับเฟื่องฟูโดดเด่นเป็นพิเศษ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงสังเกตว่า ***ผ้าไหมมัดหมี่*** เป็นผลงานพื้นบ้านที่งดงามมาก หากแต่มิได้รับการเชิดชูเท่าที่ควร เพราะคนทั่วไปใช้เป็นผ้านุ่งตามธรรมดาเท่านั้น สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถมีพระราชดำริว่า หากทรงส่งเสริมให้ประชาชนสนใจหันมานิยมใช้ผ้ามัดหมี่ ชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรก็จะสามารถขายผ้าไหมพื้นเมืองที่ทอขึ้นเป็นรายได้เสริมมาจุนเจือครอบครัว ดังนั้น จึงทรงริเริ่มโครงการจัดหาทุนมาสนับสนุนการทอผ้าไหมให้แพร่หลายกว้างขวางออกไป และทรงส่งเสริมให้ราษฎรปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เพื่อให้มีวัตถุดิบสำหรับการผลิตโดยไม่ขาดแคลน รวมทั้งทรงให้ราชเลขานุการในพระองค์และคณะรวบรวมผ้าไหมมัดหมี่กับผ้าที่ชาวบ้านทอทุกชนิด เช่น ผ้าโสร่งไหม

ผ้าขาวม้าไทย ผ้าไหมพื้น ผ้าฝ้ายทอมือ เป็นต้น ทรงกำชับว่า ***'แม้แต่ผ้าถูเรือนก็อย่าละเลย'*** เพราะอาจได้พบลายผ้าโบราณ ซึ่งจะสืบไปถึงช่างทอ และเรื่องราวต่างๆ ได้ เมื่อได้ผ้าไหมมาแล้ว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถจะทอดพระเนตรอย่างละเอียดทุกผืน แล้วพระราชทานคำแนะนำต่างๆ จนทำให้ผ้าไหมมัดหมี่ค่อยๆ พัฒนามีความสวยงาม และคุณภาพดียิ่งขึ้น

ในระยะแรก ชาวบ้านยังไม่สู้สนองตอบพระราชดำริมากนัก แต่ต่อมาชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลง เมื่อเห็นว่าผู้ที่เข้าร่วมโครงการของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถมีรายได้เพิ่มขึ้น ในปัจจุบัน ชาวบ้านนับหมื่นพากันทอผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าไหม ผ้าแพรวา ผ้าจก ผ้าขิด ผ้าฝ้าย และอื่นๆ ตามพระราชเสาวนีย์ และเพื่ออนุรักษ์งานฝีมือผ้าไทยโบราณ สมบัติอันล้ำค่าของชาติ ซึ่งโปรดให้ค้นคว้ารวบรวมไว้ตลอดระยะเวลากว่า ๕๐ ปี สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ผ้าไทยในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถขึ้น ณ บริเวณหอรัษฎากรพิพัฒน์ ในพระบรมหาราชวัง เพื่อเป็นศูนย์กลางการเก็บรักษาและแสดงผ้าทอมือทุกชนิดของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ ซึ่งเก็บสีและเก็บลายจากทุกภูมิภาคไว้ รวมทั้งผ้าปักของชาวไทยภูเขาทุกเผ่า จัดแสดงฉลองพระองค์ชุดไทยพระราชนิยม ๘ แบบ และฉลองพระองค์แบบตะวันตกที่ตัดเย็บจากผ้าทอฝีมือคนไทยทุกภาค ตลอดจนผ้าและเครื่องแต่งกายในพระราชสำนัก พร้อมทั้งเรื่องราวต้นกำเนิดแห่งศิลปาชีพ เมื่อแล้วเสร็จ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จ ฯ แทนพระองค์ไปทรงเปิด เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๕

พิพิธภัณฑ์ผ้าไทยในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

นอกจากทรงส่งเสริมการทอผ้าแล้วยังส่งเสริมและสนับสนุนงานศิลปหัตถกรรมสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้ทรงค้นพบงานศิลปาชีพอื่นๆ ในภูมิภาคต่างๆ เช่น ***เครื่องจักสาน*** ที่ละเอียดประณีตทำด้วยเถาไม้เลื้อยของท้องถิ่นภาคใต้ เรียกว่า ***ย่านลิเพา*** และ ***เครื่องเงินเครื่องทอง*** ของช่างฝีมือทางภาคเหนือ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๗ ได้โปรดให้จัดตั้งกลุ่มชาวบ้านจักสานย่านลิเพาขึ้นกลุ่มหนึ่งในจังหวัดนราธิวาส กิจการศิลปาชีพก้าวหน้าเป็นอันมาก ต่อมา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๙ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้ง ***มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษในพระบรมราชินูปถัมภ์*** ขึ้น ซึ่งต่อมาเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๑ คณะกรรมการบริหารของมูลนิธิฯ ได้เปลี่ยนชื่อมูลนิธิฯ เป็น ***มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ***

เมื่อทรงจัดตั้งมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ ขึ้นแล้ว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงสนับสนุนให้นำผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมของไทยไปจำหน่ายในยุโรป ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ทำให้มีตลาดและได้รับการสั่งซื้อเป็นจำนวนมาก จนชาวบ้านผลิตสินค้าไม่ทัน ศูนย์ฝึกศิลปาชีพที่รู้จักกันมากที่สุด คือ ***ศูนย์ศิลปาชีพฯ***

กระเป๋าย่านลิเพา

บางไทรที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งก่อตั้งเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๓ ทำให้ครอบครัวของผู้ยากไร้ได้มีโอกาสเรียนรู้แนวทางการประกอบอาชีพเสริม และยังสามารถนำไปฝึกอบรมให้ผู้อื่นได้ด้วย

> ***"...ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่คนไทยมีความสามารถผลิตของสวยงามเหล่านี้ได้ และการผลิตสินค้าเช่นนี้จะทำให้สามารถยืนหยัดได้ด้วยลำแข้งของตัวเอง นี่คือจุดประสงค์ที่แท้จริงที่ช่วยเหลือประชาชนให้ช่วยตนเองได้..."***[๑]

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพิพิธภัณฑ์ศิลปาชีพที่พระที่นั่งอนันตสมาคมและพระที่นั่งอภิเศกดุสิต เปิดให้ประชาชนเข้าชมได้

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถสนพระราชหฤทัยในเรื่องการศึกษาของเยาวชนไทยเสมอมา

---

[๑] *William Warren, "A Queen's Gift", **Reader's Digest.** June, 1984.*

งานหัตถกรรมบางส่วนของ มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ

ได้พระราชทานพระบรมราชินูปถัมภ์ด้านการศึกษาในรูปแบบต่างๆ เช่น พระราชทานทรัพย์สร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารหลายแห่ง ทรงรับนักเรียนยากจนที่ทรงพบระหว่างการโดยเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์จำนวนมาก และพระราชทานทุนการศึกษาแก่เด็กพิการทางสายตา การได้ยิน ปัญญาอ่อน คนพิการแขนขาและลำตัว ให้เข้าเรียนในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ และในพุทธศักราช ๒๕๕๐ ทรงจัดตั้ง***กองทุนสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ*** จากทุนแรกเริ่มที่ธนาคารออมสินทูลเกล้าฯ ถวาย ๗๒ ล้านบาท พระราชทานให้ผู้มีความรู้ความสามารถด้านต่างๆ ไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศระดับปริญญาโท-เอก ในสาขาที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ปีละ ๒ ทุน ระยะเวลาในการศึกษาประมาณ ๕ ปี[๑]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระราชโอรสและพระราชธิดาทุกพระองค์ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อความผาสุกของประชาชนชาวไทย ทุกพระองค์ทรงมีโครงการพัฒนาที่ทรงกำกับดูแลและสนับสนุนหลายโครงการ

[๑] *ถึงพุทธศักราช ๒๕๕๕ มีผู้ได้รับทุนแล้ว ๑๒ ราย*

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนา เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๕ สนพระราชหฤทัยในความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยเป็นอย่างมาก พระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากประเทศอังกฤษ และระดับอุดมศึกษาด้านการทหารจากประเทศออสเตรเลีย และได้ทรงเข้ารับราชการทหาร โดยทรงดำรงตำแหน่งแรกเป็นนายทหารประจำกรมข่าวทหารบก กระทรวงกลาโหม เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๘ ต่อมา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๑ ทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ และเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๕ ทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัยรักษาพระองค์ สำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด นอกจากนั้น ยังทรงปฏิบัติหน้าที่ครูการบินเครื่องบินขับไล่แบบเอฟ-๕ อี เอฟ ด้วย ทรงดำรงพระยศทางทหารทั้งสามเหล่าทัพ ได้แก่ พลเอก พลเรือเอก และพลอากาศเอก

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร มีพระราชหฤทัยห่วงใยประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสุขภาพและอนามัย พระองค์เคยทรงช่วยปฏิบัติงานตามแผนการต่อต้านการก่อการร้ายในจังหวัดที่อยู่ห่างไกล เช่น จังหวัดตราด เป็นต้น จึงทรงตระหนักดีถึงความขาดแคลนในเรื่องการดูแลรักษาสุขอนามัย ตลอดจนเรื่องอื่นๆ ที่เป็นเหตุให้ประชาชนในพื้นที่เหล่านั้นเจ็บไข้ได้ป่วยและทุกข์ยาก ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้รัฐบาลก่อตั้ง ***โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช*** รวม ๒๐ แห่งในท้องถิ่นทุรกันดารทั่วประเทศเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๐ เช่น โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชยะหา

ทรงเยี่ยมและพระราชทานของขวัญแก่ผู้ป่วยที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชจอมบึง จังหวัดราชบุรี

จังหวัดยะลา โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสายบุรี จังหวัดปัตตานี และยังมีโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชที่จังหวัดกาฬสินธุ์ อุบลราชธานี และอุดรธานี เป็นต้น

ต่อมา สร้างโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเด่นชัย เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๓ รวมเป็น ๒๑ แห่ง โรงพยาบาลเหล่านี้ล้วนตั้งขึ้นตามพระราโชบายที่จะทรงช่วยเหลือตามความต้องการของราษฎรในพื้นที่ห่างไกล สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงตรวจเยี่ยมโรงพยาบาลเหล่านั้นเพื่อทรงติดตามผลงานด้วยพระองค์เอง เพื่อให้แน่พระราชหฤทัยว่าผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาพยาบาล ได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังมีพระเมตตาต่อผู้ป่วยโรคมะเร็ง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้จัดตั้ง และทรงเป็นประธาน ***ศูนย์มหาวชิราลงกรณ ธัญบุรี*** ณ สถานรับผู้ป่วยโรคมะเร็งธัญบุรีเดิม ภายใต้***โครงการกาญจนบารมี*** ในการจัดสร้างศูนย์บำบัดรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งครบวงจรแห่งแรกใน

ประเทศไทย และเพื่อให้โครงการฯ ดำเนินได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ จึงโปรดให้ตั้ง***มูลนิธิกาญจนบารมี*** ดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งที่ยากไร้ สนับสนุนส่งเสริมการป้องกันและควบคุมมะเร็ง โดยเน้นการรักษาผู้ป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ให้ทุนการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับโรคมะเร็ง และเพื่อเป็นกองทุนสนับสนุนการดำเนินงาน กิจกรรม และพัฒนาบุคลากรของศูนย์มหาวชิราลงกรณ ธัญบุรี สถาบันมะเร็งแห่งชาติ และศูนย์ป้องกันและควบคุมมะเร็งส่วนภูมิภาคที่อยู่ในความรับผิดชอบ

การที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปทอดพระเนตรโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมทั้งที่ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรและทรงติดตามการทำงานของหน่วยแพทย์พระราชทาน รวมทั้งทอดพระเนตรโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เช่น ***โครงการพัฒนาแหล่งน้ำต่างๆ*** ทำให้ทรงเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ

พระราชทานของแก่ผู้ป่วยในโอกาสเสด็จฯ ไปทรงเปิดศูนย์มหาวชิราลงกรณ ธัญบุรี สถาบันมะเร็งแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔

ในพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดียิ่งขึ้น

พระองค์มีพระราชปณิธานที่จะทรงมุ่งสร้างความรู้ สร้างโอกาสแก่เยาวชนไทยที่มีฐานะยากจนแต่เรียนดี ความประพฤติดี จึงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สมทบกับเงินที่มีผู้บริจาคโดยเสด็จพระราชกุศล จัดเป็นโครงการทุนการศึกษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารขึ้นในปีการศึกษา ๒๕๕๒ และพระราชทานทุนการศึกษานี้แก่เด็กนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งมีผลการเรียนดีในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมีความประพฤติดี มีคุณธรรม มาจากครอบครัวยากจน จังหวัดละ ๒ คน ชาย ๑ คน หญิง ๑ คน ให้ได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสาย

พระราชทานทุนการศึกษาแก่นักเรียนทุนพระราชทานรุ่นที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๓ ณ วังคุโฆทัย
วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิรีรัศมิ์ พระวรชายา พร้อมด้วยพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ

สามัญและสายอาชีพ และให้ทุนศึกษาต่อเนื่องจนจบปริญญาตรีโดยไม่มีข้อผูกมัด เพื่อให้นำวิชาความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ และพัฒนาตนให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคม และประเทศชาติ

ในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา พระราชกรณียกิจที่สำคัญเด่นชัดที่สุดของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร คือ การเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระราชกรณียกิจที่เพิ่มขึ้นเมื่อทรงได้รับสถาปนาเป็นสยามมกุฎราชกุมารแล้ว ทรงมีโอกาสได้เฝ้าฯ พระประมุข

ทรงตรวจแถวทหารกองเกียรติยศที่เมืองสวอนบอร์น ออสเตรเลีย
วันที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๒

ของประเทศต่างๆ ตลอดจนได้ทรงรู้จักคุ้นเคยกับประมุขของต่างประเทศหลายราย เช่น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๙ ได้เฝ้าฯ **สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒** แห่งสหราชอาณาจักร และในเดือนต่อมา ได้ทรงพบกับประธานาธิบดี **บิล คลินตัน** แห่งสหรัฐอเมริกา พร้อมด้วย **นางฮิลลารี คลินตัน** อาจกล่าวได้ว่า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารทรงเป็นทูตสันถวไมตรีที่ยอดเยี่ยมของประเทศไทย ทรงปฏิบัติหน้าที่นี้อย่างเต็มพระราชหฤทัยเริ่มตั้งแต่การเสด็จพระราชดำเนินเยือนนครรัฐวาติกันเพื่อเข้าเฝ้า **สมเด็จพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒** เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๘ และเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๐ ซึ่งได้ทรงพบกับ **นายเติ้ง เสี่ยวผิง** ผู้นำของสาธารณรัฐประชาชนจีนในเวลานั้นด้วย

เข้าเฝ้า ฯ สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒
ในโอกาสพระราชพิธีพัชราภิเษก

ในโอกาสพระราชพิธีพัชราภิเษก ฉลองการครองราชย์ครบ ๖๐ ปี ของสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ แห่งสหราชอาณาจักร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จฯ แทนพระองค์ พร้อมด้วยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายา ไปทรงร่วมงานเฉลิมฉลองดังกล่าว ตามคำทูลเชิญของสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๑๘ - ๑๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๕ ณ กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร
รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี พระราชธิดาพระองค์ที่สองในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงได้รับการศึกษาเบื้องต้นระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาจากโรงเรียนจิตรลดา (๒๕๐๐-๒๕๑๕) ในระดับอุดมศึกษา ทรงสำเร็จการศึกษาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับ ๑ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงได้รับเหรียญทอง เนื่องจากทรงมีคะแนนสูงสุดทุกชั้นปี ทรงได้รับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเยี่ยมโรงเรียนลีซอ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

ศิลปากร และอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบาลีสันสกฤต จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาการศึกษา จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

หลังจากทรงสำเร็จการศึกษามาแล้ว ทรงใช้ความรู้ที่ทรงศึกษาเล่าเรียนมาให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ทรงเข้ารับราชการเป็นอาจารย์ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ตราบจนปัจจุบัน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระปรีชาสามารถในด้านศิลปกรรม กวีนิพนธ์ ดนตรี การประพันธ์ จิตรกรรม และประติมากรรม นอกจากนั้นยังโปรดกิจกรรมด้านการกีฬา การบันเทิง และทรงพระวิริยอุตสาหะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการ บำบัดทุกข์บำรุงสุขอาณาประชาราษฎร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมชนกนาถได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาขึ้นดำรงพระอิสริยศักดิ์ สมเด็จ

พระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๐ และได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานยศทหาร ***พลเอก พลเรือเอก พลอากาศเอก*** เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๙ และให้ทรงดำรงตำแหน่ง ***ผู้บัญชาการพิเศษ*** โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นับแต่วันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า

“...ไม่มีใครสามารถแยกแยะได้ว่านี่เป็นโครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นั่นเป็นโครงการของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โครงการเหล่านั้นประสานเป็นเรื่องเดียวกันทั้งนั้น...”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สนพระราชหฤทัยเป็นพิเศษในเรื่องการศึกษาและสุขอนามัยของเด็กนักเรียน โครงการอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนโดยไม่คิดเงิน เป็นโครงการในฝันของรัฐบาล แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราชดำริให้โรงเรียนจัดทำแปลงปลูกพืชผักสวนครัวไว้ประกอบอาหารเลี้ยงเด็กๆ ผักที่เด็กช่วยกันปลูกจึงเป็นแหล่งอาหารที่อุดมด้วยสารอาหารอันเป็นประโยชน์แก่ร่างกาย แม้จะทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างมาก แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเน้นเสมอว่า ผลดีทุกประการที่เกิดขึ้น ล้วนมาจากพระมหากรุณาธิคุณ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

"...ที่ซึ่งเคยเสด็จพระราชดำเนินไปแล้ว ในปีต่อๆมาจะดีขึ้น คนมีสุขภาพดี สภาพแวดล้อมดีขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้น คุ้มกับแรงที่เราเหนื่อยและเงินทองที่เสียไป..."[๑]

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ต้องทรงเหน็ดเหนื่อยพระวรกายเพียงใดคงประมาณมิได้ นอกจากพระราชกรณียกิจประจำวันของพระบรมวงศ์ทุกพระองค์ ดังปรากฏในข่าวพระราชสำนัก ซึ่งเผยแพร่ทางวิทยุโทรทัศน์ประจำวันแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารียังเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปทรงเยี่ยมราษฎรและทรงติดตามโครงการต่างๆ ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศอย่างมิทรงเหน็ดเหนื่อย และยังเสด็จพระราชดำเนินผ่านเขตแดนไทย

---

[๑] *สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ,* ***พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับงานพัฒนา*** *กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984) จำกัด, ๒๕๓๐, หน้า ๒๕.*

ไปยังประเทศเพื่อนบ้าน คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อทรงเยี่ยม***ศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรห้วยซอน - ห้วยซั้ว (หลัก ๒๒)*** ในกรุงเวียงจันทน์ ซึ่งดำเนินการตามศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในประเทศไทย นอกจากนั้น ได้ทรงเยี่ยม***โรงเรียนวัฒนธรรมชนเผ่าเด็กกำพร้า (หลัก ๖๗)*** เมืองโพนฮง ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากกรุงเวียงจันทน์ประมาณ ๖๐ กิโลเมตร

นับถึงพุทธศักราช ๒๕๕๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนมาแล้วกว่า ๓๐ ครั้ง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และในโอกาสครบรอบ ๖๐ ปี การสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน ในพุทธศักราช ๒๕๕๒ ประชาชนจีนทั่วประเทศร่วมลงคะแนนทางอินเตอร์เน็ตผ่านเว็บไซต์ของสถานีวิทยุไชน่า เรดิโอ อินเตอร์เนชั่นแนล ให้พระองค์ทรงเป็น***มิตรนานาชาติสิบอันดับแรกของสาธารณรัฐประชาชนจีนในรอบ ๑๐๐ ปี*** และได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงรับรางวัลที่กรุงปักกิ่ง เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๒

*ทรงรับการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัล **"มิตรนานาชาติสิบอันดับแรก ของสาธารณรัฐประชาชนจีน"***
ณ มหาศาลาประชาชน กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระปรีชาสามารถในด้านภาษา ทรงใช้ภาษาได้หลายภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และทรงใช้ภาษาจีนได้ดี ทั้งยังทรงเป็นนักเขียนด้วย ทุกแห่งที่เสด็จพระราชดำเนินไปพระองค์ทรงถือสมุดสำหรับจดบันทึกไว้ในพระหัตถ์เกือบตลอดเวลา ทรงนำข้อสังเกตต่างๆ ที่ทรงบันทึกไว้ระหว่างการเสด็จฯไปทรงเยือนประเทศต่างๆ มาทรงพระราชนิพนธ์เป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ และโปรดให้พิมพ์เป็นเล่มออกเผยแพร่ตามลำดับ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นประธาน***มูลนิธิขาเทียม***ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๕ สืบต่อจากสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระราชธิดาพระองค์เล็กในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระปรีชาสามารถและทรงเป็นนักวิจัยด้านเคมีที่มีชื่อเสียง ทรงดำเนินงาน***มูลนิธิจุฬาภรณ์***ของพระองค์ ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๙ และทรงดำเนินงาน ***สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์*** ซึ่งก่อตั้งในปีถัดมา สถาบันนี้ตั้งอยู่ใกล้ท่าอากาศยานกรุงเทพฯ มีหน่วยงานหลัก คือ ***โรงพยาบาลจุฬาภรณ์*** ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์แห่งความเป็นเลิศทางวิชาการในการพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์และพยาบาล

ทูลเกล้าฯ ถวายหนังสือที่ระลึกการประชุม The 4th Princess Chulabhorn Science Congress ที่ทรงจัดขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒

ที่สามารถให้การบำบัดรักษาโรคมะเร็งได้ผลดีทัดเทียมประเทศที่พัฒนาแล้วและ***สถาบันบัณฑิตศึกษาจุฬาภรณ์ (Chulabhorn Graduate Institute)*** เป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนซึ่งมูลนิธิจุฬาภรณ์เป็นผู้ได้รับใบอนุญาต เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๘ เปิดสอนเป็นหลักสูตรนานาชาติแบบไม่หวังผลกำไร ในระดับประกาศนียบัตรปริญญาโท และปริญญาเอก ใน ๓ สาขาวิชา คือ เคมีชีวภาพ พิษวิทยาสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ชีววิทยาประยุกต์ สถาบันฯ ได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากสถาบันด้านวิชาการและวิจัยชั้นนำของโลกทั้งในสหรัฐอเมริกาและยุโรป

นับตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๔๙ ถึงพุทธศักราช ๒๕๕๕ มีนักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจากภูมิภาคเอเชีย เช่น มาเลเซีย ลาว พม่า เวียดนาม ภูฏาน เนปาล อินโดนีเซีย และศรีลังกา ลงทะเบียนเรียนที่สถาบันฯ มากกว่า ๑๐๐ คน

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงสำเร็จการศึกษาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเคมี เกียรตินิยมอันดับ ๑ จากคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๒ ทรงศึกษาต่อระดับดุษฎีบัณฑิตในสาขาวิชาอินทรียเคมี และทรงได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อเดือนกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี สนพระทัยอย่างจริงจังในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการใช้ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ดังกล่าวนี้ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารีทรงจัดการประชุมนานาชาติ ***The Princess Chulabhorn Science Congress*** หรือเรียกชื่อย่อว่า ***Princess Congress*** เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญที่ดีเด่นได้มีโอกาสมาพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อ

ทรงรับเชิญเป็นผู้บรรยายพิเศษ ณ มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ สหรัฐอเมริกา

สังเกตในเรื่องต่างๆ การประชุม Princess Congress ครั้งแรก จัดที่กรุงเทพฯ เมื่อเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ และอีกหลายครั้งต่อมา

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารีทรงอุทิศพระองค์ในการพัฒนาวิทยาศาสตร์ในประเทศไทย จนพระปรีชาสามารถของพระองค์เป็นที่รู้จักในวงการนักวิทยาศาสตร์ องค์การระหว่างประเทศ เช่น โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme - UNEP) จึงเทิดพระเกียรติพระองค์ด้วยการกราบทูลเชิญให้ทรงเป็น ***ที่ปรึกษาพิเศษ*** ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๓๖-๒๕๓๘ องค์การอนามัยโลก World Health Organization (WHO) ก็ได้เทิดพระเกียรติด้วยการกราบทูลเชิญให้ทรงดำรงตำแหน่ง ***เอกอัครราชทูตสันถวไมตรี (Ambassador of Goodwill)*** ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๓๖-๒๕๓๗ องค์กรของสหราชอาณาจักรชื่อ Heritage Trust of Goodwill

ดร.เอ็ม โบว์ ผู้อำนวยการใหญ่ องค์การยูเนสโก ถวายเหรียญทองไอน์สไตน์ ณ สำนักงานใหญ่ ประเทศฝรั่งเศส วันที่ ๒๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

กราบทูลเชิญให้ทรงดำรงตำแหน่งประธานกิตติมศักดิ์ ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๓๑ - ๒๕๓๓ และเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๓ หน่วยงาน Scientific and Technical Committee for the International Decade for Natural Disaster Reduction ขององค์การสหประชาชาติ ได้กราบทูลเชิญให้ทรงเป็นสมาชิก

ในฐานะนักวิทยาศาสตร์สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงพระปรีชาสามารถด้านวิทยาศาสตร์เป็นที่ยกย่องในระดับนานาชาติ ทรงได้รับเชิญไปทรงปฏิบัติงานในต่างประเทศอยู่เสมอ นอกเหนือจากการเสด็จไปทรงรับฟังการบรรยายเพิ่มเติมหรือร่วมในการสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๓๑-๒๕๓๒ ทรงเป็นอาจารย์พิเศษที่มหาวิทยาลัยในต่างประเทศหลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา และยุโรป รวมทั้งมหาวิทยาลัยชั้นนำในประเทศไทยอีกหลายแห่ง

ตลอดเวลาที่ทรงอุทิศพระองค์เพื่อการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์นั้น สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ก็ยังทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทยด้วย โดยการพระราชทานโครงการพิเศษที่หลายโครงการประสานสอดคล้องอย่างใกล้ชิดกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารีเป็นประธานกิตติมศักดิ์ ***มูลนิธิแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พ อ . ส ว .)*** สืบต่อพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ □

ทรงหาข้อมูลจากชาวบ้าน เพื่อทรงใช้ประกอบการพระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

บทที่ ๑๑
ขาดทุนคือกำไร

หลัง สงครามโลกครั้งที่สอง สภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยยังไม่ฟื้นตัวเพียงพอที่รัฐบาลจะนำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นแผนรวมไปใช้ในจังหวัดต่างๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคิดหาหนทางช่วยเหลือพสกนิกรของพระองค์โดยได้พระราชทานพระบรมราโชบายว่า วิธีเดียวที่จะทำให้ได้ประโยชน์ในระยะยาว คือ แต่ละคนต้องยอมขาดทุนในระยะสั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรียกพระบรมราโชบายนี้ว่า ขาดทุนคือกำไร ซึ่งทรงอธิบายว่า

"...ในการกระทำใดๆ ถ้าเรายอมลงทุนลงแรงไปก็เหมือนเสียเปล่า แต่ในที่สุดเรากลับจะได้รับผลดีทั้งทางตรง ทางอ้อม เรื่องนี้ตรงกับงานของรัฐบาลโดยแท้ ถ้าหากว่าอยากให้ประชาชนอยู่ดีกินดี รัฐจะต้องลงทุน ต้องสร้างโครงการซึ่งต้องใช้เงินจำนวนเป็นร้อยเป็นพัน เป็นหมื่นล้าน ถ้าทำไปก็เป็น "loss" เป็นการเสีย เป็นการขาดทุน เป็นการจ่าย คือ รัฐบาลต้องตั้งงบประมาณรายจ่าย ซึ่งมาจากเงินของประชาชน แต่ว่าถ้าโครงการดี ในไม่ช้าประชาชนก็จะได้กำไร จะได้ผล ราษฎรจะอยู่ดีกินดีขึ้น จะได้ประโยชน์ไป ส่วนรัฐบาลไม่ได้อะไร แต่ข้อนี้ถ้าดูให้ดีๆ จะเห็นว่าถ้าราษฎรอยู่ดี กินดี มีรายได้ รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก ไม่มีการหนีภาษี เพราะเมื่อมีรายได้ดีขึ้น เขาก็สามารถเสีย

ภาษีได้มากขึ้น...”[๑]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักดีว่าเกษตรกรมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ดังความในพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

“...เศรษฐกิจของเราขึ้นอยู่กับการเกษตรมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว รายได้ของประเทศที่ได้มาใช้สร้างความเจริญด้านต่างๆ เป็นรายได้จากเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเจริญของประเทศต้องอาศัยความเจริญของการเกษตรเป็นสำคัญ และงานทุกๆ ฝ่ายจะดำเนินก้าวหน้าไปได้ก็เพราะการเกษตรของเราเจริญ...”[๒]

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันพุธที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๔*

[๒] *สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับงานพัฒนา** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984) จำกัด, ๒๕๓๐, หน้า ๒๖.*

มีพระราชปฏิสันถารเกี่ยวกับทุกข์สุขของราษฎรอย่างใกล้ชิด

พระราชภารกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการช่วยประเทศชาติอีกประการหนึ่ง คือการที่พระองค์ทรงเพียรพยายามอธิบายให้ประชาชนตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย เพื่อช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศก้าวหน้า อันจะเป็นหลักประกันความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นความจำเป็นเร่งด่วนตั้งแต่ประมาณพุทธศักราช ๒๕๐๐ เป็นต้นมา เพราะเป็นระยะเวลาที่เสถียรภาพของประเทศไทยกำลังถูกบั่นทอนด้วยการก่อการร้ายในประเทศ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปรารภถึงความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกัน ความตอนหนึ่งว่า

"...แต่ทุกคน...ควรจะได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะช่วยกันคิดวิธีที่จะปรับปรุงแก้ไขทำให้มีความปลอดภัยความก้าวหน้าแก่ประเทศชาติ..."[๑]

พระราชดำรัสดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดเจนว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงเชื่อว่า พระองค์จะทรงสามารถช่วยเหลือประเทศชาติได้โดยลำพังพระองค์อย่างที่บางคนเข้าใจ

จังหวัดชายแดนที่อยู่ห่างไกล เช่น จังหวัดน่าน และเลย เป็นพื้นที่ที่เดินทางเข้าไปถึงได้ยากแม้แต่ในปัจจุบัน ในระยะที่มีการก่อการร้ายดังที่กล่าวมาข้างต้น การเดินทางเข้าถึงหมู่บ้านต่างๆ ในบริเวณที่เป็นป่าทึบบนภูเขาสูง ไป

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานในงานราชอุทยานสโมสร ณ สวนศิวาลัยในพระบรมมหาราชวัง วันอาทิตย์ที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๑*

ทรงเกี่ยวข้าวในนาสาธิต จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ได้โดยเฮลิคอปเตอร์เท่านั้น ถ้าคิดว่าการสู้รบในสมัยนั้นเป็นการทำสงครามเพื่อให้ได้ความรักและศรัทธาจากประชาชน ก็อาจกล่าวได้ว่า ทั้งฝ่ายบ้านเมืองและประชาชนได้ร่วมกันสู้รบตามอุดมการณ์นี้อย่างได้ผล ด้วยความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแท้จริงนั่นเอง

หัวใจของโครงการพัฒนาระยะเริ่มแรกจึงเป็นการให้การศึกษาที่ไม่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง แต่เป็นการสอนวิธีผลิตอาหารให้พอเพียงที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปรกติสุขในพื้นที่ที่เคยมีการสู้รบ ประชาชนต่างพากันสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานการศึกษาดังกล่าวแก่ชุมชนของตน

ในประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีปัญหาอันเนื่องจากความไม่รู้วิชาการ ความยากจน และโรคภัยไข้เจ็บ การที่จะบรรเทาทุกข์เข็ญดังกล่าวได้เป็นเรื่องใหญ่ ซึ่งผู้ปฏิบัติจะต้องอุทิศตนอย่างยิ่งยวด เพราะมีงานที่ต้องปฏิบัติให้ลุล่วงเป็นจำนวนมาก แต่กระนั้น พระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มิได้ทรงย่อท้อ ทรงเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาเพื่อช่วยเหลือราษฎรผู้ทุกข์ยากเสมอ ทั้งนี้เนื่องด้วยมีพระราชปณิธานอันแน่วแน่และความเข้าพระราชหฤทัยในสภาวะที่แท้จริงของพสกนิกรของพระองค์

วิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านเกษตรกรรมนั้น มิใช่เพียงพระราชทานพระราชทรัพย์ให้แก่ชุมชนในชนบทเท่านั้น หากแต่ยังได้ทรงให้นักวิชาการวิจัยและทดลองทฤษฎีของพระองค์อย่างรอบคอบก่อน เมื่อได้ผลดีแล้วจึงพระราชทานให้นำหลักการตามแนวพระราชดำริดังกล่าวไปปฏิบัติ

แม้ว่าการพัฒนาด้านเกษตรกรรมเป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาประเทศ แต่ปัญหาของการเกษตรที่ยังมีอยู่คือ ผลผลิตต่ำ ในพื้นที่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร เกษตรกรยังคงใช้วิธีการที่ล้าสมัย ส่วนมากจึงไม่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ ส่วนในบางพื้นที่ แม้จะมีผลผลิตเพียงพอบริโภคในครัวเรือน แต่ก็ไม่สามารถผลิตเพื่อการค้าได้ ถ้าไม่รวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์ จะถูกพ่อค้าคนกลาง

ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงงานหนักเพื่อขจัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎร

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าวในนา จังหวัดสุพรรณบุรี

หรือผู้ซื้อเอารัดเอาเปรียบ ความช่วยเหลือของภาครัฐในเรื่องการทำวิจัยและทดลองยังไม่เพียงพอ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น หม่อนไหม ยางพารา และพืชสมุนไพร รวมทั้งการปรับปรุงปศุสัตว์ เช่น โค กระบือ แกะ และแพะ ตลอดจนสัตว์ปีกต่างๆ ซึ่งเป็นเครื่องส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าในเรื่องดังกล่าว

ในการทำวิจัยนั้น ปัจจัยที่นำมาพิจารณามีหลากหลาย เป็นต้นว่า พืชชนิดใดเหมาะสมกับดินชนิดใด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นว่า พืชที่เกษตรกรควรจะปลูกคือพืชที่ตลาดต้องการ และผลการวิจัยควรแสดงให้เห็นว่าพืชที่จะปลูกนั้นสอดคล้องกับความต้องการของตลาดหรือไม่ และมีคุณภาพดีหรือไม่ ควรให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธุรกิจการเกษตร และการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายแก่เกษตรกรด้วย ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่กลุ่มชาวไร่ศูนย์พัฒนาไทย - อิสราเอล เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงขับรถไถเตรียมที่ดินทำนาที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก ตามโครงการที่ทรงริเริ่ม

พุทธศักราช ๒๕๑๔ ที่ได้เคยเชิญมาแล้วว่า การที่เกษตรกรจะทำการเกษตรได้ผลดีที่สุด จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักวิชาการเกษตร หลักการตลาด ตลอดจนหลักเศรษฐศาสตร์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประจักษ์ว่า โครงการของพระองค์จะได้ผลจริงจัง ก็ต่อเมื่อได้นำไปปฏิบัติจริง หากโครงการของพระองค์ยังอยู่ในขั้นร่างโครงการอย่างที่เป็นอยู่ในเวลานั้น ก็จะไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้ใด ดังมีพระราชดำรัสว่า

> ***"...เกษตรกรรมนี้ หรือความเป็นอยู่ของเกษตรกรนั้น ขอให้ปฏิบัติ ไม่ใช่ถือตำราเป็นสำคัญอย่างเดียว..."***[๑]

ด้วยเหตุผลดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงเริ่มดำเนินงานพัฒนาของพระองค์โดยทันที

> ***"...บางคนก็บอกว่าโครงการพระราชดำรินั้น ไม่ถูกหลักวิชา. จริง ไม่ถูก แต่ว่าเราเห็นว่าที่ไหนที่***

---

[๑] *สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ,* ***พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับงานพัฒนา*** *กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984) จำกัด, ๒๕๓๐, หน้า ๓๘.*

การพัฒนาแหล่งน้ำเป็นหัวใจของโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ทำโครงการได้ เราก็ต้องทำโดยเร่งด่วน แม้จะไม่ได้ประกวดราคาอย่างถูกระเบียบ หรือแม้ราคาของโครงการนั้นอาจแพงกว่าจริงบ้าง...”[๑]

ดังนั้น โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโครงการแรกๆ ซึ่งเริ่มขึ้นระหว่างพุทธศักราช ๒๕๐๓-๒๕๑๓ จึงเริ่มขยายตัวรุดหน้าไป โดยบางส่วนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐบาล ได้มีการปรับปรุงวิธีดำเนินการให้เป็นระบบ เพื่อเสริมงานของรัฐบาลให้ได้ผลสมบูรณ์กว้างขวางขึ้น ยึดแนวปฏิบัติตามแนวพระราชดำริที่ว่า โครงการพัฒนาต้องมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนได้รับประโยชน์โดยตรง คำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ตลอดจนสังคมของท้องถิ่นเป็นหลัก ยิ่งไปกว่านั้น จุดประสงค์สำคัญของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริก็คือ

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันพุธที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๔*

การช่วยเหลือสนับสนุนให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด เมื่อประชาชนเรียนรู้ที่จะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของตน รัฐบาลก็จะลดความช่วยเหลือลง

ในปัจจุบัน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจำนวนกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ แบ่งเป็นหมวดใหญ่ๆ ได้แก่ การเกษตร การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาแหล่งน้ำ การสาธารณสุข การศึกษา สวัสดิการสังคม และการคมนาคม ฯลฯ อย่างไรก็ตาม การจัดโครงการให้เป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ทั้งนี้ เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีแนวพระราชดำริในการพัฒนาแบบผสมผสาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกี่ยวกับน้ำเป็นตัวอย่างของโครงการแบบผสมผสาน น้ำมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ โดยที่มนุษย์ใช้ดื่มกินและใช้ในการเกษตร คนในพื้นที่ต่างๆที่ประสบภาวะขาดแคลนน้ำจะตระหนักดีว่า ***น้ำ*** เป็นสิ่งที่สำคัญมาก การขาดแคลนน้ำมิใช่มาจากการที่ฝนตกน้อยเท่านั้น แต่มีสาเหตุอื่นอีกหลายประการ เป็นต้นว่า ลักษณะของดิน ถ้าเป็นดินทราย เมื่อฝนตกกระทบจะปล่อยให้น้ำซึมผ่านไปหมด ดังนั้น จึงมีคำถามต่อไปว่าโครงการวิจัยที่เกี่ยวกับดิน ตลอดจนการศึกษา

ทรงใช้แผนที่ประกอบการวางแผนงานพัฒนาชนบท

เกี่ยวกับพืชพันธุ์ไม้หลากหลายชนิดที่จะนำไปปลูกเพื่อให้ยึดดินและอนุรักษ์น้ำ เป็นโครงการเรื่องน้ำหรือไม่ ในการส่งเสริม***การเลี้ยงโคนม*** ก็มีข้อสงสัยเช่นเดียวกันว่า จะจัดรวมอยู่ในโครงการเรื่องน้ำด้วยหรือไม่ เพราะในทุ่งที่ปลูกหญ้าไว้เลี้ยงโค จำเป็นต้องอนุรักษ์น้ำและแหล่งน้ำด้วย น้ำจึงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของโครงการ จึงตอบได้ยากว่าต้องทำเรื่องใดก่อนระหว่างฟาร์มโคนมกับแหล่งน้ำ

แม้ว่าเกษตรกรจะสามารถเลือกเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารอื่นๆ เพื่อเป็นแหล่งรายได้ก็ตาม แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักดีว่า ***ข้าว*** เป็นอาหารหลักของคนไทย ดังนั้น โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจำนวนมากจึงเกี่ยวข้องกับการปลูกข้าว ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น การวางระบบชลประทาน การจัดการเรื่องดินและการปลูกพืชไร่ผสมผสานที่สอดคล้องกับการปลูกข้าว ในปัจจุบัน คนในเมืองบริโภคอาหารหลากหลายชนิดแตกต่างจากในสมัยก่อน แต่ข้าวยังเป็นอาหารที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชนบท ในการทรงงานพัฒนา

ทรงเก็บข้อมูลจากชาวบ้าน เพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาชนบท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวางแผนพัฒนาอย่างรอบคอบให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทรงริเริ่มโครงการง่ายๆ ซึ่งเน้นเรื่องการผลิตและพัฒนาข้าว เพื่อให้ข้าวยังคงเป็นผลิตผลที่มีความสำคัญในการพัฒนาชนบทต่อไปอีกนานในอนาคต

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร เพื่อทรงรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของพวกเขาด้วยพระองค์เองสำหรับทรงใช้ในการดำเนินโครงการใหม่ต่อไป ทรงนำข้อมูลอย่างละเอียดที่มีอยู่แล้วไปเปรียบเทียบกับสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของประชาชน และยังได้ทรงหารือกับชาวบ้านอย่างถี่ถ้วนอีกด้วย ลักษณะการทรงงานที่ประชาชนมักจะเห็นกันเนืองๆในหนังสือพิมพ์ ก็คือชาวบ้านกลุ่มหนึ่งกับเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่นสองสามคนนั่งรอบแผนที่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทำขึ้นใช้ส่วนพระองค์ การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระปรีชาชาญล้ำเลิศในเรื่องแผนที่ เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ต่อการทรงงานพัฒนาและการทรงเยี่ยมราษฎร ทำให้ทรงทราบรายละเอียดของพื้นที่เป็นอย่างดี ตั้งแต่พื้นที่บนภูเขาเป็นหลุมเป็นบ่อลึกหรือตื้นเพียงใด จนถึงทิศทางใดที่นำไปสู่แหล่งน้ำที่มีป่าปกคลุมที่อยู่ใกล้ที่สุด

หากผู้ใดมีโอกาสได้เห็นแผนที่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทำขึ้น จะแปลกใจเมื่อพบว่า บางครั้งทรงนำภาพถ่ายจากดาวเทียมมาปะติดปะต่อกันเป็นแผนที่ และส่วนใหญ่จะมีเส้นประด้วยดินสอสีเพิ่มรายละเอียดพิเศษแสดงลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญเด่นชัด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักแผนที่ที่ทรงพระปรีชาสามารถมาก ทรงทำแผนที่ขึ้นใช้ส่วนพระองค์ และทรงใช้แผนที่ตลอดเวลาที่เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในชนบท ไม่ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินไป ณ ที่ใด จะทรงทราบเกี่ยวกับภูมิประเทศของสถานที่นั้นอย่างแม่นยำมาก่อนแล้วจากแผนที่ จึงไม่ต้องทรงใช้เวลาทำความรู้จักพื้นที่เหล่านั้นมากนัก และเมื่อได้ทรงสำรวจพื้นที่จริงอย่างทั่วถึงแล้ว ก็ตัดสินพระราชหฤทัยดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งได้โดยรวดเร็ว นักวางแผนเรียกลักษณะพิเศษในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า ***การประเมินชนบทอย่างรวดเร็ว***

มักมีคำถามว่า ในเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสามารถรวบรวมข้อมูลจากสถิติและรายงานด้านภูมิศาสตร์ได้ที่กรุงเทพฯ เหตุใดพระองค์จึงต้องเสด็จพระราชดำเนินไปยังหมู่บ้านในถิ่นทุรกันดารที่ห่างไกลเพื่อทอดพระเนตรสถานที่เหล่านั้นด้วยพระองค์เอง คำตอบปรากฏชัดในพระราชดำรัสที่เคยเชิญมาครั้งหนึ่งแล้ว ว่า

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยา คือ นิสัย

ใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไป ไปช่วยโดยที่จะดัดเขาให้เข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการเข้าไปพัฒนานี้ ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

ผู้ที่จะเข้าใจปรัชญาและพระราชปณิธานในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ดี จะต้องคำนึงว่าหลักสำคัญของโครงการ คือ การพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ และใช้วัตถุดิบที่มีในพื้นที่นั้น ควรนำโครงการทุกโครงการมาผสมผสานกันอย่างกลมกลืน เพราะมีหน่วยงานหลายด้านร่วมปฏิบัติการอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ควรใช้วิธีการและหลักวิชาง่ายๆ และไม่สิ้นเปลือง จึงเป็นที่เข้าใจได้ว่า ไม่จำเป็นต้องรีบร้อนปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิตของคนในชนบทให้เป็นไปตามแบบ

คนในเมืองอย่างปัจจุบันทันด่วน เพราะวิธีการเช่นนั้นจะเป็นการฝืนความรู้สึกของชาวบ้านในเรื่องวิถีการดำรงชีวิต พระราชดำริอันเป็นที่มาของโครงการจำนวนมาก คือ ก้าวแรกของงานพัฒนา เป็นก้าวสำคัญก่อนที่จะก้าวต่อไป นั่นคือ จะต้องทำให้ราษฎรมีสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานและมีมาตรฐานในการครองชีพเสียก่อน

ทอดพระเนตรพื้นที่เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำ

การช่วยให้ประชาชนมีหนทางหารายได้เพื่อให้สามารถเลี้ยงตนเอง และขจัดความอดอยากตลอดจนความเจ็บป่วยได้นั้น เป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่ง และเป็นการแก้ไขปัญหาอย่างได้ผลทันการ พระราชกรณียกิจในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎรเป็นงานที่ยากลำบาก แต่ผู้ที่ได้รับผลต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นที่ทรงสนับสนุนให้ประชาชนสามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง ทรงเน้นว่า เมื่อประชาชนเหล่านั้นมีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองแล้ว ย่อมจะสามารถช่วยสร้างเสริมความเจริญแก่ชุมชนให้พัฒนาในขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับ จะเห็นได้ว่าโครงการต่างๆ ดำเนินไปเพื่อเป็นต้นแบบให้ประชาชนศึกษา และนำไปใช้ในลักษณะที่เรียกว่า ***ดูและทำตาม***

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้แผนที่ประกอบพระบรมราชาธิบายในการพัฒนาชนบท

นอกจากนั้น พระราชปณิธานที่สำคัญเป็นอันดับแรกอีกประการหนึ่ง คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยการประกอบอาชีพเสริม ประชาชนส่วนใหญ่พบว่า การทำนาทำไร่และจับปลาช่วยให้มีอาหารพอกิน แต่ไม่ก่อให้เกิดรายได้มากพอที่จะยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของตนให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงได้ ดังนั้น ***โรงเรียนในพระบรมราชานุเคราะห์*** และ ***ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*** ตามภูมิภาคต่างๆทั่วประเทศไทย จึงไม่เพียงแต่ให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าว แต่ยังให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารอื่นๆอย่างหลากหลาย รวมทั้งการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่จะนำรายได้เสริมมาสู่เกษตรกร ผู้ที่สนใจประกอบอาชีพอื่นนอกเหนือจากเกษตรกรรม จะได้รับการส่งเสริมให้ทำงานด้านศิลปหัตถกรรม เพราะนอกจากจะช่วยให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น ยังช่วยอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีมาแต่โบราณกาลให้ดำรงอยู่ยั่งยืนสืบไป □

พระราชปณิธานสูงสุดของพระองค์คือ ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข

บทที่ ๑๒
น้ำพระราชหฤทัยเปี่ยมรักราษฎร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้นำในการพัฒนาประเทศมานานกว่า ๖๐ ปี พระราชจริยวัตรแห่งการเป็นผู้นำที่แท้จริง ทำให้บุคคลตลอดจนองค์การต่างๆ ที่ได้มีโอกาสถวายงาน ต่างปฏิบัติงานอย่างสุดความสามารถ ด้วยความเต็มใจและปลาบปลื้มเป็นอย่างยิ่ง งานทุกอย่างจึงดำเนินไปอย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายด้วยดี เมื่อทรงเริ่มโครงการส่วนพระองค์ในสวนจิตรลดา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดให้ค้นคว้าทดลองเรื่องการประมงและป่าไม้ จนเกิดความตื่นตัวในภาครัฐ มีการเพาะขยายพันธุ์ปลาและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม การทดลองที่เริ่มจากแนวพระราชดำริเบื้องต้นแบบง่ายๆ นี้ ในเวลาต่อมา ได้ขยายเป็นโครงการใหญ่เต็มรูปแบบ ซึ่งต้องการความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานอีกเป็นจำนวนมาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ผู้ทรงคุณวุฒิมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพร้อมกัน ทรงรับฟังความคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้น และทรงสรรหาผู้ที่จะดำเนินงานขั้นแรกด้วยพระองค์เอง ผู้ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ร่วมงานมีความกระตือรือร้นที่จะถวายงาน การดำเนินงานจึงรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะลักษณะการริเริ่มโครงการรวดเร็วแตกต่างไปจากระบบราชการทั่วไป

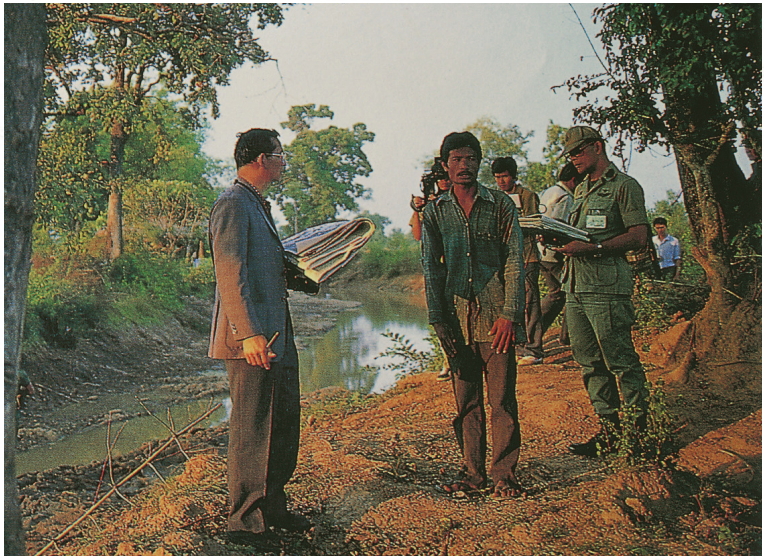

ทรงเยี่ยมราษฎร และทรงแนะนำให้ชาวบ้านคำนึงถึงความสำคัญของการพัฒนาแหล่งน้ำ

ทรงศึกษาหาข้อมูลจากราษฎรเพื่อประโยชน์ในการพระราชทานโครงการพัฒนาชนบท

ในพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยกตัวอย่างโครงการที่สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างรวดเร็วเพราะผู้ปฏิบัติต่างสมัครสมานสามัคคีกัน ได้แก่ ***โครงการสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยลาน*** อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีพระราชดำรัสว่า ชาวบ้านได้ขอพระราชทานอ่างเก็บน้ำ และเมื่อทรงหารือกับวิศวกรที่ตามเสด็จ ก็ได้รับคำกราบบังคมทูลยืนยันว่า สามารถสร้างอ่างเก็บน้ำในบริเวณนั้นได้ เพียงสามวันต่อมา การสร้างอ่างเก็บน้ำก็เริ่มต้น และเสร็จสมบูรณ์ภายในเวลาเพียงหนึ่งปี ความตอนหนึ่งในพระราชดำรัสมีดังนี้

"...สามัคคีคือการช่วยกันร่วมมือกัน และไม่ทะเลาะกันมากเกินไป..."

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริสำเร็จลุล่วงไปได้โดยเร็ว คือ การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริอย่างรอบคอบและทันต่อเหตุการณ์ ดังพระราชดำรัสที่เคยเชิญมาแล้วครั้งหนึ่ง ว่า

"...บางคนก็บอกว่าโครงการพระราชดำรินั้นไม่ถูกหลักวิชา. จริง ไม่ถูก แต่ว่าเราเห็นว่าที่ไหนทำโครงการได้ เราก็ต้องทำโดยเร่งด่วน..."

การที่ประชาชนพร้อมใจกันปฏิบัติงานถวายด้วยความจงรักภักดีและเต็มใจยิ่ง ตลอดเวลากว่า ๖๐ ปีที่ผ่านมา

ทรงพระวิริยอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรปัญหาของราษฎรในชนบทห่างไกลทุรกันดาร

ย่อมแสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบุคลิกลักษณะพิเศษของความเป็นผู้นำที่แท้จริง ผู้สังเกตการณ์ชาวต่างชาติอาจค้านว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินโครงการตามพระราชปณิธานของพระองค์ได้ก็เพราะทรงอยู่ในฐานะที่จะมีพระบรมราชโองการให้ประชาชนปฏิบัติตาม และไม่จำเป็นที่จะต้องทรงปฏิบัติตามกฎหมายก็ได้ แต่มิได้เป็นเช่นนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่และพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไว้อย่างละเอียด ซึ่งไม่มีข้อที่แสดงว่ามีพระราชอำนาจสั่งการให้ผู้ใดต้องปฏิบัติการสนับสนุนโครงการส่วนพระองค์ แต่ถึงกระนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ยังทรงได้รับการสนับสนุนจากราษฎรทุกสาขาอาชีพอย่างต่อเนื่องและเพิ่มขึ้นตลอดมา

เหตุผลที่แท้จริงก็คือ พระปรีชาชาญและพระราชปณิธานในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญญาและความกระตือรือร้นแก่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเชื่อมั่นในแนวพระราชดำริที่เรียบง่ายแต่ถูกต้องด้วยเหตุผลและความเป็นไปได้ และเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักการเมือง

วัตถุประสงค์สำคัญของโครงการหลวงในภาคเหนือ คือการส่งเสริมให้ชาวเขามีความเป็นอยู่ที่ดีอย่างยั่งยืน โดยการปลูกพืชผักและไม้ดอกเมืองหนาวแทนการปลูกฝิ่นและการทำไร่เลื่อนลอย

ทรงประมวลข้อมูลต่างๆ จากราษฎรชาวชนบท เพื่อประกอบพระบรมราชวินิจฉัยในการพระราชทานโครงการพัฒนาที่เหมาะสม

ข้าราชการ เกษตรกร ตลอดจนศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยคิดพิจารณาและเห็นคล้อยตาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นย้ำเสมอว่าโครงการต่างๆ นั้น เกษตรกรต้องนำไปปฏิบัติได้ แต่ทั้งนี้ ราคามิได้เป็นเครื่องกำหนดว่า โครงการใดควรทำหรือไม่ เพราะบางครั้งแม้ราคาของโครงการนั้นอาจแพงกว่าจริงบ้าง ก็ต้องดำเนินการ ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งสถานีทดลองปลูกต้นท้อ ที่จังหวัดเชียงรายในภาคเหนือ ซึ่งจำเป็นต้องจ้างนักวิชาการมาดูแลในราคาแพง อย่างไรก็ตาม ต้นท้อที่แนะนำแก่เกษตรกรนั้น ได้ผ่านการทดลองที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว เกษตรกรจึงดำเนินการได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ดังนั้น เมื่อต้องการผลงานที่มีคุณภาพสูง ย่อมไม่สามารถลดค่าใช้จ่ายลง ผลลัพธ์ที่ได้ในระยะยาวก็คือ เศรษฐกิจของไทยดีขึ้นตามลำดับ และเกษตรกรผู้ยากจนมีรายได้เพิ่มขึ้น ผลผลิตบางอย่างที่เคยนำเข้าจากต่างประเทศ บัดนี้ สามารถปลูกได้ผลแล้วบนยอดเขา

ท่ามกลางพสกนิกร ผู้จงรักภักดี

สูงทางภาคเหนือสุดของประเทศไทย โรงแรมชั้นนำหลายแห่งในกรุงเทพมหานครสามารถจัดซื้อผักและผลไม้เมืองหนาวได้โดยสะดวกจากโครงการหลวง ผู้ใช้บริการของโรงแรมยอมรับว่า รสชาติไม่แตกต่างจากพืชผักและผลไม้ที่มาจากประเทศในยุโรปแม้แต่น้อย

ผู้ที่ได้ปฏิบัติงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างประทับใจในพระอัจฉริยภาพอันล้ำเลิศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และยังภาคภูมิใจที่ได้ทำงานที่ท้าทายความสามารถ เพื่อช่วยเหลือประชาชนด้วยวิธีการที่ได้ผลจริง ไม่มีข้อสงสัยเลยว่า พระราชจริยวัตรที่เปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกรของพระองค์คือสิ่งที่ดึงดูดจิตใจของประชาชนให้มีความจงรักภักดีเลื่อมใสและศรัทธาในพระองค์อย่างไม่เสื่อมคลาย การที่พสกนิกรในชนบทห่างไกลมีความอดทนรอรับเสด็จกลางแสงแดดร้อนจ้า หรือทนตากฝนหลายชั่วโมง เป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ใจสำหรับชาวต่างประเทศ เช่นเดียวกับที่พวกเขาสงสัยว่าการที่

ทรงเยี่ยมราษฎรในชนบทอย่างใกล้ชิด

ประชาชนพากันปูผ้าเช็ดหน้าหรือผ้าที่มีอยู่ตามเส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน เพื่อให้ทรงประทับรอยฉลองพระบาทบนผ้าเหล่านั้น เป็นรูปแบบไทยๆ ในการขอลายเซ็นใช่หรือไม่ และสงสัยด้วยว่า เหตุใดชาวชนบทซึ่งไม่เคยทราบเลยว่ากรุงเทพฯ อยู่ที่ไหน จึงมีความศรัทธาเชื่อมั่นเต็มหัวใจว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสามารถช่วยเหลือพวกเขาให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้

ในโอกาส ***พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี*** เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๙ และในโอกาส ***พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ พุทธศักราช ๒๕๕๔*** พสกนิกรชาวไทยทุกคนต่างรู้สึกปลื้มปีติ และแสดงความจงรักภักดี ด้วยความรู้สึกรักและเทิดทูนอย่างเปี่ยมล้น พร้อมทั้งแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ ที่ได้ทรงอุทิศพระองค์บำเพ็ญพระราชกรณียกิจทั้งปวงเพื่อความผาสุกของประชาชนชาวไทย

ความจงรักภักดีดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่ได้ประจักษ์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปณิธานอันแน่วแน่ที่จะทรงช่วยเหลือประชาชนชาวไทย และได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอย่างหนักตามพระราชปณิธานนั้น จนบังเกิดผลเป็นรูปธรรม คือ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อประชาชนผู้ยากไร้ในถิ่นทุรกันดารนั่นเอง ตลอดเวลาที่ผ่านมา ประชาชนไม่เคยถูกบังคับแต่เต็มใจอย่างยิ่งที่จะเข้าร่วมโครงการ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๕ หากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงริเริ่มโครงการ ผู้ใดเล่าจะเข้าไปช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้ในพื้นที่ที่ห่างไกลที่สุด ในเมื่อรัฐบาลยังไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึง

เมื่อมองย้อนกลับไปในระยะ ๓๐ ปีแรกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะเห็นว่าทรงประสบความยากลำบากเป็นอย่างยิ่ง เพราะสถานการณ์ในเวลานั้นไม่เอื้ออำนวย อย่างไรก็ตาม ทรงสามารถดำเนินโครงการเป็นผลสำเร็จเป็นจำนวนมาก ทั้งๆ ที่การเมืองในสมัยนั้นผันผวนปรวนแปรอยู่ตลอดเวลา รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๙๕ ถึงพุทธศักราช ๒๕๑๙ มีการปฏิวัติถึง ๕ ครั้ง เพิ่งมีแผนการพัฒนาประเทศเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๔ ก่อนหน้านั้น การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างกระท่อนกระแท่น รายได้ของประชากรเฉลี่ยเพียงคนละ ๒,๕๐๐ บาทต่อปี มีการสู้รบในประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา ๔๐ ปี ซึ่งย่อมมีผลกระทบในทางลบต่อประเทศไทยอย่างแน่นอน รัฐบาลและประชาชนพากันเห็นประโยชน์ของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพราะการช่วยเหลือประชาชนที่ยากไร้ตั้งแต่ต้นเป็นการต่อต้านการก่อการร้ายอยู่แล้ว ทั้งยังช่วยลดภัยคุกคามต่อประเทศไทยอย่างได้ผลด้วย

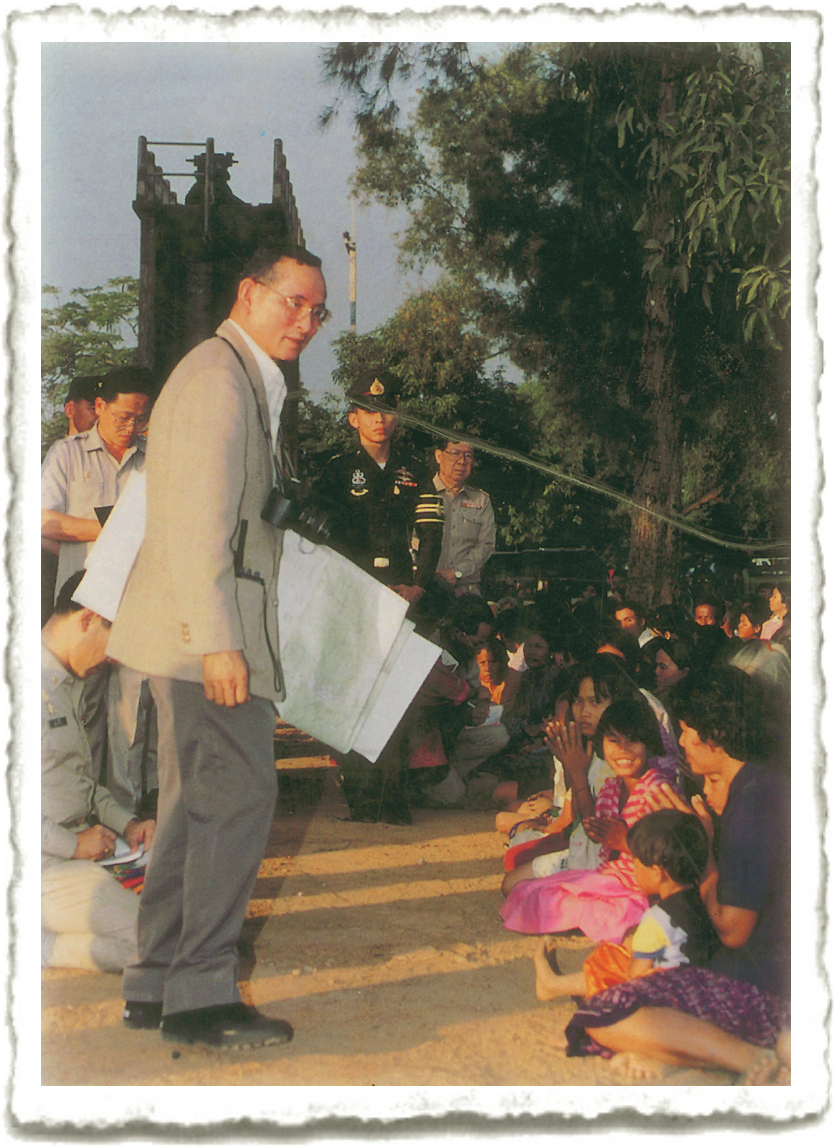

ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในชนบท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนำแผนที่ กล้องถ่ายรูป และวิทยุสื่อสาร ติดพระองค์ไปด้วยทุกครั้ง เพื่อทรงใช้ในการทรงงานพัฒนาชนบท

ทรงติดตามผลงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

อย่างไรก็ตาม ภัยคุกคามมิได้เกิดจากคนเท่านั้น บางครั้งภัยธรรมชาติก็สร้างความเสียหายรุนแรงกว่าที่คนกระทำ และผู้ประสบภัยมักจะไม่มีทางต่อสู้กับผลร้ายจากภัยธรรมชาตินั้นได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระวิริยอุตสาหะช่วยให้ประชาชนพ้นจากภัยเหล่านั้น ด้วยการพระราชทานความช่วยเหลือด้านต่างๆ ได้แก่ การบรรเทาสาธารณภัย การรักษาพยาบาล การติดต่อสื่อสาร และคมนาคม ตลอดจนการให้ความรู้และการศึกษา โดยทรงมอบหมายให้หน่วยงานที่มีความชำนาญในด้านนั้นๆ เป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัคร และเงินที่ใช้ดำเนินงาน ส่วนหนึ่งมาจากพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ส่วนหนึ่งมาจากเงินที่ผู้มีจิตศรัทธาทูลเกล้าฯ ถวาย และอีกส่วนหนึ่งมาจากงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรสนับสนุน ความสำเร็จของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก็คือ การที่ทรงสามารถรวบรวมผู้คนจำนวนมากให้มาช่วยกันทำงานเพื่อส่วนรวมและเพื่อตนเอง □

พระราชทานรถหน่วยแพทย์เคลื่อนที่แก่กระทรวงสาธารณสุข

บทที่ ๑๓
ทรงอาทรทวยราษฎร์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนตลอดมา ทรงเข้าร่วมประชุมทางวิชาการด้านการแพทย์ และยังได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่แพทยศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั่วประเทศ เป็นเวลาหลายปี ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในชนบท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาให้ ***หน่วยแพทย์หลวง*** ตรวจรักษาผู้เจ็บป่วยทุกหมู่บ้าน โปรดให้ส่งผู้ป่วยที่มีอาการหนักไปรับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลประจำจังหวัด หรือถ้าจำเป็นก็ส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลในกรุงเทพฯ โดยทรงรับเป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ พระราชทานค่าเดินทาง ค่ารักษาพยาบาล ส่วนผู้ป่วยที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวจะพระราชทานค่าใช้จ่ายในบ้านด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังมีน้ำพระราชหฤทัยห่วงใยชาวบ้านที่ด้อยการศึกษาว่าจะใช้ยาได้ถูกต้องตามที่แพทย์สั่งหรือไม่ ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่เสด็จฯไป ณ หมู่บ้านห่างไกลจากตัวเมือง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงอธิบายวิธีใช้ยาเพิ่มเติม และทรงเขียนวิธีใช้ยาอย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อสุขภาพของชาวบ้าน เช่น พระราชทานมุ้งในบริเวณที่มีโรคมาเลเรียชุกชุม พระราชทานเกลือในบริเวณที่ขาดสาร

ไอโอดีนในอาหารธรรมชาติ และพระราชทานเสื้อผ้าที่ให้ความอบอุ่นแก่ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สูงที่อากาศหนาวเย็น ครั้งหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า การแจกอุปกรณ์ในการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานแก่ทหารและข้าราชการในที่ห่างไกลความเจริญนั้น ควรแจกให้แก่ชาวบ้านในท้องที่ด้วย เพราะชาวบ้านเหล่านั้นมีความจำเป็นต้องได้รับการรักษาพยาบาลเบื้องต้นก่อนที่จะติดต่อกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านสุขภาพโดยตรงได้ อุปกรณ์การแพทย์นี้จัดซื้อด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ กับเงินจากองค์การเภสัชกรรม และเงินที่เอกชนบริจาค

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ด้านสุขภาพอนามัยแก่ราษฎรในชนบท ตั้งแต่ระยะแรกที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๘ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หน่วยแพทย์หลวงที่ตามเสด็จให้บริการทางการแพทย์แก่ราษฎรด้วย และยังทรงริเริ่มเรื่องอื่นๆอีก รวมทั้งพระราชทานเรือเวชพาหน์ แก่สภากาชาดไทย เพื่อให้จัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่บริการแก่ผู้คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำลำคลองหลายสายในชนบทของไทยจวบจนปัจจุบัน

เรือเวชพาหน์ ของสภากาชาดไทยให้บริการทางการแพทย์แก่ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ

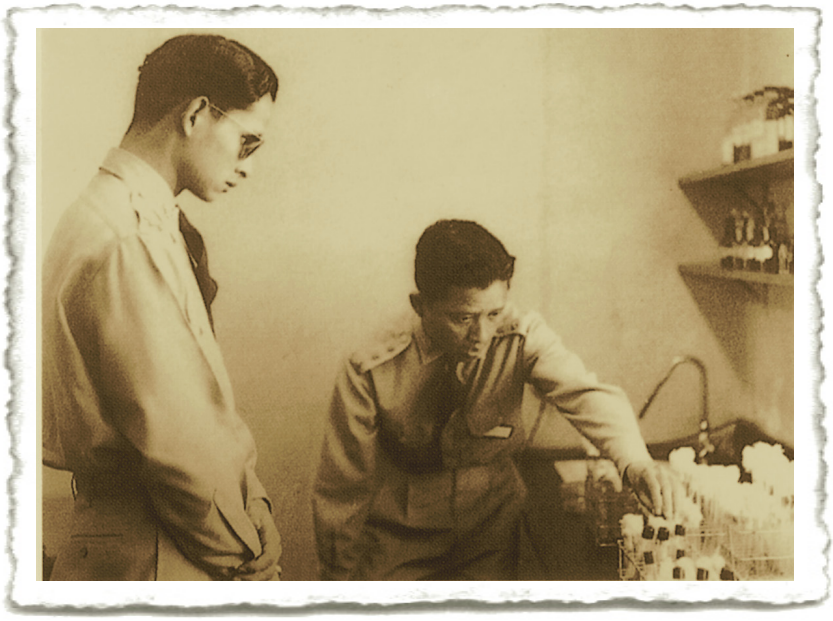

ทอดพระเนตรการผลิตวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรค ที่สถาบันพยาธิวิทยา โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ในระยะที่อหิวาตกโรคกำลังระบาดอย่างหนัก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมักจะพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อริเริ่มโครงการต่างๆ เช่น ในการทรงแก้ปัญหาเรื่องอหิวาตกโรคที่ระบาดในหมู่ประชาชนในระยะต้นรัชกาล เป็นการยากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานความช่วยเหลือโดยตรงแก่ราษฎรแต่ละคนได้ เนื่องจากโรคอหิวาต์เป็นโรคระบาดที่แพร่กระจายกว้างขวาง และร่างกายผู้ป่วยขาดน้ำซึ่งเกิดจากเชื้ออหิวาต์ รัฐต้องซื้อน้ำเกลือจากต่างประเทศเป็นจำนวนมหาศาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานพระราชดำริให้ทำการวิจัยเพื่อผลิตน้ำเกลือที่มีคุณภาพขึ้นในประเทศ น้ำเกลือจึงมีราคาถูกลง การที่ประเทศไทยสามารถผลิตน้ำเกลือได้เองภายในประเทศเป็นครั้งแรกนี้ช่วยลดความเสียหายร้ายแรงจากอหิวาตกโรคและลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลลงได้มาก

ทอดพระเนตรการปฏิบัติงานของหน่วยแพทย์อาสา

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประสบความสำเร็จในการขจัดปัญหาทั้งหลายตั้งแต่แรกเริ่ม หรือไม่ก็ทรงหาวิธีการในระยะยาวที่จะขจัดปัดเป่าบรรเทาปัญหาที่มีความรุนแรงระดับชาติ พระองค์จึงทรงเป็นเสมือนศูนย์รวมให้ผู้คนจำนวนนับไม่ถ้วนที่ปรารถนาจะใช้พลังความสามารถของตนในการพัฒนาประเทศเข้ามารับใช้เบื้องพระยุคลบาทสนองพระราชดำริ หน่วยงานระหว่างประเทศที่ดำเนินงานด้านการดูแลสุขภาพได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระราชกรณียกิจดังกล่าว ดังนั้นเมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕ องค์การอนามัยโลกจึงได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเหรียญ ***Health-for-All Gold Medal*** เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนชาวไทยอย่างกว้างขวาง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้งหน่วยรักษาพยาบาลที่ปากทางเข้าเขตพระราชฐานในภูมิภาคโดยไม่คิดค่ารักษา เช่นที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและพระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ในภาคใต้ บุคลากร

ทรงเจิมรถหน่วยทันตกรรมพระราชทาน

ส่วนใหญ่คือแพทย์หลวงและบุคลากรจากกองแพทย์หลวง ทั้งยังมีบุคลากรด้านการแพทย์จากหลายหน่วยของกองทัพ และจากกระทรวงสาธารณสุขประจำอยู่ด้วย ศัลยแพทย์ผู้ชำนาญจากราชวิทยาลัยศัลยแพทย์เป็นอาสาสมัครผ่าตัดให้คนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ที่เข้ารับการรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลต่างจังหวัด ในช่วงเวลาที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร

เมื่อปรากฏว่าชาวบ้านจำนวนมากต้องทุกข์ทรมานจากปัญหาเรื่องโรคฟัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้ง ***หน่วยทันตกรรมพระราชทาน*** ขึ้น เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๑๓ โดยทรงมอบหมายให้**ทันตแพทย์สีสิริสิงห์** ทันตแพทย์ประจำพระองค์ ซึ่งขณะนั้นเกษียณอายุราชการแล้วเป็นผู้รับผิดชอบงานนี้

ทรงเยี่ยมทหารที่ได้รับบาดเจ็บจากสงครามเกาหลี ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เมื่อพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสสรุปได้ว่า มีพระราชประสงค์ให้ทันตแพทย์สีดูแลสุขภาพฟันของนักเรียนที่อยู่ในชนบทห่างไกล โดยจะทรงพระกรุณาพระราชทานค่าใช้จ่ายที่จำเป็น และจะพระราชทานหน่วยทันตแพทย์เคลื่อนที่ไปให้บริการยังหมู่บ้านและตำบลที่อยู่ห่างไกล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติตามพระราชดำรัส โดยพระราชทานรถตู้ขนาดใหญ่พร้อมเก้าอี้ทำฟันและอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการทำงานของทันตแพทย์และพยาบาล

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปยังหมู่บ้านใด แพทย์ประจำพระองค์และคณะแพทย์ซึ่งอยู่ในขบวนเสด็จจะตรวจรักษาชาวบ้าน ส่วนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะแพทย์มักจะยังคงอยู่รักษาพยาบาลราษฎรหลังจากที่เสด็จพระราชดำเนินต่อไป

ทรงเยี่ยมทหารบาดเจ็บ

ยังที่อื่นแล้ว ***คณะแพทย์หลวง*** ประกอบด้วยแพทย์จากกองแพทย์หลวง สำนักพระราชวัง และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ส่วน ***คณะแพทย์พระราชทาน*** ประกอบด้วยแพทย์หลวงสังกัดกองแพทย์หลวง และศัลยแพทย์จากราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย แพทย์จากโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โรงพยาบาลศิริราช และคณะจักษุแพทย์ คณะแพทย์หู คอ จมูก กับคณะแพทย์โรคภูมิแพ้ ซึ่งจะตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อร่วมมือกับแพทย์จากโรงพยาบาลในท้องที่ต่างจังหวัด เมื่อใดก็ตามที่ผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลต่างจังหวัดในฐานะคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ เจ้าหน้าที่จากกองราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถจะไปเยี่ยมจนกว่าอาการจะดีขึ้นและกลับบ้านได้ หน่วยงานนี้ดำเนินงานเกี่ยวกับผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าผู้ป่วยเป็นหัวหน้าครอบครัวและจำเป็นต้องส่งตัวไปรับการรักษาที่กรุงเทพฯ กองราชเลขานุการในพระองค์ฯ จะจัดให้มีผู้ดูแลครอบครัวของผู้นั้น หรือจัดให้เจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นไปเยี่ยมครอบครัวนั้นบ้างเป็นครั้งคราว ซึ่งครอบครัวมักได้รับเงินช่วยเหลือให้พออยู่ได้จนกว่าหัวหน้าครอบครัวจะหายดีพอที่จะทำงานได้ หากผู้ป่วยไม่สามารถดูแลครอบครัวได้เนื่องจากพิการหรือเสียชีวิต สมาชิกในครอบครัวซึ่งยังอยู่ในวัยเรียนจะได้รับพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ด้านการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเอาพระราชหฤทัยใส่เป็นพิเศษในทหารและพลเรือนที่เจ็บป่วยหรือได้รับบาดเจ็บจากการรับใช้ประเทศชาติ ทรงห่วงใยว่าบุคคลเหล่านั้นจะไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนและครอบครัวได้ในอนาคตเนื่องจากความพิการ จึงพระราชทานทุนสำหรับจัด

ทรงเยี่ยมทหารผ่านศึกทุพพลภาพ ณ ศูนย์ฝึกวิชาชีพพิเศษ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า พุทธศักราช ๒๕๑๑

สร้าง***โรงงานทำแขนขาเทียม และฝึกอาชีพ*** ขึ้นที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ทั้งยังพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ทหารที่ได้รับบาดเจ็บและพลเรือนที่รักษาพยาบาลทหารเหล่านั้น เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับพระราชทานเลี้ยง และรับพระราชทานของขวัญที่ศาลาดุสิดาลัยในบริเวณสวนจิตรลดาด้วย

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่ม ***โครงการสร้างบุคลากรด้านสุขภาพ*** ในระดับหมู่บ้าน โครงการดังกล่าวรับชาวบ้านอาสาสมัครเข้าฝึกอบรมการแพทย์ขั้นพื้นฐาน เพื่อนำความรู้ไปถ่ายทอดแก่คนอื่นๆ ในหมู่บ้าน การฝึกอบรมครอบคลุมถึงการดูแลสุขภาพเบื้องต้นเช่น การปฐมพยาบาล การใช้ยาสามัญประจำบ้าน โภชนาการ และวิธีส่งผู้ป่วยต่อไปยังเจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพของรัฐ โครงการนี้ดำเนินการอยู่ในโรงพยาบาลต่างจังหวัดและครอบคลุมชาวบ้านในหลายจังหวัดทั่วประเทศ ในปัจจุบันคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์มีจำนวนหลายหมื่นคน การช่วยเหลือเกษตรกรซึ่งเปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของชาติให้สามารถทำงานต่อได้หลังจากได้รับการรักษาพยาบาลอย่างทันท่วงที และสามารถประกอบอาชีพต่อไปได้หลัง

จากหายป่วยแล้วนั้น นับว่าคณะแพทย์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีส่วนช่วยให้ราษฎรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในทางอ้อมเป็นอย่างมาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า ในเขตบึงทองหลาง กรุงเทพมหานคร มีประชาชนหนาแน่น แต่ไม่มีโรงพยาบาลที่ให้บริการแก่ประชาชน จึงพระราชทานพระราชทรัพย์ให้ตั้ง ***คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา*** ที่ถนนประดิษฐ์มนูธรรม เป็นศูนย์รวมแพทย์ผู้เชี่ยวชาญการวิจัยและบำบัดโรคทุกสาขา เพื่อให้บริการทางการแพทย์แก่ประชาชน

แม้ในยามที่ทรงพระประชวร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงห่วงใยผู้ป่วยที่ทนทุกข์จากโรคร้าย โปรดให้ตั้งมูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์ขึ้นเมื่อปี ๒๕๕๒ และพระราชทานพระราชทรัพย์ให้ ***จัดทำฟันเทียมและรากฟันเทียม*** พระราชทานแก่ประชาชนผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ***ผลิตอาหารหรือเจลลี่โภชนา*** พระราชทานแก่ผู้ป่วยโรคมะเร็งช่องปากระยะสุดท้าย หรือโรคอื่นๆ ซึ่งมีปัญหาในการรับประทาน ***ผลิตน้ำลายเทียมชนิดเจล*** พระราชทานแก่ผู้ป่วยมะเร็งช่องปากและผู้ป่วยสูงอายุปากแห้งน้ำลายน้อย และ ***โครงการวิจัยและผลิตรากเทียมเพื่อใช้ยึดติดกับอวัยวะเทียมบนใบหน้า*** พระราชทานแก่ผู้ป่วยที่มีการวิกลรูปของใบหน้าแต่กำเนิด หรือสูญเสียอวัยวะบริเวณใบหน้าจากอุบัติเหตุหรือจากโรคร้าย[๑]

---

[๑] *ข้อมูลจาก www.dent-in-found.org/news-detail*

ราชประชาสมาสัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยในสุขภาพของพสกนิกรของพระองค์ตลอดเวลาที่ผ่านมา ในช่วงสามสิบปีแรกนับแต่เสด็จขึ้นครองราชย์ ประเทศยังขาดแคลนสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ในบริเวณรอบนอกของกรุงเทพฯ ประชาชนมักอยู่ห่างไกลจากบริการสาธารณสุข และแทบจะถูกตัดขาดจากศูนย์กลางชุมชนเมือง เมื่อเกิดเจ็บไข้ได้ป่วย จึงยากที่จะไปรักษาที่คลินิกหรือที่โรงพยาบาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักในปัญหานี้ จึงมิได้ทรงลังเลที่จะแก้ไข

อีกตัวอย่างหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อแก้ปัญหาเร่งด่วนทุกประการให้ลุล่วงไปได้ คือ การก่อตั้ง ***สถาบันราชประชาสมาสัย*** เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๐ เนื่องจากทรงทราบว่าโรคเรื้อนเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศ ผู้ป่วยถูกทอดทิ้งเพราะสังคมรังเกียจ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงสาธารณสุขพิจารณาร่วมระยะเวลาดำเนินโครงการรณรงค์ปราบปรามโรคเรื้อนร่วมกับองค์การอนามัยโลก (World Health Organization–WHO) และกองทุนสงเคราะห์เด็กระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (United Nation Children's Fund–UNICEF) ให้เร็วขึ้นจาก ๑๒ ปี เป็น ๘ ปี โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่จะพระราชทานความช่วยเหลือให้สัมฤทธิ์ผลโดยเร็วที่สุด จากนั้นได้พระราชทานเงินจากทุน ***มูลนิธิอานันทมหิดล*** ซึ่งเป็นพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ร่วมกับเงินบริจาคจากพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการประชาชน สมาคม โรงเรียน บริษัทร้านค้า และชาวต่างประเทศที่ทราบและชื่นชมในพระราชดำริ สมทบกับเงินรายได้จากที่โปรดให้ฉายภาพยนตร์ส่วนพระองค์ที่ศาลาเฉลิมกรุง รวม ๑,๒๓๖,๖๐๐ บาท ก่อสร้างอาคารที่ทำการสถาบันฯ เพื่อเป็นสถานที่อบรมเจ้าหน้าที่ควบคุม

โรคเรื้อน และค้นคว้าวิจัยเรื่องโรคเรื้อนขึ้น ณ สถานพยาบาลโรคเรื้อนพระประแดง ซึ่งสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า มีพระราชเสาวนีย์ให้สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๔ พระราชทานชื่อ ***สถาบันราชประชาสมาสัย*** *เพื่อแสดงว่า* ***พระราชากับประชาชนอาศัยซึ่งกันและกัน***

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถไปทรงวางศิลาฤกษ์การก่อสร้างอาคารหลังแรกเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ ด้วยมีพระราชประสงค์จะให้กำลังใจผู้ป่วยที่โชคร้ายเหล่านั้น และทำให้ผู้คนทั่วไปลดความรังเกียจและเห็นใจผู้ป่วยมากขึ้น

สถาบันฯ ยังร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศในการทำวิจัย และพัฒนาเพื่อบรรเทาโรคเรื้อน โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานเพื่อรวบรวมและกระจายข้อมูลเกี่ยวกับการบรรเทาโรคเรื้อน จัดการสัมมนาปีละหนึ่งถึงสองครั้ง เพื่อกระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับโรคเรื้อนซึ่งเป็นโรคร้ายที่เพียงได้ยินชื่อก็ทำให้หวาดหวั่นพรั่นพรึง จัดฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศไทยและประเทศอื่นๆ เกี่ยวกับการป้องกันและรักษาโรคนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงห่วงใยเฉพาะประชาชนชาวไทยเท่านั้น แต่ยังทรงห่วงใยผู้คนทุกเชื้อชาติทั่วโลกที่ต้องทุกข์ทรมานจากโรคเรื้อน

สถาบันราชประชาสมาสัยประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วในด้านการวิจัยและยังได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน เนื่องจากผู้คนทั้งหลายเห็นใจผู้ที่ต้องทนทุกข์ทรมานจากโรคนี้

สืบเนื่องจากผลการวิจัยของสถาบันราชประชาสมาสัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงก่อตั้ง ***มูลนิธิราชประชา***

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ทอดพระเนตรแบบจำลองของสถาบันราชประชาสมาสัย
เมื่อครั้งเสด็จฯ ไปทรงเปิดสถาบันฯ อย่างเป็นทางการ
เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๓

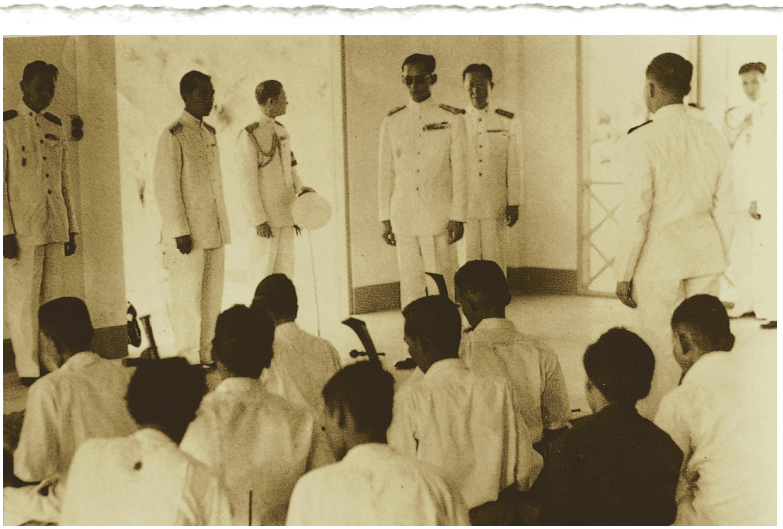

ทรงเยี่ยมสถานพยาบาล

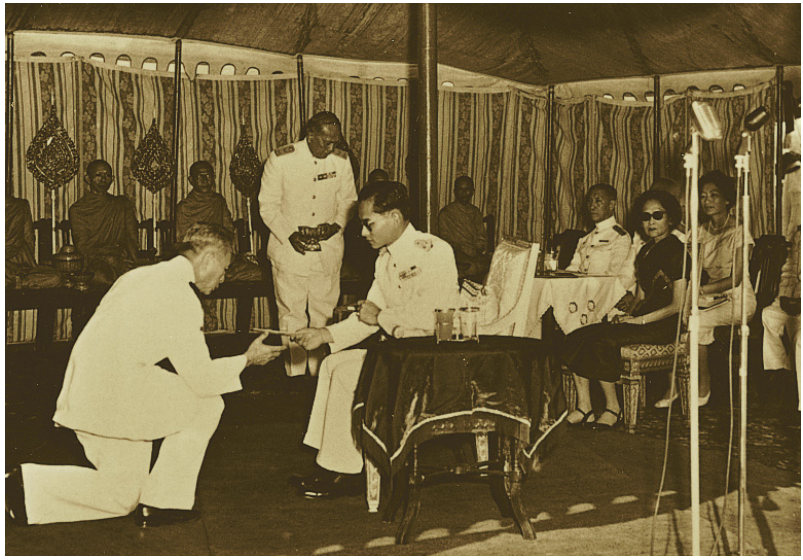

พระราชทานทุนก่อตั้งมูลนิธิราชประชาสมาสัยแก่พระบำราศนราดูร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข วันที่ ๑๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๓

สมาสัย ขึ้น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓ โดยได้พระราชทานพระราชทรัพย์เป็นทุนก่อตั้งจำนวน ๔๐๐,๐๐๐ บาท มูลนิธิฯ สนับสนุนสถาบันราชประชาสมาสัย ในการทำวิจัยและพัฒนาเพื่อบรรเทาโรคเรื้อน ทั้งยังจัดหาที่อยู่และให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยโรคเรื้อนซึ่งประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตในสังคม โดยรับเลี้ยงดูบุตรให้และดูแลรักษาพยาบาลเป็นพิเศษ ให้การศึกษา หางานให้ทำ รวมทั้งสอนหัตถกรรมและทักษะทางอาชีพอื่นๆ ให้ด้วย

ประชาคมโลกตอบสนองเจตนารมณ์อันสูงส่งนี้เป็นอย่างดี มูลนิธิฯ ได้รับการสนับสนุนทั้งจากสาธารณชน องค์กรการกุศล เอกชน และองค์กรอาสาสมัครต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสหรัฐอเมริกา มูลนิธิฯ มีสถานบรรเทาและวิจัย

ทรงเป็นประธานเปิดอาคารวัฒนธรรมและอาคารอนุบาลไม้สวนจิตร ของโรงเรียนราชประชาสมาสัย ในพระบรมราชานุเคราะห์ วันที่ ๒๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔

โรคเรื้อนที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีโรงเรียนประจำสำหรับลูกหลานของผู้ป่วยโรคเรื้อนด้วย มูลนิธิฯ ได้สร้างบ้านพักผู้ป่วยโรคเรื้อนที่จังหวัดเชียงราย เพื่อบรรเทาความโชคร้ายของผู้ป่วยและฝึกอาชีพให้ด้วย ในแต่ละปีมีแพทย์ พยาบาล นักศึกษาแพทย์ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาฝึกงานที่นี่ประมาณ ๓,๐๐๐ คน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงติดตามกิจกรรมของสถาบันและมูลนิธิราชประชาสมาสัย หลังจากที่ได้พระราชทานวัสดุก่อสร้างและพระราชทานพระราชทรัพย์ในการสร้างโรงเรียนสำหรับบุตรของผู้ป่วยโรคเรื้อนที่อำเภอพระประแดง ในปีแรกๆ เด็กนักเรียน ๑๕๐ คน จากเด็กจำนวน ๒,๐๐๐ คน เป็นบุตรหลานของผู้ป่วยโรคเรื้อน ซึ่งได้รับการศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน มูลนิธิฯ เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย ทุกคนได้รับค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าหนังสือ ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเสื้อผ้า และค่าขนม นอกจากนั้น ยังได้รับการดูแลเอาใจใส่ รวมทั้ง

มีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรที่มาเฝ้าฯ ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดอาคารวิจัย สถาบันราชประชาสมาสัย วันที่ ๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

ได้รับพระมหากรุณาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นพิเศษ

พระมหากรุณาธิคุณดังกล่าวนี้ทำให้ประเทศไทยสามารถลดการแพร่กระจายของโรคเรื้อน และควบคุมให้อยู่ในระยะควบคุมโรคได้ตามเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลก[๑] นับแต่พุทธศักราช ๒๕๓๗ เป็นต้นมา และเมื่อภารกิจด้านโรคเรื้อนลดน้อยลง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้มูลนิธิฯดูแลบุตรผู้ป่วยโรคเอดส์ต่อ มูลนิธิฯเริ่มสนองพระราชดำริเมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๑ จัดสรรทุนการศึกษาบุตรผู้ป่วยโรคเอดส์ให้แก่เด็กที่พ่อแม่เสียชีวิตจากโรคเอดส์เป็นประจำทุกปีๆ ละ ๙๙๙ ทุน เป็นทุนให้เปล่าแบบต่อเนื่อง ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงอุดมศึกษา นับถึงพุทธศักราช ๒๕๕๔ มีเด็กที่ได้รับทุนฯ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้ว ๑,๘๐๐ คน

---

[๑] *ในจำนวนประชากร ๑๐,๐๐๐ คน ต้องมีผู้ป่วยต่ำกว่า ๑ คน ภายในคริสตศักราช ๒๐๐๐*

มูลนิธิราชประชานุเคราะห์

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมุ่งเน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน จึงไม่เหมาะกับท้องถิ่นที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หรืออยู่ในสภาวะฉุกเฉิน โครงการพัฒนาแบบยั่งยืนมักจะมุ่งเน้นและจัดทำในบริเวณที่ต้องการการพัฒนาระยะยาวหรือระยะกลาง ส่วนใหญ่จัดทำเพื่อให้เป็นโครงการต้นแบบที่ถาวรสำหรับชาวบ้านทั่วทั้งประเทศได้มาศึกษาดูงาน โดยแผนงานทุกด้านได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนนำไปปฏิบัติ เพื่อให้มั่นใจในความเหมาะสมและประสิทธิภาพ แต่บางครั้งก็ต้องดำเนินการอย่างรวดเร็วและยืดหยุ่นมากขึ้นกว่าเดิม เพราะหากล่าช้าอาจทำให้เกิดความเดือดร้อนโดยไม่จำเป็น

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๕ ประเทศไทยประสบภัยพิบัติจากพายุโซนร้อน ***แฮเรียต (Harriet Tropical Storm)*** ที่พัดผ่านจังหวัดชายฝั่งทะเลสิบสองจังหวัดในภาคใต้

ทอดพระเนตรสิ่งของที่ประชาชนช่วยกัน "ทำบุญร่วมกับในหลวง" ผ่านสถานีวิทยุ อ.ส.

ของประเทศ สาธารณูปโภคและบริการต่างๆของรัฐในบริเวณนั้นพังพินาศ ประชาชนหกร้อยคนเสียชีวิตและมีผู้ได้รับบาดเจ็บหลายร้อยคน โดยไม่มีบริการทางการแพทย์ที่จะให้ความช่วยเหลือได้ทันท่วงที เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบข่าวภัยพิบัตินี้ ได้ทรงเร่งรีบดำเนินการช่วยเหลือทันที โดยพระราชทานพระราชดำรัสผ่านสถานีวิทยุอ.ส. ขอให้ประชาชนชาวไทยช่วยเหลือผู้ประสบวาตภัยนับพันคนที่ไร้ที่อยู่

ในยามที่ต้องการความช่วยเหลือ ผู้เดือดร้อนก็จะหันไปพึ่งพระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พสกนิกรชาวไทยทั่วประเทศต่างมีความสมานฉันท์สนองพระราชดำริอย่างดียิ่ง เงินและสิ่งของบริจาคหลั่งไหลเข้ามายังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประสบความสำเร็จในการเชิญชวนให้คนทั้งประเทศร่วมมือร่วมใจกันช่วยเหลือบรรเทาพิบัติภัยของพี่น้องร่วมชาติ มีผู้ร่วมบริจาคเงินจำนวนมาก จนกระทั่งในที่สุดมีเงินเหลือมากพอที่จะก่อตั้งมูลนิธิบรรเทาทุกข์ได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ก่อตั้ง ***มูลนิธิราชประชานุเคราะห์*** ขึ้นเพื่อบรรเทาทุกข์แก่ผู้คนจำนวนมากที่ประสบภัยพิบัติจากธรรมชาติและพิบัติภัยอื่นๆ เช่น พายุ น้ำท่วม อัคคีภัย หรืออุบัติเหตุใหญ่ๆ

นอกจากการค้นหา ช่วยชีวิต และปฏิบัติการบรรเทาทุกข์หลังจากเกิดภัยพิบัติ ทั้งที่เป็นภัยธรรมชาติและภัยจากน้ำมือมนุษย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือระยะยาวแก่ครอบครัวผู้ประสบภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่เด็กๆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ดูแลเด็กกำพร้าทุกวัยโดยใช้พระราชทรัพย์

พระราชทานอุปกรณ์การศึกษา และอุปกรณ์กีฬาแก่นักเรียน
ระหว่างการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรบ้านนาขาม อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

พระราชทานอุปกรณ์การศึกษาแก่นักเรียนในชนบทห่างไกลทุรกันดาร

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๑ ใน ๔๔ โรงเรียน
ที่มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการสร้างขึ้น

ส่วนพระองค์และเงินบริจาคของประชาชน และให้จัดตั้งโรงเรียน เรียกชื่อว่า ***โรงเรียนราชประชานุเคราะห์*** ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ ๔๔ โรงเรียน ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ช่วยเหลือในการสร้างโรงเรียนให้แก่เด็กหลายพันคนตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๕ ให้การศึกษาระดับประถม มัธยม ตลอดจนอาชีวศึกษา และฝึกงาน ทุนการศึกษาพระราชทานได้ขยายไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย

มูลนิธิฯ ต้องพึ่งอาสาสมัครซึ่งได้รับการอบรมด้านปฐมพยาบาล การดูแลเด็ก การบรรเทาภัยพิบัติ และการวางแผนป้องกันอันตรายก่อนที่จะเกิดภัยพิบัติขึ้น ดีกว่าจะรอให้เกิดขึ้นเสียก่อน มีผู้ปฏิบัติการที่ได้รับการฝึกอบรมมากกว่า ๑,๕๐๐ คน ประจำอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ เพื่อช่วยรัฐบาลปฏิบัติการช่วยชีวิตฉุกเฉิน เพียงระหว่างพุทธศักราช ๒๕๐๕-๒๕๒๕ มีผู้ร้องขอให้มูลนิธิช่วยเหลือในเหตุการณ์ต่างๆ ถึง ๒,๓๙๐ กรณี มีประชาชนได้รับความช่วยเหลือรวม ๓,๙๑๔,๖๐๘ คน

พระราชทานอุปกรณ์การเรียนแก่นักเรียนในชนบท

เนื่องจากมูลนิธิฯ อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงสนพระราชหฤทัยในการดำเนินงานของมูลนิธิฯ ดังพระราชดำรัสว่า

"...มูลนิธิราชประชานุเคราะห์นี้ก็ถือว่าเป็นคล้ายๆ บริษัทประกันใหญ่สำหรับบ้านเมือง ผู้ที่เคราะห์ร้าย จะได้รับการช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีและอย่างเร็วที่สุด โดยที่ผู้อื่นที่ไม่ได้เคราะห์ร้ายเท่า ได้ช่วยสมทบทุน และสิ่งของให้แก่มูลนิธิ มูลนิธิจึงได้ปฏิบัติงานมาหลายปีแล้วด้วยความเรียบร้อย ได้กำลังเจ้าหน้าที่ ของฝ่ายราชการเพื่อที่จะบรรเทาทุกข์ประชาชนที่เดือดร้อน..."[๑]

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่กรรมการและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการจัดรายการโดยเสด็จพระราชกุศลสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัย ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ ไทยทีวีสีช่อง ๓ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันพฤหัสบดีที่ ๑๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๓*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเอาพระราชหฤทัยใส่ในพสกนิกรผู้ยากไร้และตกทุกข์ได้ยากไม่เฉพาะในกรณีที่เกิดพิบัติภัยเท่านั้น ความจริงเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓ กรมประชาสงเคราะห์[๑] และองค์กรเอกชนได้จัดตั้งสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยขึ้น เป็นหน่วยงานอิสระเพื่อดูแลสวัสดิการของผู้ได้รับความเดือดร้อน ช่วยขจัดปัญหาสังคม พัฒนาทรัพยากรบุคคล พัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ โดยร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรอิสระและภาคธุรกิจเอกชน เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณารับสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงพระกรุณารับเป็นองค์ประธานกิตติมศักดิ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระอุตสาหะอย่างยิ่งและมิได้ทรงย่อท้อที่จะทำให้ผู้คนเข้าใจว่ามนุษย์จะต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดังที่ทรงเน้นไว้ในพระราชดำรัสที่พระราชทานเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๗ ว่า

"...ไม่มีใครอยู่ได้ตามลำพัง หากคนหนึ่งมีอันเป็นไปคนอื่นๆ ก็จะมีอันเป็นไปด้วย..."

เพียงหนึ่งปีหลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้ง ***มูลนิธิสายใจไทย*** ขึ้น เพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ พลเรือน และอาสาสมัครซึ่งพิการหรือบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่รักษาความมั่นคงภายในประเทศ ทรงรับไว้

---

[๑] *ซึ่งปัจจุบันคือ **กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ** สังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*

ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นประธานมูลนิธิฯ วัตถุประสงค์ของมูลนิธิฯ คือ ให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกใน***ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้นและการบำบัด***ด้วยการจัดหาอวัยวะเทียมให้ เช่น ขาเทียม ซึ่งผลิตจากจากมูลนิธิขาเทียมในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ***ด้านการเงิน*** ให้เงินช่วยเหลือเบื้องต้น ค่าใช้จ่ายรายเดือน เงินช่วยทายาท ทุนการศึกษาบุตร และเงินกู้เพื่อเป็นทุนประกอบอาชีพ ***การตรวจสุขภาพ*** ด้วยการออกตรวจเยี่ยมเพื่อติดตามความเป็นอยู่ และให้ความช่วยเหลือตามความต้องการ และ***ด้านการฝึกอาชีพ*** ณ ศูนย์พัฒนาอาชีพของมูลนิธิฯ ปัจจุบันมี ๖ แผนก ได้แก่ งานหนัง งานไม้ งานพู่กัน ระบายสี งานแก้ว งานผ้า และการปลูกพืชไร้ดิน มีสมาชิกอยู่ในความดูแลประมาณ ๔,๐๐๐ คน ประกอบด้วย ทหาร ตำรวจ ราษฎร และอาสาสมัครที่เสียสละ และขยายความช่วยเหลือไปถึงครูที่ได้รับอันตรายจากเหตุการณ์ไม่สงบในจังหวัดภาคใต้ด้วย

เกือบสามทศวรรษหลังจากนั้น ได้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างรุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ชาติไทย เมื่อเช้าวันที่ ๒๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ คลื่นยักษ์สึนามิจากมหาสมุทรอินเดียได้ทำลายล้างบริเวณริมฝั่งทะเลอันดามันเสียหายยับเยินในพื้นที่ ๖ จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสตูล ตรัง กระบี่ ภูเก็ต พังงา และระนอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศ์ พระราชทานความช่วยเหลือทันที โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดส่งยารักษาโรค น้ำดื่ม อาหารและผ้าห่มไปพระราชทานราษฎรในพื้นที่ประสบภัย

มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ร่วมกับสภากาชาดไทย มูลนิธิชัยพัฒนา พร้อมด้วยมูลนิธิและหน่วยงานอื่นอีกจำนวนมากที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ช่วยกันบรรจุและจัดส่งถุงยังชีพไปแจกจ่ายแก่ผู้เคราะห์ร้ายในภาคใต้ หน่วยกู้ภัยได้รับคำสั่งให้ไปปฏิบัติการโดยทันที และต่อจากนั้นให้ก่อสร้างที่พักชั่วคราว ผู้เสียชีวิตทั้งชาวไทยและต่างประเทศจำนวนรวมกันถึง ๕,๙๑๐ คน และอีก ๕,๕๙๗ คน ได้รับบาดเจ็บ ผู้รอดชีวิต ๕๘,๕๕๐ คน จาก ๑๒,๔๘๐ ครอบครัว ไร้ที่อยู่อาศัย

หลังจากปฏิบัติการกู้และบรรเทาภัยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศ์ ได้พระราชทานเรือประมงทำจากใยแก้ว จำนวน ๒,๖๒๗ ลำผ่านทางมูลนิธิชัยพัฒนาเพื่อทดแทนเรือที่ถูกคลื่นยักษ์สึนามิทำลายไป ทำให้ชาวประมงและครอบครัวสามารถยังชีพต่อไปได้ มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ช่วยสร้างโรงเรียนระดับประถมและมัธยม จำนวน ๕ โรงเรียน ในจังหวัดกระบี่ พังงา ระนอง ภูเก็ตและสงขลา และให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาตรีแก่เด็กในครอบครัวของผู้ประสบภัยจำนวน ๒,๐๐๐ คน จึงเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานความช่วยเหลือแก่ผู้เคราะห์ร้ายในทันที และทั้งในระยะกลางและระยะยาว โดยผ่านมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ สภากาชาดไทย มูลนิธิชัยพัฒนา ตลอดจนหน่วยงานอื่นๆ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อให้เขาเหล่านั้นสามารถช่วยเหลือตนเองได้หลังจากประสบภัยสักพักหนึ่ง ตามพระบรมราโชบายและพระราชปณิธาน

พระมหากรุณาธิคุณที่ทรงห่วงใยและช่วยเหลือราษฎรผู้ตกทุกข์ได้ยากมิได้จำกัดเฉพาะประชาชนชาวไทย หากแต่ได้พระราชทานเผื่อแผ่ไปยังประชาชนในต่างประเทศในยามที่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติและต้องการความ

ช่วยเหลือจากนอกประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถตลอดจนพระบรมวงศ์ พระราชทานความช่วยเหลือแก่ผู้เคราะห์ร้ายในประเทศที่ประสบภัยพิบัติโดยทันทีและทันเวลา ผ่านสภากาชาดไทยและมูลนิธิต่างๆ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในรายที่ประสบภัยพิบัติไม่รุนแรงนัก จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดส่งข้าวสารอาหารและเครื่องยังชีพไปพระราชทาน ในกรณีที่เป็นภัยพิบัติรุนแรง เช่น พายุไซโคลน ชื่อนาร์กิส ที่โหมกระหน่ำสหภาพเมียนม่าร์ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระบรมวงศ์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ดำเนินการช่วยเหลือโดยทันที และพระราชทานอย่างต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่สามของเดือนพฤษภาคม โดยพระราชทานตามความต้องการของชุมชนผู้เคราะห์ร้าย

พายุนาร์กิสทำลายล้างหมู่บ้านและชุมชนกว่า ๑๐๐ แห่ง ทำลายชีวิตราษฎรกว่า ๑๓๓,๐๐๐ คน มีผู้สูญหายจำนวน ๕๕,๙๑๗ คน และบาดเจ็บจำนวน ๒,๐๐๐ คน ผู้รอดชีวิต ๒.๕ ล้านคนต้องการความช่วยเหลือในเรื่องที่พักอาศัย ผ้าห่ม อาหาร น้ำดื่ม ยา การสุขาภิบาลและอนามัย และอื่นๆ ในทำนองนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ พระราชทานสิ่งของไปยังกรุงย่างกุ้ง สหภาพเมียนม่าร์ ได้แก่ ถุงยังชีพจำนวนรวมกันถึง ๗๙ ตัน กระโจมนอนใหญ่และเล็ก อาหาร น้ำดื่ม เสื้อผ้า ยา ตลอดจนเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เครื่องกรองน้ำ นมสำหรับเด็กและสิ่งของจำเป็นอื่นๆ บรรทุกเครื่องบินลำเลียง ซี-๑๓๐ หลายเที่ยวบินไปยังกรุงย่างกุ้ง เพื่อแจกจ่ายแก่ประชาชนในพื้นที่ที่ประสบภัย

ในตอนสุดท้าย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงส่งคณะอาสาสมัครประกอบด้วย แพทย์หลวง พยาบาล นักจิตวิทยา และเจ้าหน้าที่เทคนิกการแพทย์ รวม ๓๒ คน ไปยังกรุงย่างกุ้ง ระหว่างสัปดาห์ที่สองและสามของเดือนพฤษภาคม นับเป็นคณะแพทย์ชาวต่างชาติคณะแรกที่ได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในสหภาพเมียนม่าร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารพระราชทานพระอรรถาธิบายว่า คณะอาสาสมัครนี้มีภารกิจหลักต้องปฏิบัติ ๓ ประการคือ ประการแรกทำการรักษาพยาบาลผู้บาดเจ็บอย่างดีที่สุด ประการที่สอง ป้องกันการเกิดโรคระบาดภายหลังภัยพิบัติรุนแรงครั้งนี้ และประการสุดท้าย ช่วยบรรเทาเยียวยาความเครียดในจิตใจของผู้ประสบภัยนาร์กิส

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศ์ พระราชทานความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลแก่ชาวต่างประเทศผู้ตกทุกข์ได้ยากมิใช่เฉพาะผู้เคราะห์ร้ายจากภัยพิบัติ แต่ยังพระราชทานความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม ไม่ว่าจะเป็นสัญชาติใด นับถือศาสนาใด

นับถึงพุทธศักราช ๒๕๕๓ มูลนิธิฯ ได้ช่วยเหลือผู้ประสบภัยแล้ว ๒,๔๓๙,๗๓๗ คน คิดเป็นมูลค่าสิ่งของพระราชทานทั้งสิ้น ๑,๔๓๗,๖๓๘,๑๒๕.๐๗ บาท ให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ครอบครัวประสบสาธารณภัย และนักเรียนที่มีผลการเรียนดีเยี่ยมในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ฯ ทั่วประเทศ จำนวน ๑,๕๓๓ คน สำเร็จการศึกษาระดับต่างๆ แล้ว ๑,๑๐๗ คน อยู่ระหว่างการศึกษา ๔๒๖ คน นักเรียนที่ได้รับพระราชทานทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษาจบปริญญาตรี ๗๕๓ คน ปริญญาโท ๒๓ คน ปริญญาเอก ๒ คน □

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับแผนที่ที่ทรงจัดทำขึ้นเป็นพิเศษในการทรงงาน

บทที่ ๑๔
ภูวนาถรังสฤษฏ์มูลนิธิชัยพัฒนา

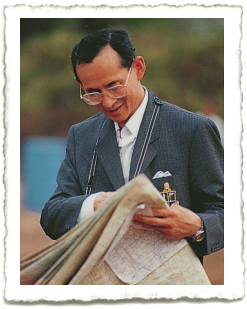

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง ***มูลนิธิชัยพัฒนา*** โดยทรงดำรงตำแหน่งนายกกิตติมศักดิ์ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นประธาน เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนประชาชน โดยดำเนินการในลักษณะงานพัฒนาต่างๆ ที่ทางราชการไม่สามารถดำเนินการได้ทันท่วงทีเนื่องจากมีงบประมาณจำกัด มีเงื่อนไข และมีกฎระเบียบต่างๆ มาก เป็นเหตุให้การแก้ปัญหาไม่สอดคล้องหรือทันกับสถานการณ์ที่จำเป็นเร่งด่วน การที่มูลนิธิชัยพัฒนาเข้ามาดำเนินการเช่นนี้ ส่งผลให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงรวดเร็วฉับพลัน โดยไม่ตกอยู่ภายใต้ข้อจำกัดใดๆ ทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่าการดำเนินงานของมูลนิธิชัยพัฒนาเป็นการช่วยให้กระบวนการพัฒนามีความสมบูรณ์ขึ้น

> ***"...ชัยชนะของประเทศนี้ โดยงานของมูลนิธิชัยพัฒนานั้นก็คือ ความสงบ... เป็นเมืองไทยที่มีความเจริญก้าวหน้า จนเป็นชัยชนะของการพัฒนาตามที่ได้ตั้งชื่อ "มูลนิธิชัยพัฒนา" ชัยของการพัฒนานี้มีจุดประสงค์ คือ ความสงบ ความเจริญ ความอยู่ดีกินดี"***[๑]

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันอาทิตย์ที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๗*

ตรามูลนิธิชัยพัฒนา

เมื่อเสด็จฯ ไปทรงงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทรงฉลองพระองค์มีตรามูลนิธิชัยพัฒนา

มูลนิธิชัยพัฒนา ได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นมูลนิธิและมีฐานะเป็นนิติบุคคล เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๑ มีสถานที่ทำการเริ่มแรกอยู่ที่อาคารชัยพัฒนาภายในสวนจิตรลดา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงออกแบบตราประจำมูลนิธิฯ โดยได้ทรงบรรจุสัญลักษณ์ที่มีความหมายลึกซึ้งไว้ในตราด้วยพระปรีชาชาญ แบบตราเป็นรูปโล่ที่ใช้ป้องกันอันตราย มีพระมหามงกุฎครอบอยู่เบื้องบน แบ่งเป็น ๔ ช่อง ด้านบนซ้ายเป็นภาพ ***พระแสงขรรค์ชัยศรี*** มีความหมายถึง พระราชอำนาจ พระบารมี และกำลังแผ่นดินที่จะฟันฝ่าให้เกิดการดำเนินการต่างๆ อันเป็นผลไปสู่ความมั่นคงแห่งพระราชอาณาจักร ด้านบนขวาเป็น ***ธงกระบี่ธุช*** เป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะและความสำเร็จในการต่อสู้เพื่อป้องกันอาณาประชาราษฎร์และ

ทรงเป็นประธานการประชุมคณะกรรมการมูลนิธิชัยพัฒนาฯ

พระราชอาณาจักรให้พ้นภยันตรายทั้งปวง ด้านล่างซ้ายเป็นรูป ***ดอกบัว*** หมายถึง ศักดิ์ศรี ความสงบร่มเย็น ความเจริญงอกงามและความบริบูรณ์แห่งพืชพันธุ์ธัญญาหารและทรัพยากรทั้งปวงอันจะนำไปสู่ความอยู่ดีกินดี และความสงบสุขของปวงชนโดยทั่วหน้ากัน ภาพ***พระมหาสังข์*** ด้านล่างขวา หมายถึง น้ำที่จะสร้างความชุ่มชื้นชโลมแผ่นดินให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ และความร่มเย็นเป็นสุข

ผลงานประการหนึ่งของมูลนิธิฯ ในระยะแรกๆ คือ การซื้อที่ดินจำนวน ๑๖ ไร่ใกล้ ***วัดมงคลชัยพัฒนา*** ตำบลห้วยบง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี เพื่อใช้เป็นศูนย์การพัฒนาด้านเกษตรกรรม เรียกชื่อว่า ***โครงการพัฒนาพื้นที่วัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*** ที่ศูนย์ดังกล่าว เกษตรกรกับเจ้าหน้าที่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์เกี่ยวกับการชลประทานในพื้นที่ได้ มีการขุดสระเก็บน้ำไว้จำนวนหนึ่งให้พอใช้ตลอดปี

และเลี้ยงปลาไว้ในสระด้วย วัดดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อโครงการนี้มาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้วัดเป็น ***ศูนย์กลางของคนไทยทั้งเรื่องศาสนา การดำรงชีวิต และการพัฒนาด้านอาชีพ*** ซึ่งวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี ได้เคยดำเนินการตามพระราชดำรินี้มาก่อนแล้วเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๕ ที่ศูนย์การพัฒนาด้านเกษตรกรรมวัดมงคลชัยพัฒนานี้ พระสงฆ์เป็นแรงสำคัญที่ก่อให้เกิดศรัทธาปสาทะ ช่วยโน้มน้าวให้ชาวบ้านยอมรับและปฏิบัติตามการพัฒนาแนวใหม่ ความสำเร็จของโครงการนี้ อาจวัดผลได้โดยพิจารณาจากรายได้ของเกษตรกรที่เพิ่มขึ้นสองหรือสามเท่า หลังจากที่เกษตรกรได้นำพืชพันธุ์ใหม่ๆ มาทดลองปลูก โดยมีน้ำใช้ในการเกษตรตลอดปี

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ***กังหันน้ำชัยพัฒนา*** ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประดิษฐ์คิดค้นขึ้น เป็นเครื่องจักรกลที่มูลนิธิฯนำไปใช้ได้ผลในการแก้ปัญหาน้ำที่เคยเน่าเสียให้กลับดี สามารถเลี้ยงปลาได้ โครงการนี้ยังศึกษาค้นคว้าและพัฒนาคืบหน้าต่อไป เพื่อให้กังหันน้ำชัยพัฒนามีประสิทธิภาพมากที่สุดในการเติมออกซิเจนและทำน้ำให้สะอาด กังหันน้ำชัยพัฒนาที่นำไปทดลองใช้มีให้เห็นอยู่ทั่วไปในกรุงเทพมหานคร เช่น คูน้ำภายในทำเนียบรัฐบาล ในสวนสัตว์ดุสิต โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า วัดบวรนิเวศวิหาร วัดเบญจมบพิตร สวนจิตรลดา วัดเทพศิรินทราวาส และวัดจักรวรรดิราชาวาส เป็นต้น นอกจากนั้น ยังนำไปใช้ที่โครงการบำบัดน้ำเสียคลองแม่ข่า จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งที่โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี

กังหันน้ำชัยพัฒนา

มูลนิธิชัยพัฒนามักจะอนุมัติเงินยืมโดยไม่คิดดอกเบี้ยให้แก่โครงการต่างๆ ที่เห็นว่ามีส่วนช่วยในการ

บัตร 3127 สป/200-ข

สิทธิบัตรการประดิษฐ์

อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522
อธิ[illegible]ทรัพย์สินทางปัญญาขอพระราชทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสิทธิบัตรฉบับนี้แด่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สำหรับการประดิษฐ์ตามรายละเอียดการประดิษฐ์ ข้อถือสิทธิ และ
[illegible] ดังที่ปรากฏในสิทธิบัตรนี้

เลขที่ขอ 016185
วันขอรับสิทธิบัตร 2 มิถุนายน 2535
ผู้ประดิษฐ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ชื่อที่แสดงถึงการประดิษฐ์ เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำ

พระอ[illegible]บัตรนี้มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรทุกประการ

ทูลเกล้า[illegible] วันที่ 2 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536
หมดอา[illegible] 1 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2555

(ลงชื่อ)
(นายพิชาชวน อินทรศัพท์)
อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา
ผู้ออกสิทธิบัตร

พนักงานเจ้าหน้าที่

หมายเหตุ [illegible]ตรต้องชำระค่าธรรมเนียมรายปีเริ่มแต่ปีที่ 5 ของอายุสิทธิบัตร
[illegible]บัตรจะสิ้นอายุ
[illegible]ไม่ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร และการโอนสิทธิบัตร ต้องทำเป็นหนังสือ
[illegible]ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

กรมทรัพย์สินทางปัญญา ทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรการประดิษฐ์กังหันน้ำชัยพัฒนา
แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๖

แหลมผักเบี้ย
จังหวัดเพชรบุรี

พัฒนาวิชาชีพและส่งเสริมการศึกษาในชนบท เช่น ***โครงการฟาร์มโคนมอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*** ที่จังหวัดสกลนคร ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๓ เพื่อจัดการฝึกอบรมเกษตรกรจำนวน ๑๘ คนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งต่างก็ประสบความสำเร็จ กล่าวคือ เกษตรกรแต่ละคนมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็น ๑,๐๖๘ บาทต่อเดือนเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๗ และบางคนมีรายได้สูงสุดถึงเดือนละ ๖,๑๙๓ บาท ซึ่งเป็นรายได้ที่คนในชนบทส่วนใหญ่ถือว่าดีเกินคาด ดังนั้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๗ เกษตรกรก็สามารถนำเงินที่ขอยืมไปมาคืนมูลนิธิฯ

เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา[๑] ให้ความเห็นว่า ***รัฐบาลจะต้องลงทุนเพื่อให้ได้ผืนป่ากลับคืนมา***[๒] ซึ่งมิใช่รัฐบาล

---

[๑] *ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล*

[๒] *สัมภาษณ์ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล, มีนาคม ๒๕๓๗.*

เท่านั้นที่จะช่วยให้งานนี้สำเร็จได้ ที่จังหวัดกาญจนบุรี มูลนิธิชัยพัฒนาได้เข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการปลูกป่าทดแทน ในขณะเดียวกัน ก็มีส่วนช่วยให้ราษฎรที่นั่นมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยร่วมมือกับภาคเอกชนดำเนินการในส่วนที่รัฐบาลไม่สามารถหางบประมาณได้เพียงพอ

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๔ โครงการพัฒนาระดับชาวบ้านโครงการหนึ่งในอำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี มีพระภิกษุเป็นผู้นำการพัฒนาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน โครงการนี้ดึงดูดให้มูลนิธิฯสนใจเนื่องจากปัญหาที่ชาวบ้านได้บุกรุกพื้นที่ป่าในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนติดกับประเทศพม่า และที่รัฐบาลพยายามยึดพื้นที่ป่าคืน ซึ่งหมายถึงทิ้งให้ผู้คนเป็นจำนวนมากต้องไร้ที่อยู่อาศัย และจะต้องบุกรุกพื้นที่ป่าเขตอื่นๆ ไกลหูไกลตารัฐบาลออกไปอีก ***โครงการห้วยองคตอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*** ในพื้นที่บริเวณใกล้ๆ กับวัดถ้ำวังหินจึงเกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ

อ่างเก็บน้ำ
โครงการห้วยองคตฯ
จังหวัดกาญจนบุรี

ราษฎรกลุ่มเป้าหมายที่จะพัฒนามีจำนวน ๒๐๐ ครัวเรือน คนกลุ่มนี้จะได้รับจัดสรรแบ่งปันที่ดินขนาดเพียงพอที่จะทำกินได้คนละแปลง และได้รับพันธุ์สัตว์ เช่น ไก่ หมู กุ้ง ปลา รวมทั้งพันธุ์พืชที่ให้อาหารประเภทโปรตีน เช่น พืชตระกูลถั่ว ตลอดจนพันธุ์ไม้ผลต่างๆ เกิดเป็นชุมชนเล็กๆ ขึ้น มีทั้งวัดและโรงเรียนระดับประถมและมัธยม ประชาชนมีปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและสามารถฟื้นสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นได้อีกครั้งหนึ่ง บรรดาลูกหลานของเกษตรกรที่ยากจนได้เข้าเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และยังได้รับการฝึกวิชาชีพด้วย โรงเรียนสอนความรู้ทุกอย่างที่ได้มาจากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโครงการอื่นๆ เป็นต้นว่า การเพาะปลูก

การเลี้ยงสัตว์ และการตั้งโรงงานเล็กๆในหมู่บ้าน โครงการนี้ช่วยให้คนในชุมชนมีงานทำเป็นหลักแหล่งถาวรและมีชีวิตที่มั่นคง

เมื่อไม่นานมานี้ มีโครงการใหม่เกิดขึ้นตามพระราชดำริอีกโครงการหนึ่ง ซึ่งมูลนิธิฯได้ช่วยให้เงินอุดหนุนบางส่วน โครงการที่กล่าวถึงนี้ คือการนำงานจากโรงงานมาผลิตในชนบท โดยไม่ต้องหาสถานที่ตั้งโรงงานหรือสร้างสาขาใหม่เพิ่มขึ้น โครงการได้เชิญผู้ผลิตเสื้อผ้ารายหนึ่งเข้าร่วมงาน และให้จัดหาจักรเย็บผ้าให้แม่บ้านในโครงการ เพื่อเย็บเสื้อผ้าที่โรงงานตัดไว้เป็นชิ้นส่วนส่งมาให้แม่บ้านเย็บเข้าเป็นตัวที่บ้าน วิธีการนี้ทำให้ชาวบ้านผลิตงานได้โดยอิสระตามกำลังของตนในสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคย และยังเป็นการรักษาขนบประเพณีของชุมชนให้ดำรงอยู่ตลอดไป

แม่บ้านในโครงการหลายคนกล่าวว่า

“ถ้าอยากได้เงินมากๆ ก็เย็บวันละสิบหรือยี่สิบตัว ถ้าขี้เกียจก็เย็บแค่ห้าหรือหกตัว”

ในตอนเย็น จะมีรถบรรทุกเข้ามาเก็บรวบรวมเสื้อผ้าที่แม่บ้านเย็บเสร็จแล้ว ผ้าที่นำมาเย็บนั้นตัดเป็นชิ้นส่วนมาแล้วจากกรุงเทพฯ และบริษัทนำมาส่งให้ โดยบริษัทและมูลนิธิฯเป็นผู้ออกแบบเสื้อผ้า ฝึกอบรมและสอนวิธีเย็บ เพื่อให้ชาวบ้านสามารถทำงานที่บ้านได้โดยไม่ต้องสร้างโรงงานใหญ่ มีแต่เพียงโรงเรือนทำงานและโรงเก็บของ ชาวบ้านจะรวบรวมชุดที่เย็บเสร็จแล้วบรรจุใส่ถุงไว้เรียบร้อย จากนั้นก็จะส่งไปยังโรงงานที่อยู่ใกล้ๆ หรือส่งไปยังสถานที่ที่บริษัทกำหนดเพื่อดำเนินการขั้นต่อไป เมื่อชาวบ้านมีทางทำมาหากินและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เป็นอย่างดีที่บ้านของตนเองแล้ว จึงมีไม่กี่คนที่อยากไปทำงานในกรุงเทพฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบแน่ชัดว่าราษฎรในบางท้องถิ่นไม่อาจอยู่รอดได้ด้วยการทำเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียวหรือประเภทเดียว จึงทรงส่งเสริมให้เพิ่มพูนรายได้ด้วย ***การทำเกษตรผสมผสาน*** เช่น การปลูกไม้ผลและเลี้ยงไก่ ก้าวสำคัญต่อไปอีกก้าวหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ในกระบวนการพัฒนาอันยั่งยืน คือ การเชื่อมโยงกับธุรกิจของภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทใหญ่ๆ ที่ประกอบกิจการอุตสาหกรรมด้านการเกษตร เช่น บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ วิธีดำเนินการเป็นต้นว่าเมื่อถึงเวลาที่ผลไม้สุกได้ที่ หรือเมื่อไก่ที่เลี้ยงโตเต็มที่แล้ว บริษัทจะรับซื้อผลผลิตในราคาประกัน และนำไปจำหน่ายที่ร้านค้าปลีกของบริษัท เช่น ร้านเซเว่นอีเลฟเวนในกรุงเทพฯ และจังหวัดอื่นๆ วิธีการเช่นนี้ช่วยลดปัญหาแรงงานย้ายถิ่นด้วย

งานของมูลนิธิชัยพัฒนา ดังที่เห็นกันแล้วนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างคนในโครงการกับบุคคลภายนอกเป็นอย่างมาก ความร่วมมือนี้รวมไปถึงการจัดหาทุน ซึ่งต้องอยู่ในกรอบที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานหลักการไว้ นั่นคือ มูลนิธิฯจะรับเงินจากการบริจาคเท่านั้น จะไม่ดำเนินการใดๆเพื่อหาเงินโดยตรง เพราะอาจมีคนเข้าใจผิดว่าเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นเพื่อหาเงิน มูลนิธิฯอยู่ได้ด้วยน้ำใจดีของคนไทยด้วยกัน ในปัจจุบัน อนุญาตให้มีผู้จัดหาทุนให้มูลนิธิฯได้ เจตนารมณ์ที่แท้จริง คือความมุ่งมั่นที่จะรวมน้ำใจของคนไทยให้เป็นหนึ่งเดียว เงินบริจาคหลั่งไหลเข้ามาไม่ขาดสาย เพราะประชาชนมีศรัทธา เชื่อมั่นว่าองค์กรที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงก่อตั้งขึ้นนั้น มุ่งประโยชน์เพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

ทอดพระเนตรโครงการพัฒนาที่เขาชะงุ้ม จังหวัดราชบุรี

คนที่ทราบเกี่ยวกับงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้มีเพียงเฉพาะชาวไทยเท่านั้น มูลนิธิฯ ได้รับเงินบริจาคจากชาวต่างประเทศเป็นประจำอีกด้วย มีเรื่องเด่นๆ น่าสนใจหลายเรื่อง เรื่องหนึ่งที่ **ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล** เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนามักจะเล่าสู่กันฟัง คือ เรื่องที่เคยได้รับเช็คเงินจำนวนหนึ่งพันดอลล่าร์ จากรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย น่าสงสัยว่าท่านรองอธิการบดีทราบเกี่ยวกับงานของมูลนิธิฯ ได้อย่างไรในเมื่ออยู่ไกลถึงสหรัฐฯ นอกจากนั้น ยังมีเรื่องสตรีชาวอเมริกันที่อยู่ในกรุงเทพฯ บริจาคเงินให้มูลนิธิฯ เดือนละห้าพันบาททุกเดือนไม่เคยขาด และเมื่อไม่อยู่ในประเทศ ก็ยังเขียนเช็คชดเชยให้สองฉบับเมื่อกลับมา คนทำงานในมูลนิธิฯ อดทึ่งมิได้ในความมีน้ำใจอย่างมากเช่นนั้น ดร. สุเมธฯ เล่าในการให้สัมภาษณ์ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๗ ว่า

“เมื่อปีที่แล้ว ผมได้รับเช็คเงินจำนวนหนึ่งล้านบาทจากชายชราผู้หนึ่งในจังหวัดเพชรบุรี”

ด้วยความอยากรู้ ดร.สุเมธ จึงเดินทางไปเพชรบุรีเพื่อสืบดูว่าผู้ใดบริจาคเงินจำนวนมากเช่นนี้ หลังจากได้สืบเสาะในตัวเมืองไม่นาน ก็ทราบว่าผู้บริจาครายนี้อยู่ที่วัดไม่ไกลจากตัวเมือง เมื่อไปถึงก็เห็นเพียงชายชราผู้หนึ่งสวมเสื้อผ้าเก่าๆ กำลังกวาดลานวัด ดร.สุเมธฯ เดินเข้าไปใกล้ชายผู้นั้น ถามอย่างไม่ค่อยแน่ใจนักว่า

“ลุงเป็นคนส่งเงินไปบริจาคให้มูลนิธิฯ ของพระองค์ท่านหรือครับ”

“ใช่ ได้รับแล้วหรือ”

ชายชราตอบห้วนๆ มือก็ยังกวาดลานวัดต่อไป

เห็นได้ชัดว่าเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้นมิได้เป็นดังที่เลขาธิการมูลนิธิฯ คาดคิดไว้ ดร.สุเมธ จึงได้แต่เอ่ยปากตอบรับสั้นๆ ว่า

“ครับ”

“แล้วส่งไปถวายหรือยังล่ะ?”

“ครับ”

“เอาละ คราวหน้าถ้ามีเงินอีกก็จะส่งไปให้ไปละ”

แล้วชายชราก็หันไปกวาดลานวัดตามเดิม □

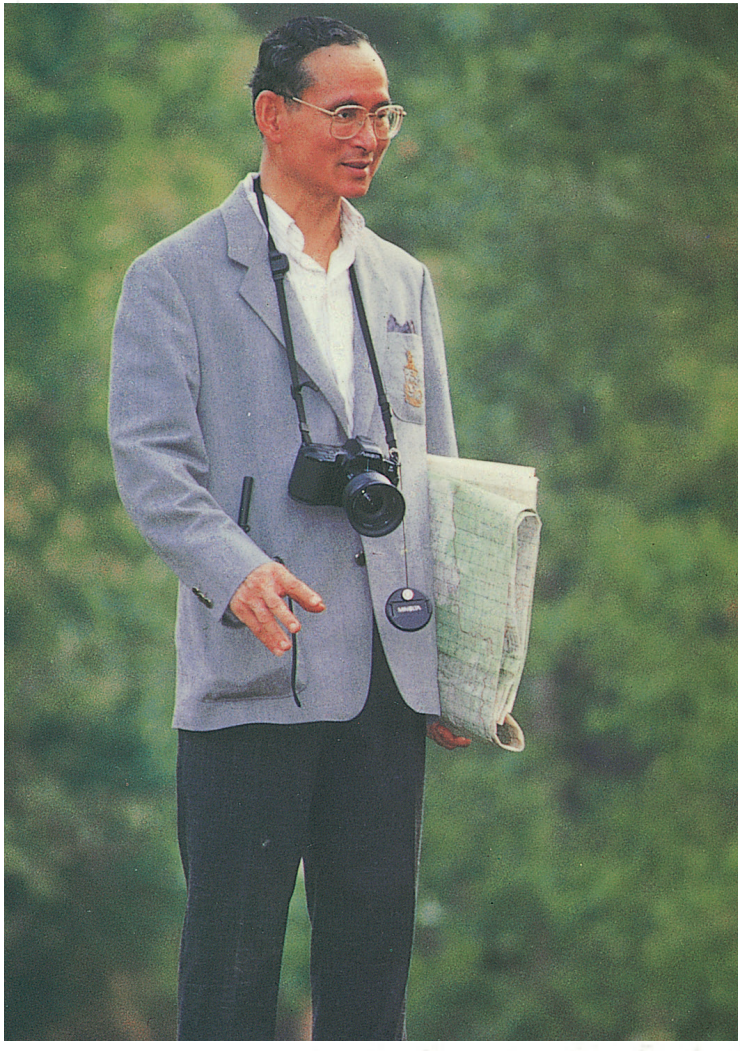

บทที่ ๑๕
ทรงอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเอาพระราชหฤทัยใส่ในสิ่งแวดล้อมอย่างยิ่ง พระองค์ทรงเชื่อว่า

"...ปัญหาสิ่งแวดล้อมจะทำให้โลกเปลี่ยนแปลง ปัญหาจะเป็นสิ่งที่ทุกคนจะประสบ แต่ไม่ใช่สิ่งที่ทุกคนจะรู้ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของเราในฐานะพลเมืองของโลก ที่จะต้องมีความรู้และความเข้าใจที่ชัดเจน เพื่อที่จะหาทางแก้ปัญหา..."[๑]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระวิริยอุตสาหะอย่างยิ่งที่จะทำให้สภาพแวดล้อมของประเทศไทยดีขึ้น พระองค์ทรงแสดงความกังวลเกี่ยวกับความสมดุลในบรรยากาศระหว่างออกซิเจน ไนโตรเจน และคาร์บอนไดออกไซด์ ได้พระราชทานคำแนะนำให้นักสำรวจป่าศึกษาพันธุ์พืชที่คายออกซิเจนออกมาในระดับสูงก่อนเป็นอันดับแรก แล้วจึงวางแผนที่จะใช้พันธุ์พืชเหล่านี้ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั่วประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นว่า เกษตรกรควรเรียนรู้ด้วยตนเองว่า จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและดินอย่างไร

---

[๑] *สำนักงานคณะกรรมการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ,* ***พระราชกรณียกิจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เรื่อง Cassia fistula Science.***

"...การปลูกป่านี้สำคัญอยู่ที่ปล่อยให้เขาขึ้นได้ คืออย่าไปตอแยต้นไม้ อย่าไปรังแกต้นไม้..."

การปลูกป่า

ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๓ ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าในประเทศไทยรุนแรงขึ้น มีอัตราเฉลี่ยประมาณ ๑.๕ ล้านไร่ต่อปี (๑ ไร่ = ๑,๖๐๐ ตารางเมตร) ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออก และในที่ราบภาคกลางตอนบน การตัดไม้ทำลายป่าส่วนหนึ่งเกิดจากการทำไร่เลื่อนลอย คือ การตัดและเผาต้นไม้เพื่อให้มีที่เพาะปลูกพืช เมื่อฝนเริ่มตก หน้าดินที่อุดมด้วยธาตุอาหารจะถูกน้ำชะและมักไหลลงไปยังแม่น้ำลำธาร ทำให้เกิดการตกตะกอน และสูญเสียหน้าดินอันโอชะที่เป็นประโยชน์แก่การเกษตร จึงจำเป็นต้องมี ***การอนุรักษ์ดิน***

และน้ำ เพื่อควบคุมไม่ให้เกิดความเสียหายขึ้น เพราะการตัดไม้ทำลายป่าก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจทั้งในส่วนของประชาชนและประเทศชาติโดยรวม สิ่งนี้เสมือนโรคร้ายที่เปลี่ยนแปลงสมดุลทางธรรมชาติ เมื่อหน้าดินที่มีธาตุอาหารไหลลงสู่แม่น้ำลำคลอง เป็นเหตุให้เกษตรกรต้องใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อชดเชยการสูญเสียตามธรรมชาติ ผืนดินจึงเกิดมลภาวะและเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

ผู้เชี่ยวชาญด้านป่าไม้กล่าวว่า สัดส่วนของป่าต่อพื้นดินประเภทอื่นควรเป็น ๕๐ : ๕๐ เพื่อให้เกิดความสมดุล ในประเทศไทย สัดส่วนดังกล่าวได้ลดลงสู่ระดับต่ำจนน่ากลัวอันตราย รัฐบาลที่ผ่านมาหลายรัฐบาล ได้ระบุเจตจำนงที่จะอนุรักษ์ป่าไม้ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรมเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม บริเวณที่เป็นป่าในปัจจุบันมีพื้นที่น้อยกว่าร้อยละสามสิบของพื้นที่ประเทศ เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ป่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวพระราชดำริในการปลูกป่า โดยเริ่มปลูกป่าในบริเวณสวนจิตรลดาเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๕ ต่อมา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๓ ทรงอธิบายเพิ่มเติมว่า ป่าไม้ที่พระองค์มีพระราชประสงค์ให้รัฐบาลดำเนินแผนการปลูกนั้นมีลักษณะเช่นใด

“...แต่ป่าไม้ที่จะปลูกนั้น สมควรที่จะปลูกแบบป่าสำหรับใช้ไม้หนึ่ง ป่าสำหรับใช้ผลหนึ่ง ป่าสำหรับใช้เป็นฟืนอย่างหนึ่ง อันนี้แยกออกไปเป็นกว้างๆ ใหญ่ๆ การที่จะปลูกต้นไม้สำหรับได้ประโยชน์ดังนี้ ในคำวิเคราะห์ของกรมป่าไม้ รู้สึกว่าจะไม่ใช่ป่าไม้

"...การปลูกป่าทดแทนนั้น ควรถือเป็นงานเร่งด่วน... จะต้องรีบปลูกต้นไม้คลุมแนวร่องน้ำเสียก่อน เพื่อให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายออกไป..."

เป็นสวนหรือจะเป็นสวนมากกว่าเป็นป่าไม้ แต่ว่าในความหมายของการช่วยเพื่อต้นน้ำลำธารนั้น ป่าไม้เช่นนี้จะเป็นสวนผลไม้ก็ตาม หรือเป็นสวนไม้ฟืนก็ตาม นั่นแหละเป็นป่าไม้ที่ถูกต้อง เพราะทำหน้าที่เป็นป่าคือเป็นต้นไม้ และทำหน้าที่เป็นทรัพยากรในด้านสำหรับเป็นผลที่มาเป็นประโยชน์แก่ประชาชนได้..." [๑]

พระราชดำรัสที่ได้พระราชทานนี้ทำให้บุคลากรด้านการปลูกป่าตื่นตัวรับทราบแนวพระราชดำริที่ในปัจจุบันเรียกว่า ***ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง*** ซึ่งประโยชน์อย่างที่สี่คือ การทำให้ประชาชนได้ใช้ชีวิตประจำวันในสภาพแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยมิต้องทำลายทรัพยากรที่ตนจำเป็นต้องใช้

---

[๑] *สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.),* ***พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับงานพัฒนา*** *กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984) จำกัด, ๒๕๓๐, หน้า ๑๐๓.*

เสด็จฯพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทอดพระเนตรภูมิประเทศของบ้านหนองปลาดุก จังหวัดสกลนคร

สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ พระราชวินิจฉัยเกี่ยวกับการปลูกป่าของพระองค์มีความยืดหยุ่น มีพระราชดำริว่าวิธีการปลูกป่านั้น มีทั้งที่ถูกและผิด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานข้อแนะนำมิให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทำการปลูกป่าในบริเวณที่เกษตรกรได้เพาะปลูกไปแล้ว โดยทรงอธิบายว่า

"...ถ้ารัฐบาลพัฒนาป่าในบริเวณดังกล่าว คงเท่ากับเป็นการสร้างปัญหา เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้เกษตรกรผู้ได้รับผลกระทบย้ายไปทำลายป่าอื่นๆในบริเวณนั้น..."[๑]

[๑] *เรื่องเดียวกัน.*

*มีพระราชดำริเกี่ยวกับ **ป่าเปียก** ว่า เป็นทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้โดยการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสร้างแนวป้องกันไฟ*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า ***การป่าไม้กับการอนุรักษ์ดินและทรัพยากรน้ำ*** เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันเสมอ ความสำเร็จที่โดดเด่นมากที่สุดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิบัติ เกิดจากพระราชประสงค์ที่จะทรงแก้ปัญหาโดยรวมมากกว่าจะคำนึงถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของปัญหาสิ่งแวดล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่อทฤษฎีนี้ว่า ***ทฤษฎีป่าเปียก*** ทรงสังเกตว่าในฤดูแล้งเกิดไฟป่ามาก ซึ่งมีผลรุนแรงทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรมลง ดังนั้น เพื่อต่อสู้กับสภาพดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานคำแนะนำให้หาวิธีให้น้ำจากป่าไหลผ่านลึกลงไปใต้ดิน เพื่อรักษาหน้าดินให้มีความชื้น รากของต้นไม้และพืชจะได้รับอาหารจากน้ำด้วยวิธีนี้ ไม่เพียงป่าจะชุ่มชื้นขึ้นในฤดูแล้ง ทำให้ต้นไม้ใบหญ้ายังคงเขียวชอุ่มอยู่ได้ แต่ความชุ่มชื้นยังทำหน้าที่เป็นเขตกันชนคุ้มครองป่าอีกด้วย เพื่อให้แน่ใจว่าปัญหาจะได้รับการดูแลในระยะยาว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงเน้นความสำคัญของการทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดปัญหาน้ำเหือด

เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทอดพระเนตรงานปลูกสร้างสวนป่าของกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แห้งจากบริเวณต้นน้ำลำธาร เนื่องจากบริเวณดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อชีวิตของเกษตรกรและผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองทางตอนล่างลงไป

ป่าชายฝั่งทะเล หรือ ***ป่าชายเลน*** เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าอีกอย่างหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงศึกษา เพื่อจะทรงหาสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์จากป่าดังกล่าวกับการจัดการป่าไม้แบบยั่งยืน ***อ่าวคุ้งกระเบน*** ที่อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ชายฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของอ่าวไทย คือสถานที่ที่โปรดให้ก่อตั้ง***ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*** แห่งหนึ่ง เมื่อปลายพุทธศักราช ๒๕๒๔ ศูนย์ศึกษาฯ นี้ก่อตั้งขึ้นเนื่องจากการที่ชาวประมงชายฝั่งจับปลามากเกินไป จนจำนวนปลาในทะเลลดลงทุกที เพื่อชดเชยสิ่งที่สูญเสียไปในท้องทะเล ครอบครัวประมงและคนภายนอกจึงหันมาทำนากุ้งในบริเวณป่าชายเลนซึ่งเป็นเขตสงวน การทำเช่นนี้ทำให้น้ำเค็มไหลเข้าไปยังไร่นาในบริเวณใกล้เคียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำริให้ศูนย์ศึกษานี้หาแนวทาง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

แบบผสมผสานในการพัฒนาทรัพยากรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นมา ได้มีการนำพื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรมรอบอ่าวคุ้งกระเบน ๗๒๘ ไร่ มาทำ***ฟาร์มเลี้ยงกุ้งกุลาดำ*** มีสมาชิกแรกเริ่ม ๑๑๓ ครอบครัว และฟื้นฟูป่าชายเลนเสื่อมโทรม ๓๑๒ ไร่

เมื่อถึงพุทธศักราช ๒๕๓๖ พื้นที่ ๑,๐๖๒.๕ ไร่ ก็เต็มไปด้วยนากุ้ง ซึ่งเกือบครึ่งหนึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯดำเนินการส่วนที่เหลือ ศูนย์ฯยังคงอนุรักษ์ป่าชายเลนเดิมจำนวน ๖๑๐ ไร่ซึ่งอยู่ระหว่างบ่อเลี้ยงกุ้งและหาดเลนไว้พร้อมกับปลูกเพิ่มอีก ๖๙๐ ไร่ ทำให้ศูนย์ฯมีพื้นที่ป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดของจังหวัดจันทบุรี ถึง ๑,๓๐๐ ไร่ กรมป่าไม้ได้จัดตั้งสวนเพาะชำที่ป่าชายเลนดังกล่าว เพื่อขยายพันธุ์พืชชายเลนและพืชในตระกูลใกล้เคียงในเชิงการค้า ในปัจจุบัน การสึกกร่อนของหน้าดินบริเวณอ่าวคุ้งกระเบนลดน้อยลงมาก จึงเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่ของพืชและสัตว์น้ำหลายชนิด พืชชายเลนยังทำหน้าที่บำบัดน้ำตามธรรมชาติด้วย รากที่พันไปพันมาซับซ้อนได้กักตะกอนที่แขวนลอยในน้ำและดูดซึมสารอาหารละลายที่มาจากบ่อเลี้ยงกุ้งด้วย

ในบริเวณอ่าวคุ้งกระเบน ศูนย์ฯ จัดพื้นที่จำนวน ๖๑๗ ไร่ เป็นพื้นที่อนุรักษ์และจัดการให้หญ้าทะเลอุดมสมบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งอาหารของสัตว์ทะเลโดยเฉพาะพะยูนซึ่งกินหญ้าทะเลเป็นอาหาร รวมทั้งเป็นแหล่งวางไข่และอนุบาลสัตว์ทะเลด้วย

อธรรมสู้กับอธรรม

ผู้ที่ได้เคยร่วมปฏิบัติงานสนองพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มักประหลาดใจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้วิธีทรงงานที่ง่ายที่สุดเท่าที่จะทำได้ในการแก้ปัญหาที่อาจสลับซับซ้อนมากที่สุด พระราชดำริแรกเริ่มในการบำบัดน้ำเสียที่เกิดขึ้นระหว่างพุทธศักราช ๒๕๒๗ ถึงพุทธศักราช ๒๕๓๐ เกี่ยวกับการใช้ ***น้ำดีไล่น้ำเสีย*** ซึ่งหมายถึงการปล่อยน้ำเสียออกจากแม่น้ำลำคลอง เพื่อบำบัดน้ำให้บริสุทธิ์ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๑ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มใช้ระบบกลไกธรรมชาติแบบผสมผสาน ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย หรือเรียกว่า ***กังหันน้ำชัยพัฒนา*** ที่มูลนิธิชัยพัฒนาใช้อยู่เป็นแบบที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก แต่ใช้เทคโนโลยีในการเติมออกซิเจนลงในน้ำ ในทางกลับกัน โครงการบำบัดน้ำเสียของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแบบอย่างของความเรียบง่าย เนื่องจากทรงตระหนักว่าการสร้างโรงบำบัดน้ำเสียต้องใช้งบประมาณสูงมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำริว่า ต้องจัดการ

ผักตบชวา

เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปทอดพระเนตรงานปรับปรุงบึงมักกะสัน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ใช้ผักตบชวาเป็นเครื่องกรองน้ำธรรมชาติบรรเทาสภาพน้ำเสียในคลองสามเสน วันที่ ๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

อย่างใดอย่างหนึ่งโดยทันทีและได้พระราชทานพระราชดำริแก่กรมชลประทาน ให้ใช้ ***บึงมักกะสัน*** เป็น ***ปอด*** ของกรุงเทพฯ โดยการ ***ปลูกผักตบชวา*** เพื่อใช้กรองน้ำเสียที่เข้ามาสู่บึงและน้ำที่ไหลออกจากบึงมักกะสันไปยังคลองสามเสนและคลองแสนแสบก็จะสะอาดขึ้น พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทำให้คนจำนวนมากประหลาดใจเมื่อได้รับรู้เป็นครั้งแรก

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๗ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายถึงพระราชดำริเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วยพระอารมณ์ขัน

เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปทอดพระเนตรโครงการบึงมักกะสัน

"พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เคยมีพระราชดำรัสกับผมว่า ***"เราจะเล่นเกมส์กัน"***

"เกมส์อะไร พระพุทธเจ้าข้า"

ดร. สุเมธกราบบังคมทูลถาม

"อธรรมสู้กับอธรรม"

"มีเกมส์อย่างนี้ด้วยหรือ พระพุทธเจ้าข้า"

ขณะนั้น ดร. สุเมธนึกไปถึงภาพยนตร์จีน

"ไม่ใช่"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบ

"เราไม่ต้องการน้ำเสีย มันเป็นอธรรม เป็นตัวโกง ผักตบชวาก็เหมือนกัน ให้มันสู้กันเอง"

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังพระราชทานพระราชดำริที่จะใช้ผักตบชวาทำ ***ปุ๋ยหมัก*** ซึ่ง

พระราชทานแนวพระราชดำริแก่หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สามารถทำได้ภายในสิบหกถึงสิบเจ็ดสัปดาห์ ปุ๋ยนี้ใช้กับไม้ต้นและไม้ดอกแต่ไม่ใช้กับพืชที่ใช้บริโภค ต้องใช้ผักตบชวาประมาณสามสิบตันในการทำปุ๋ยหมัก ๕.๕ ตัน ผักตบชวาที่ปลูกจะงอกงามเป็นห้าเท่าในสี่สิบวัน ซึ่งก็เป็นระยะที่เก็บเกี่ยวได้ ผักตบชวายังเป็นเชื้อเพลิงได้ดีอีกด้วย เนื่องจากผักตบชวาที่อัดเป็นก้อนจะเผาไหม้ที่อุณหภูมิสูงถึง ๘๗ องศาเซลเซียส

ผักตบชวาสามารถดูดซึมสารที่เป็นโลหะหนักได้ นี่คือที่มาของการต่อสู้ที่เกิดขึ้นที่บึงมักกะสัน แม้ว่าน้ำในบึงจะไม่สะอาดเท่ากับน้ำที่ผ่านกระบวนการบำบัดน้ำเสียอย่างถูกต้อง แต่ปรากฏว่าพืชและปลาก็ยังอาศัยอยู่ได้ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบบึงยังได้รับความช่วยเหลือในรูปของการฝึกอาชีพในการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยเรียนรู้วิธีใช้ผักตบชวาเป็นวัสดุทำตะกร้า แผ่นรองจาน กระเป๋า และสิ่งของอื่นๆ ซึ่งช่วยให้ครอบครัว มีรายได้เสริมเพิ่มพูนขึ้น

เมื่อวันที่ ๔ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปทอดพระเนตรสภาพน้ำเน่าเสียตามคลองต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร และพระราชทานแนวพระราชดำริให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไข

ทอดพระเนตรสภาพน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อทรงหาวิธีแก้ไขปัญหา

การบรรเทาอุทกภัย

การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศก็มีผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ฤดูมรสุมทำให้เกิดน้ำท่วมบริเวณที่ลุ่มต่ำหรือที่ที่อยู่ใกล้แม่น้ำลำธาร อันเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ทั้งยังก่อปัญหาด้านสุขภาพอื่นๆ ด้วย

ประเทศไทยโดยเฉพาะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลประสบน้ำท่วมใหญ่มาหลายครั้ง แต่เริ่มเห็นนโยบายแก้ปัญหาน้ำท่วมในกรุงเทพมหานครชัดเจนเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๓ ซึ่งเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยราษฎร ได้เสด็จฯไปทอดพระเนตรสถานการณ์น้ำท่วมทั้งทางเฮลิคอปเตอร์และทางรถยนต์พระที่นั่ง และพระราชทานหลักคิดหลักปฏิบัติเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงเกิด***โครงการป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอันเนื่อง***

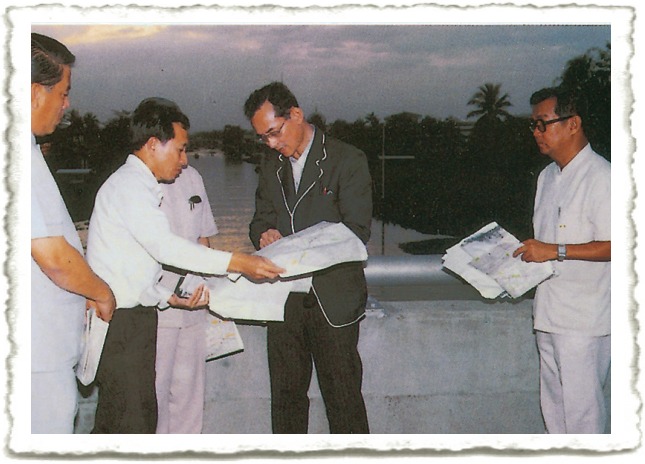

เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๒๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯไปทอดพระเนตรสภาพน้ำตามคลองต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร

มาจากพระราชดำริขึ้น รวมถึงพระราชดำริที่ทรงแนะนำให้รัฐบาลจัดทำ***กรีนเบลท์ (Green Belt)*** ซึ่งหมายถึงพื้นที่สีเขียวยาวๆ คือพื้นที่ทำนาที่ไม่มีบ้านเรือนประชาชนอาศัยอยู่ ใช้เป็นเส้นทางน้ำผ่านยามน้ำหลาก[๑]

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๖ ฝนตกหนัก ปริมาณฝนที่ตกระหว่างวันที่ ๓๑ สิงหาคม ถึงวันที่ ๑ กันยายน วัดได้สูงถึง ๕๗๔ มิลลิเมตร ซึ่งสูงสุดเท่าที่เคยบันทึกไว้ในประเทศไทย ได้เกิดน้ำท่วมหนักในเขตบางกะปิ พระโขนง ห้วยขวาง มีนบุรี และธนบุรี จนกรุงเทพมหานครไม่สามารถป้องกันได้ บางพื้นที่จึงถูกปล่อยให้น้ำท่วมขังเป็นเวลานาน ความสูญเสียที่เกิดจากน้ำท่วมประมาณถึง ๖,๖๐๐ ล้านบาท (๒๖๔ ล้านเหรียญสหรัฐ)

เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๒๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯไปทรงสำรวจสถานการณ์น้ำท่วมในบริเวณพระโขนงและลาดพร้าวที่ถูกน้ำท่วมขังมานานถึงสองเดือนแล้ว ได้พระราชทาน

---

[๑] *ปราโมทย์ ไม้กลัด, "พระคุณ ธ รักษา ทรงวางรากฐานป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพฯ", **เดลินิวส์**, ๒๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๔.*

ทอดพระเนตรแผนที่แสดงบริเวณที่น้ำท่วม เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

พระราชดำริให้ขุดลอกคลองธรรมชาติบางสายและขุดลอกท่อระบายน้ำใต้ถนน เพื่อให้น้ำไหลได้สะดวก กับซ่อมแซมท่อประปาตามถนน ทั้งยังพระราชทานพระราชดำริให้สร้างประตูน้ำในคลองแสนแสบตรงจุดที่จะเชื่อมต่อกับคลองบางกะปิให้เร็วที่สุดที่จะทำได้ ซึ่งผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในท้องที่ก็ได้ดำเนินการเพื่อสนองพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงติดตามผลการดำเนินงานของโครงการและดำเนินการอื่นๆสืบเนื่องต่อไปอีก เพื่อลดความเสียหายอันเนื่องมาจากน้ำท่วม อย่างไรก็ตาม ทรงระวังเสมอว่า การแก้ปัญหาต้องกระทำโดยไม่สิ้นเปลืองทรัพย์และทรัพยากร ครั้งหนึ่งนายช่างได้แนะนำให้ทำทางน้ำใหญ่เพื่อหันเหให้น้ำไหลไปทางอื่นเพื่อป้องกันน้ำท่วมในฤดูฝน การทำทางน้ำดังกล่าวนี้ต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณสองล้านบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้ให้เห็นว่า ในฤดูร้อนพื้นที่ที่เป็นทางน้ำใหญ่จะแห้ง ดังนั้น หากขุดคลองที่มีขนาดเล็กกว่า มีถนนขนาบสองข้างและมีพื้นที่สีเขียวระหว่างถนนกับคลองก็จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันโดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าและมีประโยชน์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงรังเกียจที่จะทรงพระดำเนินลุยน้ำตามตรอกและถนนที่น้ำท่วมเพื่อทรงเก็บข้อมูล เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๒๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปที่บางนา เพื่อทรงตรวจความคืบหน้าของโครงการบรรเทาน้ำท่วมตามพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหยุดรถยนต์พระที่นั่งบนทางด่วนดินแดง-บางนา ที่ถนนสุขุมวิท ๖๒ เพื่อทรงตรวจงานระบายน้ำและถ่ายภาพ ทั้งยังทรงพระดำเนินลุยน้ำไปตามถนนสายสรรพาวุธ-บางนา อันเป็นหลุมเป็นบ่อ เพื่อทรงตรวจทางระบายน้ำท่วมสี่แห่งในสิบสองแห่งที่กรุงเทพมหานครได้สร้างขึ้น ชาวบ้านในซอยอุดมสุขแยกถนนสุขุมวิทต่างปลาบปลื้มที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยในยามที่พวกเขามีทุกข์ ดังที่ผู้อยู่ในเหตุการณ์คนหนึ่งได้กล่าวภายหลังว่า

“แม้พวกเราจะต้องทนทรมานจากน้ำท่วมหนักมากว่าสองเดือนก็ตาม เราก็มีความสุขจริงๆที่รู้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยในทุกข์ของพวกเราเสมอ”

หลังจากนั้นภายในเดือนเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯไปทรงเยี่ยมเขตบางขุนเทียนและเขตธนบุรี ทรงใช้เวลาสี่ชั่วโมงในการตรวจตราประตูน้ำที่คลองราชมนตรีที่อยู่แยกไปจากทางหลวงสายธนบุรี-ปากท่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระดำเนินลุยน้ำที่ท่วมอยู่เป็นระยะทางกว่าหนึ่งกิโลเมตร เพื่อทรงสังเกตการสูบน้ำ ชาวบ้านที่ต้องทนทุกข์ทรมานเพราะถูกน้ำท่วมขังมาเป็นเวลานานต่างปลื้มปีติและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น ที่ได้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจดังกล่าวด้วยพระวิริยอุตสาหะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัสแนะนำให้เจ้าหน้าที่จากกรมชลประทานดำเนินการสร้าง

อุโมงค์ใต้ทางรถไฟสายแม่กลองเพิ่มขึ้นและขุดคลองลัด เพื่อเร่งให้น้ำระบายได้เร็วขึ้น หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้เวลาครู่ใหญ่มีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนจากน้ำท่วมก่อนที่จะเสด็จพระราชดำเนินกลับเมื่อเวลาหนึ่งทุ่ม

ตั้งแต่นั้นมา รัฐบาลจึงเริ่มดำเนินการโครงการป้องกันน้ำท่วมตามพระราชดำริอย่างจริงจัง ทั้งก่อสร้างแนวคันกั้นน้ำเพื่อป้องกันปัญหาน้ำหลากเข้าสู่พื้นที่ชั้นในกรุงเทพมหานคร ก่อสร้างอาคารบังคับน้ำในคลองระบายน้ำต่างๆ ก่อสร้างสถานีสูบน้ำ จัดให้มีพื้นที่สีเขียวเพื่อแปรสภาพเป็นทางระบายน้ำเมื่อมีน้ำหลาก ขุดลอกคลองขยายคลองเดิมและขุดใหม่นอกแนวคันกั้นน้ำ สร้างสถานที่กักเก็บน้ำ และขยายช่องทางรับน้ำที่ผ่านทางรถไฟและทางหลวง[๑]

ครั้นถึงวันที่ ๑๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๘ มีฝนตกหนักในภาคเหนือของประเทศไทยลงมาถึงกรุงเทพฯ จากอิทธิพลของพายุดีเปรสชั่นไรอัน ทำให้น้ำเหนือไหลบ่าลงมาเป็นจำนวนมาก ประกอบกับมีการระบายน้ำจากเขื่อนสิริกิติ์ลงมาในเวลาเดียวกัน ทำให้มีแนวโน้มว่าจะเกิดน้ำท่วมใหญ่ในกรุงเทพฯและปริมณฑลอีกครั้ง วันรุ่งขึ้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรียกข้าราชการที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ารับพระราชทานพระราชดำริในการป้องกันและแก้ไขน้ำท่วม ทรงกำชับให้นำไปดำเนินการทันที เพื่อที่น้ำจะได้ไม่ท่วม หรือถ้าท่วมก็จะท่วมน้อยและลดลงอย่างรวดเร็ว โครงการที่วางแผนว่าจะทำได้ภายใน ๑ เดือน จะต้องทำให้แล้วเสร็จใน ๓ วันเพื่อให้ทันน้ำระลอกแรก ประชาชนจะไม่เดือดร้อนและไม่เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ รับสั่งว่า

---

[๑] *ปราโมทย์ ไม้กลัด, "พระคุณ ธ รักษา ทรงวางรากฐานป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพฯ", **เดลินิวส์**, ๒๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๔.*

"...เราต้องช่วยเดี๋ยวนี้ ไม่ใช่ช่วยทีหลัง... และถ้าช่วยเดี๋ยวนี้ ก็ไม่ต้องช่วยทีหลัง ไม่ต้องเสียงบประมาณตั้งกี่หมื่นล้าน ถ้าช่วยทีหลังนั่นน่ะหลายหมื่นล้าน... เราเสีย อาจเป็นหมื่นล้านเหมือนกัน แต่ไม่ต้องเสียการฟื้นฟู และเสียผลผลิตที่มีอยู่ ผลผลิตที่มีอยู่นี่ขายได้... ความเดือดร้อนของประชาชนนั้น นับเป็นล้านไม่ได้ นับเป็นเงินไม่ได้..."

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้เวลาชี้แจงแนวทางพระราชดำริในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขน้ำท่วมถึงสองชั่วโมงครึ่ง เป็นการรับสั่งเรื่องน้ำท่วมครั้งใหญ่ ซึ่งแสดงถึงน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงเป็นห่วงประชาชนเสมอมา และเมื่อถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษาในปีนั้น พระองค์ได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ ทรงอธิบาย***โครงการแก้มลิง*** โดยทรงรำลึกถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งทรงพระเยาว์ว่า

ทรงอธิบายเกี่ยวกับโครงการแก้มลิง ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา

"...จำได้เมื่ออายุ ๔ ขวบ มีลิง เอากล้วยไปให้. มันก็เคี้ยว เคี้ยว เคี้ยว แล้วใส่ในแก้มลิง. ตกลง 'โครงการแก้มลิง' นี้มีที่เกิดเมื่อเราอายุ ๔ ขวบ. เมื่ออายุ ๔ ขวบ ก็นี่เป็นเวลา ๖๓ ปีมาแล้ว..."

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายต่อไปว่า เมื่อมีน้ำบริบูรณ์แล้ว จะเก็บกักไว้ใช้ในยามแห้งแล้งได้โดยโครงการแก้มลิง

"...จะต้องทำ 'แก้มลิง' เพื่อที่จะเอาน้ำนี้ไปเก็บไว้ เวลาน้ำทะเลขึ้นไม่สามารถที่จะระบายออก. เมื่อไม่สามารถระบายออก น้ำทะเลก็ขึ้นมา ดันขึ้นไปตามแม่น้ำขึ้นไปเกือบถึงอยุธยา ทำให้น้ำลดลงไปไม่ได้. แล้วเวลาน้ำทะเลลง น้ำที่เอ่อขึ้นมานั้นก็ไม่สามารถที่จะกลับเข้าในแม่น้ำเจ้าพระยา ก็ท่วมต่อไป. จึงต้องมีแก้มลิง เราพยายามที่จะเอาน้ำออกมาเมื่อมีโอกาส..."

ตราสัญลักษณ์ โครงการแก้มลิง

ลักษณะของแก้มลิง

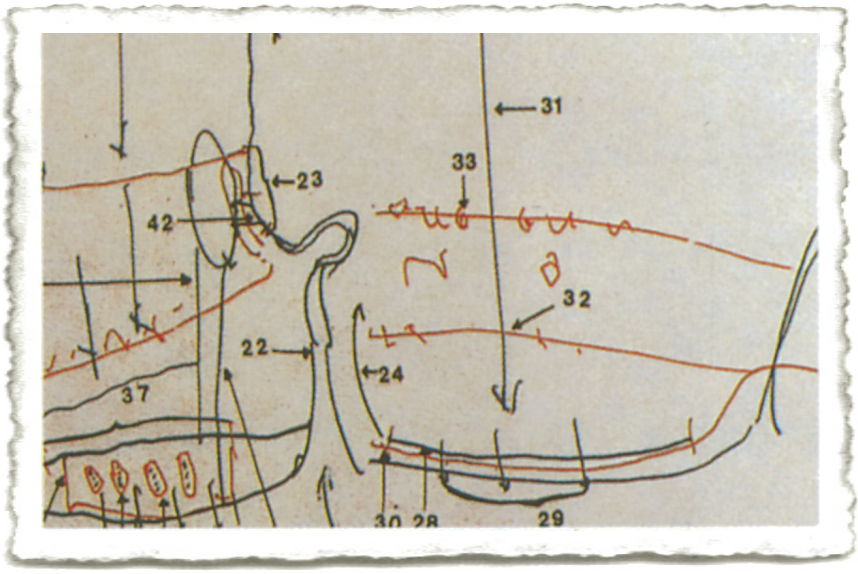

แผนที่ฝีพระหัตถ์ประกอบโครงการแก้มลิง

ทรงอธิบายเกี่ยวกับโครงการแก้มลิง ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา

ในเวลาไม่กี่สัปดาห์หลังจากเริ่มโครงการ คนกรุงเทพฯ และคนต่างจังหวัดต่างยินดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่เห็นน้ำลด พื้นที่ท้องทุ่งและถนนโผล่พ้นน้ำขึ้นมา ประชาชนได้เห็นประตูน้ำและสถานีสูบน้ำจำนวนมากที่ติดตั้งไว้ปลายทางด้านทิศตะวันออกและตะวันตกของคลองที่อยู่ตามฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา การระบายน้ำ การขุดลอกคลอง และการขยายคลอง เป็นประจักษ์พยานว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระวิจารณญาณที่ถูกต้องในการแก้ปัญหาอุทกภัย เมื่อใช้คลองดังกล่าวเก็บกักและควบคุมน้ำส่วนเกินได้เป็นผลสำเร็จ จากคลองรังสิตทางทิศเหนือของกรุงเทพฯ ไปจนถึงคลองด่านทาง

ประตูระบายน้ำคลองมหาชัย และสถานีสูบน้ำ

โครงการแก้มลิงด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

ทิศตะวันออก มีการขุดลอกคูคลองให้ลึกยิ่งขึ้น และกำจัดขยะกับพืชน้ำในคลอง เพื่อช่วยให้น้ำไหลลงสู่ทะเลสะดวกขึ้น ***โครงการแก้มลิง*** รวมโครงการทางตอนล่างของแม่น้ำท่าจีน คลองมหาชัย-สนามชัย และคลองสุนัขหอนในจังหวัดสมุทรสาคร ไปจนถึงด้านตะวันตกของกรุงเทพฯ และในสระบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี สมุทรปราการ และนนทบุรีทางด้านตะวันออก พระนครศรีอยุธยาราชธานีเก่าซึ่งมีอายุย้อนไปถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๙ เป็นพื้นที่ที่น่าเป็นห่วง เนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มเสี่ยงต่อการถูกน้ำท่วมเป็นอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชวินิจฉัยว่า การแก้ปัญหาโดยอาศัยคลองต่างๆ ที่มีอยู่แล้วยังไม่เพียงพอ แต่การขุดคลองใหม่ๆ และการสร้างอ่างเก็บกักน้ำที่สวยงามก็อาจช่วยแก้ปัญหาได้ โดยไม่ทำลายความงามของโบราณสถานในบริเวณนั้น

หลังจากนั้น ประเทศไทยโดยเฉพาะกรุงเทพฯ ได้ว่างเว้นจากปัญหาอุทกภัยมาถึง ๑๖ ปี ทำให้เกิดความนิ่งนอนใจ *มิได้ดำเนินการเพื่อป้องกันน้ำท่วมตามแนวพระราชดำริอย่างจริงจัง เมื่อเกิดมหาอุทกภัยครั้งใหญ่ระหว่างเดือนกันยายน-ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ จึงทำความเสียหายให้ประเทศไทยและประชาชนคนไทยมากอย่างไม่คาดคิด กล่าวคือ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินประชาชนประมาณ ๔,๒๐๐,๐๐๐ ครัวเรือน มีผู้เสียชีวิต ๖๗๖ ราย สูญหาย ๓ ราย สร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งความเสียหายและเสียโอกาสการสาธารณูปโภคสาธารณูปการ แหล่งศิลปวัฒนธรรม บ้านเรือนประชาชน ความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม รวม ๑.๔๒ ล้านล้านบาท จำแนกเป็นค่าเสียหายภาครัฐ ๐.๑๔ ล้านล้านบาท ภาคเอกชน ๑.๒๘ ล้านล้านบาท สถานประกอบการ ๒๘,๖๗๙ แห่ง นิคมอุตสาหกรรม ๗ แห่ง*

แรงงานอุตสาหกรรม ๙๙๓,๙๔๔ คนได้รับผลกระทบ[๑]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งประทับฟื้นฟูพระวรกายและพลานามัย ณ โรงพยาบาลศิริราช ทรงห่วงใยว่าประชาชนจะเดือดร้อน ทรงติดตามข้อมูลข่าวสารน้ำท่วม และทรงคิดแนวทางป้องกันแก้ไขตลอดเวลา ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้นายกรัฐมนตรี และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเข้าเฝ้าฯรับพระราชทานแนวทางการแก้ไขปัญหาอุทกภัยและการป้องกันกรุงเทพฯหลายครั้ง และทรงขอให้รัฐบาลและกรุงเทพมหานครไม่ต้องกั้นเขตพระราชฐานจากน้ำท่วมเป็นพิเศษ ขอให้ดูแลประชาชนให้ดี และเช่นเดียวกับทุกครั้งที่ประชาชนได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานอาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคแก่ราษฎรผ่านมูลนิธิและหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ส่วนพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์อื่นๆได้เสด็จฯไปพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราษฎรผู้เดือดร้อนทุกข์ยากถึงศูนย์พักพิงหรือถึงบ้านเรือนของเขาเหล่านั้นด้วยทรงห่วงใยและทรงต้องการพระราชทานกำลังใจให้ประชาชนชาวไทยทุกคน

จากพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ผู้เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ ณ มุขเด็จ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท แสดงให้เห็นถึงความห่วงใยของพระองค์เกี่ยวกับน้ำท่วมครั้งนี้

---

[๑] *สรุปจากแถลงข่าวแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำของรัฐบาล โดย นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการวางระบบการจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๕*

"...ขณะนี้ประชาชนกำลังเดือดร้อนลำบากจากน้ำท่วม จึงชอบที่จะร่วมมือกันปัดเป่าแก้ไขให้ผ่านพ้นไปโดยเร็ว และจัดทำโครงการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน อย่างเช่น โครงการต่างๆ ที่เคยพูดไว้นั้น ก็เป็นการแนะนำไม่ได้สั่งการ แต่ถ้าปรึกษากันแล้วเห็นว่าเป็นประโยชน์คุ้มค่า และทำได้ ก็ทำ ข้อสำคัญจะต้องไม่ขัดแย้งแตกแยกกัน หากจะต้องให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานที่ทำบรรลุผลที่พึงประสงค์ คือ ความผาสุกของประชาชน และความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ..."

เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำของประเทศไทยเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ จำนวน ๘๔ ล้านบาทเป็นทุนประเดิมในการก่อตั้ง***มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*** ชื่อมูลนิธิมาจาก ๒ คำรวมกัน คือ "อุทก" แปลว่า "น้ำ" และ "พัฒน์" แปลว่า "พัฒนา" มีความหมายว่า มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเรื่องน้ำ และถือว่าเป็นมูลนิธิเรื่องน้ำมูลนิธิแรกที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ และทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯให้ใช้พระมหาพิชัยมงกุฎเป็นเครื่องหมายประจำมูลนิธิด้วย

เมื่อทรงหายประชวร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ไปจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๕ เพื่อทรงสักการะพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย ณ ทุ่งมะขามหย่อง และทอดพระเนตร***โครงการพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย ทุ่งมะขามหย่อง*** โดยรอบพระราชานุสาวรีย์ ฯ

เสด็จฯ ไปจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๕

ภาพมุมสูงบริเวณพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัย

โครงการนี้เป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้สร้างขึ้น โดยให้สร้างพระราชานุสาวรีย์ที่มีอ่างเก็บน้ำล้อมรอบ ซึ่งนอกจากจะเพื่อความสวยงาม ร่มรื่น เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของราษฎรแล้ว ยังใช้เป็นแก้มลิงสำหรับรับน้ำที่ไหลมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก เพื่อชะลอน้ำและเก็บกักไว้มิให้ไหลลงมาท่วมพื้นที่ด้านล่างและจังหวัดใกล้เคียงในยามน้ำท่วม ขณะเดียวกัน น้ำที่กักเก็บไว้จะระบายออกไปช่วยเกษตรกรบริเวณใกล้เคียงได้ในยามน้ำแล้งและขาดแคลนน้ำ

การเสด็จฯ พระราชดำเนินครั้งนี้ เป็นการเสด็จออกจากกรุงเทพฯ เป็นครั้งแรกนับแต่ทรงเข้ารับการฟื้นฟูพระวรกาย ณ โรงพยาบาลศิริราช ทำให้ประชาชนคนไทยปลื้มปีติเป็นล้นพ้นที่ได้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นที่รักยิ่งมีพระพลานามัยสมบูรณ์ แข็งแรงขึ้น □

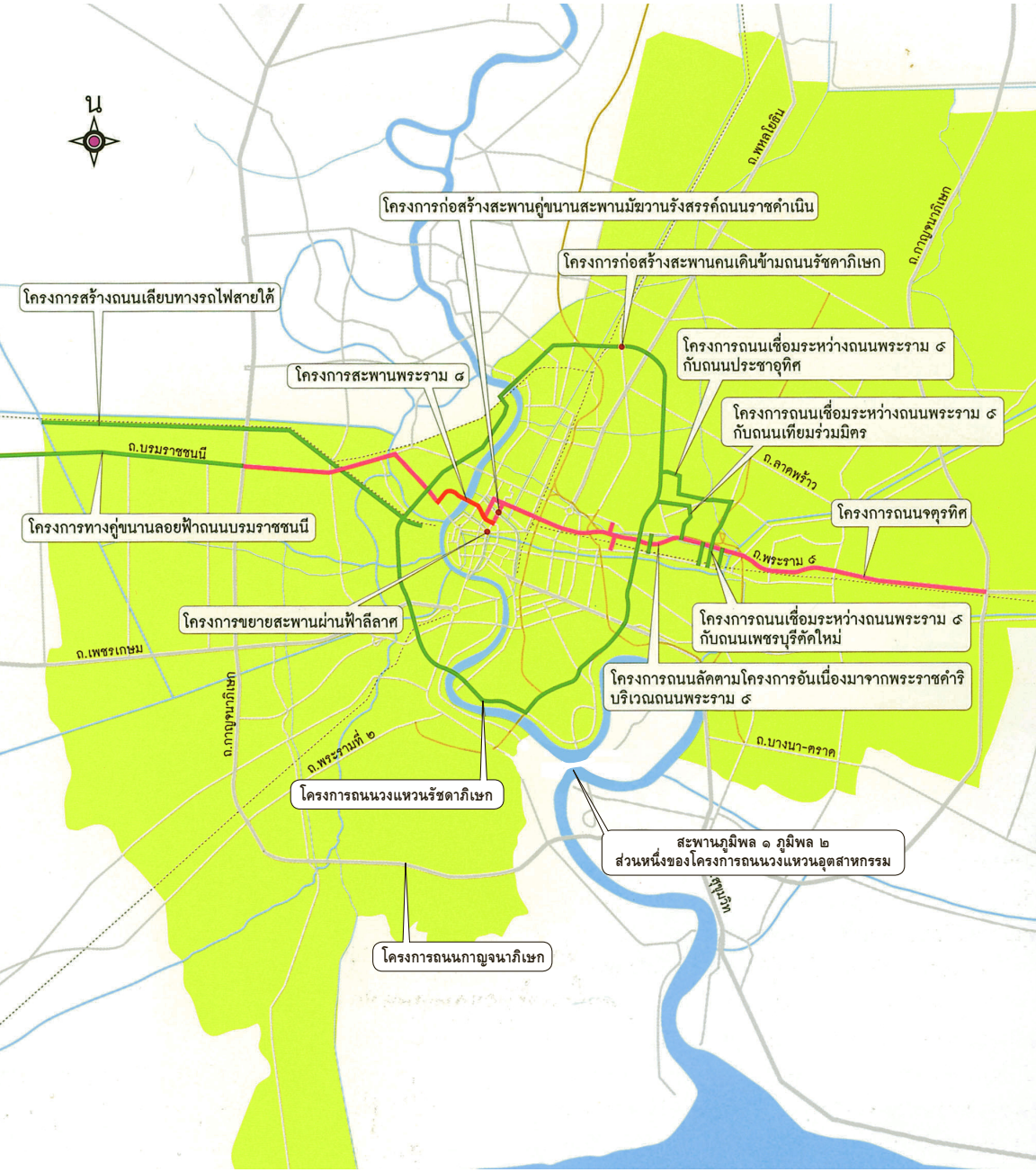

ภาพแผนที่โครงการบรรเทาปัญหาจราจรในกรุงเทพมหานคร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

บทที่ ๑๖
น้อมนำนโยบาย ขยายการจราจร

เนื่องจากการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว และไร้ทิศทางที่เหมาะสม ปัญหาจราจรจึงเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่ประชาชนในกรุงเทพมหานครต้องเผชิญ เป็นปัญหาที่ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อการคมนาคมขนส่งเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมาอีก เช่น ปัญหามลพิษทางอากาศ ความสูญเสียทางเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพกายอันเกิดจากความเครียด ปัญหาอุบัติเหตุบนท้องถนน เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัย และทรงห่วงใยปัญหาการจราจรในกรุงเทพมหานครมาตั้งแต่ในขณะที่ปัญหายังไม่ถึงขั้นวิกฤต ดังจะเห็นได้จากการพระราชทานพระราชดำริแก่รัฐบาลเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๓ ให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาจราจร ทั้ง ***แบบเร่งด่วนในจุดวิกฤต*** คือเพิ่มพื้นที่ผิวการจราจร โดยการสร้างและปรับปรุงถนน ตรอก ซอย สะพานข้ามทางร่วมทางแยก และ***แบบระบบโครงข่ายจราจรขนาดใหญ่*** ที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกันเป็นระบบ มีลักษณะเป็นถนนวงแหวนล้อมรอบกรุงเทพมหานคร มีการตัดถนนจากศูนย์กลางไปรอบตัวตัดกับถนนวงแหวน เพื่อให้สามารถรองรับการจราจรที่เพิ่มขึ้นได้ มีระบบควบคุมการเข้า-ออกถนนวงแหวนดังกล่าว และตรงจุดตัดที่สำคัญให้สร้างทางแยกต่างระดับทุกแห่ง แสดงให้เห็นถึงสายพระเนตรที่กว้างไกลของ

พระองค์ที่สามารถคาดการณ์ถึงปัญหาวิกฤตจราจรในอนาคตได้

เรื่องถนนวงแหวนนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ ความตอนหนึ่งว่า

> ***"...โครงการถนนรัชดาภิเษกนี้ ไม่ทราบว่าท่านทราบหรือเปล่าว่ามาจากอะไร. ตอนนั้นจะฉลองรัชดาภิเษก หมายความว่า ฉลอง ๒๕ ปีของรัชกาลปัจจุบัน ก่อนนั้นหน่อยเป็นวันที่ไปกรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์. วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ไปฉลองแล้วก็มีการเลี้ยงพระ. พอดีจอมพล ประภาส จารุเสถียร ผู้บังคับบัญชาการทัพบกและรัฐมนตรีมหาดไทยมาบอกว่า รัชดาภิเษกนี่ทางรัฐบาลขอมีการฉลองหน่อย ถามว่า ฉลองอะไร ท่านจอมพล ประภาส ก็บอกว่าจะสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ ที่ไหนไม่ทราบจำไม่ได้. เลยบอกว่า ขอเถิดอนุสาวรีย์อย่าเพิ่งสร้าง สร้างถนนดีกว่า. เรียกว่าวงแหวน เพราะมันเป็นความฝัน เป็นความฝันมานานแล้ว เกือบ ๔๐ ปี อยากสร้างถนนวงแหวน..."***

ด้วยเหตุนี้ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ ให้ดำเนินการสร้างถนนวงแหวนตามพระราชดำริ ๓ วง โดยมีสะพานเชื่อมล้อมรอบที่ดิน ๒ ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา คือ ***ถนนวงแหวนรอบใน รอบกลาง*** และ ***รอบนอก***

ถนนวงแหวนรอบใน ส่วนใหญ่เป็นถนนเดิมซึ่งมีอยู่แล้ว เลียบสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างสะพานพระพุทธยอดฟ้ากับสะพานที่สร้างใหม่ที่ปลายถนนสาทร คือ สะพานสมเด็จพระเจ้าตากสินในปัจจุบัน

ถนนวงแหวนรอบกลาง หรือที่ในครั้งนั้นเรียกว่า ถนนวงรอบสายกลาง หรือ ถนนวงรอบพระนคร-ธนบุรี เป็นถนนสายประธานที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบโครงข่ายถนนในผังเมืองกรุงเทพมหานครที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริให้เริ่มก่อสร้างแทนการสร้างอนุสาวรีย์เพื่อบรรเทาปัญหาการจราจร พระราชทานชื่อว่า ***ถนนรัชดาภิเษก*** เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๔

จากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติม เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๑๔ ว่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางศิลาฤกษ์ การก่อสร้างถนนรัชดาภิเษก ณ บริเวณเชิงสะพานกรุงเทพตัดกับถนนเจริญกรุง เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๔

ถนนที่มีพระราชดำริว่าสมควรสร้างเริ่มแรก คือ ถนนต่างระดับ หรือ Freeway หรือ Elevated way *จากสี่แยกบางนา หรือจากสะพานพระโขนงฝั่งเหนือ ผ่านเข้าเมืองทางถนนพระรามที่ ๔ เข้าสู่ถนนวงรอบที่ Interchange ผ่านใจกลางกรุงเทพฯ ไปทางตะวันตกตามแนวทางที่เหมาะสม ลงใต้ตามแนวถนนวงรอบสู่ถนนตากสิน เพื่อเข้าสู่สายธนบุรี-ปากท่อ และถนนเพชรเกษมได้ โดยจัดให้มี Interchange ที่แนววงรอบตัดถนนตากสินและสามแยกท่าพระ และจากบริเวณ Interchange ขึ้นเหนือตามแนววงรอบเข้าสู่ถนนดินแดง-ดอนเมือง[๑] ได้ โดยมี Interchange ที่จุดแยกบริเวณเหนือทางรถไฟสายตะวันออกเข้าสู่ต้นทางสาย ดินแดง-ดอนเมือง และตรงจุดตัดของถนนวงรอบนี้กับสายดินแดง-ดอนเมือง การสร้างถนน Elevated highway เป็นเรื่องที่จำเป็นและเร่งด่วน โดยเฉพาะในย่านใจกลางเมือง จึงน่าจะเป็นเรื่องของคณะกรรมการหรือองค์การที่รัฐบาลมอบหมายโดยเฉพาะพิจารณาดำเนินการต่อไป[๒] และถนนที่มีพระราชประสงค์ให้เป็นถนนรัชดาภิเษกในเบื้องต้นไม่จำเป็นต้องเป็นถนนวงรอบ เพราะอาจรอนานเกี่ยวกับการจัดกรรมสิทธิ์ที่ดิน แต่ควรจะเป็นถนนที่ทำให้การจราจรจากภาคตะวันออก ภาคเหนือและภาคใต้ ติดต่อถึงกันด้วยความสะดวกรวดเร็ว[๓]*

รัฐบาลจึงได้กำหนดเส้นทางถนนวงแหวนรอบกลางเริ่มต้นที่สะพานพระราม ๖ ไปตามถนนวงศ์สว่างจนถึงสามแยกวงศ์สว่าง แล้วตรงไปตามเส้นทางใหม่ ซึ่งโค้งไปทางตะวันออกข้ามคลองประปา คลองเปรมประชากรและ

---

[๑] *ปัจจุบัน คือ ถนนวิภาวดีรังสิต*

[๒] *ข้อมูลจากหนังสือกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ที่ พก. ๐๗๐๗/๑๘๘๓ ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๔*

[๓] *ข้อมูลจากหนังสือกระทรวงพัฒนาแห่งชาติ ที่ พก.๐๗๐๗/๒๔๗๘ ลงวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๑๔*

ทางรถไฟสายเหนือ แล้วตรงไปตัดกับทางหลวงแผ่นดินสายดินแดง-ดอนเมือง ตรงไปตัดกับทางหลวงแผ่นดินสายพหลโยธิน แล้ววกลงไปตัดถนนลาดพร้าว ตรงไปตัดกับถนนเพชรบุรีตัดใหม่ที่ตรงทางแยกถนนอโศก (สุขุมวิท ซอย ๒๑) โดยใช้ที่ดินของการรถไฟตลอดช่วงนี้ ข้ามถนนเพชรบุรีตัดใหม่ไปตามถนนอโศกตลอดสายจนตัดกับถนนสุขุมวิทแล้วเข้าซอยสามมิตร (สุขุมวิท ซอย ๑๖) ผ่านที่ดินของโรงงานยาสูบไปตัดกับถนนพระรามที่ ๔ แล้วตรงไปในที่ดินของการท่าเรือตัดผ่านถนนนางลิ้นจี่ ถนนสาธุประดิษฐ์ ถนนเจริญกรุง แล้วตรงขึ้นสะพานกรุงเทพ ตรงไปตามถนนมไหศวรรย์ จนถึงสามแยกตากสิน แล้วจึงไปตามเส้นทางใหม่ ไปบรรจบเป็นสี่แยกที่สามแยกท่าพระ ไปตามถนนจรัญสนิทวงศ์ตลอดสายจนถึงสะพานพระราม ๖[๑]

ถนนรัชดาภิเษกแล้วเสร็จทั้งโครงการเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๖ มีระยะทางรวม ๔๕ กิโลเมตร เป็นเส้นทางเดิมประมาณ ๑๕ กิโลเมตร เส้นทางตัดใหม่ประมาณ ๒๗ กิโลเมตร ปัจจุบันถือว่าเป็น ***ถนนวงแหวนรอบใน*** และมีการปรับปรุงเส้นทางให้เป็นไปตามแนวพระราชดำริเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระบายรถ โดยสร้างสะพานข้ามทางแยกหรืออุโมงค์ลอดทางแยกบริเวณทางแยกที่สำคัญทุกแห่ง โดยเฉพาะทางแยกต่างระดับรัชดาภิเษก-วิภาวดีรังสิต สร้างเป็นทางแยกชนิด semi-directional-loop เชื่อมระหว่างถนนวิภาวดีรังสิต ถนนรัชดาภิเษก และถนนกำแพงเพชร ๒ โดยไม่ต้องหยุดรอสัญญาณไฟ นอกจากนั้นยังสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาคู่ขนานกับสะพานเดิมอีก ๒ สะพาน คือ สะพานพระราม ๗ คู่ขนานกับสะพานพระราม ๖ และสะพานพระราม ๓ คู่ขนานกับ

---

[๑] *ข้อมูลจากหนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนมาก ที่ มท.๑๑๐๑/๓๓๕๙ ลงวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๑๔*

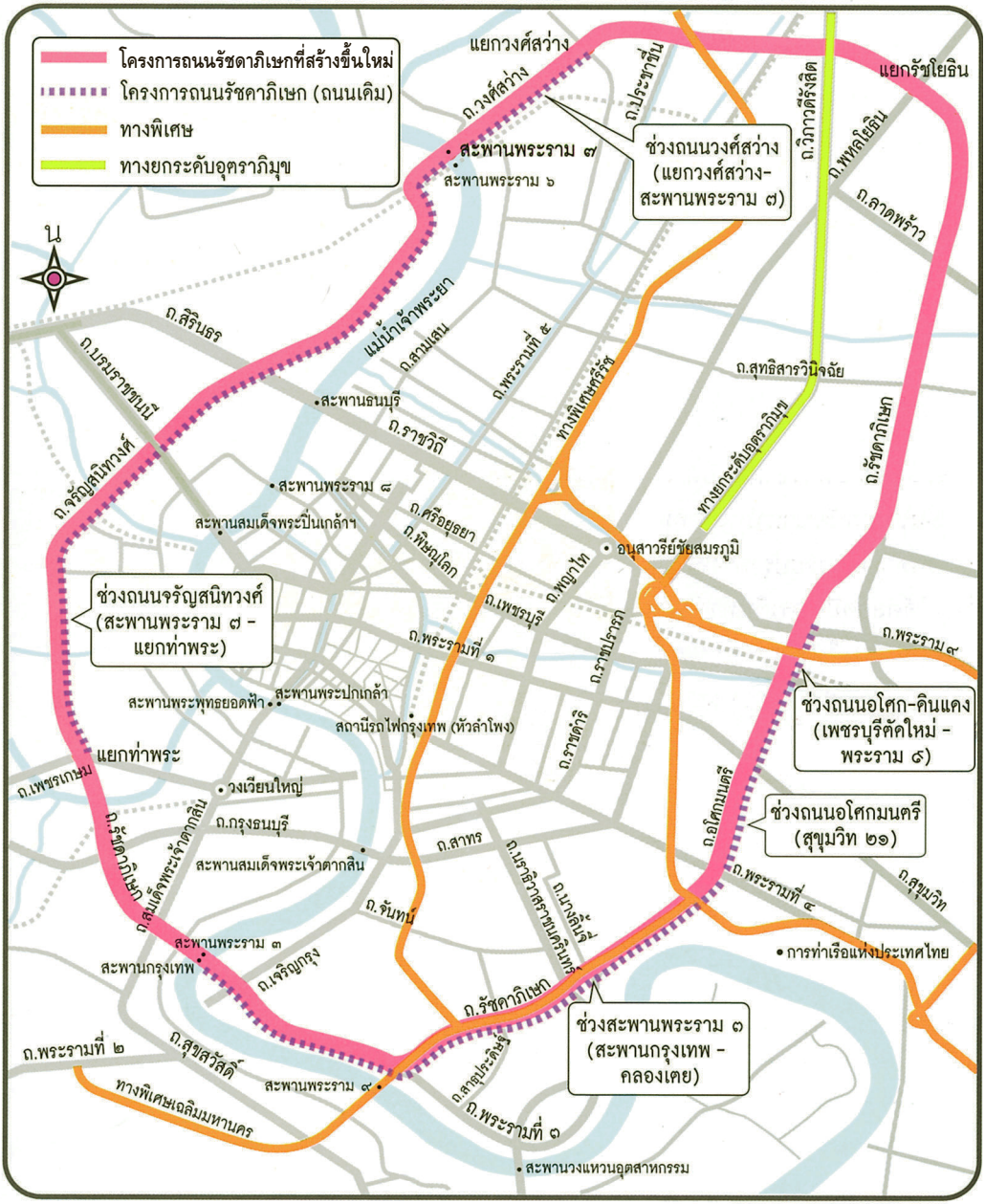

แผนผังถนนรัชดาภิเษก

สะพานกรุงเทพ สะพานพระราม ๓ นี้ออกแบบให้ข้ามถนนเจริญนคร และถนนตากสิน ลงสู่ถนนรัชดาภิเษก-ท่าพระในช่วงเดียว

ถนนวงแหวนสายที่ ๓ คือ ***ถนนวงแหวนรอบนอก*** เกิดขึ้นจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยว่า ถนนรัชดาภิเษกจะใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นถ้ามีเส้นทางเชื่อมถนนจากเมืองทางตะวันออกกับถนนจากทางใต้ ให้ติดต่อกันได้โดยผ่านวงแหวนช่วงด้านใต้ โครงการจึงเริ่มขึ้นโดยออกแบบเป็นวงแหวนรอบกรุงเทพมหานครและปริมณฑล คือ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการและพระนครศรีอยุธยา เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองและอำนวยความสะดวกในการคมนาคมการขนส่งสินค้าจากใจกลางกรุงเทพมหานครไปยังภูมิภาคต่างๆ ให้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น เป็นโครงข่ายสำคัญเชื่อมต่อไปยังท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ และคลังสินค้าขนาดใหญ่ในลาดกระบัง เริ่มก่อสร้างเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๒

ถนนนี้มีเส้นทางเดิมอยู่เพียงส่วนน้อย ต้องสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาเพิ่มขึ้นอีก ทางด้านเหนือ คือ ***สะพานเชียงราก*** จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และทางด้านใต้ คือ ***สะพานกาญจนาภิเษก*** อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งสร้างถนนใหม่ความยาวไม่น้อยกว่า ๗๕ กิโลเมตร เป็นถนนอ้อมเมืองเชื่อมโยงการจราจรรอบนอกกรุงเทพมหานครจากทุกภาคเข้าด้วยกัน ประกอบด้วย วงแหวนรอบนอกตะวันตก (บางปะอิน-บางบัวทอง-บางขุนเทียน) วงแหวนรอบนอกตะวันออก (บางปะอิน-บางพลี) และวงแหวนรอบนอกด้านใต้ (บางพลี-บางขุนเทียน) แล้วเสร็จทั้งโครงการเมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่อถนนสายนี้ว่า ***ถนนกาญจนาภิเษก*** เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษกที่ทรง

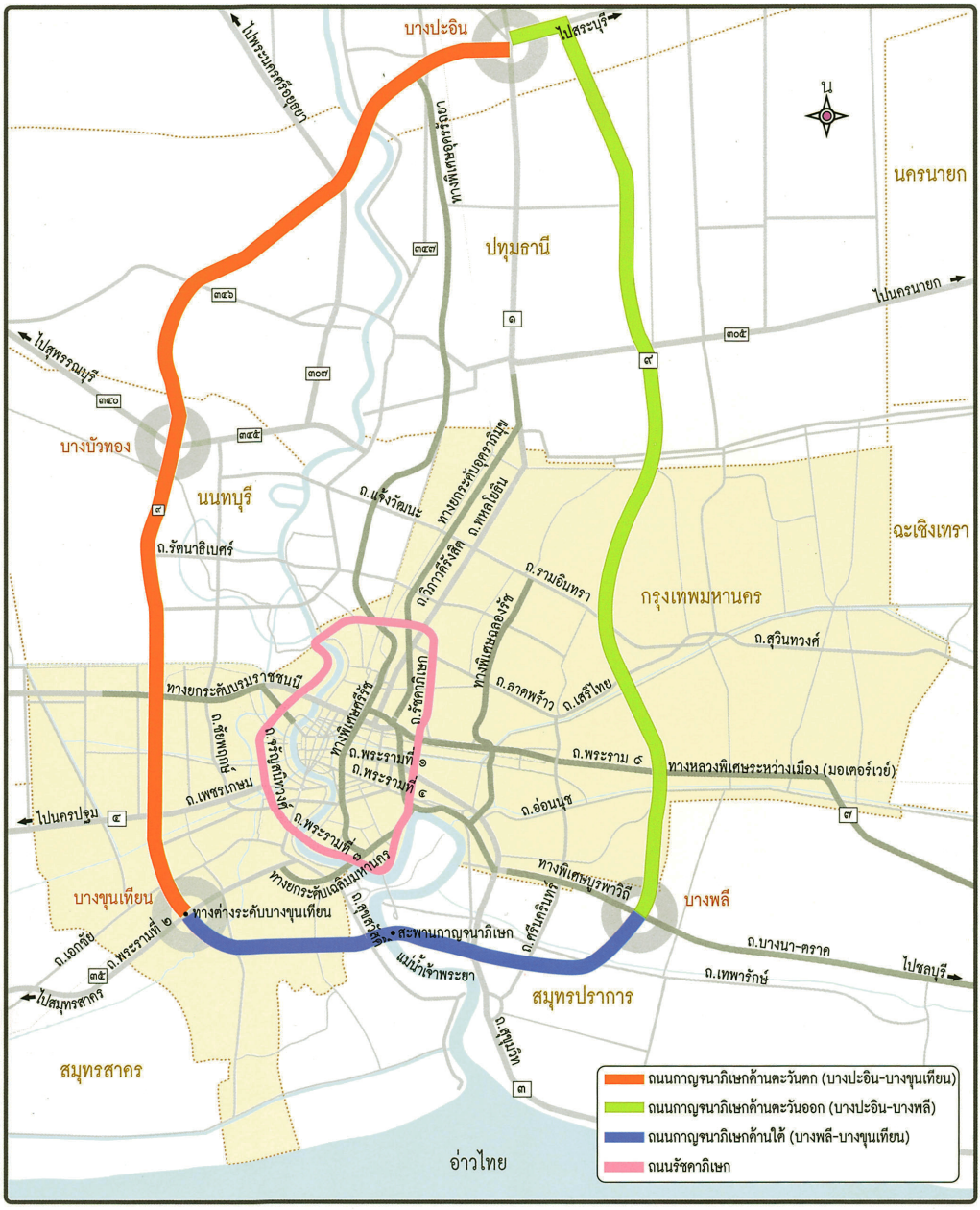

แผนผังถนนกาญจนาภิเษก และรัชดาภิเษก

ครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๙ และกระทรวงคมนาคมได้กำหนดให้เข้าเป็น***ระบบทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข ๙*** เพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๖ ปัญหาจราจรติดขัดในกรุงเทพมหานครทวีความรุนแรงขึ้น เนื่องจากการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของกรุงเทพมหานคร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงติดตามสถานการณ์การจราจรอย่างสม่ำเสมอ ทั้งจากข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ รายงานสภาพอากาศ และจากประชาชนรวมทั้งจากการเสด็จฯ ด้วยรถยนต์พระที่นั่งในยามดึก และการเสด็จฯทางเฮลิคอปเตอร์เพื่อทอดพระเนตรเส้นทางจราจรประกอบพระบรมราชวินิจฉัย จึงได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ และพระราชทานแนวทางบรรเทาปัญหาจราจรในเขตกรุงเทพมหานคร ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบน้อมรับไปดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม หลายโครงการ ***โครงการสร้างถนนสุทธาวาส*** เป็นโครงการหนึ่งที่พระราชทานพระราชดำริและพระราชทรัพย์ให้สร้างขึ้นเลียบทางรถไฟสายใต้ (บางกอกน้อย) ถึงถนนจรัญสนิทวงศ์ และทรงเรียกโครงการนี้ว่า ***“สร้างทางในที่ที่ยังไม่มีทาง”*** เป็นเส้นทางที่ช่วยบรรเทาปริมาณรถยนต์ที่ผ่านถนนจรัญสนิทวงศ์ ระบายไปยังสามแยกไฟฉายและเข้าสู่ถนนพรานนกได้สะดวกขึ้น

เป็นที่ทราบกันดีว่า ชาวกรุงเทพมหานครประสบปัญหาจราจรติดขัดบนถนนราชดำเนินที่แน่นขนัดด้วยรถยนต์ตั้งแต่เช้าถึงค่ำทุกวันมาเป็นเวลายาวนาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยปัญหาในบริเวณนี้เป็นอย่างยิ่ง ได้พระราชทานพระราชดำริให้ปรับปรุงแก้ไขในหลายจุด โดยเริ่มจากการพระราชทานพระราชทรัพย์จำนวน ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท ให้***ปรับปรุงและขยายผิว***

การจราจรบนถนนราชดำเนินกลางบริเวณหน้ากรมประชาสัมพันธ์ (เดิม) เป็น ๔ ช่องจราจร โดยให้ยกเลิกสัญญาณไฟจราจรและปรับให้ช่องซ้ายสุดบริเวณเชิงลาดลงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าเป็นทางให้รถที่ลงจากสะพานวนกลับเข้าสู่ถนนเจ้าฟ้าและสนามหลวงโดยไม่ต้องรอสัญญาณไฟ ทำให้การจราจรบริเวณนี้คล่องตัวมากขึ้น ถนนนี้เมื่อปรับปรุงแล้วมองจากมุมสูงลงมาจะคล้ายหยดน้ำ จึงเรียกว่า ***ถนนหยดน้ำ*** และบนถนนเดียวกันนี้ไม่ไกลจากจุดแรกนัก คือ ***อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย*** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้ขยายผิวจราจร โดยลดความกว้างของขอบทางรอบอนุสาวรีย์ลง แล้วปรับเป็นช่องทางจราจรใหม่ ทำให้รถเคลื่อนตัวเร็วขึ้น

ทุกวันนี้ผู้ใช้รถใช้ถนนบริเวณสะพานผ่านฟ้าลีลาศและบริเวณสะพานมัฆวานรังสรรค์จะทราบหรือไม่ว่าการจราจรทั้ง ๒ จุดนี้ที่เคลื่อนตัวสะดวกขึ้นมากนั้น เกิดจากพระราชดำริที่ได้พระราชทานให้***ขยายผิวการจราจรที่สะพานผ่านฟ้าลีลาศ*** ออกไปอีก ๒ ช่องจราจร รวมกับของเดิมเป็น ๑๓ ช่องจราจร รวมทั้งปรับปรุงเชิงลาดส่วนต่อเนื่องด้วย และได้พระราชทานเงิน ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาทเพิ่มเติมให้***สร้างสะพานคู่ขนานสะพานมัฆวานรังสรรค์*** อีก ๒ สะพาน เพื่อแก้ไขปัญหาสภาพคอขวด ทั้ง ๒ จุดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกำชับให้อนุรักษ์รูปแบบประติมากรรมของสะพานเดิม ซึ่งก่อสร้างไว้อย่างงดงามตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ทั้งหมด โดยสะพานผ่านฟ้าลีลาศยังคงใช้ราวสะพานเดิม ส่วนสะพานมัฆวานรังสรรค์ก่อสร้างให้มีลักษณะและภูมิทัศน์กลมกลืนกับของเดิม

เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ

ถวายพระพรชัยมงคล ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต สรุปว่า ในช่วงพุทธศักราช ๒๕๓๖ ได้พระราชทานเงินจำนวน ๑๓ ล้านบาท และพระราชทานแนวทางให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการแก้ไขปัญหาจราจรอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ให้กรมตำรวจจัดซื้อรถจักรยานยนต์เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็ว ซื้อวิทยุสื่อสาร จัดฝึกอบรมตำรวจจราจร จ่ายค่าเบี้ยเลี้ยงตำรวจ และซื้อรถปิกอัพและเครื่องสูบน้ำให้ตำรวจดับเพลิงเป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็ว สูบน้ำท่วมขังบนผิวการจราจร แนวพระราชดำริเรื่องโครงการรถจักรยานยนต์เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็ว ดังที่รู้จักกันในนาม ***จราจรโครงการพระราชดำริ*** เพื่อช่วยบรรเทาปัญหาจราจรในกรุงเทพมหานครอีกทางหนึ่ง ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานในวันนั้น ความตอนหนึ่งว่า

> ***“...ตะกี้ก็บอกว่า ทุกคนขวัญเสีย ทุกคนอารมณ์ไม่ดี เรื่องการจราจร. แต่ก็ได้พยายามที่จะให้ทุกคนช่วยกันแก้ไข. ดีใจที่เห็นคนเอะใจว่ามีทางช่วยกันแก้ได้. แล้วก็มีคนที่ช่วยกันไม่น้อย. อย่างเช่นตอนแรก ที่ให้มีโครงการพระราชดำรินี้ก็ทำ. คิดออก อย่างนั้น ให้ตำรวจสามารถที่จะจัดให้จราจรมีระเบียบขึ้นหน่อย. วิธีที่จะทำก็จะต้องให้มีตำรวจสายตรวจจราจร ที่ต้องมีอุปกรณ์เพิ่มเติม. จึงคิดว่าถ้ามีรถมอเตอร์ไซค์สักร้อยหรือร้อยห้าสิบคันก็จะสามารถทำให้การจราจรคล่องขึ้นได้ แม้ในสภาพปัจจุบันที่มีรถยนต์จำนวนมากเช่นนี้ และถนนจำนวนนี้ โดยทำให้รถแล่นไปโดยมีระเบียบมากขึ้น. ก็ปรากฏว่าจริง ถ้ารถมีระเบียบมากขึ้น ก็เท่ากับทำให้มีพื้นที่บนถนนมากขึ้น เท่ากับทำให้จราจรคล่องขึ้น...”***

ต่อมา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชทรัพย์ ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท และบัตรน้ำมันเชื้อเพลิงมูลค่า ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ให้กรมตำรวจร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ***โครงการบรรเทาปัญหาจราจรในเขตกรุงเทพมหานครตามแนวพระราชดำริ*** อย่างต่อเนื่อง และต่อมาในเดือนมีนาคมปีเดียวกันนั้น พระราชทานรถจักรยานยนต์เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพิ่มเติมอีก ๑๐๐ คัน เพื่อใช้แก้ปัญหาจราจรและเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้บาดเจ็บทุกกรณี รวมทั้งหญิงท้องแก่ใกล้คลอดและเหตุการณ์อื่นที่เกิดขึ้นบนท้องถนน ตลอดจนได้พระราชทานพระราชดำริให้เพิ่มอัตรากำลังตำรวจจราจร ให้มีการตรวจสุขภาพตำรวจจราจร และจัดหาเงินรางวัลให้ด้วย เพื่อเพิ่มขวัญกำลังใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของตำรวจจราจรไปพร้อมกันด้วย

ตำรวจจราจรโครงการพระราชดำริสวมหมวกและปลอกแขนแถบสีน้ำเงิน
ช่วยนำหญิงครรภ์แก่ใกล้คลอดส่งโรงพยาบาล
ตามพระราชดำรัสว่า "สิ่งนี้สำคัญมาก เพราะเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน"

เมื่อช่วงเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯไปทรงเยี่ยมสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่โรงพยาบาลศิริราช ทรงเห็นว่าการจราจรที่คับคั่งบนถนนบรมราชชนนีนั้นเกิดจากการรองรับการจราจรบนถนนหลายสายในฝั่งธนบุรี จึงทรงสนับสนุนงบประมาณและพระราชทานพระราชดำริให้ก่อสร้าง ***ทางยกระดับคู่ขนานลอยฟ้าบรมราชชนนี*** จากเชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าไปยังสถานีขนส่งสายใต้ (เขตตลิ่งชัน) และในเส้นทางสายขาออกนั้น พระราชทานพระราชดำริในเรื่องรูปแบบและแผนผังการก่อสร้างว่า

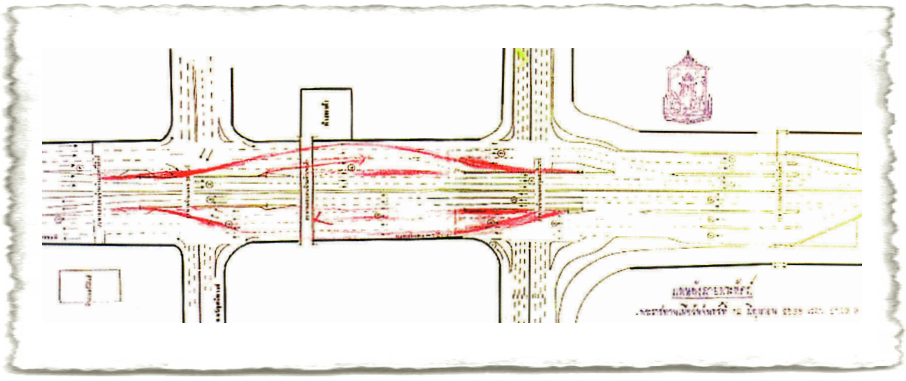

แผนผังลายพระหัตถ์ กำหนดจุดสร้างทางคู่ขนานลอยฟ้าบรมราชชนนี

“...หากสร้างสะพานยกระดับขาออกให้ยาวเลยไปจากสถานีขนส่งสายใต้จะมีประโยชน์มาก...”

ดังนั้น ทางยกระดับดังกล่าวจึงมีความยาวเลยแยกพุทธมณฑลสาย ๒ ไปอีก ๑ กิโลเมตร พร้อมกับขยายช่องจราจรบนผิวเดิมจาก ๘ ช่องจราจรเป็น ๑๒ ช่องจราจร ทำให้การระบายรถยนต์ที่คับคั่งบนสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าสะดวกขึ้น และมุ่งตรงออกนอกเมืองได้เร็วขึ้น อีกโครงการหนึ่งที่ได้พระราชทานพระราชดำริให้แก้ไขในบริเวณนี้เพิ่มเติม คือ การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาอีกแห่งหนึ่งบริเวณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับฟังคำกราบบังคมทูลถวายรายงานเกี่ยวกับโครงการทางคู่ขนานลอยฟ้าพระบรมราชชนนี

พระราชทานคำแนะนำในการสร้างทางคู่ขนานลอยฟ้าพระบรมราชชนนี ด้านสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า

ถนนย่านบางยี่ขัน เชื่อมต่อจากทางคู่ขนานลอยฟ้าบรมราชชนนี บริเวณแยกอรุณอัมรินทร์ผ่านถนนอรุณอัมรินทร์ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาไปบรรจบกับปลายถนนวิสุทธิกษัตริย์ พระราชทานชื่อว่า ***สะพานพระราม ๘*** เพื่อน้อมรำลึกถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ ๘ เป็นสะพานขึงแบบอสมมาตร ไม่มีเสาหรือตอม่อกลางน้ำที่กีดขวางทางไหลของน้ำและบดบังความสง่างามของอาคารและโบราณสถานในบริเวณดังกล่าว

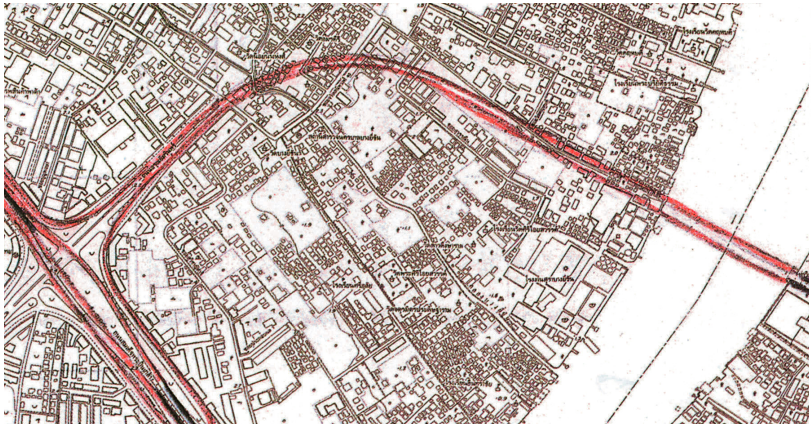

ลายพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงลากแนวเส้นทางโครงการสะพานพระราม ๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรความคืบหน้า
ในการก่อสร้างสะพานพระราม ๘ และทรงกดปุ่มไฟฟ้าดึงสายเคเบิลสะพาน
ขึงยึดเสาสะพานหลักกับแท่นสมอในขณะติดตั้งสะพานช่วงกลางน้ำ
เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๕

แนวพระราชดำริในการแก้ปัญหาจราจรในกรุงเทพมหานครนั้น นอกจากการสร้างทางในที่ที่ยังไม่มีทางหรือปรับปรุงขยายผิวจราจรในจุดต่างๆ แล้ว ยังมีพระราชดำริให้สร้างถนนเชื่อม ถนนข้ามทางแยก ขยายทางร่วมเพิ่มเติมอีกหลายจุด เช่น ในบริเวณถนนพระราม ๙ ซึ่งเป็นย่านธุรกิจและพื้นที่ชุมชนที่มีปริมาณรถมาก แต่ไม่มีถนนสายรองหรือทางลัดระบายการจราจร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชทรัพย์ ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท ให้สร้างทางลัด ๓ เส้นทาง ได้แก่ ***ถนนเชื่อมถนนพระราม ๙ กับถนนเทียมร่วมมิตร*** ชื่อ***ถนนวัฒนธรรม ถนนเชื่อมถนนพระราม ๙ กับถนนประชาอุทิศ*** ตามแนวซอยโรงเรียนไทย-ญี่ปุ่นกับซอยจำเนียรเสริมโดยก่อสร้างบนที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ***ถนนเชื่อมพระราม ๙ กับถนนเพชรบุรีตัดใหม่*** ชื่อ ***ถนนเพชรอุทัย ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ช่วง*** คือ ***ช่วงถนนพระราม๙-สุดเขตการทางพิเศษ*** และ ***ช่วงสุดเขตการทางพิเศษ-ถนนเพชรบุรีตัดใหม่*** ทำให้รถในชุมชนสามารถวิ่งลัดออกสู่ถนนต่างๆ โดยรอบได้ ตั้งแต่ถนนลาดพร้าว-ถนนรามคำแหง-ถนนเทียมร่วมมิตร-ถนนพระราม ๙ ไปจนถึงถนนเอกมัย-รามอินทรา

นอกจากนั้น ยังมีพระราชดำริให้สร้าง***ถนนเชื่อมระหว่างถนนพหลโยธินกับถนนวิภาวดีรังสิต*** บริเวณใกล้สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง ๕ โดยได้รับความอนุเคราะห์ที่ดินและทหารช่างในการก่อสร้างจากกองทัพบก และให้เร่งรัดแก้ไขปัญหาจราจรในกรุงเทพมหานครอีก ๔ จุดเพิ่มเติม คือ ***โครงการแก้ปัญหาจราจรบนถนนศรีนครินทร์ขาเข้า*** โดยห้ามกลับรถในชั่วโมงเร่งด่วนช่วงแยกถนนพัฒนาการถึงแยกลำสาลี ***โครงการก่อสร้างถนนข้ามทางแยกถนนพัฒนาการตัดกับถนนศรีนครินทร์*** เพื่อระบายรถขาออกบนถนนพัฒนาการ ***โครงการสร้างสะพาน***

ข้ามทางแยกถนนพระราม ๙ ตัดถนนรามคำแหง และ ***โครงการขยายทางร่วมต่างระดับรัชดาภิเษก วิภาวดีรังสิต ช่วงออกถนนประชาชื่น*** และในเส้นทางสู่ภูมิภาคบริเวณ ***ถนนคอขวด ๔ มุมเมือง รังสิต ธนบุรี-ปากท่อ***

การสร้างถนนเชื่อมถนนต่างๆ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อให้การแก้ไขปัญหาจราจรเป็นไปอย่างสมบูรณ์ครบถ้วนนั้น จำเป็นต้องมีโครงข่ายขนาดใหญ่ที่เชื่อมโครงการขนาดเล็กไว้ด้วยกันอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ จึงทรงแนะนำให้สร้าง ***โครงข่ายถนนจตุรทิศ*** ประกอบด้วย เส้นทางจราจรที่ต่อเนื่องในแนวทิศเหนือจดทิศใต้ และทิศตะวันตกจดทิศตะวันออก หรือ ***โครงข่ายจตุรทิศตะวันตก-ตะวันออก*** ทำให้การจราจรจากฝั่งตะวันตกไปฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานครรวดเร็วขึ้น และเป็นเส้นทางถนนและสะพานลอยรถยนต์เชื่อมเส้นทางภายในกรุงเทพมหานครตั้งแต่วงแหวนรอบนอกทางทิศตะวันตกที่ถนนพุทธมณฑลสาย ๒ จนถึงถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออกที่เส้นลาดกระบัง และทางด่วนขั้นที่ ๓ ที่แยกศรีนครินทร์ กับทางด่วนพิเศษกรุงเทพฯ-ชลบุรี (มอเตอร์เวย์) เส้นทางเริ่มจากกรุงเทพมหานครฝั่งตะวันตกบริเวณถนนตลิ่งชัน-นครชัยศรี เข้าสู่ทางคู่ขนานลอยฟ้าบรมราชชนนีข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่สะพานพระราม ๘ สะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า และสะพานกรุงธนบุรีตรงเข้าสู่ถนนราชดำเนินนอก เข้าจตุรทิศตะวันออก ที่ถนนศรีอยุธยา สู่ถนนเลียบบึงมักกะสันเลียบทางด่วนตามถนนแนวพระราม ๙ ข้ามแยกรามคำแหงลงที่ถนนพระราม ๙ ตัดใหม่ เพื่อบรรจบกับทางด่วนพิเศษกรุงเทพ-ชลบุรี (มอเตอร์เวย์)

ส่วน***โครงข่ายจตุรทิศเหนือ - ใต้*** อยู่ระหว่างการสำรวจเส้นทางที่เหมาะสมที่จะดำเนินการต่อไปในอนาคต โครงข่ายถนนจตุรทิศนี้เป็นความก้าวหน้าครั้งสำคัญของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางศิลาฤกษ์การก่อสร้างถนนวงแหวนอุตสาหกรรม ณ พลับพลาพิธี ถนนพระรามที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๓

ระบบคมนาคมในประเทศไทย ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๓๘ - ๒๕๕๐ ที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาว่า การจราจรทางทิศใต้ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเส้นทางอยู่ในข่ายจตุรทิศด้วยนั้นติดขัดมาก จึงพระราชทานพระราชดำริให้แก้ไขเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๘ พร้อมกับการสร้างถนนคู่ขนานลอยฟ้าพระบรมราชชนนีด้วยการสร้าง ***ถนนวงแหวนอุตสาหกรรม*** เพื่อรองรับรถบรรทุกขนถ่ายสินค้าให้วิ่งอยู่ในเส้นทางวงแหวนเชื่อมระหว่างท่าเรือกรุงเทพฯ และโรงงานอุตสาหกรรมสำคัญ ๒ ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตอำเภอพระประแดง และถนนปู่เจ้าสมิงพราย จังหวัดสมุทรปราการ รวมถึงวงแหวนรอบนอกถนนกาญจนาภิเษก

ด้านใต้ นอกจากนั้นยังเชื่อมประสานถนนวงแหวนทั้งหมดเข้าด้วยกัน เพื่อให้รถบรรทุกขนาดใหญ่ที่จะไปสู่จังหวัดอื่นๆ วิ่งอยู่ในเส้นทางรอบนอกตัวเมืองโดยไม่ต้องผ่านพื้นที่ชั้นในกรุงเทพมหานคร

ถนนวงแหวนนี้เชื่อมต่อกันด้วยสะพานขึง ๒ ระนาบแบบสมมาตร ๒ สะพานต่อเนื่องกัน คือ ***สะพานภูมิพล ๑*** ช่วงข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาทางทิศเหนือที่ถนนพระราม ๓ กับตำบลทรงคะนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และ ***สะพานภูมิพล ๒*** ช่วงข้ามแม่น้ำทางทิศใต้ที่อำเภอพระประแดงกับตำบลสำโรงใต้ จังหวัดสมุทรปราการ บริเวณกึ่งกลางของ ๒ สะพาน มีทางแยกต่างระดับเป็นศูนย์กลางกระจายรถไปได้ ๓ ทิศทาง ในการก่อสร้างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริให้สะพานวงแหวนอุตสาหกรรมนี้เป็นแหล่งความรู้เรื่องวิทยาการในการสร้างสะพาน โดยสร้างพิพิธภัณฑ์ที่

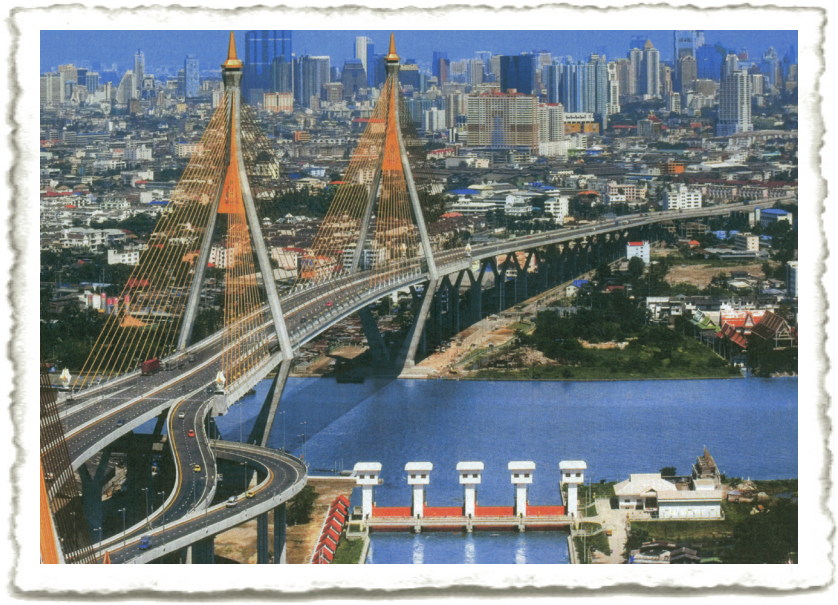

สะพานภูมิพล ๑ และประตูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์ฯ

บริเวณทางแยกต่างระดับ รวมทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ว่างของใต้ทางต่างระดับทั้งหมดให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน เป็นลานกีฬา และสวนสุขภาพอีกด้วย

อีกโครงการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริไว้หลายปีแล้ว ขณะนี้อยู่ระหว่างการศึกษาโครงการของกระทรวงคมนาคม เป็นส่วนหนึ่งของโครงการจตุรทิศเหนือ-ใต้ คือ ***โครงการก่อสร้างถนนคร่อมคลองประปา-ประตูน้ำพระอินทร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*** โครงการนี้แสดงให้เห็นพระวิสัยทัศน์อันยาวไกล และพระปรีชาของพระองค์อย่างเด่นชัด เริ่มจากมีพระบรมราชวินิจฉัยว่า *ในอนาคตหากชุมชนหนาแน่นขึ้น น้ำในคลองประปาจะสกปรกและคลองจะมีขนาดเล็กเกินไป ไม่สามารถรองรับจำนวนผู้คนที่มากขึ้นได้ สมควรศึกษาว่าตามแนวใต้คลองประปาจะสร้างเป็นท่อลำเลียงขนาดใหญ่ได้หรือไม่ หรืออาจย้ายโรงกรองน้ำสามเสนไปไว้ที่โรงสูบน้ำสำแล เพื่อผลิตน้ำประปาส่งเข้าระบบท่อลอดใต้คลองประปา ส่วนตามแนวคลองประปาหากทำเป็นถนนหรือระบบขนส่งมวลชน ๑-๒ ชั้นคร่อมคลองประปาก็จะได้ประโยชน์มาก*

ต่อมามีพระราชดำริเพิ่มเติมอีกหลายครั้งว่า *สมควรสร้างถนนคร่อมคลองประปา และทำให้คลองประปาเป็นอุโมงค์ส่งน้ำเหมือนทุกเมืองในโลก โดยถนนทั้งหมดทำเป็นผิวจราจร ไม่ต้องมีช่องแสง เพราะน้ำไหลจึงไม่เน่า มีหน้าต่างด้านข้างเปิด-ปิดได้ ภายในมีช่องทางเดินดูแลรักษาคลองประปา ถนนนี้จะเป็นถนนจากเมืองชั้นในออกไปชานเมืองโดยไม่ต้องเวนคืนที่ดิน ก็จะได้ประโยชน์มาก*[๑]

[๑] *ข้อมูลจากเว็บไซต์กรมทางหลวง http : //www.doh.go.th/web/king-project/kpjg.html.*

ผู้บริหารกรุงเทพมหานครกราบบังคมทูลรายงานโครงการแก้ไขปัญหาจราจร
โดยรอบโรงพยาบาลศิริราช ในโอกาสที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการคมนาคมและการจราจรเข้าเฝ้าฯ
ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยพสกนิกรของพระองค์ตลอดเวลา แม้ในขณะประทับรักษาพระวรกาย ณ โรงพยาบาลศิริราช ได้ทอดพระเนตรเห็นปัญหาจราจรติดขัดบริเวณรอบโรงพยาบาลศิริราช ทรงหาวิธีแก้ปัญหาให้เป็นรูปธรรม โดยพระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๔ ให้ใช้ที่ดินของโรงพยาบาลศิริราช การรถไฟ และกองทัพเรือ ***ก่อสร้างทางเชื่อมต่อสะพานพระราม ๘ กับถนนพรานนก-ถนนพุทธมณฑลสาย ๔ ขยายสะพานอรุณอัมรินทร์ รวมทั้งขยายผิวจราจรกลับรถใต้สะพานอรุณอัมรินทร์ และสะพานข้ามคลองบางกอกน้อย ถนนจรัญสนิทวงศ์ รวมไปถึงก่อสร้างทางลอดใต้สามแยกไฟฉายและสะพานข้ามแยกถนนเลียบทางรถไฟ*** เพื่อเพิ่มโครงข่ายถนนที่เชื่อมโยงพื้นที่

ฝั่งตะวันตกและตะวันออกของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะช่วยบรรเทาการจราจรที่คับคั่งบริเวณแยกอรุณอัมรินทร์ แยกศิริราช แยกพรานนก แยกไฟฉาย ตลอดจนทางแยกอื่นที่ต่อเนื่องกัน จะทำให้การจราจรบนถนนวงแหวนรัชดาภิเษกฝั่งธนบุรีเลื่อนไหลได้สะดวกขึ้น ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างรับสนองพระราชดำริไปดำเนินงานในทันที

อย่างไรก็ดี ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาแก้ปัญหาจราจรในหลายจุดนั้น พระองค์ยังทรงคำนึงถึงปัญหาอื่นๆ ของประชาชนในกรุงเทพมหานครด้วยเช่นกัน ดังเช่น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๕ อาคารที่ทำการของทางราชการบนถนนราชดำเนิน ป้อมตำรวจ และสัญญาณไฟจราจรตามสี่แยกต่างๆ ทั่วกรุงเทพมหานครได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ไม่สงบที่เกิดขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานพระราชทรัพย์ จำนวน ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท ให้กรมตำรวจไปดำเนินการแก้ไข ปรากฏว่าเพียงหนึ่งวันหลังจากพระราชทานพระราชดำริ สมาชิกเสมาบริการกว่า ๑๐๐ คน จากกระทรวงศึกษาธิการได้ร่วมกันเร่งซ่อมสัญญาณไฟจราจรที่เสียหายบริเวณสะพานผ่านพิภพลีลาจนใช้การได้ภายใน ๑ วัน และสัญญาณไฟอื่นที่เสียหายได้ถึงร้อยละ ๘๐ ภายในหนึ่งสัปดาห์

นอกจากนั้น เมื่อทรงทราบว่าถนนรัชดาภิเษกบริเวณหน้าศาลอาญาซึ่งเป็นมุมอับ เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งเนื่องจากคนที่ขับรถมาด้วยความเร็วมองไม่เห็นคนที่กำลังข้ามถนน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท ให้กรุงเทพมหานครก่อสร้าง***สะพานลอยคนข้าม*** บริเวณดังกล่าว เพื่อความปลอดภัยของประชาชน เมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้ก่อสร้างถนนในพื้นที่ชนบทห่างไกล ในพื้นที่ภาคอีสาน ภาคเหนือ และภาคใต้ เพื่อขนส่งผลผลิตทางการเกษตร อำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในการสัญจรไปมา และในบางเส้นทางเพื่อความมั่นคงของประเทศ ทรงตรวจและติดตามการทำงานในระหว่างการก่อสร้างอยู่เสมอ เส้นทางแรกที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๕ คือ ถนนเข้าหมู่บ้านห้วยมงคล ตำบลหินเหล็กไฟ (ปัจจุบันคือตำบลทับใต้) อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ หลังจากนั้นถนนสายใหม่ๆ ตามแนวพระราชดำริได้เกิดขึ้นอีกหลายเส้นทางทั่วทุกภาคของประเทศ ประมาณ ๔๕ สาย[๑] ตัวอย่าง เช่น

ภาคเหนือ

– ***สามแยกทางหลวงหมายเลข ๑๐๗*** ที่ กม. ๑๔๐ ดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

– ***ทางหลวงหมายเลข ๑๑๐๓*** สายอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน-อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่-อำเภอฮอด จังหวัดลำพูน

– ***ทางหลวงหมายเลข ๑๑๔๓*** สายนครไทย อำเภอชาติตระการ บรรจบทางหลวงหมายเลข ๑๐๔๗ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

– ***ทางสายน่าน-ปัว-ทุ่งช้าง-ปอน-ห้วยโก๋น*** อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

– ***ทางข้ามภูเขา ระหว่างบ้านเปาสามขา*** อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่-***อำเภอแม่ทา*** จังหวัดลำพูน

---

[๑] *ข้อมูลจากกระทรวงคมนาคม ที่ http: // www.doh.go.th/web/king-project/kpj7.htm/.*

เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเจ้าหน้าที่ระหว่างก่อสร้างทางสายน่าน-ปัว-ทุ่งช้าง-ปอน-ห้วยโก๋น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๔

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

– ***ทางหลวงหมายเลข ๒๐๒๓*** สายอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี - อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี - อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

– ***ทางหลวงหมายเลข ๒๐๐๙*** สายอำเภอท่าคันโท - บ้านห้วยยาง อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์

– ***ทางหลวงหมายเลข ๒๐๔๙*** สายสี่แยก อำเภอสมเด็จ - อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

– ***ทางหลวงหมายเลข ๒๐๒๓*** สายอำเภอวาริชภูมิ - บ้านตาดภูวง - กิ่งอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

ภาคใต้

– ***ทางสายอำเภอรามัน - บ้านดาโต๊ะหะลอ*** อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส

– ***ทางหลวงหมายเลข ๔๑๖๖*** สายบ้านทอน บ้านรังมดแดง บรรจบทางหลวงหมายเลข ๔๒ บ้านกอตอ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส กิ่งอำเภอไม้แก่น อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

– ***สามแยกทางหลวงหมายเลข ๔๑๐*** บ้านซากอ - บ้านกาเต๊าะ - นิคมช่วยตนเองพัฒนาภาคใต้ กิ่งอำเภอสุคิริน อำเภอแว้ง อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา

– ***ทางหลวงหมายเลข ๔๐๔๔*** และ ***๔๑๔๔*** สายระแงะ - ดุซงยอ - บ้านจะแนะ นิคมช่วยตนเองพัฒนาภาคใต้ กิ่งอำเภอสุคิริน อำเภอแว้ง อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส

– ***ทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๔*** - ดุซงยอ - ลูโบ๊ะ - ลาเซาะ - นิคมพัฒนาภาคใต้ จังหวัดนราธิวาส

ภาคกลาง

– ***ทางสายปราจีนบุรี - เขาใหญ่*** จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดนครนายก จังหวัดนครราชสีมา

ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระวิริยอุตสาหะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงศึกษาหาแนวทางแก้ไขปัญหาจราจรทั้งในกรุงเทพมหานครตลอดถึงในชนบทที่ห่างไกลมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับการจราจรเกิดขึ้นจำนวนมาก ส่งผลให้การใช้รถใช้ถนนในจุดต่างๆ ที่เป็นปัญหาบรรเทาความคับคั่งลง มีความคล่องตัวสะดวกรวดเร็วมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งยังเป็นผลดีต่อเนื่องไปยังถนนสายอื่นๆ ที่เชื่อมต่อกันอย่างเป็นระบบ แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์อย่างแท้จริง □

ทรงเจิมเครื่องบินทรานเซเวียพีแอล-๑๒ แอร์ทรัก ซึ่งชาวจังหวัดกาญจนบุรีร่วมกันน้อมเกล้าฯ ถวาย เพื่อใช้ในการศึกษาและวิจัยการทำฝนเทียม ณ สนามบินบ่อฝ้าย อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วันที่ ๒๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๑๕

ทอดพระเนตรเครื่องบิน เซสนา ๑๘๐ บรรทุกเครื่องพ่นน้ำยาเคมี ณ สนามบินบ่อฝ้าย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๒

บทที่ ๑๗
พระภูธรพระราชทานฝนหลวง

องค์การสหประชาชาติได้รายงานว่า ทุกปีมีเด็กอายุต่ำกว่าห้าขวบมากกว่า ๑.๕ ล้านคนทั่วโลกเสียชีวิตจากโรคที่มากับน้ำ ผู้ที่ดื่มน้ำจากบ่อน้ำต้องเสี่ยงกับการดื่มน้ำจากใต้ดินที่เป็นพิษเนื่องจากยาฆ่าแมลงที่ใช้ในการเกษตร และพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม กองขยะ การถมที่ และท่อใต้ดินเก่าๆ ล้วนแต่ทำให้สภาวะแวดล้อมเสื่อมโทรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเงินทุนมูลนิธิชัยพัฒนา ให้มหาวิทยาลัยขอนแก่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนำไปใช้ในการทดลองทางเทคนิคเพื่อหาทางขจัดมลภาวะทางน้ำ วิธีที่ง่ายที่สุดในการเก็บน้ำคือ เก็บกักน้ำไว้ในบริเวณที่ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี บ่อเก็บกักน้ำเช่น ***โครงการพัฒนาสระพระรามเก้าอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*** ที่ปทุมธานี ไม่เพียงแต่จะเก็บกักน้ำไว้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเกษตรเท่านั้น พื้นที่รอบสระยังเป็นสวนและพื้นที่สีเขียวใช้เป็นที่สันทนาการอีกด้วย

ปัญหาเดือดร้อนอย่างใหญ่หลวงของเกษตรกรอย่างหนึ่ง คือ การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ในช่วง ๑๐ ปี นับแต่พุทธศักราช ๒๕๑๓ เป็นต้นมา มีโครงการชลประทานและโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เริ่มจากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๗ และโครงการคลองระบายน้ำบาเจาะที่จังหวัดนราธิวาสในปีเดียวกัน

พระราชทานแนวทางในการค้นคิดหาเทคนิกหรือวิธีทางวิทยาศาสตร์ในการแปรสภาพอากาศให้เมฆก่อและรวมตัว เพื่อให้เกิดฝน

โครงการพัฒนาป่าต้นน้ำลำธาร ที่ดำเนินการระหว่างพุทธศักราช ๒๕๑๓ มีวัตถุประสงค์ ที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่แล้ว โดยจัดการกับทรัพยากรป่าไม้ที่ยังเหลืออยู่อย่างถูกวิธี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดให้กรมป่าไม้ดำเนินโครงการเหล่านี้ พระปรีชาชาญอันล้ำเลิศวิวัฒนาการไปสู่รูปแบบโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หลังจากใช้เวลาระหว่างพุทธศักราช ๒๕๑๓-๒๕๑๙ ทุ่มเทไปในการอนุรักษ์แหล่งน้ำแล้ว งานพัฒนาก็สำเร็จ และต่อจากนั้น ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๒๐-๒๕๒๑ มีการสร้าง ***อ่างเก็บน้ำ*** และ ***คลองชลประทาน*** ติดตามมา

นับแต่พุทธศักราช ๒๔๙๘ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยในการทำฝนเพื่อบรรเทาความแห้งแล้งในหลายภูมิภาคของประเทศ ปัญหาเกิดจากลมมรสุมตามฤดูกาลมีอิทธิพลทำให้เกิดภาวะอากาศเปียกชื้นและแห้งแตกต่างกันอย่างชัดเจน ส่งผลกระทบต่อภูมิอากาศของประเทศไทยด้วย ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เพียงอย่างเดียวเป็นเหตุให้ฝนตกร้อยละ ๖๐ ทางตอนใต้ และร้อยละ ๘๐ ทางตอนเหนือของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ปริมาณฝนที่ตกนี้ไม่แน่นอนและไม่สม่ำเสมอทั่วประเทศ ทำให้เกิดช่วงที่แห้งแล้งมากในหลายบริเวณ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปริมาณน้ำหน้าดินมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศไทย เพื่อสนองความต้องการด้านอุปโภคบริโภคของประชากรที่กำลังขยายตัว น้ำจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

หลังจากทรงเสร็จสิ้นการเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกาและยุโรปอย่างเป็นทางการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สถานีเรดาร์ฝนหลวง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

รถเรดาร์ฝนหลวง ๑

พระราชทานพระราชดำริให้หน่วยงานของรัฐหลายหน่วยศึกษาการทำฝนเทียมในประเทศไทย เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๗ **หม่อมราชวงศ์เทพฤทธิ์ เทวกุล** ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมการเกษตรแห่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ผู้ล่วงลับไปแล้ว และผู้ช่วย คือ **นายเมธา รัชตะปิติ** ได้รับสนองพระราชดำริโดยเริ่มศึกษาเบื้องต้นถึงความเป็นไปได้ของวิธีการเลี้ยงเมฆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชวินิจฉัยว่า

> ***"...การปรับเปลี่ยนสภาวะอากาศเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์มากในการต่อสู้กับความผันแปรของดินฟ้าอากาศ..."***[๑]

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๒ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มอบหมายให้ หม่อมราชวงศ์เทพฤทธิ์ จัดตั้งหน่วยงานศึกษาภาคสนามในการเร่งเมฆให้กลายเป็นฝน การศึกษาขั้นต้นนี้ กระทำในบริเวณภูเขาสูง ๑,๓๐๐ เมตร ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒ ที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้เครื่องบินเซสนา ๑๘๐ ในการปฏิบัติการ ซึ่งใช้น้ำแข็งแห้งเป็นตัวเร่งเมฆให้กลายเป็นฝน หลังจากบินหลายเที่ยวในตอนบ่ายอยู่สองวันเพื่อเร่งเมฆในระดับยอดเมฆ มีรายงานว่าเมฆเปลี่ยนเป็นสีเทาและเคลื่อนลงมาใต้ลม แต่ไม่มีผู้ใดเห็นว่ามีฝนตกลงมาจากเมฆที่เร่งไว้หรือไม่ ระหว่างวันที่ ๕-๓๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒ ได้ย้ายที่ทำการศึกษา

สถานีเรดาร์ฝนหลวง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทาน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ ๓๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙*

ทรงวางแผนปฏิบัติการฝนหลวงด้วยพระองค์เอง
ณ สนามบินบ่อฝ้าย อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พุทธศักราช ๒๕๒๒

ไปที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้เครื่องบินสองเครื่องเพื่อเร่งเมฆในระดับยอดเมฆและฐานเมฆด้วยน้ำแข็งแห้งและละอองน้ำ หรือเกลือในรูปของสารละลายเข้มข้น และเร่งเมฆให้กลั่นตัวเป็นฝนที่ด้านอับลมของภูเขาอยู่สิบวัน ผู้เห็นเหตุการณ์รายงานว่า ในระหว่างที่ทำการทดลอง มีฝนตกในบริเวณเป้าหมายสองวัน มีฝนตกใกล้บริเวณเป้าหมายสี่วัน มีฝนตกไกลจากบริเวณเป้าหมายสองวัน และไม่มีฝนตกเลยสองวัน ผลการทดลองนี้มิได้ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้อพระราชหฤทัย แต่ทรงเรียนรู้ว่า องค์ประกอบสำคัญในการทำฝนเทียมคือต้องเล็งเป้าหมายเช่นเดียวกับที่หน่วยปืนเรือกระทำ

"...การทำฝนหลวงในต่างประเทศบางแห่ง เมื่อทำฝนไม่ได้ผล คือฝนไม่ตกในพื้นที่ที่ต้องการ คู่สัญญาก็ไม่ยอมจ่าย แต่สำหรับการทำฝนในประเทศไทยนั้นเป็นพื้นที่กว้าง มีพื้นที่เป้าหมายกว้าง

ผสมสารเคมีเข้าด้วยกัน

เครื่องบิน ***เดอะซูเปอร์คิงส์ แอร์ ๓๕๐*** *ใช้ในกระบวนการ* ***ซูเปอร์แซนด์วิช***
เพื่อโจมตีกลุ่มเมฆฝนที่อ้วนเต็มที่

ย่อมสามารถทำได้ผลง่ายกว่าเหมือนเช่นการยิงปืนจากเรือรบ กระสุนนัดแรกๆ จะไกลจากเป้าหมาย แต่ค่อยๆ ปรับแต่งการยิง ในที่สุดก็จะถูกเป้าหมายได้ การทำฝนก็เช่นกัน และการทำฝนในประเทศไทยไม่เป็นการค้า และทำให้เกิดหลักประกันต่อความเสี่ยงภัยจากธรรมชาติในกรณีฝนแล้งลดน้อยลง...”[๑]

เป้าหมายทั้งสองคือนาข้าวเนื้อที่ประมาณ ๑,๐๐๐ ไร่ ในโครงการไทย-อิสราเอล และที่อ่างเก็บน้ำหมู่บ้านเขาเต่า อำเภอหัวหิน หนึ่งกิโลเมตรจากชายฝั่งทะเลตะวันออก การสำรวจเพิ่มเติมอีกสองวันที่พื้นที่เป้าหมายทั้งสองเสร็จสิ้นลงระหว่างวันที่ ๑๔-๑๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๓ โดยใช้ตัวเร่งตัวเดียวกัน จากการสังเกตบ่งชี้ว่า ในวันที่สองมีฝนตกหนักเหนือพื้นที่เป้าหมายทั้งสอง

เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๓ สืบเนื่องจากการทดลองขั้นต้นได้มีการส่งรายงานและข้อเสนอไปยังจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น เพื่อขอเงินสนับสนุนในการดำเนินการ ***โครงการทำฝนเทียม*** นายกรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งคณะกรรมการจากหน่วยงานของรัฐ เพื่อสนองพระราชดำริ เมื่อเดือนมีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ คณะกรรมการดังกล่าวเห็นชอบกับข้อเสนอที่ว่า ควรพิจารณาว่า ความพยายามในการทำฝนเทียมเป็นการวิจัย และควรดำเนินการในแหล่งต้นน้ำของอ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพลและอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ ข้อแนะนำนี้ส่งผลให้เกิด ***โครงการวิจัยและพัฒนาการทำฝนเทียม*** ขึ้นในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

---

[๑] *บันทึกกระแสพระราชดำรัสและคำกราบบังคมทูลในโอกาสที่ข้าราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผู้แทนสำนักงานยูเสด ประเทศไทย ผู้แทน BUREC และผู้เชี่ยวชาญประจำโครงการ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ ๓๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๔*

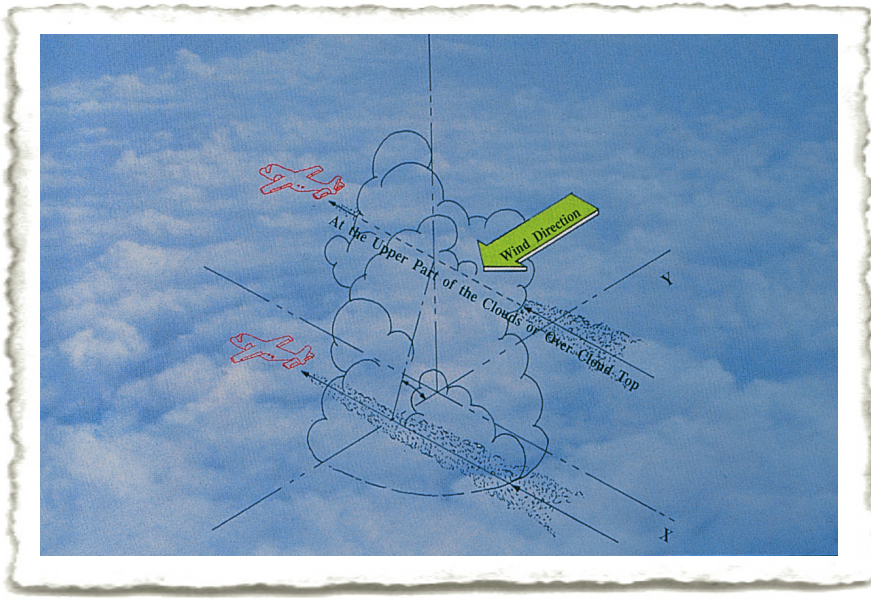

แผนผังแสดงการบินโจมตีแบบ ***ซูเปอร์แซนด์วิช***

ต่อมา ในปีเดียวกัน ชาวนาในจังหวัดพิจิตรได้กราบบังคมทูลขอพระราชทาน ***ฝนหลวง*** ในบริเวณที่ราบภาคกลางจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ก็ทรงพระกรุณาพระราชทาน ระหว่างเดือนสิงหาคมและช่วงหนึ่งของเดือนกันยายน มีการเร่งเมฆในหลายจังหวัดในที่ราบภาคกลาง แม้แต่ชาวนาเองยังช่วยในการเล็งเป้าหมาย โดยขึ้นไปกับเครื่องบินที่ใช้ทำการเร่งเมฆด้วย ระหว่างเดือนกันยายนและตุลาคม คณะปฏิบัติการฝนหลวงได้ทำการบินเร่งเมฆหลายครั้งในภาคใต้ และตั้งแต่ปลายเดือนตุลาคมถึงต้นเดือนพฤศจิกายน คณะฯได้ทำการเร่งเมฆที่จังหวัดนครสวรรค์ กิจกรรมดังกล่าวเป็นเสมือนฐานของการดำเนินโครงการฝนหลวงหลังจากพุทธศักราช ๒๕๑๔

เมื่อเดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๘ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ได้ลงนามในพระราชกฤษฎีกาก่อตั้ง ***สำนักงานปฏิบัติการฝนหลวง*** ขึ้นในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน้าที่ปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ ๑ : ก่อกวน

ขั้นตอนที่ ๒ : เลี้ยงให้อ้วน

ขั้นตอนที่ ๓ : โจมตี

การฝนหลวงช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบภาวะแห้งแล้ง และศึกษาวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำฝนหลวง ในระยะเวลาต่อมา สำนักงานปฏิบัติการฝนหลวงมีภารกิจเพิ่มขึ้นตามลำดับ และเพื่อให้การปฏิบัติงานคล่องตัวยิ่งขึ้น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๕ คณะรัฐมนตรีจึงเห็นชอบให้รวมสำนักงานปฏิบัติการฝนหลวงกับกองบินเกษตรเข้าเป็นหน่วยงานเดียว ชื่อว่า **สำนักฝนหลวงและการบินเกษตร**[๑] □

---

[๑] *สำนักฝนหลวงและการบินเกษตร สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, **ในหลวงของเรากับฝนหลวง** ๒๕๔๑, หน้า ๗๐.*

บทที่ ๑๘
ลุล่วงโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เป็นธรรมดาที่พระมหากษัตริย์ทั่วโลกจะสนพระราชหฤทัยในความทุกข์ยากของพสกนิกร ซึ่งผู้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณต่างมีความภาคภูมิใจเป็นล้นพ้น เมื่อมีบุคคลสำคัญไม่ว่าจะเป็นพระมหากษัตริย์ ผู้นำ หรือประธานาธิบดีก็ตามไปดูแลทุกข์สุขของราษฎร ภาพที่คนส่วนมากคุ้นเคย ก็คือภาพผู้คนในชนบทพากันแต่งกายด้วยชุดดีที่สุดมารวมตัวกันที่ใจกลางหมู่บ้าน เด็กๆถือธงชาติขนาดจิ๋วและผู้สูงวัยนั่งรอบุคคลสำคัญอย่างอดทน บรรยากาศโดยทั่วไปในโอกาสนี้ดูรื่นเริงไม่เป็นการเป็นงานราษฎรเหล่านี้ได้รับการบอกเล่าล่วงหน้าจากหน่วยงานที่รับผิดชอบว่า ผู้นำของประเทศกำลังจะมาเยี่ยม

ในที่สุด ช่วงเวลาที่สำคัญก็มาถึง ขบวนรถเมอร์เซเดสเบนซ์เป็นเงางาม หรือหรูหรากว่านั้นคือ ขบวนรถโรลสรอยส์ก็เคลื่อนเข้ามาถึงหมู่บ้าน มีการเกณฑ์ผู้คนมาจากหมู่บ้านใกล้ไกลเพื่อให้มีคนมาต้อนรับจำนวนมาก ถึงอย่างไรรถก็เข้าไปไม่ถึงหมู่บ้านบนเขารอบๆ บริเวณนั้นอยู่แล้ว แม้จะเป็นรถโรลสรอยส์อันภูมิฐานก็ตาม ขบวนรถหยุดลง บรรดาผู้คุ้มกันและตำรวจลับก็กรูกันออกมา ผู้ที่ชาวบ้านรอคอยอยู่แต่งกายสง่างามเหมาะสมกับโอกาสก้าวลงมาจากรถ คณะของผู้นำเดินเข้ามาใกล้ฝูงชนที่รอคอยอยู่อย่างตื่นเต้น มีเสียงโห่ร้องต้อนรับในทันที ผู้เป็นสัญลักษณ์ของชาติ

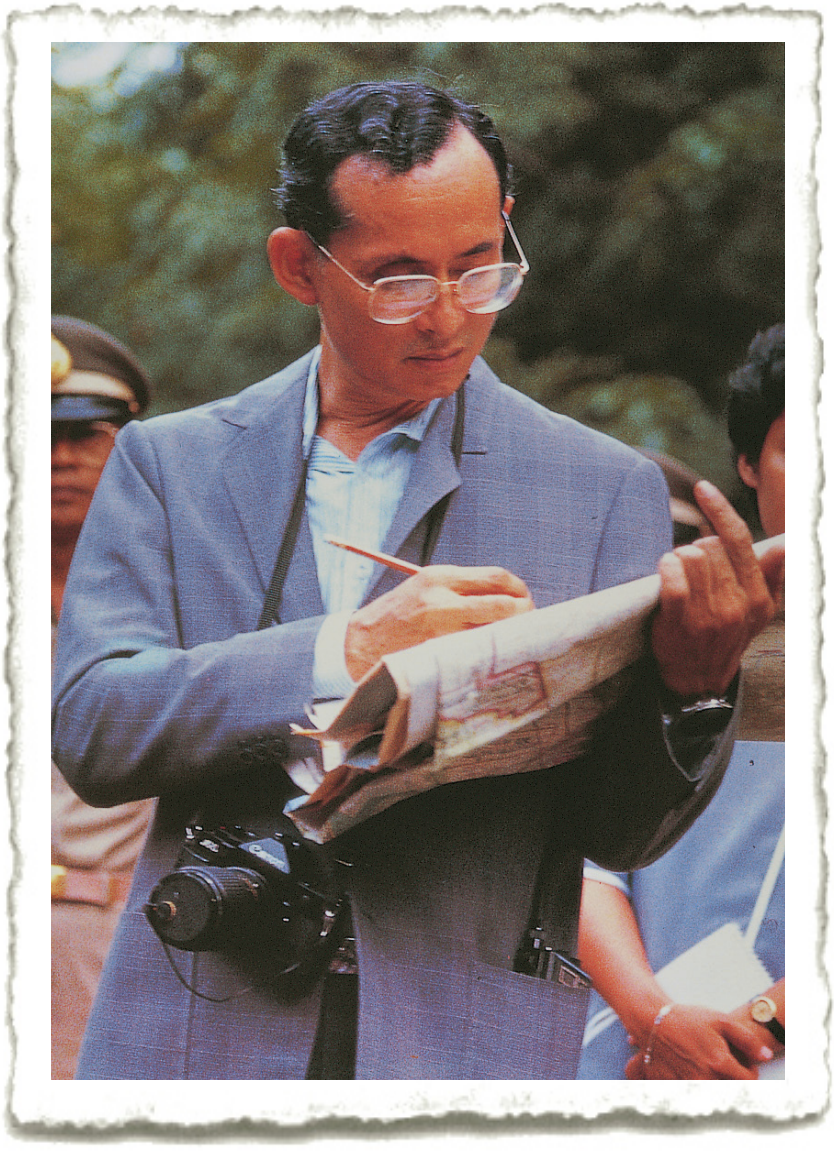

ทรงใช้แผนที่ประกอบการทรงงาน

ทักทายชาวบ้านและรับฟังคำร้องขอของพวกเขาอย่างสุภาพ อาจมีการนำชมผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นในท้องถิ่น มีการมอบของขวัญและการรับมอบของขวัญอย่างสง่างาม หลังจากเวลาผ่านไปสิบห้านาที คนสนิทจะเหลือบมองนาฬิกาอย่างโจ่งแจ้ง และเชิญบุคคลสำคัญกลับไปขึ้นรถอย่างสุภาพ ด้วยคำพูดอำลาที่เป็นการให้กำลังใจสองสามคำ ประตูรถจะปิด และขบวนรถก็จะเคลื่อนออกไป ทิ้งความรู้สึกอบอุ่นที่รู้ว่ามีใครสักคนซึ่งเป็นที่เคารพนับถืออย่างมากให้ความใส่ใจต่อเขาไว้เบื้องหลัง นั่นเป็นภาพทั่วๆ ไปที่คนทั้งหลายมักจะเห็น

ในขณะที่ภาพที่คุ้นตานั้นยังเด่นชัดอยู่ในความทรงจำ หยุดสักครู่ และย้ายฉากมาที่ประเทศไทย ลองนึกภาพชนบทในที่ห่างไกลที่หาทางไปถึงได้ยากที่สุด ชนบทดังกล่าวตั้งอยู่บนเขาสูงชัน ต้องเดินทางข้ามแม่น้ำ ผ่านป่าดิบเขตร้อน ซึ่งต้องใช้เวลาเดินจากถนนที่ใกล้ที่สุดประมาณหนึ่งชั่วโมง ชาวบ้านบางคนอาจได้ยินเสียงรถจี๊ปหยุดที่ด้านล่างไกลลงมา หรืออาจไม่ได้ยินก็ได้ ทันใดนั้น ภาพที่น่าอัศจรรย์ใจก็ปรากฏขึ้น ผู้ที่เดินดุ่มขึ้นมา สีหน้าเคร่งขรึมแสดงถึงจิตใจอันแน่วแน่ มีหยาดเหงื่อเต็มหน้า แว่นตาเป็นสีเงินด้วยไอความร้อน บุคคลนั้นแต่งกายชุดกางเกงสีเทาอ่อน เสื้อเชิ้ตเปิดคอแบบลำลอง และเสื้อนอกที่ดูเหมือนจะหาซื้อได้จากร้านทั่วไป บุคคลผู้นี้มีกล้องถ่ายรูปแคนนอนสีดำคล้องคออยู่ ใต้แขนหนีบแผนที่ขนาดใหญ่พับเป็นปึก มีแต่รอยจดบันทึกไว้เต็ม แผนที่เหล่านี้มีแถบกาวติดยึดกันไว้ ในกระเป๋าเสื้อ มีดินสอและเครื่องใช้ในการเขียนอื่นๆ ที่พร้อมจะนำออกมาใช้ตลอดเวลา มีผู้ติดตามกลุ่มเล็กๆ พยายามจะเดินตามบุคคลผู้นี้ให้ทัน แต่ผู้ที่เดินตามทันก็มีเพียงผู้ที่แข็งแกร่งเท่านั้น ประชาชนที่เฝ้ารออยู่ยิ้มกว้าง และคุกเข่าก้มกราบลงกับพื้นตามประเพณีดั้งเดิม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาถึงแล้ว

เจ้าพ่อหลวง เสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมลูกๆ ของพระองค์แล้ว

เมื่อทอดพระเนตรเห็นชาวบ้าน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแย้มพระสรวล

การเสด็จพระราชดำเนินมา ณ ที่นี้ ค่อนข้างยากลำบาก แต่ก็คุ้มค่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระดำเนินไปใกล้ฝูงชน และมีพระราชปฏิสันถารกับคนเหล่านั้น ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านอาวุโสนำเสด็จไปยังไร่อันมีพืชผลเหี่ยวเฉาเห็นได้อย่างชัดเจน เนื่องจากขาดน้ำ

"ฝนก็ตกพะย่ะค่ะ" ชาวบ้านยืนยัน แต่น้ำฝนไหลลงจากเขาไปหมด และชะล้างหน้าดินพาเอาสารอาหารส่วนใหญ่ในดินไปด้วย พวกเขาจึงไม่สามารถเพาะปลูกให้ได้ผลพอยังชีพได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโน้มพระองค์ลงทอดพระเนตรดินและต้นไม้ ทั้งๆที่พระเสโทยังไหลอาบพระพักตร์ ทรงสำรวจภูมิประเทศและทรงเปรียบเทียบกับแผนที่ในพระหัตถ์กับบันทึกที่ทรงเตรียมมา

เหตุใดจึงไม่หาทางเก็บกักน้ำที่ไหลลงมาจากเขาไว้แล้วให้น้ำแก่ไม้ผล ต้นไม้จะช่วยทำให้ดินแน่นและป้องกันไม่ให้เกิดการกัดเซาะหน้าดินมากขึ้นอีก หากสร้างคันกั้นน้ำตรงนี้ ตรงนี้ และตรงนี้ ก็จะสามารถเก็บกักน้ำไว้ในอ่างเก็บน้ำเล็กๆ เพื่อเอาไว้ใช้ในเวลาที่ต้องการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นประโยชน์และเหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น ทรงสนับสนุนให้ชาวบ้านผู้ยากไร้ในชนบทมีความเป็นอยู่แบบพอเพียงในตัวเอง และทรงเน้นเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชนอยู่เสมอ ความสนพระราชหฤทัยในความเป็นอยู่ของราษฎรเช่นนี้ ทำให้ประชาชนชาวไทยเทิดทูนจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์ที่เสด็จพระราชดำเนินไปในที่ต่างๆ มากที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติไทย พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทั่วพระราชอาณาจักร ทรงรับทราบปัญหาของประชาชนในพื้นที่ต่างๆ โดยที่บางครั้งก็มิได้ทรงคาดหมายไว้ก่อน ย้อนคิดถึงเหตุการณ์ครั้งแรกเมื่อรถยนต์พระที่นั่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวติดหล่มที่ ***หมู่บ้านห้วยมงคล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*** เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๕ ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งมาช่วยเข็นรถ เมื่อทรงทราบว่าชาวบ้านต้องใช้เวลาทั้งวันในการนำพืชผลไปยังตลาดหัวหิน แม้หมู่บ้านจะอยู่ห่างจากหัวหินเพียง ๒๐ กิโลเมตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานพระราชดำริให้

รถยนต์พระที่นั่งติดหล่มตรงทางเข้าหมู่บ้านห้วยมงคล อำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พุทธศักราช ๒๔๙๕

ตำรวจตระเวนชายแดนร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ สร้างถนนเข้าหมู่บ้านห้วยมงคล เพื่อให้การขนส่งผลผลิตทางการเกษตรสะดวกขึ้นนับแต่นั้นมา

การสร้างถนนห้วยมงคลจึงเป็นโครงการแรกในบรรดาโครงการพัฒนาชนบทของพระองค์

โครงการหลวง

ในพื้นที่ทุรกันดารของจังหวัดต่างๆ ทางภาคเหนือ อาทิ เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน มีชนเผ่าเร่ร่อนจากพม่า ลาว และจีนตอนใต้เข้ามาอาศัยกว่าห้าทศวรรษแล้ว ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าอีก้อ ม้ง กะเหรี่ยง มูเซอ และเย้า ทั้งยังมีชาวจีนก๊กมินตั๋งที่ลี้ภัยการเมืองจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาอยู่บนภูเขาทางตอนเหนือของไทยอีกจำนวนไม่น้อย

ทรงเยี่ยมชาวเขา

ชาวเขาไม่คบหาสมาคมกับใคร แต่ละเผ่ามีภาษา วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ของตนเอง แต่ขาดสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งยวดคือ ความช่วยเหลือจากรัฐบาลเพื่อให้พ้นจากความยากจน ชาวเขาเหล่านี้มีชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยว มีการตั้งถิ่นฐานเป็นเอกเทศและทำไร่เลื่อนลอย พฤติกรรมของชาวเขาเป็นที่รู้จักกันดีว่า ***ถางและเผา*** ชาวเขาซึ่งมีอาชีพทำไร่พบว่า การทำไร่เลื่อนลอยของพวกตนมีส่วนทำให้ดินเสื่อมโทรม และการที่ชาวไทยพื้นที่ราบบุกรุกป่าที่ตนอาศัยอยู่ทำให้เกิดความเสียหาย ชาวเขาเริ่มหันไปปลูกฝิ่นซึ่งเป็นพืชที่ทำรายได้ดี อาจหาพันธุ์ได้จากประเทศจีนที่เคยเป็นตลาดใหญ่อยู่ในศตวรรษที่ ๑๙

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๒ รัฐบาลไทยได้ออกกฎหมายห้ามปลูกฝิ่น แต่เป็นเรื่องยากที่จะบังคับใช้กฎหมายนี้ เนื่องจากไม่มีพืชอื่นที่จะนำมาทดแทนฝิ่นที่ชาวเขาต้องพึ่งพา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ

พระราชดำเนินแปรพระราชฐาน ณ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่ และได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมชาวเขาและมีพระราชปฏิสันถารด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยในความเป็นอยู่ของชาวเขาอย่างจริงจัง ดังนั้น ชาวเขาจึงกราบบังคมทูลทุกสิ่งอย่างเปิดเผย วันหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสถามชาวม้งว่า นอกจากฝิ่นแล้ว แหล่งรายได้ของพวกม้งมาจากไหน คำตอบคือ จากลูกท้อซึ่งเป็นท้อพันธุ์พื้นเมืองผลเล็กๆ ชาวม้งยังกราบบังคมทูลอีกว่ารายได้จากฝิ่นและจากท้อนั้นพอๆ กัน นี่คือที่มาของการเริ่มต้น ***โครงการหลวง*** ผู้ที่ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในครั้งนั้น คือ **หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี** ซึ่งยังทรงจำจุดเริ่มต้นได้อย่างชัดเจน

ทรงแนะนำให้ชาวเขาปลูกพืชและไม้ผลเมืองหนาวแทนการปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอย

"พระองค์ท่านพระราชทานพระราชดำริให้พวกเราทาบกิ่งพืชพันธุ์ดีผลใหญ่บนตอของท้อพื้นเมืองซึ่งมีผลเล็ก เพื่อให้ชาวเขามีรายได้สูงกว่าฝิ่น"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า

"ดูเหมือนฝิ่นจะเป็นหัวใจของปัญหา" [๑]

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง***โครงการพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา*** ขึ้น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๒ โดยใช้ดอยอ่างขางเป็นสถาบันวิจัยแห่งแรก พระราชทานชื่อว่า ***สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง*** และเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๓ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาทแก่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งขึ้นไปทำการวิจัยเรื่องพืชเมืองหนาวอยู่ก่อนนั้นแล้วเพื่อซื้อสวนที่บ้านแม้ว ดอยปุย ใช้เป็นสถานที่ทดลองปลูกและขยายพันธุ์พืชเมืองหนาวต่างๆ เช่นทดลองทาบกิ่งท้อลูกใหญ่ของออสเตรเลียบนต้นตอพื้นเมืองของไทย และเพื่อเป็นสิริมงคล สวนนี้จึงได้ชื่อว่า ***สวนสองแสน***

โครงการพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขาเปลี่ยนชื่อเป็น ***โครงการพัฒนาชาวเขา โครงการหลวงภาคเหนือ โครงการหลวง*** และ ***มูลนิธิโครงการหลวง*** ในที่สุด เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๕

ในปัจจุบัน มีสถานีเกษตรหลวง ๔ แห่ง และศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ที่ดอยอ่างขาง ปางดะ แม่หลอด ดอยอินทนนท์ ดอยปุย ซึ่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กำกับดูแล และที่ดอยขุนวางซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำกับดูแล

---

[๑] *สัมภาษณ์ หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี, ที่จังหวัดเชียงใหม่ พุทธศักราช ๒๕๓๗*

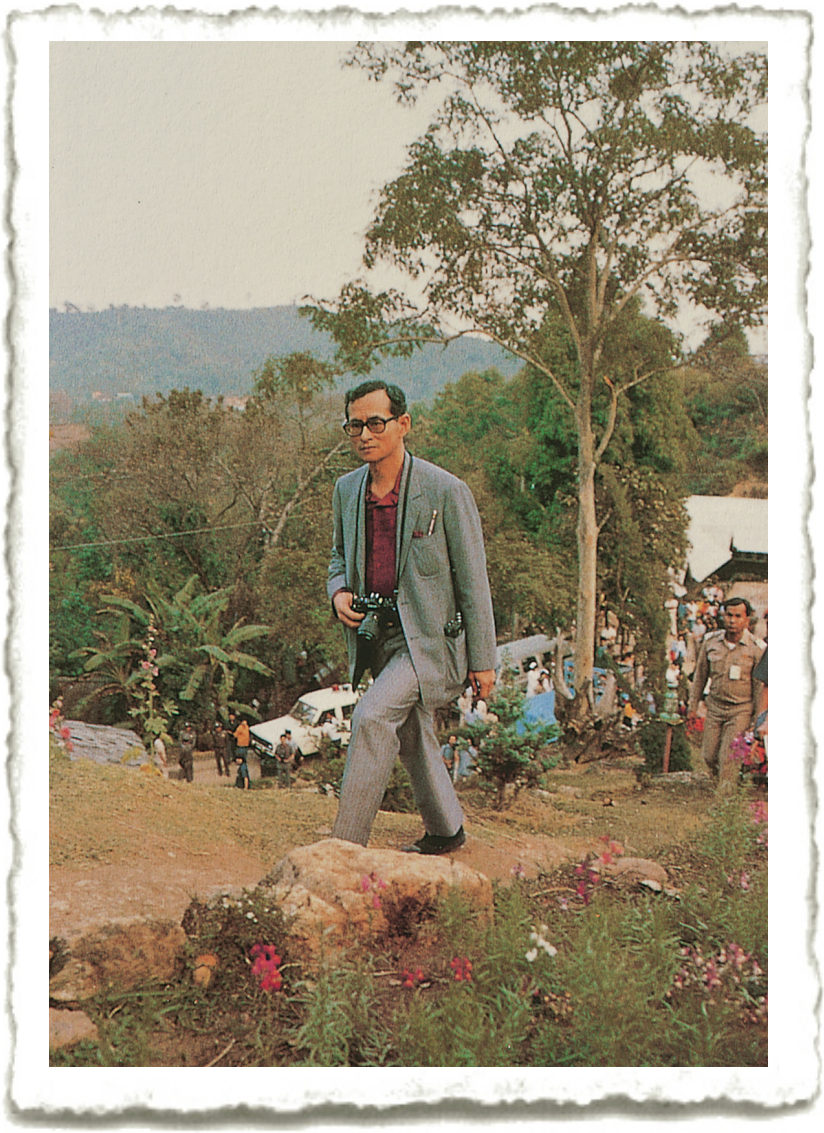

เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

งานโครงการหลวง

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จฯ ไปทรงเปิดงานโครงการหลวง ๔๒
ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพมหานคร
เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔

พืชผลที่ทดลองปลูกมีทั้งผักและผลไม้เมืองหนาว เฟิร์น กาแฟ ชา เห็ดหอม สตรอเบอรี่ เสาวรส ฝรั่ง สมุนไพร มันฝรั่ง ถั่วต่างๆ ธัญพืช ดอกไม้ และไม้โตเร็ว นอกจากนี้ยังทดลองเลี้ยงปลาต่างประเทศ เช่น เรนโบว์เทร้าต์ และสเตอร์เจิ้น เพื่อจำหน่ายด้วย

> *"เรามีตลาดพืชผลทั้งที่นี่และที่กรุงเทพฯ ขนส่งโดยรถห้องเย็นและรถบรรทุก ตลาดส่วนใหญ่ของเราอยู่ในประเทศ แต่เรามีหน่วยแปรรูปอาหารอยู่แห่งหนึ่งที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผมคิดว่า ขณะนี้เขากำลังทำน้ำฝรั่งกันอยู่ โรงงานอีกแห่งหนึ่ง อยู่ที่เชียงราย โครงการหลวงส่งออกสตรอเบอรีแช่แข็ง และข้าวโพดอ่อน ปีนี้ข้าวโพดอ่อนของเราได้รับรางวัล"*[๑]

ด้วยเดชะพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงไม่จำเป็นต้องประชาสัมพันธ์โครงการหลวง หม่อมเจ้าภีศเดชทรงเล่าเสริมว่า

> *"เรามีงานออกร้านที่เชียงใหม่ทุกปี และมีผู้คนพากันมาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเงินแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยไม่ขอเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท บางครั้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปที่หมู่บ้าน และชาวบ้านได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเงินกับพระหัตถ์"*[๒]

ประชาชนต่างประทับใจและจดจำภาพแห่งพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับกับพื้น มีพระราชปฏิสันถารกับชาวบ้านซึ่งมานั่งเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จอยู่ที่พื้นดิน ที่ตรงหน้าพวกเขามีเก้าอี้หลายตัว ซึ่งตามปกติจัดไว้สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้า

๑-๒ *เรื่องเดียวกัน.*

โครงการหลวงเกิดขึ้นจากน้ำพระราชหฤทัยเมตตา เพื่อให้ชาวเขาเลิกปลูกฝิ่น และมีรายได้จากการปลูกพืชทดแทน

อยู่หัว และข้าราชบริพารที่ตามเสด็จ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกลับประทับบนพื้นดินเช่นเดียวกับพวกชาวบ้าน ชาวบ้านทราบว่าบุคลากรของโครงการหลวงทำงานถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงยอมรับบุคคลเหล่านั้นเป็นอย่างดี เพราะทราบว่าคนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลซึ่งพยายามจะให้เขาเลิกปลูกฝิ่นอย่างเดียว หม่อมเจ้าภีศเดชทรงเล่าต่อว่า

“เราคิดว่าสตรอเบอรี่จะเป็นพืชผลที่ดีเพราะทำเงินได้เร็วมาก บางทีแค่สามเดือนหลังจากปลูก ดังนั้น เราจึงคัดเลือกชาวม้งสามคนให้พยายามปลูกสตรอเบอรี่ ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องยากนัก เพราะพวกม้งรู้ว่าเรามาจากโครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะช่วยให้พวกเขามีรายได้มากขึ้น และพวกเขาก็ยอมรับ เมื่อเริ่มเก็บเกี่ยว เงินจะเข้ากระเป๋าพวกเขาโดยตรง เรานำผลผลิตไปสู่ตลาดให้พวกเขา และเขาก็ได้รับเงิน ฤดูหน้านี้ มีคนเป็นจำนวนมากอยากปลูกสตรอเบอรี่ เราเพียงแต่ขอให้พวกเขาลองดู เราจัดหาต้นกล้าและปุ๋ยให้ เราใช้ปุ๋ยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ต้องเติมธาตุอาหารบางอย่างกลับลงไปในดินด้วย”

หม่อมเจ้าภีศเดชทรงเล่าเรื่องชายคนหนึ่งที่ทาบกิ่งท้อสามต้น และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องทรงพระดำเนินนานถึงหนึ่งชั่วโมงเพื่อไปทอดพระเนตรต้นท้อนั้น

“ทุกคนพูดว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องทรงลำบากที่ทรงพระดำเนินถึงหนึ่งชั่วโมง เพื่อ

มีพระราชปฏิสันถารกับหม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี

ทอดพระเนตรต้นไม้เพียงสามต้น แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้าพระราชหฤทัยว่าการที่ พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปที่นั้น แสดงว่าสนพระราชหฤทัย เป็นการส่งเสริมการปลูกต้นท้อพันธุ์ใหม่”

ที่ว่าโครงการหลวงประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงนั้น อาจทราบได้จากการพูดคุยกับชาวบ้าน ดังตัวอย่างเรื่องหนึ่งที่ชาวบ้านเล่าว่า

“เราขายผักได้ราวๆ กิโลกรัมละ ๕ บาท ผัก ๓๐๐ กิโลกรัมวันนี้เราคงขายได้ประมาณ ๑,๐๐๐ บาท ก่อนจะมีโครงการหลวงที่นี่ ฐานะเราค่อนข้างยำ่แย่ แต่ตอนนี้ดีขึ้นแล้ว ก่อนมีโครงการ เราไม่ค่อยมีโอกาสเห็นเงิน ๑,๐๐๐ บาทเลย แต่เดี๋ยวนี้ราคาดหวังได้ถึง ๓,๐๐๐ บาท โครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวช่วยให้เราซื้อเชื่อปุ๋ยและสารเคมีได้ การศึกษาก็ดีขึ้น เพราะมีครูมาสอนหนังสือที่หมู่บ้าน เดี๋ยวนี้ เรากำลังเรียนระดับมัธยมต้นเพื่อพัฒนาตัวเอง เราคิดจะอยู่ที่นี่ไปตลอดชีวิต จริงๆ แล้ว เราพอใจที่จะอยู่ที่นี่มากกว่าที่จะเข้าไปหางานอื่นทำในเมือง เนื่องจากตอนนี้ชีวิตความเป็นอยู่ที่นี่ก็ดีทีเดียว”

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๓ โครงการหลวงขยายกิจการศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเป็น ๓๘ สาขา ที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน พะเยา และน่าน ครอบคลุมหมู่บ้านประมาณ ๓๐๐ หมู่บ้าน มีครอบครัวมากกว่า ๓๐,๐๐๐ ครอบครัว

ทรงเยี่ยมสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ทอดพระเนตรแปลงพืชผักเมืองหนาว

ทอดพระเนตรโครงการวิจัยองุ่นพันธุ์ต่างๆ ณ สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

สถานีเกษตรหลวงขุนวาง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

การแก้ปัญหายาเสพติด

หลังจากพัฒนาสายพันธุ์และปรับปรุงคุณภาพเมล็ดพันธุ์พืชเป็นผลสำเร็จ โครงการหลวงยังต้องเผชิญกับปัญหาอันเกิดจากชาวเขาติดฝิ่น มานานเป็นปีๆ ซึ่งการสูบฝิ่นเป็นความเคยชินของชาวเขา เหมือนกับการสูบบุหรี่ และพวกชาวเขายังมีความเชื่อว่าฝิ่นช่วยรักษาโรคอีกด้วย

“ฝิ่นแก้ท้องไม่ดี สูบฝิ่นนี่เป็นเรื่องธรรมดามากของพวกเรา”

ชาวบ้านคนหนึ่งที่ตำบลหนองหอย นอกเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นที่ที่โครงการหลวงกำลังดำเนินการฟื้นฟูสภาพผู้ติดยาอยู่กล่าวย้ำ

“เราติดฝิ่นมาแค่ปีหรือสองปีเท่านั้นเอง ทั้งๆ ที่ไม่เคยอยากจะใช้เลย เราเริ่มใช้ฝิ่นตอนที่ไม่สบาย เราไปหาหมอ แต่ก็ไม่ได้ช่วยอะไร เราก็เลยใช้ฝิ่นเพื่อให้สบาย”

คงจะเป็นด้วยเรื่องเช่นนี้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถจึงได้พระราชทาน ***ธนาคารยา*** ให้แก่โครงการฯ

โครงการหลวงครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๑๐ แห่งในการรณรงค์เรื่องการฟื้นฟูสภาพผู้ติดยา หนองหอยได้รับ

หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี นำเสด็จทอดพระเนตรแปลงผักที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

คัดเลือกเป็นจุดเริ่มต้น เนื่องจากในพื้นที่อื่นๆ มีผู้ติดเฮโรอีนอย่างหนักอยู่แล้ว บุคลากรของโครงการจึงหวังจะตั้งมาตรการป้องกันเฮโรอีนที่จะแพร่เข้ามาในหนองหอย การรักษาไม่ได้กระทำในโรงพยาบาล แต่ทำในหมู่บ้านเพื่อคนในหมู่บ้านจะได้ช่วยดูแลผู้ติดยา กิจกรรมนี้ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากผู้คนในทุกส่วนของชุมชนต่างร่วมมือช่วยเหลือ ได้แก่ ตำรวจ ตำรวจตระเวนชายแดน ผู้ทำงานด้านสุขภาพ แพทย์ และพยาบาล ทุกคนพากันร่วมมือ แต่ถ้าเป็นการรณรงค์ของทางราชการ ก็จะมีผู้ดำเนินงานเพียงหน่วยเดียวเท่านั้น ผู้ติดยาจะถูกส่งไปรับการบำบัดรักษาที่โรงพยาบาล แต่เมื่อกลับมายังหมู่บ้านของตนก็จะกลับไปติดยาอีก โครงการฯ มีหน่วยงานอยู่ในหมู่บ้าน เพื่อชาวบ้านจะได้ช่วยดูแลได้

นอกจากนั้น ยังมีโรงเรียนซึ่งตั้งขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างตำรวจตระเวนชายแดนและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แพทย์และพยาบาลจากโรงพยาบาลของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ออกไปเยี่ยมเยียนช่วยดูแล

โครงการวิจัยเกษตรที่สูงและไม้ผลเมืองหนาว
พิสูจน์ให้เห็นว่าชาวเขาสามารถปลูกพืชผักและไม้ดอกเมืองหนาวได้

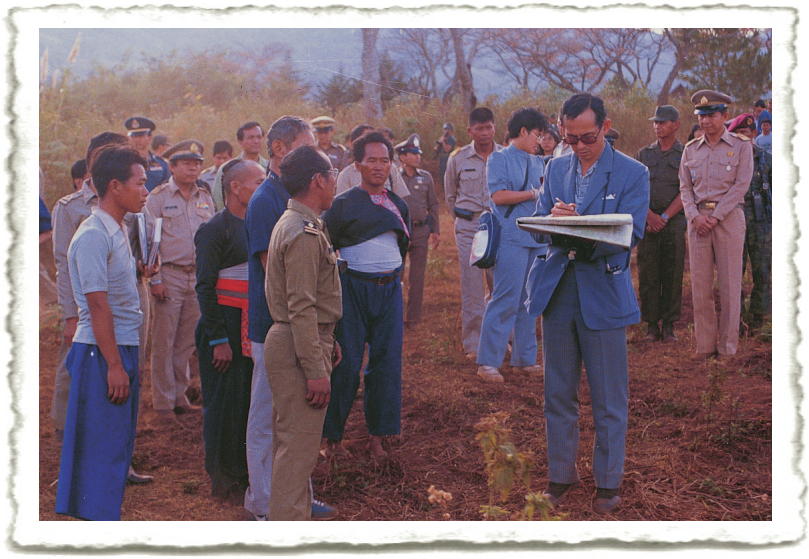

เสด็จฯไปทรงเยี่ยมสถานีเกษตรหลวงขุนวาง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

สุขภาพ แนะนำด้านโภชนาการและการวางแผนครอบครัว ชาวเขาในบริเวณโครงการได้รับการสนับสนุนให้จัดตั้งหน่วยงานเพื่อช่วยตนเองโดยเฉพาะ ***ธนาคารข้าว*** ซึ่งกลุ่มผลิตและสหกรณ์จัดตั้งขึ้นในหลายหมู่บ้านให้บริการยืมข้าวเพื่อการบริโภคเฉพาะหน้าในระหว่างที่กำลังรอเก็บเกี่ยว เมื่อถึงปลายฤดู ผู้ยืมข้าวต้องนำข้าวมาใช้คืนธนาคาร

โครงการหลวงยังได้จัดตั้งโรงงานผลิตอาหารกระป๋องขนาดเล็กอีกหลายแห่งในจังหวัดเชียงใหม่ และเชียงราย เพื่อแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของชาวเขา และเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๘ โครงการหลวงได้จัดตั้งฝ่ายการตลาดขึ้นเพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้ การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารใช้เครื่องหมายการค้า ***ดอยคำ*** และ ***โครงการหลวง*** ฝ่ายการตลาดรับซื้อพืชผักจำนวนหนึ่งในสามของผลผลิตในพื้นที่โครงการและนำไปจำหน่าย

ทอดพระเนตรการปลูกข้าวไร่ ณ สถานีวิจัยเกษตรที่สูงปางดะ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

แก่ลูกค้ารายใหญ่ในเมือง เกษตรกรเก็บรวบรวมผัก ผลไม้ และดอกไม้จากแปลงบนเขาทุกวัน จัดส่งไปยังแผนกบรรจุในจังหวัดเชียงใหม่ จากนั้น ผลิตผลพร้อมจำหน่ายก็มุ่งสู่ร้านดอยคำ ร้านโครงการหลวง ห้างสรรพสินค้าชั้นนำ โรงแรมและรีสอร์ทชั้นหรูระดับสี่และห้าดาวหลายแห่งในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่อื่นๆ

บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) เป็นลูกค้ารายใหญ่ที่สำคัญรายหนึ่งของโครงการหลวง แผนกบริการด้านอาหารรับผิดชอบการเตรียมอาหารให้สายการบิน ๔๘ สายที่เป็นลูกค้า เพื่อผู้โดยสารจำนวนหลายหมื่นคนทุกวัน รายได้ของโครงการหลวงประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ จากการจำหน่ายผลิตผลของเกษตรกรชาวเขาสูงถึง ๑๓ ล้านเหรียญสหรัฐฯ

โครงการหลวงหรือที่ชาวต่างประเทศเรียกว่า โครงการปลูกพืชทดแทน ก่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญอย่างน้อย

๓ ประการ ได้แก่ *ประการแรก* ช่วยลดความยากจนของบรรดาชาวเขาที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลที่สุดของประเทศ *ประการที่สอง* ช่วยลดและขจัดการปลูกฝิ่นตลอดจนการจัดส่งฝิ่นจากภาคเหนือของแผ่นดินไทย ทำให้ลดการจัดหาและส่งต่อยาเสพติดร้ายแรงระดับภูมิภาค *ประการที่สาม* ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยขจัดการเพาะปลูกแบบถางและเผาป่าอันเป็นการทำลายดินและสร้างมลภาวะแก่สิ่งแวดล้อม ทดแทนการทำไร่เลื่อนลอยด้วยการปลูกไม้ผลและพืชผัก ซึ่งทำรายได้ให้เกษตรกรชาวเขามากกว่าการปลูกฝิ่นหลายเท่า และยังทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนและการปลูกป่าทดแทน ผลลัพธ์สุดท้ายที่สำคัญมากของโครงการหลวงคือการพัฒนาที่ยั่งยืนของชาวเขาเป็นหมื่นๆ คน ผู้ลักลอบเข้ามาในเขตประเทศไทยทางภาคเหนือและดำรงชีวิตด้วยการลักลอบปลูกฝิ่น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๒ บริษัทผลิตสื่อของประเทศออสเตรเลียชื่อ แคปปิตัลทีวี ถ่ายทำสารคดีที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน ได้สัมภาษณ์สมาชิกครอบครัวชาวเขาหลายครอบครัว ซึ่งล้วนกล่าวตรงกันว่าพวกเขาพอใจความเป็นอยู่อย่างสงบและค่อนข้างสุขสบาย และภูมิใจที่ได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๑ โครงการหลวงได้รับ***รางวัลรามอน แมกไซไซ*** ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง และเมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๖ ได้รับ***รางวัลโคลอมโบแพลน*** ซึ่งยกย่องโครงการหลวงว่าเป็นโครงการทดแทนการปลูกฝิ่นที่โดดเด่นที่สุดในโลก และเป็นเพียงโครงการเดียวที่กำจัดฝิ่นเป็นผลสำเร็จด้วยกุศโลบายสร้างสรรค์ สหประชาชาติเห็นคุณค่าของโครงการหลวงว่าเป็นต้นแบบของการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่ประเทศที่ประสบปัญหาในทำนองเดียวกันในภูมิภาคเอเชียและลาตินอเมริกา

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มการศึกษาด้านการเกษตรโดยโปรดให้มีฟาร์มทดลองในเขตพระราชฐานที่สวนจิตรลดาแล้ว เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าพื้นที่แต่ละแห่งนั้นไม่สามารถจะจำลองสภาพปัญหาที่มีอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทยได้ เมื่อพิจารณาด้านภูมิศาสตร์ ประเทศไทยมีลักษณะที่ค่อนข้างหลากหลาย หลายบริเวณมีป่าทึบ มีภูมิอากาศอบอุ่นในแถบภูเขาของภาคเหนือ มีที่ราบที่ร้อนและแห้งแล้งเกือบจะเป็นทะเลทรายทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพื้นที่แบบพรุในบางส่วนของภาคใต้ สิ่งที่ต้องมีคือศูนย์ประจำภาคที่สามารถดำเนินการวิจัยและทดลองในสภาพพื้นที่นั้นๆ ได้

ภาพของ ***ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*** ในสายตาของคนทั่วไปคือ สถานที่ที่หน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาลสามารถทำงานร่วมกันได้ และประสานงาน

ของตนเข้ากับการทดลองและแลกเปลี่ยนความคิด เพื่อให้การพัฒนาชนบทเป็นไปอย่างครบวงจร ส่วนใหญ่ศูนย์เหล่านี้จะตั้งอยู่ในบริเวณที่มีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะตามธรรมชาติเฉพาะแห่ง เช่น ดินทราย ป่าชายเลน ภูเขา หรือป่าเสื่อมโทรม และบางทีก็เป็นการผสมผสานกันระหว่างลักษณะดังกล่าว เนื่องจากศูนย์ฯ เหล่านี้มีการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตของชาวบ้านอย่างเด่นชัด ดังนั้น ชาวบ้านในหมู่บ้านรอบๆ ศูนย์ฯ จึงเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการนำเทคนิกใหม่ๆมาพัฒนาท้องถิ่นก่อนผู้อื่น[๑] นอกจากนั้น ยังมีบุคคลและกลุ่มต่างๆ จากทั่วประเทศเข้าเยี่ยมชม เข้ารับการฝึกอบรมและรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของศูนย์ฯ รวมทั้งขอคำแนะนำและความช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาในท้องถิ่นของตน โดยวิธีนี้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงทำหน้าที่เป็น ***พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต***[๒] ซึ่งสรุปผลการศึกษาเพื่อหารูปแบบการพัฒนาที่ประชาชนอาจใช้เป็นตัวอย่างและนำไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ในลักษณะของการ*บริการแบบเบ็ดเสร็จ (one stop service)*[๓]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนให้หมู่บ้านต่างๆ ที่อยู่ใกล้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริแก้ปัญหาในกลุ่มของตน เพื่อให้ชุมชนมีความแข็งแกร่งเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ และกลุ่มที่ร่วมมือกันดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น มักประสบผลสำเร็จมากที่สุด

---

[๑] *โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP),* ***การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน.*** *ธันวาคม ๒๕๓๑, หน้า ๓๑.*

[๒] *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบศูนย์ศึกษาการพัฒนาว่าเป็น พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต*

[๓] *เรื่องเดียวกัน.*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับฟังความคิดเห็นของสาธารณชนตลอดมา

วิธีดำเนินการอีกวิธีหนึ่ง ก็คือ ให้แต่ละหมู่บ้านเลือกหัวหน้าของตน หรือสนับสนุนผู้นำซึ่งคนในชุมชนนับถือและไว้วางใจ ให้เป็นผู้เผยแพร่ความรู้ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้น ผู้นำเหล่านี้ได้รับการคัดเลือกมาอย่างรอบคอบ โดยเน้นความเป็นผู้มีคุณธรรมและความโอบอ้อมอารีเป็นพิเศษ วิธีการเช่นนี้เป็นไปตามแบบแผนดั้งเดิมของสังคมไทย ซึ่งดำเนินไปตามรูปแบบของครอบครัวที่ต้องมีผู้นำเป็นผู้อุปถัมภ์หรือเป็นเสมือนบิดาของชุมชน ดูแลชุมชนเสมือนครอบครัวของตนเอง หน้าที่ของผู้นำก็คือ กระทำทุกวิถีทางที่จำเป็นเพื่อให้คนในชุมชนมีสุขภาพอนามัยที่ดีและนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ท้องถิ่น สิ่งที่เขาจะได้รับเป็นการตอบแทนคือ ความเคารพนับถือและความรู้สำนึกในพระคุณ ดังนั้น ความร่วมมือจากผู้นำจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ภูมิภาคต่างๆ มีความเจริญและก้าวหน้า

ทรงติดตามงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เหนือสิ่งอื่นใด การจะก้าวไปสู่ที่หมายตามพระราชดำริแต่ละเรื่องได้นั้น ต้องมีแนวทางปฏิบัติอย่างจริงจัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นว่า จะคาดหวังให้เกิดความเจริญก้าวหน้าโดยทันทีทันใดไม่ได้ การพัฒนาท้องถิ่นนั้น ประการแรกที่ต้องทำก็คือ ต้องทำให้ชุมชนมีอาหารพอเพียงเลี้ยงตนเองได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้าพระราชหฤทัยอย่างถ่องแท้ว่า จำเป็นที่จะต้องรวมกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรไว้ด้วยกัน เช่น เราคงตัดสินไม่ได้ง่ายๆ ว่าบริเวณใดบริเวณหนึ่งน่าจะปลูกไม้ผล โดยยังไม่ได้ทำการวิจัยว่าดินในบริเวณนั้นเหมาะสำหรับพืชพันธุ์ไม้ชนิดนั้นๆ หรือไม่ หรือปริมาณน้ำฝนมีพอหรือไม่ และพืชชนิดอื่นใดเหมาะที่จะปลูกด้วยกันกับไม้ผลนั้น เพื่อชาวไร่จะได้มีรายได้ตลอดทั้งปี

และเพื่อที่จะให้สัมฤทธิผลดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้ชาวบ้านเรียนรู้วิธีการตลาดที่เหมาะสมสำหรับชาวไร่ชาวนา นั่นก็คือ ทักษะเบื้องต้นของธุรกิจการเกษตรเกี่ยวกับการขายผลผลิต หลังการ

ทอดพระเนตรผลผลิตทางการเกษตร ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เก็บเกี่ยวให้พ่อค้าคนกลาง ซึ่งแต่เดิมมาชาวบ้านมักตกเป็นเหยื่อทางการค้าของนายทุนจากเมืองกรุง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง ๖ แห่งถือกำเนิดขึ้นจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่แรกเริ่ม และมีชื่อตามบริเวณที่ตั้งของศูนย์ ดังนี้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๕

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๒๕

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๖

ศูนย์ฯ เหล่านี้มีการทดลองภาคสนามเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งประหยัดและเรียบง่าย เกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงทั่วประเทศ วัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๖ คือ

> ***“...เป็นการสาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จ หมายถึงทุกสิ่ง ทุกอย่าง ทุกด้านของชีวิต ประชาชนที่จะหาเลี้ยงชีพในท้องที่จะทำอย่างไรและได้เห็นวิทยาการแผนใหม่ จะสามารถที่จะหาดูวิธีการจะทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพ...***

...ด้านหนึ่งก็เป็นจุดประสงค์ของศูนย์ศึกษา ก็เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่สภาพฝนฟ้าอากาศ และประชาชนในท้องที่ต่างๆ กัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน...

...กรม กองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้าน ได้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรองดองกัน ประสานกันตามธรรมดา แต่ละฝ่ายต้องมีศูนย์ของตน แต่ว่าอาจจะมีงาน ถือว่าเป็นศูนย์ของตัวเอง คนอื่นไม่เกี่ยวข้อง และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านหางาน การส่งเสริมการศึกษามาอยู่ด้วยกัน ก็หมายความว่า ประชาชนซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่พร้อมกันในที่เดียวกันเหมือนกัน ซึ่งเป็นสองด้าน ก็หมายถึง

ว่าที่สำคัญปลายทางคือ ประชาชนจะได้รับประโยชน์ และต้นทางของผู้เป็นเจ้าหน้าที่จะให้ประโยชน์...”[๑]

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๒ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) ได้สร้างอ่างเก็บน้ำบนเขาลูกหนึ่งที่ห้วยฮ่องไคร้ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการจัดตั้งบริเวณนี้ให้เป็นพื้นที่ที่รวมการใช้ทรัพยากรน้ำเข้าไว้ด้วย ทรงทราบจากแผนที่ของพระองค์ว่า พื้นที่ดังกล่าวอยู่ไม่ไกลมากนักจากชานเมืองที่กำลังพัฒนา ซึ่งเป็นไปได้ที่จะมีผู้คนอยู่หนาแน่นในอนาคต และอาจก่อให้เกิดผลร้ายแรงต่อสิ่งแวดล้อมตามมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้สร้างอ่างเก็บน้ำในหุบเขา เพื่อจะเก็บกักน้ำฝน โดยมีพระราชประสงค์ให้สร้างและรักษาป่าต้นน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำริให้ใช้บริเวณป่าเปียกเป็นฉนวนกันไฟ ไฟป่ายังคงเป็นฝันร้ายของผู้คนที่อาศัยอยู่ห่างไกลจากป่าคอนกรีตตลอดมา เหตุผลรองลงมาคือ ผู้คนที่อยู่ตอนใต้น้ำจะได้ประโยชน์โดยจะมีน้ำไว้บริโภค เนื่องจากในเวลานั้น น้ำประปาของทางราชการยังเข้าไปไม่ถึง

มีการแบ่งที่ดินเป็น ๓ ส่วน ส่วนที่อยู่เหนืออ่างเก็บน้ำไว้สำหรับเป็นป่าต้นน้ำ ส่วนตรงกลางสำหรับเลี้ยงสัตว์และทำการเกษตร และส่วนล่างสุดสำหรับพัฒนาการประมง กรมชลประทานสร้างอ่างเก็บน้ำ ๖ แห่ง ซึ่งมีความจุในการเก็บกักน้ำ ๗,๕๐๐ ถึง ๙๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร น้ำสำหรับอุปโภคบริโภคมาจากอ่างเก็บน้ำสามแห่ง อ่างเก็บน้ำ

---

[๑] *สำนักงาน กปร., **เอกสารศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** ตุลาคม, ๒๕๓๙.*

ซึ่งมีความจุสูงสุดถึง ๒๕๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร จ่ายน้ำให้แก่ป่าชื้น และให้ประชาชนที่อยู่ใกล้ศูนย์ฯ ใช้บริโภค อ่างเก็บน้ำแห่งที่สองมีความจุสูงสุด ๙๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ใช้น้ำสำหรับการเกษตรทั่วไป และใช้สำหรับการวิจัยพืชที่ปลูกในที่สูง รวมทั้งใช้เลี้ยงสัตว์ อ่างเก็บน้ำอ่างที่สามมีความจุ ๕๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร จ่ายน้ำให้แก่แปลงทดลองของกรมวิชาการเกษตร โดยได้รับน้ำจากท่อส่งน้ำยาวห้ากิโลเมตร ส่วนอ่างเก็บน้ำอีกสามอ่างสร้างไว้เป็นระยะตามความเหมาะสม เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ นอกจากนี้ ยังมีอ่างเก็บน้ำที่สร้างโดยสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท อีก ๑ อ่าง ความจุ ๒,๐๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ใช้สาธิตและส่งเสริมกิจกรรมการประมง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้หน่วยงานต่างๆ มากกว่า ๑๐ หน่วยงาน มาร่วมดำเนินงานที่ห้วยฮ่องไคร้ เช่น ***กรมชลประทาน กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมพัฒนาที่ดิน*** และ ***มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*** หน่วยงานต่างๆ เหล่านี้ได้ร่วมมือกันสนองพระราชดำริ ทดสอบการทำการเกษตรแบบผสมผสานและหาทางปลูก

แปลงสาธิตการปลูกมะขาม และหญ้าแฝก บนที่ราบเชิงเขาศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

อ่างเก็บน้ำห้วยฮ่องไคร้

ไม้ผลแซมในป่าที่ปลูกไม้ใช้สอย รวมทั้งการเลี้ยงโคกระบือในป่าเปิด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่าการทำเช่นนั้นจะช่วยให้ชาวไร่ชาวนาสามารถผลิตพืชผลและผลิตอาหารโปรตีนได้ตลอดปี

เนื่องจากที่ดินในบริเวณนั้นเป็นที่ลาดชัน จึงมีการทดลองเพื่อหาพืชประเภทที่เหมาะสมที่สุดสำหรับที่ดินลาดชัน เพื่อนำผลไปใช้ในที่ดินที่มีลักษณะเดียวกันนี้ทั่วประเทศ รวมทั้งมีการศึกษาเรื่องหน้าดินพังทลาย และปัญหาการใช้แหล่งน้ำซึ่งขึ้นอยู่กับการใช้พื้นดิน และระบบการปลูกพืชเพื่อการอนุรักษ์ดินและแหล่งน้ำ

การสึกกร่อนของดินเป็นปัญหาหนักของชาวไร่ชาวนา จึงได้มีการทดลองตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยการปลูกไม้ผลสลับกับพืชไร่ที่เหมาะสมเพื่อยึดดิน ปลูกข้าวไร่ตามแนวขวางบนเนินแทนที่จะปลูกตามแนวลาดลงไปตามเนินอย่างที่ชาวนาทั้งหลายชอบทำ รวม

เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรการปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการพังทลายของหน้าดิน ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พุทธศักราช ๒๕๓๗

ทั้งปลูกพืชหมุนเวียนด้วย ไม้ผลที่นิยมปลูกกันคือ มะขาม เนื่องจากเป็นไม้ที่สามารถยึดดินได้ดี ซึ่งตรงกับหลักการอนุรักษ์ดินที่กำลังศึกษาอยู่

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวนวัตกรรมที่ยอดเยี่ยม ซึ่งแตกต่างไปจากวิธีเดิมๆ อย่างสิ้นเชิง คือแทนที่จะพยายามหยุดยั้งการพังทลายของหน้าดินเพียงอย่างเดียว ได้พระราชทานพระราชดำริให้ใช้ประโยชน์จากหน้าดินที่มีสารอาหารที่มีคุณค่า ด้วยวิธีการดังนี้ คือ ในพื้นที่ลาดชันให้ขุดหลุมตื้นๆ ไว้ใกล้โคนต้นไม้เพื่อดักน้ำและตะกอนสำหรับหล่อเลี้ยงรากต้นไม้ และทำฝายเล็กๆ ที่เรียกว่า *ฝายชะลอความชุ่มชื้น (เหมืองแม้ว)* กระจายเป็นรูปก้างปลาไปตามเนินเขาต่ำลงไปปลูกไม้ผล เพื่อดักหน้าดินที่ไหลผ่านบริเวณนี้ และมีทางระบายน้ำออกไปด้วยความรวดเร็วพอประมาณ ก็จะหลีกเลี่ยงการกัดเซาะ ส่วนพื้นที่ว่าง ระหว่างต้นไม้ก็ปลูกพืชชนิดต่างๆ ปกคลุมไว้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็น

ปลูกต้นพริกไทยเลื้อยพันต้นสักโดยไม่ต้องทำค้าง ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อใช้ธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ฝายชะลอความชุ่มชื้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พืชอายุสั้น เช่น พืชตระกูลถั่ว พืชรุ่นสุดท้ายของปีจะไม่ถูกไถกลบหลังการเก็บเกี่ยว แต่จะทิ้งไว้ให้เน่าเปื่อยกลายเป็นปุ๋ยธรรมชาติ

วิธีนี้เป็นความพยายามที่จะสร้างสภาพแวดล้อมแบบป่าธรรมชาติขึ้นใหม่ พืชที่อยู่ในแนวคันดินเบื้องล่างจะได้รับปุ๋ยอินทรีย์ที่เกิดจากต้นไม้เบื้องบนเช่นเดียวกับที่จะได้รับในป่าธรรมชาติ ดังนั้น ในปัจจุบัน เมื่อกรมพัฒนาที่ดินสาธิตวิธีอนุรักษ์ดินและน้ำแก่ราษฎร จึงแนะนำให้ปลูกข้าวไร่ผสมผสานกับไม้ผล การพัฒนาสวนผลไม้ด้วยวิธีนี้จะช่วยให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวกลายเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้จัดหามาตรการคุ้มครองพันธุ์ปลาศูนย์ฯ มี ***โครงการประมง*** อยู่ ๓ โครงการ *โครงการแรก* เกี่ยวกับเกษตรกรที่เลี้ยงปลานิล ปลาดุก และปลาตะเพียนในกระชัง และในอ่างเก็บน้ำ *โครงการที่สอง* เกี่ยวกับเกษตรกรบางรายที่เลี้ยงปลาทับทิม ปลาคาร์พ และปลาบึกในบ่อซีเมนต์ด้านล่างของอ่างเก็บน้ำหลัก โครงการแรกมีปัญหาในการดูแลกระชังและระดับน้ำที่ต่ำในฤดูแล้ง อย่างไรก็ดี นับว่าการทดลองดังกล่าวส่งผลให้เห็นว่าจะมีการพัฒนาดีขึ้นได้ในอนาคต

การทดลอง*โครงการที่สาม* คือ การดำเนินงานตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และมีกลุ่มเกษตรกรในท้องถิ่นเป็นกลุ่มจัดการ โดยกำหนดระเบียบการจับปลาในอ่างเก็บน้ำได้เดือนละกี่วัน กำหนดด้วยว่าจะใช้วิธีใดจับปลา และกำหนดขนาดความถี่ของแหหรืออวนที่ใช้จับปลา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๑ กลุ่มเกษตรกรสามารถทำเงินรายได้จากการขออนุญาตจับปลาถึง ๙,๐๐๐ บาท ซึ่งนำไปใช้ในการหาพันธุ์ปลามาเพิ่มในอ่างเก็บน้ำ ได้นำวิธีการนี้ไปใช้ที่อ่างเก็บน้ำอื่นๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะที่จังหวัดเชียงใหม่

กรมวิชาการเกษตรได้ทำการทดลองเรื่องข้าวไร่ ถั่วเหลือง ถั่วลิสง และหน่อไม้ฝรั่ง ในระดับความสูงที่หลากหลาย ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากชาวไร่ได้รับผลตอบแทนจากพืชดังกล่าวนี้สูงกว่าต้นทุนที่จัดหาเมล็ดพันธุ์พืช มหาวิทยาลัยเชียงใหม่แนะนำให้ชาวไร่ที่มีรายได้น้อยเพาะปลูกพืชที่ลงทุนน้อย มีการทดสอบพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่บริเวณที่ดินมีคุณภาพต่ำ เช่น มะนาว พุทรา มะกรูด มะกอก สมอ และมะเฟือง

ได้มีการสาธิตเกษตรกรรมตามแนวพระราชดำริที่เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลในด้านอื่นๆ ด้วย โดยกรมปศุสัตว์ได้นำโคนมพันธุ์ *โฮลสไตน์-ฟรีเซียน (Holstein-Friesian)* ฝูงหนึ่งจำนวน ๑๐๔ ตัว มาให้เกษตรกรทดลองเลี้ยง และพบว่าหญ้า *รูซี่ (Ruzi)* เป็นหญ้าที่เหมาะสมที่สุดที่จะให้โคและเล็มกิน และเป็นหญ้าที่ขึ้นได้ดีในพื้นดินทรายที่มีน้ำจากเนินดินด้านบนมาหล่อเลี้ยง หมู่บ้านสันกำแพงที่อยู่ใกล้กันเริ่มทำฟาร์มโคนมพันธุ์ดังกล่าว และประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

ในภาคเหนือ มี ***โครงการพัฒนาเบ็ดเสร็จลุ่มน้ำสาขาแม่ปิง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ*** เป็นศูนย์สาขาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เน้นการพัฒนาทรัพยากรน้ำและมีวัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์ กระตุ้นให้ชาวชนบทมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและจัดการ เพื่อให้เรียนรู้การทำงานร่วมกันในชุมชน จนถึงพุทธศักราช ๒๕๒๙ โครงการนี้ได้สร้างอ่างเก็บน้ำขึ้นรวมทั้งสิ้น ๘ แห่ง อ่างเก็บน้ำตอนบนเกือบไม่ได้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์ เนื่องจากสร้างไว้เพื่อส่งน้ำให้แก่อ่างที่อยู่ด้านล่าง มีการสร้างคันดินเพื่อดักวัตถุที่ถูกฝนชะล้างลงไปตามลาดเนินสู่พื้นล่าง และเพื่อให้ความพยายามที่จะอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำในท้องที่ประสบผลสำเร็จ กรมวิชาการเกษตรจึงได้ส่งเสริม

ให้เกษตรกรปลูกข้าวสาลี ถั่วเหลือง กระเทียม หอม เสาวรส และหน่อไม้ฝรั่งในบริเวณนั้น เป็นการเพิ่มประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ด้วย

ในปัจจุบัน เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นถึงระดับที่สามารถพึ่งตนเองได้พออยู่พอกินตามมาตรฐานการครองชีพของไทย เกษตรกรล้วนภาคภูมิใจที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชนทั่วประเทศ และรู้สึกว่าตนเองโชคดีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาริเริ่มโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ขึ้น

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ในกรณีเดียวกัน ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สกลนคร มีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องที่ด้วยวิธีการแบบผสมผสานเช่นเดียวกัน ศูนย์นี้ตั้งอยู่บนเนื้อที่ ๒,๓๐๐ ไร่ มีป่าซึ่งมีเนื้อที่ ๑๑,๐๐๐ ไร่อยู่ถัดไป ป่านั้นเป็นแหล่งต้นน้ำที่ต้องสงวนไว้ จึงมีการจัดระบบชลประทาน สามารถปลูกพืชเศรษฐกิจเตรียมไว้สำหรับอุตสาหกรรมการเกษตร ปลูกหญ้าแฝกยึดผิวหน้าดินซึ่งมักถูกชะไหลไปกับน้ำ เป็นที่รู้กันดีว่าพืชที่แข็งแกร่งหรือหญ้าแฝกนี้เป็นนักรบที่สามารถเอาชนะการพังทลาย

ต้นหม่อนที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดสกลนคร

นาข้าวในศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ของดิน เมื่อนำไปปลูกระหว่างไม้ผลบนเนินเขาก็จะช่วยกักเก็บน้ำที่ชะหน้าดินไหลลงไปจนหมดหากไม่มีสิ่งใดกีดขวางกั้นไว้

เนื่องจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จึงไม่เพียงแต่ต้องเผชิญกับปัญหาการพัฒนาและปัญหาป่าไม้เท่านั้น การพัฒนาที่ดินยังมีความสำคัญรองลงมาจากการพัฒนาความเป็นอยู่และมาตรฐานการครองชีพของประชาชน ดังนั้น ผลสำเร็จจากการทดลองของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก็คือ ศูนย์ฯ จะต้องศึกษาและทดลองหาวิธีการทำเกษตรกรรมแบบใหม่ พืชชนิดใหม่ รวมทั้งได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากสังคมในท้องถิ่นนั้น การทดลองแบบผสมผสานให้โอกาสเกษตรกรที่จะเพิ่มพูนรายได้นอกเหนือไปจากการปลูกข้าว ดังนั้น จึงแนะนำให้ปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดอ่อนลูกผสมปนไปกับมันสำปะหลัง และปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่สวนหลังบ้าน ขณะนี้ อุตสาหกรรมในครัวเรือนและการเลี้ยงปศุสัตว์ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรมากกว่าที่จะได้จากการทำนาเพียงอย่างเดียว

เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรสภาพพื้นที่ภายในโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โดยทั่วไป ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ จะตั้งอยู่ในบริเวณที่มีปัญหาเฉพาะแตกต่างกันออกไป เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ในบริเวณที่ดินเสื่อมโทรม จนกระทั่งเกษตรกรปลูกพืชได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น คือ มันเทศ ซึ่งเป็นพืชที่มีราคาตลาดต่ำที่สุดในบรรดาพืชผักผลไม้ทั้งหลายในประเทศ วัตถุประสงค์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของโครงการ คือ ดำรงไว้ซึ่งสมดุลของธรรมชาติ และพัฒนาดินเพื่อให้สามารถปลูกพืชได้หลายชนิด เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร และยังทำหน้าที่เป็น ***ศูนย์ฝึกอบรมเทคโนโลยีการเกษตรและทักษะด้านงานหัตถกรรม*** เช่นเดียวกันกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ อื่นๆ หลายหน่วยงาน

แปลงผักที่เขาหินซ้อน

แปลงขยายพันธุ์มะม่วงที่เขาหินซ้อน

ได้ร่วมมือกันศึกษาทดลองเรื่องต่างๆ รวมทั้งการนำสารจากธรรมชาติมาใช้กำจัดศัตรูพืชแทนการใช้สารเคมี ตลอดจนทดลองปลูกพืชที่ทนทานต่อโรคพืชทั่วๆ ไปด้วย

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย ตั้งอยู่ที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี มีพื้นดินเป็นทราย ทำให้ต้องมีระบบการจ่ายน้ำที่ดี เพื่อให้สามารถเพาะปลูกได้ตลอดทั้งปี ดังนั้น จึงมีการสร้าง ***อ่างเก็บน้ำ*** ๔ แห่ง และการพัฒนาระบบการปลูกต้นไม้ เพื่อนำไปใช้ในการปลูกป่าและการอนุรักษ์ต้นไม้ในบริเวณนั้น ในปัจจุบัน การปลูกมะม่วงหิมพานต์ในเนื้อที่หนึ่งในสามของพื้นที่บนไหล่เขา สามารถลดการสูญเสียหน้าดินจากการถูกกัดเซาะและการพังทลายได้ถึงร้อยละ ๘๕

แนวพระราชดำริใหม่อีกอย่างหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคือ ***สวนป่าธรรมชาติ*** ดำเนินการโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีบรรยากาศที่เรียกว่า ***คืนสู่ธรรมชาติ*** อย่างแท้จริง เป็น

แปลงทดลองปลูกหญ้าแฝก เพื่อปรับปรุงบำรุงดินที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี

ทรงปลูกหญ้าแฝกที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ทอดพระเนตรหญ้าแฝก ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ

บริเวณควบคุม ไม่อนุญาตให้ล่าสัตว์ มีการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าเช่น เนื้อทราย และปล่อยคืนสู่ป่าเขาในบริเวณใกล้เคียง เพื่อให้เนื้อทรายเหล่านี้อยู่ร่วมกันกับคนในชุมชนใกล้เคียงได้โดยปรกติสุข การพัฒนาที่น่าสนใจที่สุดอีกอย่างหนึ่งที่ศูนย์นี้คือ การทดลองเกี่ยวกับหญ้าแฝก ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอื่นๆ ทุกศูนย์ก็ได้ดำเนินการเช่นกัน หญ้าแฝกที่มีความแข็งแรงทนทานนี้เป็นประโยชน์แก่บริเวณที่ดินพังทลายจากการกัดเซาะและช่วยทำให้ดินที่แน่นแข็งไม่สามารถใช้เพาะปลูกได้กลายเป็นดินร่วนซุย

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบดินที่ห้วยทรายซึ่งเป็นดินทรายที่แห้งแล้งไม่สามารถดูดซับความชื้นไว้ได้ กับดินในภาคใต้ซึ่งเป็นดินพรุชุ่มน้ำ ลึกลงไปมีดินเหนียวที่เป็นดินทะเลมีไพไร้ต์เป็นส่วนประกอบ ไพไร้ต์จะเปลี่ยนสภาพเป็นกรดเมื่อได้รับออกซิเจน ด้วยเหตุที่จังหวัดนราธิวาสมีพื้นที่ดินเป็นพรุแทบจะ ***เพาะปลูกไม่ได้*** อยู่มากกว่า ๒๖๒,๘๒๖ ไร่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานพระราชดำริให้ก่อตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้น เพื่อหาทาง ***แก้ปัญหาดินเปรี้ยว***

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ดำเนินการแก้ปัญหานี้ทั้งทางตรงและทางอ้อม วิธีดำเนินการที่ตรงประเด็นคือ ต้องใส่ปูนขาวลงไปในดินเพื่อลดความเปรี้ยวของดิน ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จได้บ้าง อย่างไรก็ตาม การทำเช่นนี้เพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถแก้ปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรได้ เนื่องจากต้องใช้ปูนขาวเป็นจำนวนมากจึงจะครอบคลุมเนื้อที่ทั้งจังหวัด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงติดตามผลการดำเนินงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ

ดังนั้น จึงต้องใช้น้ำจากระบบชลประทานไล่ความเป็นกรดออกด้วย ที่ทรงเรียกว่า ***แกล้งดิน***

ต่อมา ได้มีการทดลองปลูกพืชหลากหลายชนิดเพื่อหาชนิดที่เหมาะสมที่สุดสำหรับปลูกในดินพรุ พบว่ายางพาราสามารถเจริญได้ดี โดยปลูกร่วมกับพืชอื่น เช่น สละ มีการขุดคลองชลประทานเพื่อส่งน้ำหล่อเลี้ยงพืชทดลองเหล่านี้ และเพื่อให้น้ำแก่พืชอื่นๆ ที่จะปลูกร่วมด้วย เมื่อมีน้ำมากพอก็จะสามารถแนะนำให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์น้ำได้ ด้วยการทดลองใช้ปูนขาวลดกรดในบ่อปลานั้น ปรากฏว่าได้ผลดี แต่ไม่สามารถใช้ลดกรดในพื้นที่เพาะปลูกได้ทั้งหมด

นวัตกรรมอีกอย่างหนึ่ง คือ ***การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์*** โดยเฉพาะสัตว์ที่สามารถจะเลี้ยงได้ในสภาพดินพรุ ได้แก่ สัตว์ปีกและปศุสัตว์ เช่น แพะ แกะ โค และกระบือ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในพื้นที่ดังกล่าว การ

เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส

ดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับเทคนิกการจัดการ คือ รู้ว่าสภาพพื้นที่ใดจะเหมาะกับการเลี้ยงสัตว์ประเภทใด

ผลของความพยายามดังกล่าวก็คือ ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นสี่เท่า และรายได้โดยรวมของเกษตรกรต่อครัวเรือนต่อปีก็เพิ่มจาก ๘,๙๑๘ บาท เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๕ เป็น ๙๑,๕๓๗ บาท เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๗ สภาวะทุพโภชนาการของเด็กวัย ๐-๕ ขวบ ในท้องที่ลดลงจากร้อยละ ๔๕ เหลือร้อยละ ๑๙.๑๔ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๘ ส่วนใหญ่เป็นเพราะกิจกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาพื้นที่ดินในหมู่บ้านรอบๆ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ***การส่งเสริมการผลิตด้านเกษตรอุตสาหกรรม การจัดการชุมชน*** ที่ดีขึ้น และ ***การปลูกพืชเศรษฐกิจ*** ช่วยให้ชีวิตของชาวบ้านดีขึ้น ตัวอย่างเช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีบทบาทในการลดภาวะทุพโภชนาการในเด็ก

ทอดพระเนตรนาข้าวในแปลงทดลอง หลังจากปรับปรุงบำรุงดินโดยวิธี “แกล้งดิน”
ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ตั้งอยู่ที่จังหวัดจันทบุรี มุ่ง ***อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาชายฝั่งทะเล*** ศึกษาวิจัยปัญหาและศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล ซึ่งรวมทั้งการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ กุ้งหอยนางรม หอยแครง หอยแมลงภู่ และปลา

ศูนย์ฯ ยังจัดตั้ง ***สหกรณ์ประมง*** เพื่อดำเนินการด้านการผลิตของชุมชน และฟื้นฟูป่าชายเลนโดยกำหนดแผนไว้เพื่อช่วยชาวบ้านในระยะยาว และขยายกิจกรรมด้านการเกษตรให้ชาวบ้านสามารถปลูกมะม่วงหิมพานต์ ถั่วลิสง ยางพารา ผัก และสมุนไพร ศูนย์ฯ ยังจัดกิจกรรมหลากหลายเกี่ยวกับการฝึกอบรมและให้ความรู้แก่เกษตรกรในการใช้สารควบคุมศัตรูพืชอย่างปลอดภัย ใช้ปุ๋ยที่เหมาะสม และการที่จะทำอาชีพเสริมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด การกำหนดพื้นที่ ๗๒๘ ไร่ ให้แก่ครอบครัว จำนวน ๑๑๓ ครอบครัว เพื่อทำนากุ้งในบริเวณป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมแล้วประสบความสำเร็จพอสมควร ชาวนากุ้งมีรายได้เฉลี่ยประมาณปีละ ๑๕๐,๐๐๐ บาทต่อครอบครัว ซึ่งเป็นสามเท่าของรายได้เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๗

หน่วยสาธิตการเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง (โครงการฟาร์มทะเล) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี

เศรษฐกิจพอเพียง

การทรงงานเพื่อประชาชนตลอดเวลากว่า ๖๐ ปี เป็นตัวอย่างชัดเจนของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นวิธีคิด ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริให้เกิดโครงการใดๆ เพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพของราษฎร เช่น การพัฒนาและการสร้างแหล่งน้ำต่างๆ เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะการประกอบอาชีพทางการเกษตร หรือพระราชทานพระราชดำริให้สร้างถนนในชนบทเพื่อให้สามารถขนส่งผลผลิตออกมาขายที่ตลาดได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพและขายได้ราคา นอกจากนั้นยังพระราชทานแหล่งเรียนรู้ต่างๆ สำหรับเกษตรกรเข้าไปศึกษาหาความรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพตามความสามารถของตนเองและสภาพภูมิสังคมของตน เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริล้วนเป็นแหล่งเรียนรู้แนวพระราชดำริตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสิ้น ***พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสรุปให้เห็นเป็นตัวอย่างอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะนำไปปฏิบัติได้อย่างทฤษฎีใหม่ ที่เป็นการทำการเกษตรแบบยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้ตลอดไป นับเป็นหัวใจสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง***

วิธีทรงงาน เพื่อให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น เป็นวิธีทรงงานด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตลอดมาคือ ต้องทรงทราบข้อมูลอย่างถูกต้องชัดเจนและครอบคลุมหลายๆ ด้าน ภาพการเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ตามยอดดอย ภูเขาสูง ป่ารกชัฏ ไม่ว่าฝนจะตก แดดจะออก พระองค์ไม่เคยแสดงความเหน็ดเหนื่อยให้เห็น ทรงซักถามประชาชนทุกเพศทุกวัย ผู้นำชุมชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่

ด้วยความสนพระราชหฤทัย ทำให้ทรงทราบข้อมูลทั้งอดีตและปัจจุบัน ตลอดจนปัญหาต่างๆ ที่ประชาชนประสบ ทรงสังเกตสภาพภูมิศาสตร์อย่างละเอียด ทรงเปรียบเทียบกับแผนที่ในพระหัตถ์และข้อมูลจากเอกสารที่ทรงศึกษามาก่อน ทรงวิเคราะห์ข้อมูลที่ทรงทราบตามหลักวิชาการด้วยเหตุผลและความเหมาะสมที่จะปฏิบัติได้ ตลอดจนความพร้อมในด้านต่างๆ แล้วจึงพระราชทานพระราชดำริให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน และเมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งจะทรงติดตามผล

นอกจากทรงงานให้เป็นตัวอย่างในการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังพระราชทานพระราชดำรัสแก่ปวงชนชาวไทย เพื่อเป็นข้อคิดในการใช้ชีวิตหรือเป็นการให้สติข้าราชการทุกฝ่าย ตลอดจนนักธุรกิจทุกสาขาอาชีพ ดังเช่นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๗ เป็นช่วงที่ประเทศไทยพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ ซึ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เร่งพัฒนาอุตสาหกรรมแทนการนำเข้าโดยรัฐเป็นผู้ลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้วยการกู้เงินจากต่างประเทศ รัฐบาลเร่งผลิตและส่งออกสินค้าทางการเกษตร จึงมีการขยายพื้นที่เพาะปลูก ทำให้มีการทำลายป่ามากขึ้นเพื่อใช้พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ ส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ขณะเดียวกัน ก็เกิดปัญหาช่องว่างของการกระจายรายได้ที่แตกต่างกันมาก ในช่วงนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๗ ความตอนหนึ่งว่า

"...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น. ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการ และอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและประชาชนไทยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด ดังเห็นได้ ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้..."

จากพระราชดำรัส จะเห็นว่าทรงแนะนำให้คนส่วนใหญ่สร้างพื้นฐานของตนให้มีรายได้พอกินพอใช้ก่อน หรือให้ประชาชนในชนบท ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีความมั่นคงในทางเศรษฐกิจก่อน แล้วจึงค่อยพัฒนาเศรษฐกิจให้สูงขึ้นในลำดับต่อไป และได้พระราชทานพระราชดำรัสที่แสดงแนวทางพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอีกครั้ง เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๗ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย พร้อมทั้งทรงขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกินและมีความสงบ ทรงขอให้ทุกคนตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้เพื่อจะให้ประเทศไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน

"...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่สมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด

แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...”

อีกครั้งหนึ่งที่ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจร้ายแรง สืบเนื่องจากช่วงพุทธศักราช ๒๕๒๓ - ๒๕๒๙ เริ่มจากวิกฤตการณ์ของน้ำมันในโลก และส่งผลกระทบให้ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ประเทศไทยขณะนั้นได้สร้างหนี้เกินตัว ใช้ทรัพยากรอย่างขาดความระมัดระวัง เพียงเพื่อให้รายได้ประชากรสูงขึ้นในช่วงนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกมหาสมาคมในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศักราช ๒๕๒๙ ได้พระราชทานพระราชดำรัสถึงการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดเพื่อนำไปสู่ประโยชน์สุขของประเทศ ซึ่งเป็นแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความตอนหนึ่งว่า

“...ทุกวันนี้ ประเทศไทยยังมีทรัพยากรพร้อมมูลทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล ซึ่งเราสามารถนำมาใช้เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์และเสถียรภาพอันถาวรของบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี ข้อสำคัญเราจะต้องรู้จักใช้ทรัพยากรทั้งนั้นอย่างฉลาด คือไม่นำมาทุ่มเทใช้ให้สิ้นเปลืองไปโดยไร้ประโยชน์หรือได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า หากแต่ระมัดระวังใช้ด้วยความประหยัดรอบคอบประกอบด้วยความคิดพิจารณาตามหลักวิชา เหตุผล และความถูกต้องเหมาะสม โดยมุ่งถึงประโยชน์แท้จริงที่จะเกิดแก่ประเทศชาติทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันยืนยาว ข้าพเจ้าจึงขอให้ท่านทั้งหลาย ผู้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่สำคัญทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน พร้อมทั้งประชาชนชาวไทยทุกคน ตั้งความคิดจิตใจให้แน่วแน่และหนักแน่น ที่จะปฏิบัติบำเพ็ญกรณียกิจของตนๆ ให้เต็มกำลัง

ด้วยสติความรู้ตัว ด้วยปัญญาความรู้คิด และด้วยความไม่ประมาทต่อสถานการณ์ทั้งปวง เพื่อสามารถนำพาประเทศชาติให้ก้าวหน้าไปอย่างมั่นคงและบรรลุถึงความวัฒนาผาสุกโดยสวัสดี...”

เนื่องจาก พุทธศักราช ๒๕๓๐-๒๕๓๙ เป็นช่วงที่ประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงมาก และแนวทางการพัฒนาของประเทศก็ต้องการเป็นเสือตัวที่ ๕ รัฐบาลพยายามส่งเสริมระบบเกษตรกรรมที่เน้นการส่งออกเพื่อเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตของประเทศ การทำเกษตรกรรมให้มีผลผลิตสูงแต่ขาดความระมัดระวังในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมในเวลาอันรวดเร็ว พร้อมๆกันนี้มีปัญหาสังคมเกิดขึ้นหลายรูปแบบเพราะมีการย้ายถิ่นของแรงงานเข้าไปหางานทำในเมืองใหญ่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ตามมา รวมถึงมีค่านิยมทางวัตถุ การใช้จ่ายเงินเกินตัว ขณะที่ภาครัฐและเอกชนกำลังหลงระเริงอยู่กับสิ่งที่เรียกภายหลังว่า *เศรษฐกิจฟองสบู่* ผลที่สุดประเทศไทยได้ประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่รุนแรงที่สุด ในช่วงพุทธศักราช ๒๕๓๙ - ๒๕๔๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานเพื่อพัฒนา “คน” ให้อยู่ได้ด้วยการพึ่งตนเอง คือประชากรในชนบทมีความเข้มแข็งเป็นรากฐาน เพื่อส่งเสริมให้ประเทศก้าวไปสู่ความเจริญและมั่นคง ได้พระราชทานพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๐ ให้รัฐบาลและประชาชนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ความบางตอนว่า

“...การเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า

ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไหร่ ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...

การกู้เงินที่นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้นั้นไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญ เพราะว่าถ้ากู้เงินและทำให้มีรายได้ก็เท่ากับจะใช้หนี้ได้ ไม่ต้องติดหนี้ ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ

...กู้เงิน เงินนั้นจะต้องให้เกิดประโยชน์... มิใช่กู้สำหรับไปเล่นไปทำอะไรที่ไม่เกิดประโยชน์...”

ด้วยทรงห่วงใยในปัญหาของประเทศ ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ได้พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับความหมายและการปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ความบางตอนว่า

“...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอแม้ว่าบางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ...สมควรที่จะปฏิบัติ...

...ทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็มีความสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียงปฏิบัติตนก็พอเพียง...ความพอเพียงนี้แปลว่าความพอประมาณ และความมีเหตุผล...”

แม้ว่าจะทรงงานเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้วยหลักการทรงงานตามแนวของเศรษฐกิจพอเพียง มีพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทพระราชทานในโอกาสต่างๆ นับแต่พุทธศักราช ๒๕๑๗ และอย่างต่อเนื่องตลอดมา แต่ประชาชนยังไม่เข้าใจถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชัดเจนลึกซึ้งพอ จึงได้มีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเฉพาะนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของประเทศไทยมาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย หลังจากทรงแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว จึงได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๒ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย สรุปความว่า

เศรษฐกิจพอเพียง

"เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะ

การพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจทุกระดับ ให้สำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ ดำเนินชีวิตด้วยความเพียร ความอดทน มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

มีผู้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ขยายผลออกไปอย่างกว้างขวางตามลำดับ ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การทำธุรกิจ และเมื่อนำไปใช้ประสบความสำเร็จ ชาวต่างประเทศจึงสนใจนำไปประยุกต์ใช้ในประเทศของตน ดังนั้น การที่ชาวต่างประเทศเข้ามาดูงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และขอรับการศึกษาอบรมจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาทั้งหลายก็เพื่อนำไปปรับใช้กับประเทศของตน ทำให้มีการร่วมประชุมระดับรัฐมนตรีของประเทศกำลังพัฒนา ๑๙ ประเทศ ในหัวข้อ ***ทางเลือกในการพัฒนา : เศรษฐกิจพอเพียง*** เมื่อเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๗ ที่กรุงเทพฯ ในโอกาสนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมได้ไปศึกษาดูงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ และได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ ศาลาเริงวังไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๗ เพื่อกราบบังคมทูลถาม

ข้อสงสัยต่างๆ เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในครั้งนั้น **นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี** เป็นผู้นำเฝ้าฯ และได้สรุปพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานแก่คณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

'เศรษฐกิจพอเพียง' คือ การใช้ของที่เรามีอยู่ในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

การพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียง ทำได้ยากมาก เพราะขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของประชาชน ตลอดเวลา ๕๐ ปีที่ผ่านมา พัฒนาได้น้อยมากเพราะหลายคนไม่ค่อยขยัน

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา (หรือแนวคิด) แต่ทฤษฎีใหม่ไม่ใช่ปรัชญา แต่เป็นการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อช่วยการประกอบอาชีพของเกษตรกร

ปัจจุบัน มีผู้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น บุคคลเหล่านี้เริ่มต้นด้วยการรู้จักตนเองเป็นเบื้องต้น นั่นคือ ต้องดูพื้นฐานของตนเองเกี่ยวกับทรัพย์สิน รายได้รายจ่ายของครอบครัว รู้จักทำบัญชีครัวเรือน แล้วนำบัญชีนั้นมาวิเคราะห์ว่าตนใช้จ่ายอะไรไปบ้าง สิ่งไหนไม่ควรจ่ายก็ควรจะงด และรู้จักใช้ของให้คุ้มค่า หากมีเวลาว่างควรประกอบอาชีพเสริม หากปฏิบัติเช่นนี้จะลดรายจ่ายลงและเพิ่มรายได้ ทำให้พึ่งตนเองได้ ทั้งนี้สมาชิกในครอบครัวต้องร่วมมือปฏิบัติ หากปรับปรุงการดำรงชีวิตของครอบครัวให้ดีขึ้น ก็จะมีความสุข ต่อไปจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามลำดับ หากนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพที่ตนถนัดและเหมาะสมกับต้นทุนที่มี คือ งบประมาณและ

แรงงาน คิดด้วยเหตุผลอย่างรอบคอบและใช้ความรู้ แล้วจึงตัดสินใจปฏิบัติด้วยความขยันอดทน ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าและประหยัด มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผลิตสินค้าอย่างมีคุณภาพ ต้องเตรียมการว่าหากมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้น จะแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้อย่างไร ต้องตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เมื่อดำเนินการแล้วประสบความสำเร็จ มีความรู้ความชำนาญแล้ว จึงค่อยๆขยายกิจการจึงจะสามารถก้าวไปได้อย่างมั่นคง จากที่เป็นธุรกิจในครอบครัวก็จะกลายเป็นบริษัทขนาดเล็ก มีพนักงาน ๒๐-๓๐ คน มีตัวอย่างให้เห็นชัดเจน ในธุรกิจที่หลากหลายทุกขนาดทุกประเภทที่ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการ และในการดำเนินงานขององค์กร ทำให้บริษัทมีความเจริญก้าวหน้า บางธุรกิจเมื่อขาดทุนประสบปัญหาจากผลกระทบทางเศรษฐกิจ เมื่อนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการ บริษัทฟื้นตัวและก้าวหน้าต่อไป เห็นได้จากผู้ที่เข้าประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง ๒ ครั้งที่จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๐ เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา มีผู้ส่งผลงานเข้าประกวดจากทั่วประเทศทุกประเภท จำนวน ๑,๑๕๖ ราย เมื่อมีการประกวดครั้งที่ ๒ ในพุทธศักราช ๒๕๕๒ - ๒๕๕๓ ปรากฏว่ามีผู้สมัครเข้าประกวดถึง ๑,๖๔๔ ราย[๑] ผู้ชนะประกวดประเภทบุคคลทั่วไป คือ เกษตรกรที่เริ่มต้นชีวิตด้วยความยากจน ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจ

---

[๑] *สำนักงาน กปร.,* ***ตัวอย่างความสำเร็จการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*** *กรุงเทพฯ:เทพเพ็ญวานิสย์, ๒๕๕๓.*

พอเพียงและหลักธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต มีความขยัน อดทน วางแผนการลงทุน การผลิตทางการเกษตร ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา ใช้จ่ายอย่างรอบคอบและประหยัด ทำให้ต่อมามีฐานะมั่นคง ครอบครัวมีความสุข บุตรหลานได้รับการศึกษาที่ดี ประกอบอาชีพและมีความก้าวหน้า มีความเอื้อเฟื้อต่อสังคม เป็นที่ยอมรับของชุมชน ครอบครัวนี้จึงเป็นตัวอย่างที่ดี

การประกวดประเภทชุมชน ผู้ชนะส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มีผู้นำที่มีความสามารถ นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กับชุมชน เริ่มต้นด้วยการร่วมกันวิเคราะห์ชุมชนเพื่อให้ทราบสิ่งที่มีอยู่และทราบปัญหา แล้วนำผลมาจัดทำแผนชุมชนให้สอดคล้องกับสิ่งที่มีอยู่และความสามารถของชุมชน สมาชิกในชุมชนร่วมกันปฏิบัติตามแผนด้วยความรู้ความเข้าใจ ใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด ชุมชนแห่งนี้จึงอยู่กันด้วยความรักความสามัคคี รักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้มีใช้ได้อย่างยั่งยืน ประชาชนมีงานทำทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต จึงเป็นชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้

ส่วนประเภทผู้ประกอบธุรกิจ มีผู้ส่งผลงานเข้าประกวดมากกว่า ๑๐๐ บริษัท มีทั้งบริษัทน้ำมัน โรงแรม ธนาคาร อุตสาหกรรมผลิตอาหารกระป๋อง ตลอดจนบริษัทอุตสาหกรรมการเกษตร ฯลฯ ผู้ที่ชนะการประกวดนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการทุกด้าน คือ ใช้งบประมาณเหมาะสม จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้พนักงานมีความรู้เพิ่มขึ้น มีการบริหารความเสี่ยง มีระบบจัดการเรื่องสิ่งแวดล้อม ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ราคาสมเหตุสมผล รักษาคุณภาพของสินค้า จัดกิจกรรมที่เอื้อต่อสังคม

ผลจากการบริหารจัดการดังกล่าวทำให้พนักงานทำงานด้วยความสุข ความรักกิจการ บริษัทจึงมีความก้าวหน้าไปตามลำดับอย่างมั่นคง

การประกวดประเภทหน่วยงานของรัฐ ผู้ที่ได้รับรางวัลมีทั้งหน่วยงานระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ซึ่งมีนโยบายชัดเจนในการบริหารจัดการด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ บริหารงบประมาณอย่างถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบราชการและหลักธรรมาภิบาลที่ประหยัด สุจริตและโปร่งใสตรวจสอบได้ พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ตามสาขางานที่รับผิดชอบ ฝึกอบรมพนักงานให้มีความรู้ด้านการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ รวมถึงถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับทราบด้วย

ทฤษฎีใหม่

พุทธศักราช ๒๕๓๐ - ๒๕๔๐ ขณะที่หลายประเทศพยายามส่งเสริมให้แข่งขันกันผลิตสินค้า เพื่อให้ประชาชนของตนมีรายได้สูง หลงระเริงอยู่กับรายได้ประชาชาติที่สูงขึ้น โดยไม่คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล ประเทศไทยพยายามที่จะส่งผลผลิตทางการเกษตรให้ได้มากที่สุด จึงส่งเสริมให้ปลูกพืชเพื่อขายเป็นหลัก วิธีการผลิตก็โดยการระดมการใช้สารเคมี ทั้งปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช โดยขาดความระมัดระวัง และขาดความรู้ถึงผลกระทบที่จะทำให้ดินเสื่อมโทรม ตลอดจนภัยอันตรายต่อสุขภาพของผู้ปลูกและผู้บริโภค เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูกด้วยการทำลายป่าเพื่อปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลังเป็นพืชส่งออก ภาคเอกชนหลงระเริงอยู่กับเศรษฐกิจฟองสบู่ เพื่อจะเป็นเสือเอเชียตัวที่ ๕ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๗ รายได้เฉลี่ยของชาวนาในประเทศไทย

อยู่ที่ ๘๘๘ เหรียญสหรัฐต่อปี[๑] เทียบกับรายได้ของชาวไร่ในสหรัฐฯ ซึ่งตกประมาณ ๒๐,๘๑๗ เหรียญต่อปี[๒] จึงเป็นเรื่องที่น่าเศร้าที่เกษตรกรไทย ซึ่งเป็นกระดูกสันหลังของชาติต้องลำบากยากจน ขณะที่รายได้ประชาชาติของประเทศสูงขึ้น แต่ชาวนาไทยยิ่งยากจนลง เพราะขายข้าวไม่ได้ราคา การลงทุนสูง ไม่ได้คิดให้ละเอียดรอบคอบในการใช้ชีวิต ประกอบกับการพัฒนาประเทศของรัฐบาลเป็นไปตามกระแสของโลก ไม่สอดคล้องกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของไทย เกษตรกรบางคนจึงต้องขายที่ดินทำกินที่ตกทอดมาแต่บรรพบุรุษให้ตกไปอยู่ในมือของนายทุนและประเทศต้องตกอยู่ในภาวะ***เศรษฐกิจฟองสบู่***

เมื่อศึกษาการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ต้นรัชกาลจนปัจจุบัน พบว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำริให้หน่วยงานต่างๆ ดำเนินงานตามขั้นตอน ตามลักษณะภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ เริ่มต้นด้วยงานด้านสาธารณสุขเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดี มีกำลังในการประกอบอาชีพและสร้างสรรค์เศรษฐกิจให้เจริญต่อไปได้ ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

> ***“...การรักษาความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย เป็นปัจจัยของเศรษฐกิจที่ดี และสังคมที่มั่นคง เพราะร่างกายที่แข็งแรงนั้น โดยปกติจะอำนวยผลให้สุขภาพจิตใจสมบูรณ์ด้วย และ***

---

[๑] *ประมาณ ๒๒,๒๐๐ บาท, ที่มา : สถิติทางการเกษตรของประเทศไทย พุทธศักราช ๒๕๓๗*

[๒] *ประมาณ ๕๒๐,๔๒๕ บาท, ที่มา : สำนักวิเคราะห์เศรษฐกิจ กรมการค้า พุทธศักราช ๒๕๓๖*

เมื่อสุขภาพสมบูรณ์ดี พร้อมทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว ย่อมมีกำลังใจทำประโยชน์สร้างสรรค์เศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมืองได้เต็มที่ ทั้งไม่เป็นภาระแก่สังคมด้วย คือ เป็นผู้สร้างมิใช่เป็นผู้ถ่วงความเจริญ...”

โครงการที่พระราชทานต่อมา คือ สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และความรู้ที่เหมาะสมกับการเกษตร โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ประหยัด ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลตามแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ

เป้าหมายของการทรงงานในลักษณะดังกล่าวคือการพัฒนาคนให้สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบผสมผสาน และปลูกข้าวที่ใช้บริโภคในครัวเรือนก่อน เหลือแล้วจึงขาย เพื่อจะได้พึ่งตนเองได้ในเรื่องของอาหาร

“...อย่างข้าวที่ปลูก เคยสนับสนุนให้ปลูกข้าวให้พอเพียงกับตัวเอง แต่ละครอบครัวเก็บเอาไว้ในยุ้งเล็กๆ แล้วถ้ามีพอก็ขาย...”[๑]

การที่รัฐบาลมุ่งพัฒนาประเทศเพื่อให้มีรายได้ประชาชาติและการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงขึ้น ด้วยการสร้างผลผลิตเป็นสินค้าส่งออก พื้นที่ภาคอีสานของไทยผลิตข้าวหอมมะลิได้ดีมีคุณภาพที่ชาวโลกชื่นชมและต้องการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมุ่งส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตข้าวหอมมะลิเพื่อส่งออก มิได้คำนึงถึงวิถีชีวิตของ

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๐*

เกษตรกรเหล่านั้น ผลที่ตามมาคือ เกษตรกรเหล่านั้นต้องนำรายได้จากการขายข้าวหอมมะลิมาซื้อข้าวเหนียวรับประทานด้วยราคาแพง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทราบถึงวิถีชีวิตของชาวไทยทุกหมู่เหล่า ทรงคิดอย่างละเอียดรอบคอบทุกด้าน ดังพระราชดำรัสเกี่ยวกับการปลูกข้าวหอมมะลิในภาคอีสาน[๑]

> ***"...เขาบอกว่าต้องปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อที่จะขาย อันนี้ถูกต้องข้าวหอมมะลิขายได้ดี แต่เมื่อขายแล้ว จะบริโภคเองต้องซื้อ ต้องใช้ จากใคร ทุกคนก็ปลูกข้าวหอมมะลิ ในภาคอีสานส่วนมากเขาชอบบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งใครจะเป็นคนปลูกข้าวเหนียว เพราะประกาศโฆษณาว่า คนที่ปลูกข้าวเหนียวเป็นคนโง่ อันนี้เป็นสิ่งสำคัญ เลยได้สนับสนุนบอกว่าให้เขาปลูกข้าวบริโภค เขาจะชอบข้าวเหนียวก็ปลูกข้าวเหนียว เขาชอบปลูกข้าวอะไรก็ตาม ให้เขาปลูกข้าวอย่างนั้น และเก็บไว้เพื่อที่จะบริโภคตลอดปี ถ้ามีที่จะทำนาปรัง หรือมีที่มากพอสำหรับปลูกข้าว ก็ปลูกข้าวหอมมะลิ เพื่อที่จะขาย..."***

> ***"...เขาบอกว่าขายข้าวหอมมะลิได้ราคาแพงจริง ตอนขายถึงผู้บริโภคในต่างประเทศ แต่ต้นทางก็ไม่ได้ค่าตอบแทนมากนัก และยังต้องไปซื้อข้าวบริโภค ซึ่งจะแพงกว่า เพราะว่าจะต้องขนส่งมา..."***

เกษตรกรส่วนใหญ่ยังต้องอาศัยน้ำจากธรรมชาติมาช่วยในการเพาะปลูก ผลผลิตจะได้มากน้อยอย่างไรขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นสำคัญ จึงเป็นความเสี่ยงที่หลีกเลี่ยง

---

[๑] *เรื่องเดียวกัน.*

*ทอดพระเนตรแปลงเกษตรตาม **ทฤษฎีใหม่***
ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
วันที่ ๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙

ไม่ได้ เมื่อประกอบกับการที่จะต้องเสี่ยงกับราคาของพืชผลอีก ก็จะยิ่งทำให้เกษตรกรที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวมีความเสี่ยงมากขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักในเรื่องความเสี่ยงนี้ เห็นได้จากการพระราชทานพระราชดำริให้จัดสร้าง จัดหา และบริหารจัดการเกี่ยวกับน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ตั้งแต่ต้นรัชกาลจนปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๕) จำนวนมากกว่า ๒,๐๐๐ โครงการ ซึ่งเป็นจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหมดที่มีกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ

*ทรงย้ำความสำคัญของการพัฒนาแหล่งน้ำ เพราะ **น้ำคือชีวิต***

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงเน้นว่า นอกจากความเสี่ยงที่เกิดจากราคาข้าวที่ขึ้นๆลงๆแล้ว ตามประวัติศาสตร์ ***น้ำ*** เป็นทรัพยากรหลักที่เกื้อหนุนสังคมและเกษตรกรรมให้เจริญงอกงาม เมื่อใดที่จัดการน้ำไม่ถูกต้อง จะก่อให้เกิดผลร้ายแรงที่สุด

ถ้านับว่าน้ำเป็นคานที่ถ่วงดุลการพัฒนาแบบยั่งยืน ข้อเท็จจริงนี้ เป็นที่ยอมรับมาแล้วในอารยธรรมโบราณทั้งอเมริกากลาง แถบเมดิเตอเรเนียน เมโสโปเตเมีย และแถบตะวันตกเฉียงใต้ในยุคก่อนโคลัมเบียของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเชื่อกันว่า การเสื่อมของภูมิภาคดังกล่าวได้รับอิทธิพล

อย่างมากจากการที่ทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยลง อันเป็นผลมาจากการทำไร่เลื่อนลอย และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้เกินสมดุล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสอย่างชัดเจน เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๖ ว่า

"...ไม่มีทางที่จะมีความเจริญได้ถ้าไม่มีน้ำ..."[๑]

อย่างไรก็ตาม การควบคุมพลังธรรมชาติที่อาจจะทำให้มีน้ำหรือไม่มี มีปริมาณมากหรือน้อย เป็นวิธีแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่า พลังธรรมชาติเป็นเครื่องกำหนดชะตาชีวิตของเกษตรกร

"...เพราะว่าในประเทศ อย่างประเทศไทย น้ำจะมีมากเป็นระยะหนึ่ง จนน้ำท่วม จนกระทั่งทำให้เดือดร้อน ทำให้พืชพันธุ์ธัญญาหารเสียไป ตายไปเน่าไป. และเมื่อเสร็จแล้ว หลังจากระบายน้ำออกไปด้วยความเหน็ดเหนื่อย และด้วยความสิ้นเปลือง ก็แห้ง ไม่สามารถที่จะทำการเพาะปลูกใดๆ เลย ก็อดอยากยากจน."[๒]

การขาดแคลนน้ำมีผลอย่างรุนแรงต่อการเพาะปลูกของชาวไร่ชาวนา ซึ่งต้องรอพืชผลรุ่นต่อไปเพื่อจะได้เงินมายังชีพ ในช่วงสามสิบปีที่ผ่านมาได้มีการถางป่าเพื่อให้มีพื้นที่ทำการเกษตร บริเวณแหล่งต้นน้ำอันมีคุณค่าได้ถูกทำลายลง ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๐๔-๒๕๓๒ ผืนป่าลด

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖*

[๒] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘*

ลงจาก ๑๘๗.๕ ล้านไร่ (๑ ไร่ = ๑,๖๐๐ ตารางเมตร) เหลือเพียง ๘๕ ล้านไร่[๑] การชลประทานในประเทศไทยยังล้าหลังกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่นประเทศญี่ปุ่น พื้นที่ทำการเพาะปลูกของไทยเพียงร้อยละ ๒๒ เท่านั้นที่มีระบบชลประทาน เมื่อเทียบกับญี่ปุ่นซึ่งมีถึงร้อยละ ๖๒[๒] จึงเห็นได้ชัดว่า เกษตรกรไทยจะอยู่รอดได้ก็ต้องหาช่องทางอื่นนอกเหนือไปจากการทำเกษตรกรรมปลูกพืชชนิดเดียวอย่างที่เคยทำกันมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงใช้เวลาหลายปีทำการวิจัยและทดลอง เพื่อทรงวางแนวทางในการทำการเกษตรแบบยั่งยืน เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มพัฒนาวิธีการเพาะปลูกแบบผสมผสานและยั่งยืน ซึ่งต้องอาศัยน้ำในปริมาณที่พอเพียง ทรงอธิบายโดยทรงอ้างถึงการทดลองที่ตำบลเขาวงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยว่า

> ***"...วิธีแก้ไขคือต้องเก็บน้ำฝนที่ลงมา. ก็เกิดความคิดว่าอยากทดลองดู สักสิบไร่ในที่อย่างนั้น. สามไร่จะทำเป็นบ่อน้ำ คือเก็บน้ำฝนแล้วถ้าจะต้องใช้ บุด้วยพลาสติค ก็บุด้วยพลาสติก ทดลองดู. แล้วอีกหกไร่ทำเป็นที่นา ส่วนไร่ที่เหลือนั้นก็เป็นที่บริการ หมายถึงทางเดินหรือเป็นกระต๊อบหรืออะไรก็แล้วแต่. หมายความว่า น้ำสามสิบเปอร์เซ็นต์ ที่ทำนาหกสิบเปอร์เซ็นต์..."***[๓]

---

[๑] ***สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร*** *พุทธศักราช ๒๕๓๕.*

[๒] ***รายงานขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ*** *พุทธศักราช ๒๕๓๖.*

[๓] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕*

*ทอดพระเนตรแปลงเกษตร**ทฤษฎีใหม่** ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ วันที่ ๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙*

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เช่น ที่เขาหินซ้อน และ ***โครงการทฤษฎีใหม่*** ที่วัดมงคลชัยพัฒนา แสดงให้เห็นพระวิริยอุตสาหะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะทรงพัฒนาวิธีที่เป็นระบบเพื่อให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้มีภูมิคุ้มกันในเรื่องราคา ไม่ให้กระทบกระเทือนจากความแปรปรวนภายนอก หรือจากการพึ่งพาการปลูกพืชเพียงชนิดเดียว

การเกษตรผสมผสาน คือ ช่องทางหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทดลองปฏิบัติอย่างได้ผลมาก

ที่สุด มีการทดลองหลายเรื่องรวมทั้งวิธีการเพาะปลูกโดยใช้ปุ๋ยธรรมชาติ ใช้พืชผักและของเสียที่เป็นอินทรียสารทำปุ๋ยหมักให้ความอุดมสมบูรณ์แก่ดิน อย่างไรก็ดี โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริก็ไม่ได้สนับสนุนการทำเกษตรกรรมโดยใช้ปุ๋ยธรรมชาติเสียทั้งหมด ทั้งนี้ ขึ้นอยู่ที่ว่าวิธีการใดสามารถช่วยให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้ สิ่งที่เกษตรกรจำเป็นต้องมีก่อนอื่น คือ ดินที่อุดมสมบูรณ์เพื่อให้พืชเจริญงอกงาม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของมนุษย์ เป็นแง่มุมหนึ่งของการทดลองเหล่านี้ น่าเสียดายที่เกษตรกรไทยเพียงไม่กี่คนทำการเกษตรแบบใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๖ มีการปลูกผักปลอดภัยในพื้นที่เพียง ๕,๐๐๐ ไร่ คือ ประมาณร้อยละ ๐.๐๐๓๑ ของเนื้อที่ทั้งหมดที่ใช้ปลูกผักในประเทศไทย[๑]

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างรูปแบบที่เป็นตัวอย่างของการพัฒนาแบบยั่งยืนซึ่งผสมผสานความต้องการของเกษตรกรเข้ากับสภาวะแวดล้อม โดยความร่วมมือของหน่วยงานของรัฐ เมื่อถึงพุทธศักราช ๒๕๒๓ เกษตรกรในภาคกลางเพาะปลูกแบบเกษตรผสมผสานในไร่นาร้อยละ ๕๑ หรือประมาณ ๓,๐๐๐,๐๐๐ไร่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำพระราชดำริมาปฏิบัติจริง ทรงสามารถพัฒนาให้เป็นทฤษฎีที่มีระบบเสนอแนวทางการจัดการที่ดินและแหล่งน้ำอย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในเวลาต่อมาว่า ***ทฤษฎีใหม่***

จุดประสงค์หลักของ ทฤษฎีใหม่ คือ ให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้และมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงมากขึ้น ผลประโยชน์ที่เกิดจากทฤษฎีใหม่ทำให้เกิดความพอเพียงในตัวเอง

---

[๑] ***กรมส่งเสริมการเกษตร*** *พุทธศักราช ๒๕๓๖.*

"...ฉะนั้น จึงทำทฤษฎีใหม่เพื่อที่จะให้ประชาชนมีโอกาสทำเกษตรกรรมให้พอกิน. ถ้าน้ำมีพอดีในปีไหน ก็สามารถที่จะประกอบการเกษตร หรือปลูกข้าวที่เรียกว่านาปีได้. ถ้าต่อไป ในหน้าแล้งน้ำมีน้อย ก็สามารถที่จะใช้น้ำที่กักไว้ในสระเก็บน้ำของแต่ละแปลงมาทำการเพาะปลูก แม้แต่ข้าวก็ยังปลูกได้. ไม่ต้องไปเบียดเบียนชลประทานระบบใหญ่ เพราะมีของตัวเอง. แต่ก็อาจจะปลูกผักหรือเลี้ยงปลาหรือทำอะไรอื่นๆ ก็ได้..."[๑]

สืบเนื่องมาจากความสำเร็จในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงส่งเสริมทฤษฎีใหม่ หน่วยงานของรัฐบาลจึงสามารถสนับสนุนให้เกษตรกรเปลี่ยนไปทำการเกษตรระบบผสมผสาน โดยเน้นความเป็นไปได้ที่จะมีรายได้เพิ่มขึ้น และการที่เกษตรกรมีผลผลิตทางการเกษตรหลากหลายแทนที่จะปลูกพืชเพียงอย่างเดียวก็จะช่วยลดความเสี่ยงลงได้

สาระสำคัญของทฤษฎีใหม่ คือ มุ่งที่จะแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และแม้ว่าการขุดสระน้ำจะเป็นวิธีการมาตรฐานที่ใช้แก้ปัญหาดังกล่าว แต่ก็เป็นวิธีการที่ไม่อาจคาดคะเนผลล่วงหน้าได้ สระน้ำต้องเก็บกักน้ำได้ในปริมาณมากที่สุด และต้องมีแหล่งน้ำเพียงพอที่จะส่งน้ำมาเติมแต่ละสระได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำให้ปลูกข้าวในฤดูทำนาเท่านั้นเพื่อควบคุมการใช้น้ำให้เป็นระบบ ในฤดูแล้งควรปลูกพืชอื่นที่เหมาะสม โดยเฉพาะพืชที่ไม่ต้องการน้ำมาก ประเภทพืชตระกูลถั่ว แตงกวา ผักกาด ฯลฯ เพื่อเป็นรายได้เสริม และปรับปรุงบำรุงดินไปพร้อมกัน

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘*

ขนาดของแหล่งน้ำที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับที่ดินของราษฎรที่จะได้รับประโยชน์จากแหล่งน้ำนั้น แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ยังมีการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวน้อยมาก

การดำเนินงานเรื่องนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ อีกที่ต้องคำนึงถึง คือ การที่ต้องคำนวณขนาดของสระให้เหมาะสมกับขนาดที่ดิน สภาพทางภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น เช่น ในบริเวณที่ดินที่ต้องพึ่งน้ำฝนอย่างเดียว สระน้ำต้องลึกมากกว่าเพื่อป้องกันน้ำระเหย ส่วนที่ดินที่มีระบบรับน้ำชลประทาน ขนาดของสระน้ำอาจยืดหยุ่นได้ ทั้งนี้ เมื่อนำไปปฏิบัติจริง สระที่ขุดจะต้องมีปริมาณน้ำพอเพียงสำหรับเพาะปลูกได้ตลอดปี

ตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นวิธีดำเนินการตามที่กล่าวข้างต้น คือ ***โครงการวัดมงคลชัยพัฒนา*** ในจังหวัดสระบุรี มีการวางท่อส่งน้ำอย่างเป็นระบบจาก ***เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์*** ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ไปยังอ่างเก็บน้ำขนาดย่อมกว่า ได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว สำรองน้ำไว้เพื่อจ่ายน้ำไปตามท่อให้แก่สระต่างๆ ของเกษตรกรในโครงการ ทำให้มีพื้นที่รับน้ำเพิ่มขึ้นถึงสามเท่าโดยเฉลี่ย

สิ่งสำคัญในการพัฒนาพื้นที่คือ การบริหารจัดการให้มีน้ำใช้ตลอดปี

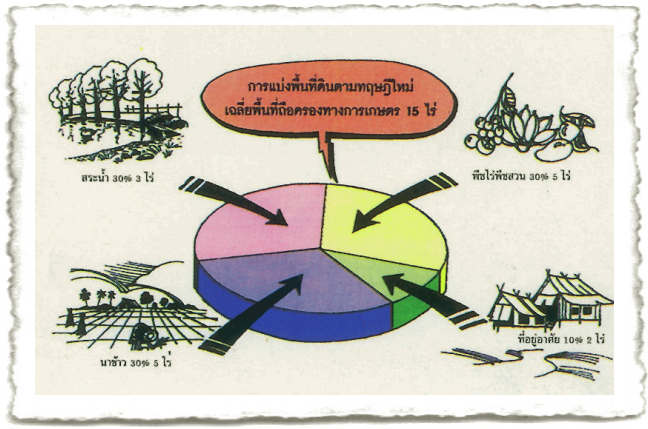

การแบ่งที่ดินตาม
ทฤษฎีใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนวณเพื่อการจัดกำหนดกฎเกณฑ์การจัดทำทฤษฎีใหม่ว่า พื้นที่โดยเฉลี่ยของที่ดินที่เกษตรกรเป็นเจ้าของคือ ๑๕ ไร่ โดยใช้พื้นที่นี้เป็นมาตรฐานทฤษฎีใหม่ กันพื้นที่ ๕ ไร่ ไว้สำหรับปลูกข้าว อีก ๕ ไร่สำหรับปลูกพืชไร่และพืชสวน ประมาณ ๓ ไร่ ขุดสระน้ำลึก ๔ เมตร เก็บกักน้ำได้ ๑๙,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ส่วนพื้นที่ที่เหลืออีก ๑.๕-๒ ไร่ ใช้สำหรับอยู่อาศัยและกิจกรรมอื่นๆ เช่น เป็นคอกสัตว์ กองปุ๋ยหมัก กองฟาง โรงเรือน ลานตากนวดพืชผักสวนครัว ไม้ร่มเงา ไม้ดอกไม้ประดับ ถนน คันดิน และคูคลอง ***ไม่ว่าขนาดที่ดินจะเป็นเท่าใดก็ยังคงใช้สัดส่วน ๓๐:๓๐:๓๐:๑๐*** ดังกล่าวนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนวณไว้ว่า พื้นที่เพาะปลูกพืช ๑ ไร่ ต้องการน้ำประมาณ ๑,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร จึงจะพอใช้ตลอดปี

การที่ระบบเกษตรกรรมจะยั่งยืนได้ต้องอาศัยการจัดการที่ให้ประโยชน์อเนกประการ ได้แก่ การกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีธรรมชาติ การใช้ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น ใช้แมลงควบคุมศัตรูพืช การจัดการน้ำและดิน การเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชแบบผสมผสาน ตลอดจนการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน

การพัฒนาดินที่วัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี

ส่วน ***ทฤษฎีใหม่*** นั้น มี ๓ ขั้นตอน ***ขั้นตอนแรก*** ต้องจัดแบ่งพื้นที่ออกเป็นสี่ส่วนตามอัตราส่วน ๓๐:๓๐:๓๐:๑๐ ร้อยละ ๓๐ แรก กำหนดไว้สำหรับขุดสระน้ำ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของทฤษฎีนี้ สระน้ำต้องมีสัดส่วนที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ใช้สำหรับเก็บกักน้ำในฤดูฝน ขณะเดียวกัน ก็ทำหน้าที่เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชน้ำด้วย วัตถุประสงค์ของการขุดสระน้ำเพื่อประกันว่า จะมีปริมาณน้ำพอเพียงตลอดปี เพื่อปลูกพืชนอกฤดูกาลได้โดยไม่ต้องอาศัยน้ำจากการชลประทานหรือฝนที่ตกนอกฤดู ทั้งนี้ เพราะมีสระเก็บกักน้ำไว้ในไร่นาแล้ว อย่างไรก็ตาม หากมีปริมาณน้ำฝนเพียงพอ ทฤษฎีใหม่ก็ยังช่วยเพิ่มพูนรายได้ของเกษตรกรให้สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย และช่วยยกฐานะของเกษตรกรให้ดีขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีใหม่ไม่ใช่ยาวิเศษที่จะรักษาได้ทุกโรค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นว่า

"...ทฤษฎีใหม่ต้องมีการเสริมในที่ๆเหมาะสม ที่ๆเป็นไปได้ เช่นที่ได้ทำแล้วที่ตำบลเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์..."

การขุดสระน้ำยังมีผลดีอีกประการหนึ่ง เช่น นำหน้าดินที่ถูกตักออกไป ไปเกลี่ยบนบริเวณที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ เพื่อใช้เพาะปลูกพืชอื่นๆในภายหลัง ทั้งยังสามารถใช้หน้าดินถมหนุนแปลงพืชตามขอบสระหรือชายทุ่ง เพื่อป้องกันน้ำท่วมในช่วงมรสุม เกษตรกรต้องอดทน และคิดเสมอว่า

"...ในบางที่ มีการขุดสระน้ำ แต่ไม่มีน้ำ ถึงแม้จะมีฝน ในบางกรณี สระน้ำไม่สามารถกักเก็บน้ำได้เพราะมีรอยรั่ว หรือบางทีก็เป็นพื้นที่ที่ไม่มีน้ำ..."

การปลูกพืชหลายชนิดเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของทฤษฎีนี้ แม้ว่าข้าวจะเป็นพืชหลัก แต่ต้องปลูกผัก ผลไม้ และพืชอื่นๆ เป็นพืชรอง ทั้งยังต้องเลี้ยงปลาและเลี้ยงสัตว์ด้วย เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ต่อเนื่องตลอดทั้งปี การทำการเกษตรแบบผสมผสานที่ให้ผลดีนั้น ต้องรวมการเลี้ยงสัตว์ไว้ด้วย ซึ่งได้กระทำกันมาหลายร้อยปี

สระน้ำตามทฤษฎีใหม่ ณ วัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี

แล้วในประเทศไทย จนกระทั่งเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดเดียว เพราะความต้องการของตลาดโลก การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ไปพร้อมกันมีประโยชน์มาก คือ การปลูกพืชในพื้นที่ราบและในทุ่งหญ้า หรือปลูกพืชที่เป็นอาหารสัตว์บนเนินลาดชัน ช่วยลดการสึกกร่อนของหน้าดิน ขณะที่การปลูกพืชในทุ่งหญ้าและพืชที่เป็นอาหารสัตว์หมุนเวียนกันนั้น ทำให้คุณภาพของดินดีขึ้นและลดการสึกกร่อน เป็นที่ทราบกันดีว่า ปุ๋ยที่ได้จากมูลสัตว์เป็นปุ๋ยธรรมชาติที่ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น นอกจากนั้น ในฤดูแล้ง เมื่อการเพาะปลูกไม่ได้ผล เกษตรกรก็ยังมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งช่วยให้เกษตรกรพ้นจากผลกระทบด้านการตลาดและความผันแปรของราคาพืชผล

เกษตรกรมักเห็นต้นไม้ที่เป็นส่วนสำคัญของ ***ทฤษฎีใหม่*** เป็นตัวบังแสงแดดที่จะส่องลงมายังพืชอื่นๆ เบื้องล่าง ทำให้พืชไม่เจริญเติบโต ยิ่งกว่านั้น ต้นไม้ในที่นาขนาดเล็กของเมืองไทยมักจะถูกตัดทิ้งเพราะเห็นว่ากินที่มาก ดังนั้น

พื้นที่เกษตรกรรมตามทฤษฎีใหม่

การเลือกพื้นที่ใด ปลูกพืชชนิดใด จึงมีความสำคัญ เช่น ไม่ควรปลูกต้นยูคาลิปตัสใกล้สระน้ำ เพราะต้นไม้ชนิดนี้ดูดซับน้ำมาก ส่วนไม้ผลนั้น จะช่วยยึดดินที่ขอบสระไม่ให้พังทลาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานคำแนะนำให้ปลูกไม้ผลที่เหมาะสมและไม้ยืนต้นที่บำรุงดิน ต้นไม้และพืชบางชนิด เช่น ถั่วมะแฮะ โสนอัฟริกัน ถั่วแขก ถั่วลันเตา ปอเทือง อาจไถกลบต้นหลังการเก็บเกี่ยว ขณะที่ไม้ยืนต้นก็ช่วยให้ร่มเงาและความชุ่มชื้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังพระราชทานคำแนะนำให้ปลูกต้นไม้บางประเภท เช่น ไผ่ มะพร้าว ตาล สะเดา สำหรับใช้เป็นวัสดุก่อสร้างและไม้ฟืนด้วย

ในบางกรณี ควรปลูกผักและไม้ดอกด้วยสาเหตุที่สัมพันธ์กันหลายประการ เกษตรกรไม่เพียงต้องการพืชผัก เช่น มันเทศ เผือก ถั่วฝักยาว และมะเขือ เพื่อเพิ่มอาหารเท่านั้น แต่ยังต้องการสมุนไพรและเครื่องเทศ เช่น มะลิหมาก พลู พริกไทย กะเพรา สะระแหน่ และตะไคร้ เพื่อใช้เป็นยาและเป็นรายได้เสริมอีกด้วย

เกษตรกรได้รับการสนับสนุนให้ปรึกษาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานตามทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ ดินบางชนิด เช่น ดินพรุและดินเปรี้ยวไม่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก ดังนั้น คำแนะนำของเจ้าหน้าที่จึงช่วยไม่ให้การลงทุนสูญเปล่า ดินที่อุดมสมบูรณ์ เป็นองค์ประกอบหลักของการเกษตรแบบยั่งยืน ช่วยให้พืชที่ปลูกแข็งแรง มีความทนทาน และถูกศัตรูพืชรบกวนน้อยที่สุด ดังนั้น จึง***ต้องพิจารณาให้รอบคอบว่าดินชนิดใดจะเหมาะสมกับพืชชนิดใด***

ที่ดินร้อยละ ๓๐ ส่วนที่สองที่แบ่งไว้สำหรับปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อให้มีข้าวเพียงพอบริโภคตลอดปี เกษตรกรจะประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติโดยเฉพาะน้ำท่วมน้อยลง

ไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลมากนัก ดังนั้น จึงเป็นการประหยัดงบประมาณของรัฐ ทฤษฎีใหม่ประมาณไว้ว่า ถ้าปลูกข้าวในพื้นที่ ๕ ไร่ ผลผลิตน่าจะพอเพียงสำหรับครอบครัวหนึ่งครอบครัวที่จะบริโภคได้ตลอดปี จะช่วยให้ไม่ต้องซื้อข้าวในช่วงนอกฤดู ซึ่งเป็นช่วงที่ข้าวมีราคาสูงขึ้น

พื้นที่อีกร้อยละ ๓๐ ของพื้นที่ทั้งหมดใช้ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ผัก พืชอื่นๆ และสมุนไพร พื้นที่ร้อยละ ๑๐ สุดท้ายแบ่งไว้เป็นส่วนที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และทำกิจกรรมอื่นๆ ถ้าปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ คือ ปลูกข้าว ๕ ไร่ ปลูกไม้ผล ๕ ไร่ ต้องใช้น้ำปีละประมาณ ๑๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ผลผลิตจากไร่นาน่าจะทำรายได้มากพอสำหรับเป็นค่าอาหารและเครื่องนุ่งห่ม

การทำการเกษตรผสมผสานมักได้ประโยชน์คุ้มค่า เกษตรกรสามารถปรับตัวเข้ากับความผันแปรทางธรรมชาติและเศรษฐกิจได้ดีกว่า ส่วนการปลูกพืชชนิดเดียวได้เปรียบด้านการจัดการที่ง่ายและมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าปีใดพืชผลเสียหายก็อาจทำให้ต้องเลิกกิจการ หรือกระทบกระเทือนความมั่นคงของชุมชน ส่วนการปลูกพืชหลายชนิด เกษตรกรจะกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และได้รับความกระทบกระเทือนน้อยลง แม้ว่าราคาของพืชผลบางชนิดเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของตลาด

ทฤษฎีใหม่ย้อนกลับไปสู่ความแข็งแกร่งของชุมชนไทย โดยนำประเพณีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ซึ่งเรียกว่า ***ลงแขก*** (ในสหรัฐอเมริกาเรียกประเพณีนี้ว่า bee) มาใช้ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนและลดค่าใช้จ่ายที่ปรกติจะเกิดจากการจ้างแรงงาน ชุมชนควรทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมและศีลธรรมด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนให้ใช้ศาสนาเชื่อมสิ่งเหล่านี้เข้าด้วยกัน ตัวอย่างคือ ***โครงการที่วัด***

มงคลชัยพัฒนา ซึ่งมีชุมชนรอบๆ วัดเข้าร่วมโครงการ ในขณะที่พระสงฆ์ซึ่งปฏิบัติศาสนกิจเพื่ออบรมจิตใจและศีลธรรมแก่ชุมชนก็เข้าร่วมมีบทบาทที่แข็งขันในการส่งเสริมทฤษฎีการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย

> ***"...ต้องถอยหลังเข้าคลอง จะต้องอยู่อย่างระมัดระวัง และต้องกลับไปทำกิจการที่อาจจะไม่ค่อยซับซ้อนนัก คือใช้เครื่องมืออะไรที่ไม่หรูหรา. แต่อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นที่จะถอยหลังเพื่อที่จะก้าวหน้าต่อไป..."***[๑]

ขั้นตอนที่สอง ของทฤษฎีใหม่ เกษตรกรผู้ดำเนินการเป็นผลสำเร็จในระยะแรก ได้รับการสนับสนุนให้นำผลิตผลของตนมารวมกันเพื่อนำออกจำหน่ายในรูปของ***สหกรณ์*** สหกรณ์จะร่วมมือกันด้านการผลิต ตั้งแต่การเลือกพืช จนถึงการเตรียมดินและการชลประทาน สหกรณ์จะดำเนินการหาตลาดเองและเก็บรวมข้าวไว้ในยุ้งฉางของชุมชน ดำเนินกิจการโรงสีข้าว ตลอดจนกิจกรรมอื่นๆ เช่น จัดให้มี

เกษตรกรรมตามทฤษฎีใหม่ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๐*

ศูนย์บริการสาธารณสุข มีกองทุนให้ชุมชนกู้ยืมเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งจัดการศึกษาให้เด็กอย่างพอเพียง

ถ้าสามารถดำเนินการขั้นที่สองได้ผลดี ***ขั้นตอนที่สาม*** คือ การติดต่อประสานงานกับองค์กรระดับสูงขึ้น เพื่อสนับสนุน ให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ ซึ่งอาจหมายถึงการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อหาเงินที่จำเป็นต้องใช้จ่าย หรือระดมทุนจากแหล่งเงินทุนภายนอก เช่น ธนาคาร หรือบริษัทสหกรณ์แหล่งทุนดังกล่าวจะทำให้เกษตรกรขายข้าวได้ราคาสูงขึ้น โดยซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรโดยตรง และนำไปสีเอง เกษตรกรจะได้รับเงินสดที่จะซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในราคาขายส่ง ไม่เพียงแต่จะลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลงเท่านั้น ครอบครัวยังอาจมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

แม้ว่าทฤษฎีใหม่จะคำนวณสัดส่วนการใช้ที่ดินไว้แล้ว แต่ก็สามารถปรับปรุงสัดส่วนและเนื้อที่ให้เหมาะสมได้

พื้นที่เกษตรกรรมตามทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์แบบ
ประกอบด้วย บ้านพัก สระน้ำ พืชไร่ ผัก ไม้ยืนต้น และนาข้าว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหาที่อาจเกิดในการดำเนินการตามทฤษฎีใหม่ เมื่อวันก่อนวันเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศักราช ๒๕๓๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัสว่า

> ***"...การทำทฤษฎีใหม่นี้มิใช่เป็นของที่ง่ายๆ แล้วแต่ที่ แล้วแต่โอกาส และแล้วแต่งบประมาณ. เดี๋ยวนี้ ประชาชนทราบถึงทฤษฎีใหม่นี้อย่างกว้างขวาง. และแต่ละคนก็อยากได้ ให้ทางราชการขุดสระแล้วช่วย. แต่มันไม่ใช่สิ่งที่ง่ายนัก..."***

ถ้าพิจารณาตามหลักการ ***ทฤษฎีใหม่*** ส่งเสริมให้ทำการเกษตรโดยการศึกษาและใช้ประสบการณ์ตลอดชีวิต ขณะที่นักวิชาการหลายคนในญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา ได้พยายามที่จะนำเสนอแนวคิดเรื่องเกษตรผสมผสานเป็นทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเกษตรกรรมของโลก แต่จนถึงบัดนี้ นักวิชาการเหล่านั้นก็ยังหาข้อยุติที่จะนำไปปฏิบัติจริงไม่ได้ ส่วน ***ทฤษฎีใหม่*** ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้กระตุ้นความสนใจของชาวไร่ชาวนา นักการเมือง นักธุรกิจ และสาธารณชน วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ได้กระหน่ำประเทศไทยอย่างหนักระหว่างพุทธศักราช ๒๕๔๐-๒๕๔๑ ส่งผลกระทบรุนแรงจนทำให้ผู้คนต้องไตร่ตรองว่าจะอยู่รอดด้วยเงินทุนที่มีอยู่จำกัดได้อย่างไร ทฤษฎีใหม่ทำให้คนยากจนในชนบทเห็นหนทางที่จะหาเลี้ยงชีพจากสิ่งที่มีอยู่ใกล้ตัว และเกิดความกระตือรือร้นที่จะรับเอาสิ่งที่จะช่วยให้พ้นจากวิกฤตการณ์นี้ แม้คนในชุมชนเมืองเองก็ยังยอมรับวิธีการที่ว่า ***ถึงมีน้อยก็ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด*** ได้

หากทำทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ย่อมจะประสบความสำเร็จในชีวิต ปัจจุบันเกษตรกรที่ทำทฤษฎีใหม่มีอยู่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะเกษตรกรที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว หรืออาชีพอื่นๆ ที่มีปัญหาหนี้สิน เมื่อเปลี่ยนมาทำทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริด้วยความขยันอดทน ก็จะแก้ปัญหาความยากจนได้ เพราะในเบื้องต้น จะพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหาร มีข้าวพอกินในครัวเรือน มีพืชผัก ผลไม้ ปลา ไก่ในแปลงที่นำมาบริโภคได้ตลอดเวลา ยิ่งทำนานวันขึ้น เกษตรกรเหล่านั้นจะมีรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ บุคคลเหล่านี้จึงเป็นผู้ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต เพราะใช้ที่ดินที่มีอยู่น้อยให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักคิดวางแผนด้วยความรู้ ความเข้าใจ และด้วยเหตุผลในการที่จะปลูกพืชใด ในพื้นที่ใด หากจะปลูกมากๆ จะต้องดูด้วยว่าตลาดต้องการพืชผักชนิดไหน แต่ทั้งนี้จะต้องมีแรงงานและทุนที่เหมาะกับตนเองด้วย ขณะเดียวกัน ต้องเข้าใจวิธีการบริหารจัดการน้ำที่มีอยู่ให้ใช้ได้ตลอดปี และจะต้องคิดเผื่อไว้ด้วยว่าหากมีปัญหาเกิดขึ้น จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไร

ตัวอย่างโครงการพัฒนาแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ปัจจุบัน ไม่ว่าประชาชนชาวไทยพยายามดำรงชีวิตอย่างประหยัดเพียงใด แต่ก็มักไม่ค่อยเป็นผล เมื่อถึงฤดูที่มีมรสุม น้ำได้พัดพาผลผลิตทางการเกษตรไปหมด การขนส่งก็ชะงักงัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งที่เกิดจากมนุษย์และเกิดจากธรรมชาติล้วนมีผลกระทบต่อโลก ปัญหาเฉพาะของประเทศไทย ก็คือ วัฏจักรของความแห้งแล้งในฤดูร้อนและน้ำท่วมในฤดูที่มีมรสุม

แม่น้ำปากพนังไหลผ่านหลายอำเภอทางตอนใต้ของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ดังเป็นที่ประจักษ์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สนพระราชหฤทัยในการพัฒนาประเทศทุกด้าน เพื่อให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการพึ่งตนเอง โครงการที่สำคัญที่สุดได้แก่โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ เห็นได้จากโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบันมากกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ เป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำมากกว่า ๒,๐๐๐ โครงการ การพัฒนาแหล่งน้ำมีหลากหลายรูปแบบตามสภาพภูมิศาสตร์ วัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เกษตรกรมีน้ำเพื่อการเกษตร อุปโภค และบริโภค ดังจะเห็นรูปแบบการพัฒนาที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

ความต้องการใช้น้ำในลุ่มน้ำป่าสักและลุ่มน้ำเจ้าพระยามีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเพาะปลูก เพื่ออุปโภคและบริโภคในช่วงฤดูแล้ง และยังมีปัญหาอุทกภัยในพื้นที่สองฝั่งลุ่มน้ำป่าสักและลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างเป็นประจำ นอกจากนั้น ยังส่งผลกระทบรุนแรงต่อกรุงเทพมหานครด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๒ ให้กรมชลประทานศึกษาความเหมาะสมของโครงการเก็บกักน้ำป่าสักอย่างจริงจังและเร่งด่วน

กรมชลประทานจึงดำเนินการก่อสร้างเขื่อนในพื้นที่เกษตรกรรม ณ ตำบลหนองบัว อำเภอพนัสนิคม จังหวัดลพบุรี ทอดยาวไปถึงตำบลคำพราน อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี โดยรัฐบาลจ่ายค่าชดเชยอย่างเหมาะสม กรมชลประทานดำเนินงานเองทุกขั้นตอนเพื่อให้เขื่อนแล้วเสร็จทันโอกาสเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗๒ พรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๒ เขื่อนดังกล่าวเป็นเขื่อนดินที่ยาวที่สุดในประเทศไทย มีความยาว ๔,๘๖๐ เมตร ปริมาตรเก็บกักน้ำสูงสุด ๙๖๐ ล้านลูกบาศก์เมตร มีอาคารระบายน้ำล้นคอนกรีตเสริมเหล็ก ๗ ช่องประตู เขื่อนนี้เป็นแหล่งน้ำสำคัญที่อำนวยประโยชน์แก่พื้นที่ชลประทาน ๑๓๕,๕๐๐ ไร่ และเป็นแหล่งน้ำเสริมสำหรับพื้นที่โครงการชลประทานในทุ่งเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกตอนล่าง ๒,๒๐๐,๐๐๐ ไร่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่อเขื่อนว่า ***เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์*** และได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถไปทรงเปิดเขื่อนเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๒

ทอดพระเนตรอุปกรณ์ในห้องควบคุม ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

ทางรถไฟพาดผ่านเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

นับแต่พุทธศักราช ๒๕๔๓ เป็นต้นมา ประเทศไทยได้รับความเสียหายจากอิทธิพลของพายุหลายลูก แต่พื้นที่ท้ายเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ตั้งแต่จังหวัดลพบุรี สระบุรี ลงมาจนถึงกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ไม่ได้รับผลกระทบโดยตรง เนื่องจากเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์มีศักยภาพในการเก็บกักน้ำไว้ส่วนหนึ่ง ช่วยชะลอปริมาณน้ำไม่ให้ไหลหลากลงมาท่วมขังในพื้นที่ โดยเฉพาะช่วงที่มีฝนตกหนัก น้ำเหนือหลาก และน้ำทะเลหนุนสูงพร้อมกัน สามารถลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจได้อย่างมหาศาล สมดังนามพระราชทานอันมีความหมายว่า ***เขื่อนแม่น้ำป่าสักที่เก็บกักน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ***

โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ลุ่มน้ำปากพนังซึ่งเคยได้ชื่อว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำสำคัญของภาคใต้ มีสภาพเสื่อมโทรมลงเนื่องจากประชากรใช้ทรัพยากรและที่ดินไม่ถูกต้อง ทำให้ระบบนิเวศสูญเสีย

ความสมดุล ประกอบกับประสบอุทกภัยครั้งใหญ่เมื่อเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๑ ประชาชนได้รับความเดือดร้อน ทรัพย์สินเสียหายเป็นอันมาก เกิดปัญหาน้ำเค็มรุกจากการขาดแคลนน้ำจืด และปัญหาน้ำเปรี้ยว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริเป็นแนวทางในการฟื้นฟูพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังและแก้ไขป้องกันมิให้พื้นที่นั้นและบริเวณใกล้เคียงได้รับความเสียหายอีกต่อไป หน่วยงานต่างๆ ได้ร่วมกันสนองพระราชดำริมาเป็นลำดับ เพื่อช่วยเหลือราษฎรกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน เริ่มจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านชลประทาน ต่อมา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้ก่อสร้างเขื่อนหรือประตูบังคับน้ำห่างจากอำเภอปากพนังประมาณ ๓-๕ กิโลเมตร รวมทั้งขุดคลองเชื่อม และทำคลองแบ่งน้ำ แยกนากุ้งออกจากนาข้าว

ประตูระบายน้ำดังกล่าวเริ่มก่อสร้างตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๘ แล้วเสร็จเมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๕ ระหว่างนั้น มีการก่อสร้างคลองระบายน้ำและประตูระบายน้ำ ๔ แห่ง สร้างคันแบ่งเขตน้ำจืดน้ำเค็มและระบบชลประทานน้ำเค็มบริเวณชายฝั่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามประตูระบายน้ำว่า ***อุทกวิภาชประสิทธิ*** ซึ่งอำนวยประโยชน์แก่พื้นที่การเกษตรในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ผลการดำเนินงานของโครงการสามารถแก้สภาวะวิกฤตอันเกิดจากน้ำเค็ม น้ำเปรี้ยว น้ำแล้ง น้ำท่วม น้ำเน่าเสีย และพัฒนาแหล่งน้ำควบคู่ไปกับการพัฒนารักษาสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุล คืนความสมบูรณ์แก่ผืนป่าต้นน้ำ ฟื้นฟูที่ดินเกษตรกรรม ดูแลรักษาพื้นที่ชายฝั่ง พัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้ ผลสัมฤทธิ์ของโครงการเห็นได้ชัดเจนจากรายได้ของเกษตรกรในช่วงฤดูแล้งไม่น้อยกว่า ๙๕๐ ล้านบาท ในช่วงฤดูฝน เกษตรกรสามารถทำนาข้าวได้เต็มพื้นที่ โครงการนี้จึงเป็นต้นแบบของการทำงานในลักษณะบูรณาการที่หลายหน่วยงานเข้ามาทำงานร่วมกัน ประตูระบายน้ำอุทกวิภาชประสิทธิ จึงเป็นหัวใจสำคัญของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมดังความหมายของชื่อพระราชทานว่า ***ประตูน้ำที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการแยกน้ำ***

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานหนักเพื่อประชาชนตลอดเวลา แม้ประทับรักษาพระองค์อยู่ที่โรงพยาบาลก็ทรงงาน ดังที่ได้ทราบกัน เมื่อประทับเครื่องบินพระที่นั่งผ่านพื้นที่ยังทรงใช้เวลาวาด ***ภาพยึกยือ*** เป็น

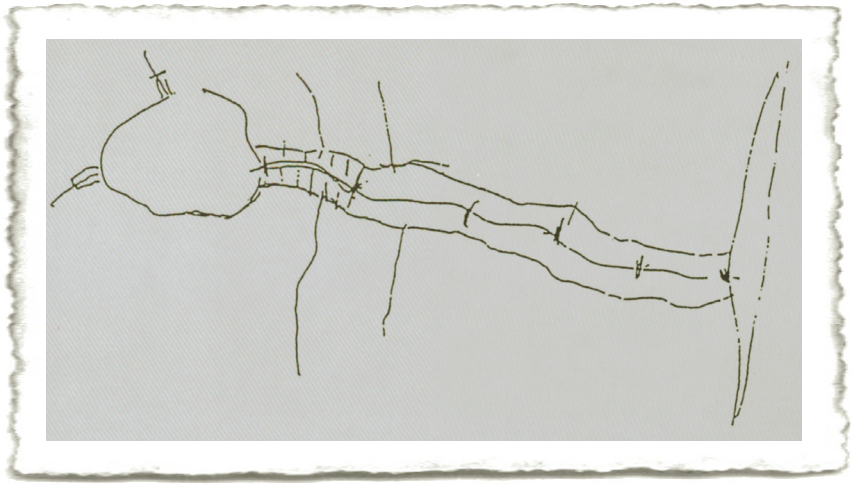

ภาพวาดฝีพระหัตถ์
"ภาพยึกยือ"

ภาพร่างเค้าโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำ จังหวัดสกลนครและนครพนม

ลำน้ำก่ำมีความยาว ๑๒๓ กิโลเมตร เริ่มจากหนองหาน อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ไปบรรจบกับแม่น้ำโขงที่อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ลักษณะคดเคี้ยวและมีลำน้ำสาขาจำนวนมาก พื้นที่บริเวณสองฝั่งเป็นที่นาและมีหมู่บ้านตั้งกระจายตลอดลำน้ำ ช่วงปลายลำน้ำก่ำเป็นที่ลุ่มต่ำน้ำท่วมถึงเป็นประจำ ปัญหาสำคัญคือเรื่องน้ำท่วมพื้นที่เพาะปลูกในฤดูฝน และขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรอุปโภค บริโภคในฤดูแล้ง ประชาชนในบริเวณสองฝั่งน้ำได้ขอพระราชทานความช่วยเหลือจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริให้กรมชลประทานพิจารณาก่อสร้างโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำ จังหวัดสกลนคร-นครพนม และทรงร่างเค้าโครงพระราชทานเป็นภาพยึกยือดังกล่าวข้างต้น

กรมชลประทานได้สนองพระราชดำริตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๗ โดยก่อสร้างประตูระบายน้ำในลำน้ำก่ำ ๔ แห่งที่กิ่งอำเภอวังยาง อำเภอนาแก และอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม และที่อำเภอโคกศรีสำโรง จังหวัดสกลนคร นอกจากนี้ได้ก่อสร้างประตูระบายน้ำในลำน้ำบัง ซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของลำน้ำก่ำอีก ๓ แห่งในจังหวัดนครพนม

ประตูระบายน้ำทั้ง ๗ สามารถเก็บกักน้ำในลุ่มน้ำก่ำและลำน้ำสาขาได้รวมทั้งสิ้น ๔๙.๐๖ ล้านลูกบาศก์เมตร อำนวยประโยชน์แก่พื้นที่เพาะปลูก ๑๖๕,๐๐๐ ไร่ นอกจากนี้มีการพัฒนาหนองบึงขนาดใหญ่ ๑๓ แห่งเป็นแก้มลิงเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตร อุปโภคและบริโภค และก่อสร้างสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า พร้อมคลองส่งน้ำ ๒๔ แห่งในจังหวัดสกลนครและนครพนม สามารถส่งน้ำเข้าพื้นที่การเกษตรได้ ๓๘,๗๕๓ ไร่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่อประตูระบายน้ำนี้ว่า ***ประตูระบายน้ำธรณิศนฤมิต*** มีความหมายว่า ***ประตูระบายน้ำที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริสร้างขึ้น***

เขื่อนขุนด่านปราการชล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ ความว่า ***ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งดำเนินการโครงการพัฒนาลุ่มน้ำนครนายกตอนบน โดยให้กรมชลประทานพิจารณาวางโครงการก่อสร้างเขื่อนคลองท่าด่าน ที่บ้านท่าด่าน ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก*** เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเกษตร อุปโภคและบริโภค แก้ไขปัญหาดินเปรี้ยว และช่วยบรรเทาอุทกภัยในเขตจังหวัดนครนายก ทั้งนี้เนื่องจากทรงทราบปัญหาของเกษตรกรใน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ไปทรงวางศิลาฤกษ์เขื่อนคลองท่าด่าน จังหวัดนครนายก เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๔

พื้นที่ดังกล่าว กรมชลประทานสนองพระราชกระแส โดยเริ่มก่อสร้างเขื่อนคอนกรีตบดอัดด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สุด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ ณ ***โครงการก่อสร้างเขื่อนคลองท่าด่านอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*** เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เขื่อนดังกล่าวปิดกั้นคลองท่าด่านที่ตำบลหินตั้ง มีขอบเขื่อนเป็นป่าและเทือกเขาของเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ สูง ๙๓ เมตร ยาว ๒,๗๒๐ เมตร เก็บกักน้ำได้ ๒๒๔ ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นเขื่อนคอนกรีตบดอัดที่ยาวที่สุดในโลก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อเขื่อนว่า ***เขื่อนขุนด่านปราการชล*** ซึ่งมีความหมายว่า ***เขื่อนซึ่งเป็นกำแพงกั้นน้ำ*** ในปัจจุบันเขื่อนดังกล่าวสามารถบรรเทาภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นเป็นประจำในลุ่มน้ำนครนายก และเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่ช่วยจัดสรรน้ำอย่างเป็นระบบให้แก่พื้นที่เกษตรกรรม ๑๘๕,๐๐๐ ไร่ เกษตรกรมากกว่า ๙,๐๐๐ ครอบครัวได้รับประโยชน์ ทั้งยังเป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับผลิตน้ำประปาและใช้ในภาคอุตสาหกรรม ด้วยการปล่อยน้ำจากเขื่อนเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำเค็มรุกเข้าสู่แหล่งน้ำธรรมชาติในฤดูแล้ง นอกจากนั้น ยังจัดสรรน้ำส่วนหนึ่งไปรักษาระบบนิเวศของลุ่มน้ำบางปะกง ขณะเดียวกันยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาและแหล่งประมงน้ำจืด รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนครนายกที่เพิ่มรายได้ให้แก่ราษฎร

จากการประเมินผลของสำนักงาน กปร. เมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๓ ทำให้ทราบว่านอกจากน้ำไม่ท่วมแล้ว เกษตรกรยังมีน้ำใช้ทำนาอย่างอุดมสมบูรณ์ ข้าวนาปีเพิ่มขึ้นจาก ๔๘.๖๔ ถังต่อไร่ เป็น ๖๔.๐๗ ถังต่อไร่ และข้าวนาปรังเพิ่มขึ้นจาก ๕๓.๓๓ ถังต่อไร่ เป็น ๗๒.๘๘ ถังต่อไร่

เขื่อนขุนด่านปราการชลเกิดขึ้นสมดังกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ ความตอนหนึ่งว่า

> ***“...โครงการเขื่อนเก็บกักน้ำคลองท่าด่าน จังหวัดนครนายก ซึ่งสร้าง ณ บริเวณจุดที่ตั้งจากน้ำตกเหวนรกลงมานั้น เป็นโครงการที่มีความสำคัญมาก เพราะนอกจากจะช่วยให้ราษฎรมีน้ำใช้เพาะปลูกในฤดูแล้งได้เป็นจำนวนนับแสนๆ ไร่แล้ว เขื่อนแห่งนี้ก็จะสามารถเก็บกักน้ำอุทกภัยของทุกปีไว้***

ได้หมด จะไม่ทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมพื้นที่เกษตรในบริเวณจังหวัดนครนายกอีกต่อไป และขณะเดียวกันในฤดูแล้งน้ำจากเขื่อนก็จะถูกระบายเพื่อชะล้างดินเปรี้ยวในหลายอำเภอของนครนายกได้อีกด้วย...”

เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน

เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๒๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดเขื่อนนเรศวร และทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่บ้านหาดใหญ่ ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ในโอกาสดังกล่าวได้พระราชทานพระราชดำริให้วางโครงการและก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำแควน้อยโดยเร่งด่วน รัฐบาลได้สนองพระราชดำริโดยอนุมัติการก่อสร้าง***โครงการเขื่อนแควน้อย*** ณ บ้านเขาหินลาด ตำบลคันโช้ง อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๔๖ มอบให้กรมชลประทานดำเนินการโครงการดังกล่าวแล้วเสร็จ เปิดใช้งานได้เมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่อว่า ***เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน*** มีความหมายว่า ***เขื่อนแควน้อยที่ทำให้มีความเจริญขึ้นในเขตพื้นที่***

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำแควน้อยประกอบด้วยเขื่อนยาวจำนวน ๓ เขื่อน ปิดกั้นแม่น้ำแควน้อยและลำห้วยสันตะเคียนทำให้เกิดเป็นอ่างเก็บน้ำอเนกประสงค์ขนาดใหญ่ มีขนาดความจุเก็บกักน้ำ ๗๖๙ ล้านลูกบาศก์เมตร ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคันโช้ง ตำบลบ้านยาง อำเภอวัดโบสถ์ และตำบลบ้านกลาง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

นอกจากเขื่อนทั้ง ๓ ที่เป็นเขื่อนดิน เขื่อนหินทิ้งดาดคอนกรีต และเขื่อนหินทิ้งแกนดินเหนียวแล้ว ยังก่อสร้างเขื่อนทดน้ำอีกแห่งหนึ่งในอำเภอวัดโบสถ์ เพื่อทดน้ำเข้าสู่

คลองชลประทานจำนวน ๗๐ สาย ความยาวรวมกันประมาณ ๓๗๐ กิโลเมตร พร้อมทั้งก่อสร้างคลองระบายน้ำอีก ๓๗ สาย ความยาวรวมกันประมาณ ๑๕๐ กิโลเมตร

โครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดนส่งน้ำให้โครงการชลประทานริมแม่น้ำแควน้อยตอนล่าง ทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวา อำนวยประโยชน์แก่การเพาะปลูกทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้งในพื้นที่ชลประทานแควน้อย ๑๕๕,๑๖๖ ไร่ น้ำที่เหลือไหลผ่านเขื่อนไปตามลำน้ำแควน้อย หล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรมลุ่มน้ำน่านและลุ่มน้ำเจ้าพระยา ประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ ไร่ รวมทั้งส่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค จำนวน ๔๗.๓ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี บรรเทาอุทกภัยบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแควน้อยตอนล่างประมาณ ๗๕,๐๐๐ ไร่ และพื้นที่ตอนล่างของจังหวัดพิษณุโลกบางส่วน และยังอำนวยประโยชน์แก่โครงการชลประทานสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบริเวณหัวงานฝายและเขื่อน และให้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว การประมงแก่ประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง

อุโมงค์ผันน้ำลำพะยังภูมิพัฒน์

การพัฒนาแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น มีหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้แล้วแต่สภาพภูมิศาสตร์และปัญหาของประชาชนที่ได้รับผลกระทบอันเกิดจากการใช้น้ำ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ไปอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อทอดพระเนตรสภาพภูมิศาสตร์และทรงเยี่ยมประชาชน เมื่อทรงทราบถึงความแร้นแค้นและความยากลำบากในการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่ตำบลคุ้มเก่าและตำบลสงเปือย คือ การไม่มีน้ำ ทำนาไม่ได้ผล ไม่มีข้าวพอที่จะบริโภคได้ตลอดปี จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้พิจารณาก่อสร้างอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน พร้อมระบบส่งน้ำ และจัดหาน้ำเพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกของราษฎร โดยการขุดสระกักเก็บน้ำตามทฤษฎีใหม่ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สนองพระราชดำริ อ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบนก่อสร้างแล้วเสร็จในพุทธศักราช ๒๕๓๘ สนับสนุนน้ำสำหรับพื้นที่เพาะปลูกได้ ๔,๖๐๐ ไร่ แต่ยังเหลือพื้นที่การเกษตรในลุ่มน้ำลำพะยังบางส่วนกว่า ๑๒,๐๐๐ ไร่ ไม่มีน้ำในช่วงฤดูแล้ง ขณะเดียวกันได้พระราชทานพระราชดำริให้ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ในเขตตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร มีความจุ ๑๐.๕ ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อใช้ในพื้นที่การเกษตรที่มีเพียง ๑,๖๐๐ ไร่ มีน้ำเหลือพอที่จะผันน้ำไปใช้ที่พื้นที่การเกษตรลุ่มน้ำลำพะยังได้ ด้วยการที่ได้พระราชทานพระราชดำริให้เชื่อมโยงโครงการพัฒนาลุ่มน้ำลำพะยังกับอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่โดยสร้างอุโมงค์และระบบผันน้ำเติมให้แก่อ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน

อุโมงค์ผันน้ำจึงเกิดขึ้น เป็นการขุดอุโมงค์ลอดภูเขาภูบักดี ยาว ๗๑๐ เมตร ด้วยการขุดร่องชักน้ำจากอ่าง

เก็บน้ำห้วยไผ่มายังปากอุโมงค์ยังฝั่งจังหวัดมุกดาหาร ยาว ๗๕๐ เมตร และวางท่อผันน้ำภายในอุโมงค์ยาว ๑,๘๖๐ เมตร ไปยังถังพักน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งอยู่ปากอุโมงค์ผันน้ำฝั่งจังหวัดกาฬสินธุ์ จากถังพักน้ำขนาดใหญ่นี้เชื่อมต่อเข้ากับระบบท่อส่งน้ำเข้าแปลงนาและพื้นที่การเกษตร ๑๒,๐๐๐ ไร่

อ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน เมื่อเก็บกักน้ำได้แล้วและมีระบบเติมน้ำ สามารถสนับสนุนการขุดสระกักเก็บน้ำตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ทำให้มีผลผลิตทางการเกษตรที่ดีขึ้น โดยเฉพาะข้าวที่มีผลผลิตเพียง ๒๐ ถังต่อไร่ เป็นมีผลผลิต ๔๐ - ๕๐ ถังต่อไร่ ราษฎรจึงมีข้าวบริโภคที่เพียงพอ มีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่วนอุโมงค์ผันน้ำนั้นสามารถผันน้ำผ่านอุโมงค์เข้าถังพักน้ำขนาดใหญ่ได้ แล้วต่อกับระบบบ่อส่งน้ำเข้าแปลง สนับสนุนพื้นที่ ๑๒,๐๐๐ ไร่ ได้ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๕๐ เมื่อมีน้ำได้มีการบริหารจัดการโดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรมีการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การใช้น้ำและดินทำการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกษตรกรก็จะสามารถอยู่ได้ด้วยการพึ่งตนเอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่ออุโมงค์ผันน้ำนี้ว่า ***อุโมงค์ผันน้ำลำพะยังภูมิพัฒน์*** มีความหมายว่า ***อุโมงค์ผันน้ำที่นำความเจริญมาสู่แผ่นดินลุ่มน้ำลำพะยัง***

เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ทางชลมารค ไปทรงเปิดประตูระบายน้ำอุทกวิภาชประสิทธิ ประตูระบายน้ำธรณิศนฤมิต เขื่อนขุนด่านปราการชล เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน และอุโมงค์ผันน้ำลำพะยังภูมิพัฒน์ พร้อมกัน เวลา ๑๙.๔๕ น. ขณะประทับบนเรือพระที่นั่งอังสนา ซึ่งจอดลอยลำ ณ ท่าน้ำกรมชลประทาน สามเสน กรุงเทพมหานคร

เสด็จฯ โดยเรือพระที่นั่งอังสนา ไปทรงเปิดโครงการด้านชลประทาน ๕ โครงการ เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๕

โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพคลองลัดโพธิ์ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริตามหลักการที่ว่า ทำอะไรไม่ยุ่งยากซับซ้อน ใช้ธรรมชาติแก้ด้วยธรรมชาติ คำนึงถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ สังคม ประหยัด และให้เกิดประโยชน์สูงสุด การปรับปรุงประสิทธิภาพคลองลัดโพธิ์ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สามารถแก้ปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพฯ ทำให้มีการสูญเสียทางเศรษฐกิจแต่ละครั้งมากกว่า ๑,๐๐๐ ล้านบาท จากการที่ได้รับพระราชทานพระราชดำริเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๘ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการปรับปรุงขุดลอกคลอง พร้อมก่อสร้างอาคารประกอบในคลองลัดโพธิ์ จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีสภาพตื้นเขินมาก เพื่อย่นระยะทางไหลของน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณคุ้งน้ำช่วงที่ไหลผ่านเขตพื้นที่บางกระเจ้า จังหวัด

สมุทรปราการ ระยะทาง ๑๘ กิโลเมตร ให้เหลือเพียง ๖๐๐ เมตร เพื่อให้น้ำไหลลัดลงทะเลได้สะดวกรวดเร็วขึ้น

การดำเนินงานสนองพระราชดำริดังกล่าว แล้วเสร็จเมื่อต้นพุทธศักราช ๒๕๔๙ ทำให้สามารถบริหารจัดการน้ำและป้องกันปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่ตลอดสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรุงเทพฯ จนถึงพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการได้เป็นอย่างดี เมื่อปลายพุทธศักราช ๒๕๔๙ เกิดน้ำท่วมเป็นบริเวณกว้างในพื้นที่ภาคกลาง กรมชลประทานสามารถบริหารจัดการน้ำผ่านประตูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง ทำให้สามารถลดผลกระทบจากภาวะน้ำท่วมลงได้เป็นอย่างมาก ช่วยให้การไหลของน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองใกล้เคียงเป็นระบบมากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชผลทางการเกษตร

เมื่อโครงการประสบความสำเร็จแล้ว เดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมให้ใช้พลังงานน้ำที่ระบายผ่านคลองลัดโพธิ์ไปใช้ประโยชน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ออกแบบกังหันผลิตไฟฟ้าจากกระแสน้ำตามพระราชดำริ และกรมชลประทานประสบความสำเร็จในการติดตั้ง***กังหันน้ำผลิตไฟฟ้าที่ประตูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์*** เพื่อนำพลังงานน้ำที่ระบายผ่านคลองลัดโพธิ์มาใช้ประโยชน์ตามแนวพระราชดำริ ปรากฏว่ากังหันน้ำสามารถผลิตไฟฟ้าจากความเร็วของกระแสน้ำ***เครื่องแรกของโลก***ที่ประดิษฐ์ขึ้นตามแนวพระราชดำรินี้ มีกำลังการผลิตสูงถึง ๕.๗๔ กิโลวัตต์

จากความสำเร็จดังกล่าวนี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และกรมชลประทานขยายผล

ประทับเรือพระที่นั่งอังสนา เสด็จฯ ไปทรงเปิดประตูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์ฯ
เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๓

ต่อเนื่องด้วยการติดตั้งกังหันผลิตไฟฟ้าพลังน้ำที่ประตูระบายน้ำบรมธาตุ จังหวัดชัยนาท และขยายไปยังประตูระบายน้ำแห่งอื่นๆ ทั่วประเทศ หากทำได้สำเร็จทั้งหมดจะได้กระแสไฟฟ้า ๒๓,๐๑๐ กิโลวัตต์ จะลดค่ากระแสไฟฟ้าแต่ละปีได้มากกว่า ๔๐๐ ล้านบาท

สิ่งประดิษฐ์เครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังงานจลน์และโครงสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังงานงานจลน์นี้ได้รับการจดทะเบียนสิทธิบัตรในพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๓ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่อสิ่งประดิษฐ์นี้ว่า ***อุทกพลวัต*** มีความหมายว่า ***กังหันผลิตไฟฟ้าด้วยพลังน้ำไหล***[๑] □

---

[๑] *www.rdpb.go.th/rdpb/Upload/picture/901เครื่องอุทกพลวัต.jpg*

นิสิตนักศึกษาหนีภัยจากการจลาจล ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เข้าไปพึ่งพระบารมีในสวนจิตรลดา

บทที่ ๑๙

พระมหากรุณาธิคุณในยามวิกฤต

แม้ว่าพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยจะอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มิได้มีพระราชประสงค์ที่จะทรงมีบทบาททางการเมือง แต่ในยามที่ประเทศอยู่ในภาวะวิกฤต รัฐบาลก็มักหันไปพึ่งพระบารมี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะไม่มีผู้ใดที่จะแก้ไขสถานการณ์ได้

ไม่เพียงแต่รัฐบาลเท่านั้นที่ได้พึ่งพระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในยามวิกฤต พระองค์ยังทรงเป็นศูนย์รวมใจให้ประชาชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เห็นได้ชัดจากวิกฤตการณ์ครั้งสำคัญสองครั้งเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๖ และ ๒๕๓๕ ในเวลาดังกล่าวนั้น ราษฎรหันไปพึ่งพระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อให้ทรงชี้ทาง

ประมาณพุทธศักราช ๒๕๑๓-๒๕๑๖ ประชาชนไม่พอใจที่การปฏิรูปประชาธิปไตยดำเนินไปอย่างเชื่องช้า ต่อมาการที่รัฐบาลจับกุมผู้นำนักศึกษา ๑๓ คน เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ นำไปสู่การชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ จอมพล ถนอม กิตติขจร ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อกราบบังคมทูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ล่าสุดที่ดำเนินอยู่ และขอพระราชทานพระบรม

ราชวินิจฉัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้รัฐบาลหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง และทรงแนะทางยุติความขัดแย้งอย่างสันติ รัฐบาลก็ยอมทำตามข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมทุกข้อ แต่เหตุการณ์มิได้คลี่คลายไปโดยง่าย

เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ ยังมีการชุมนุมเพิ่มขึ้นนอกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่ออารมณ์ของผู้ชุมนุมได้ถูกปลุกเร้า และประชาชนจำนวนมากไม่เชื่อคำสัญญาของรัฐบาล จึงถึงคราวที่ผู้นำนักศึกษาเป็นฝ่ายเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยบ้าง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอให้นักศึกษาพอใจในสิ่งที่รัฐบาลสัญญาว่าจะปฏิบัติและสลายตัวอย่างสงบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีบทบาทเป็นทั้งพ่อของประชาชน ผู้ทรงไกล่เกลี่ย และผู้แนะนำด้วยพระปรีชาสามารถ แต่โศกนาฏกรรมยังรอคอยอยู่ข้างหน้า

เช้าตรู่ของวันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ ขณะที่กลุ่มผู้ชุมนุมสลายตัวและกำลังมุ่งหน้ากลับบ้าน ได้เกิดการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมกลุ่มหนึ่งกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งไม่ต้องการให้ฝูงชนเข้าใกล้พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ระหว่างการปะทะ ตำรวจใช้กระบองและแก๊สน้ำตาเพื่อสลายฝูงชน คนเหล่านั้นต่างตื่นตระหนก จึงพากันหนีภัยว่ายน้ำข้ามคูเข้าไปในเขตพระราชฐาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทหารรักษาพระองค์เปิดประตูวัง รับฝูงชนประมาณ ๒,๐๐๐ คนเข้าหลบภัยในวัง มีบางคนได้รับบาดเจ็บและบางคนอยู่ในภาวะตื่นตะลึง ข่าวลือได้แพร่สะพัดไปทั่วกรุงเทพฯ ว่าทหารและตำรวจโจมตีและฆ่าผู้ชุมนุม จึงเกิดเหตุการณ์จลาจลขึ้นที่ถนนราชดำเนินเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์

พุทธศักราช ๒๕๑๖ วันรุ่งขึ้น ผู้นำรัฐบาลสองคนคือ จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งไม่สามารถรักษาสถานการณ์ให้สงบเรียบร้อยได้ ได้ลาออกและเดินทางออกนอกประเทศ

ระหว่างที่เหตุการณ์กำลังคับขัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีบทบาทนำความสงบเรียบร้อยกลับคืนสู่ประเทศอีกครั้งหนึ่ง โดยทรงแต่งตั้งให้ **ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์** อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมีผู้เคารพนับถือมาก และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อให้ประเทศกลับคืนสู่สภาพปกติเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ การกระทำเช่นนี้ไม่เคยมีมาก่อนในช่วงที่ประเทศไทยมีการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ และเป็นครั้งเดียวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีบทบาทในกระบวนการทางการเมืองโดยตรง อีกสองวันต่อมา ในโอกาสที่นายกรัฐมนตรีคนใหม่นำคณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายสัตย์ปฏิญาณในการเข้ารับตำแหน่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับสถานการณ์ที่แม้จะคลี่คลายไปในทางดีก็ควรมีความระมัดระวัง ดังที่ว่า

"...ปัญหาของสถานการณ์ในปัจจุบันนี้มีแปลกประหลาดหลายอย่าง คือนอกจากงานตามปรกติของประเทศชาติที่จะต้องปฏิบัติ เช่น สวัสดิภาพของประชาชน ความก้าวหน้าของประชาชนตามปรกติแล้ว ยังมีสถานการณ์ที่แหวกแนว และถ้าพูดถึงสถานการณ์แบ่ง ก็ได้เป็นสองอย่าง แบ่งสถานการณ์เป็นทางวัตถุอย่างหนึ่ง กับสถานการณ์ทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง ทางวัตถุสำหรับในกรุงเทพนี้นอกจากสถานการณ์ทางวัตถุที่เป็นปรกติคือสิ่งก่อสร้าง

ขึ้นมา ซึ่งจะต้องพยายามสร้างให้ดีขึ้น ยังมีสิ่งที่ถูกทำลายซึ่งจะต้องซ่อมแซม ในทางจิตใจก็เช่นเดียวกัน มีสิ่งที่จะต้องพัฒนาให้ประชาชนมีความคิดที่ดีมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความคิดในทางพัฒนา และอีกอย่างหนึ่งก็ต้องซ่อมแซมจิตใจที่สูญลงไปด้วยเหตุการณ์ที่ได้ผ่านมาในสัปดาห์ที่แล้ว เหตุการณ์นี้ได้ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างประหลาด เพราะว่าเป็นเรื่องของจิตใจที่จะอยากให้มีการปกครองที่ถูกต้อง เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ในประเทศไทยด้วยความมีเกียรติ ด้วยความปลอดภัย และด้วยความภูมิใจ แต่สภาพในปัจจุบันนี้ก็พูดอีกอย่างได้เหมือนกันว่าเป็นอย่างไร ยิ่งค้านกัน คือการได้มาซึ่งสำหรับคนภายนอกทั่วๆ ไปเห็นว่าเป็นการได้มาซึ่งประชาธิปไตย โดยได้ต่อสู้และได้เท่ากับได้ชัยชนะว่ารัฐบาลนี้จะให้ประชาธิปไตยและได้แถลงแล้วก่อนอื่นว่าจะได้รัฐธรรมนูญภายใน ๖ เดือน แต่ในเวลาเดียวกันกลไกต่างๆ ของการปกครองก็อลเวงไปหมด เช่น การรักษาความสงบก็ตาม คือการรักษาความสะอาดทั้งทางจิตใจและทางวัตถุแทนที่จะเป็นของทางราชการ ก็เป็นของเอกชน และรัฐบาลนี้ก็จะต้องมีหน้าที่ที่พิเศษ คือจะต้องทำให้ภาระต่างๆ กลับคืนมาสู่ตน ภาระต่างๆ ของรัฐบาล ของทางราชการก็ต้องกลับมาเป็นของทางราชการ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้ได้บรรลุผลถึงจุดประสงค์ของการมีรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย คือเป็นผู้นำพาประเทศไปสู่ความเจริญ หรือความดี และโดยมากตามแบบของประชาธิปไตย ก็คือมีการเลือกผู้แทนของแต่ละคนขึ้นมาเพื่อที่จะมาปกครองประเทศ มาเป็นสภาผู้แทนราษฎร และสภาผู้แทนราษฎรจึงได้เลือกหรือควบคุมผู้ที่จะมาเป็นคณะ

รัฐมนตรี ในปัจจุบันนี้คณะรัฐมนตรีตั้งขึ้นมามิใช่โดยที่ประชาชนได้เลือกขึ้นมา แต่โดยตั้งขึ้นมาเฉยๆ มาทำหน้าที่ ซึ่งควรจะทำได้.”[๑]

ในสถานการณ์คับขันเช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาแก้ปัญหาของชาติได้ทันท่วงที ขณะที่ยังคงมีการชุมนุมของบางกลุ่มอยู่บ้าง แต่รัฐบาลใหม่ก็เริ่มควบคุมสถานการณ์ให้คลี่คลายลงได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานร่วมกับคณะรัฐมนตรีอย่างใกล้ชิดในการคืนประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้ ได้มีการประชุมผู้แทนของประชาชนทุกระดับชั้นและอาชีพ เรียกว่า ***การประชุมสมัชชาแห่งชาติ*** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง ***สภาร่างรัฐธรรมนูญแห่งชาติ*** ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนของประชาชนทุกสาขาอาชีพ

“...เพื่อให้ได้มาซึ่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ อันเป็นตัวแทนของผลประโยชน์ อาชีพ วิชาการ ตลอดจนทรรศนะ ความคิดเห็นอันกว้างขวางในประเทศของเราอย่างแท้จริง...”[๒]

เมื่อถึงวันที่ ๒๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ การเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญแห่งชาติก็เสร็จสมบูรณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดการประชุมสภาครั้งแรก พระราชดำรัสเปิดประชุมแสดงให้

---

[๑] *พระบรมราโชวาทในโอกาสที่นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรีนำคณะรัฐมนตรีเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ ๑๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖*

[๒] *พระราชดำรัสพระราชทานในพิธีเปิดประชุมสมัชชาแห่งชาติ ณ ราชตฤณมัยสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖*

เห็นพระราชประสงค์ที่จะให้เกิดรัฐที่เป็นประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยแท้

> ***"...ข้าพเจ้ามีความพอใจมากที่ได้เห็นว่า ผลแห่งการคัดเลือกนั้น ได้ทำให้สภามีสมาชิกที่มาจากคนหลายกลุ่มหลายอาชีพ ซึ่งตามปรกติอยู่ห่างไกลกัน แต่ได้มาร่วมประชุมกันในสภานิติบัญญัตินี้ เพื่อแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน แล้วร่วมกันตัดสินใจในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองที่รักของเราต่อไป..."***[๑]

นอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระวิริยอุตสาหะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขของอาณาประชาราษฎร์แล้ว ยังทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ เช่น ทรงลงพระปรมาภิไธยในกฎหมายต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีความผันผวนทางการเมือง ทำให้ประชาชนเห็นได้ชัดเจนว่า สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่มั่นคง ซึ่งทุกคนหวังพึ่งได้ เมื่อใดก็ตามที่บ้านเมืองเกิดวิกฤตการณ์ หรือเมื่อใดที่ประชาชนรู้สึกว่าหมดที่พึ่ง ก็จะหันไปพึ่งพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๔ ขณะที่ปวงชนชาวไทยเริ่มจะเชื่อว่าการปฏิวัติรัฐประหารโดยกองทัพเป็นอดีตไปแล้ว นายทหารชั้นผู้ใหญ่ของกองทัพบกกลุ่มหนึ่ง ได้ยึดอำนาจจากรัฐบาลที่ได้รับเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ และแต่งตั้ง **นายอานันท์ ปันยารชุน** ซึ่งเป็นพลเรือนเป็นนายกรัฐมนตรี

พุทธศักราช ๒๕๓๕ มีการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา พรรคการเมืองซึ่งเป็นแกนนำได้เชิญ **พลเอก สุจินดา**

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานในพิธีเปิดประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต วันที่ ๒๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖*

คราประยูร ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ประชาชนชั้นกลางในกรุงเทพมหานครเห็นว่าความก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตยที่ดำเนินต่อมาเป็นเวลายี่สิบปี[๑] กำลังถูกคุกคาม มีการชุมนุมประท้วงโดยผู้คนจำนวนมากอีกครั้งหนึ่งในกรุงเทพฯ เพื่อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออก

เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕ สถานการณ์บ้านเมืองทวีความเลวร้ายขึ้นจนถึงจุดที่ฝูงชนเคลื่อนจากสนามหลวง ซึ่งอยู่หน้าพระบรมมหาราชวัง มุ่งหน้าไปยังรัฐสภาเพื่อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง หน่วยทหารซึ่งตั้งอยู่ที่ปลายถนนราชดำเนินเชื่อว่าฝูงชนกำลังพยายามมุ่งไปยังพระราชวังดุสิต จึงยิงสกัดด้วยปืนขนาดเล็ก ผู้คนนับพันพยายามหนีเอาตัวรอด หลายคนเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บขณะที่กำลังหนีภัยกองทัพประกาศกฎอัยการศึก และมีรายงานว่าถนนหนทางอยู่ในภาวะไร้กฎระเบียบ ผู้คนนับล้านได้รับฟังรายงานที่ขัดแย้งกันจากสื่อมวลชนในประเทศและต่างประเทศ

ในสถานการณ์เช่นนี้ ประชาชนก็ได้ประจักษ์ในพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ขณะที่สถานการณ์ทุกอย่างกำลังเลวร้ายยิ่งขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระกรุณาช่วยให้ประเทศรอดพ้นจากสงครามกลางเมืองอีกครั้งหนึ่ง โดยได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ผู้นำทั้งสองฝ่ายเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

สถานีวิทยุโทรทัศน์ทั้งในและต่างประเทศได้ถ่ายทอดสดเหตุการณ์สำคัญครั้งนี้ให้ประชาชนทั่วประเทศได้รับชม ภาพที่ปรากฏทางจอโทรทัศน์เป็นภาพภายใน

---

[๑] *หลังจากวิกฤตการณ์ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๖*

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พลเอก สุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี และพลตรี จำลอง ศรีเมือง ผู้นำกลุ่มอนุรักษ์ประชาธิปไตยเข้าเฝ้าฯ เพื่อหาข้อยุติเหตุจลาจล เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕

ห้องที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับบนพระเก้าอี้ ในขณะที่ผู้นำทางการเมืองซึ่งเป็นปฏิปักษ์กัน และเป็นชนวนเริ่มต้นของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายนอกวังค่อยๆ คลานเข้ามา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มพระราชดำรัสด้วยพระสุรเสียงเรียบๆ แต่หนักแน่น

"...คงไม่เป็นที่แปลกใจทำไมถึงเชิญให้ท่านมาพบกันอย่างนี้..."[๑]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชาธิบายแก่ พลเอก สุจินดา คราประยูร และพลตรี จำลอง ศรีเมือง ว่า แม้จะเป็นที่กระจ่างชัดตั้งแต่แรกว่า เหตุผลที่ทั้งสองฝ่ายเผชิญหน้ากันคืออะไร แต่ ***"...ก็มีความเสียหายในทางจิตใจ และในทางเศรษฐกิจของประเทศชาติอย่างที่จะนับคณนาไม่ได้..."***[๑] อันเนื่องมาจากความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของบ้านเมือง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัสเพิ่มเติมว่า

---

[๑] *พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่พลเอก สุจินดา คราประยูร และพลตรี จำลอง ศรีเมือง วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕*

"...ซึ่งเดี๋ยวนี้ประชาชนทั่วไปทุกแห่งทุกหน มีความหวาดระแวงว่าจะเกิดอันตราย มีความหวาดระแวงว่าประเทศชาติจะล่มจม โดยที่จะแก้ไขลำบาก..."[๑]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงถามบุคคลทั้ง ๒ ด้วยคำถามที่คนทั้งชาติเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง

"...แล้วก็ใครจะชนะ ไม่มีทางชนะ อันตรายทั้งนั้น มีแต่แพ้ คือต่างคนต่างแพ้ ผู้ที่เผชิญหน้าก็แพ้ แล้วก็ที่แพ้ที่สุดก็คือประเทศชาติ..."[๒]

สถานีวิทยุโทรทัศน์ในต่างประเทศหลายสถานี เช่น สถานีวิทยุโทรทัศน์บีบีซี ของประเทศอังกฤษ และสถานีวิทยุโทรทัศน์ซีเอ็นเอ็นของสหรัฐอเมริกาได้ถ่ายทอดสดและเผยแพร่ภาพข่าวดังกล่าวซ้ำหลายครั้ง เนื่องจากเป็นเหตุการณ์พิเศษที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนที่พระมหากษัตริย์ทรงสามารถยุติความขัดแย้งรุนแรงด้วยพระบารมี

ทั้งสองฝ่ายละทิษฐิมานะยอมปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความรุนแรงที่แบ่งแยกบ้านเมืองออกเป็นสองฝ่ายจึงสิ้นสุดลงได้ทันที เช่นเดียวกับเหตุการณ์จลาจลที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ปวงชนชาวไทยต่างเทิดทูนในพระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้พระราชทานความช่วยเหลือแก่ประชาชนให้รอดพ้นภยันตรายในยามที่ต้องการอีกครั้งหนึ่ง

หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันหนักในการพัฒนาประเทศต่อไปดังที่ได้ทรงปฏิบัติมาแล้วโดยตลอด □

๑-๒ *เรื่องเดียวกัน.*

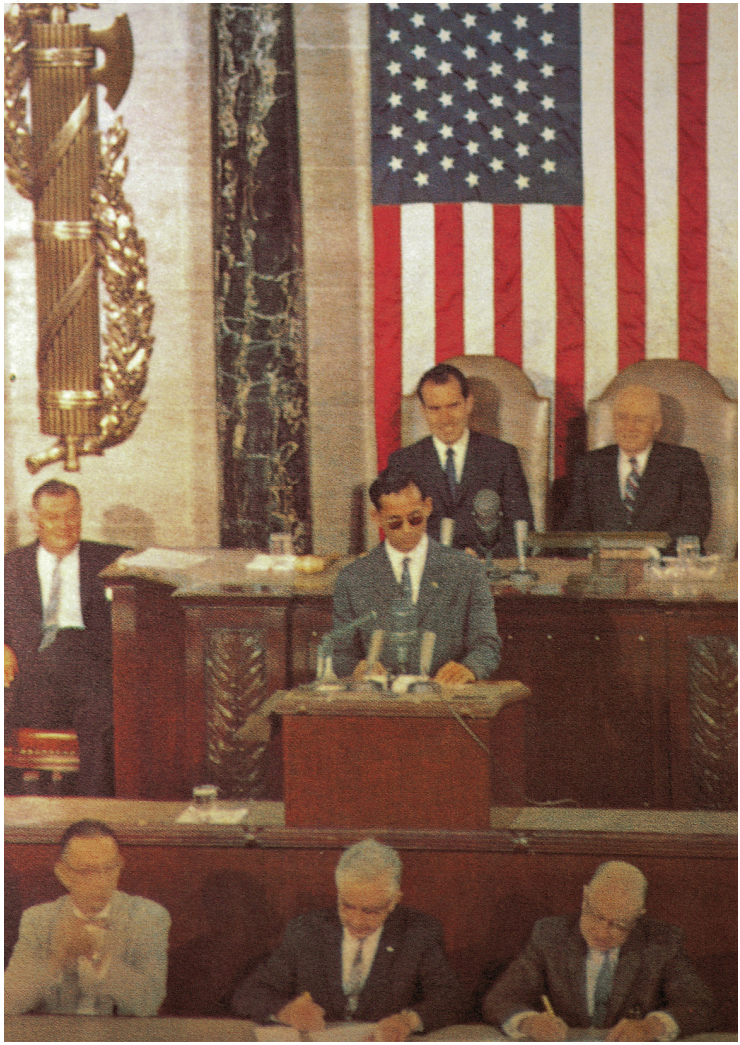

พระราชทานพระราชดำรัสที่รัฐสภาสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๓
เบื้องพระปฤษฎางค์ คือ นายริชาร์ด นิกสัน รองประธานาธิบดี
และนายแซม เรย์เบิร์น ประธานรัฐสภา

บทที่ ๒๐
เจริญมิตรทั่วหล้าประชาคม

เมื่อ พุทธศักราช ๒๕๓๕ ได้มีการแพร่ภาพเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไปทั่วโลก ผู้ชมในนานาประเทศทราบทั่วกันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจและคุณธรรมของคนไทยทั้งชาติ ต่อมา เมื่อเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๘ นิตยสารเอเชียวีกซึ่งได้รับความเชื่อถือทั่วโลก ได้พิมพ์บทความเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าทรงเป็นบุคคลดีเด่นในระดับต้นๆ ของบุคคลดีเด่น ๒๐ คนของเอเชีย บทความเฉลิมพระเกียรติมีความตอนหนึ่งว่า

> ***"...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเอาพระราชหฤทัยใส่ในการหาช่องทางช่วยเหลือยกฐานะคนในระดับล่างของประเทศให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นมาโดยตลอด ทรงมีอิทธิพลต่อการเมืองโดยมิได้ทรงเป็นนักการเมือง ซึ่งทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ที่ยั่งยืนมาแต่โบราณกาลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อระบอบประชาธิปไตยที่เจริญก้าวหน้าและรุ่งเรืองเช่นในปัจจุบัน..."*** [๑]

นิตยสารดังกล่าวได้บรรยายถึงพระวิริยอุตสาหะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้เสด็จฯ ไปทั่วทุกแห่งหนในประเทศไทย โดยเฉพาะถิ่นทุรกันดาร เพื่อทรงเยี่ยมเยียน

---

[๑] ***เอเชียวีก,*** *มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๘.*

พสกนิกร และทรงแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ยากของราษฎรในทุกรูปแบบมานับแต่พุทธศักราช ๒๔๙๓

นอกจากการเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในประเทศแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้เสด็จฯ ไปทรงเจริญสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ เริ่มแต่ปลายพุทธศักราช ๒๕๐๒ ซึ่งพระองค์ได้พระราชทานเหตุผลเกี่ยวกับการเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียนต่างประเทศไว้อย่างชัดเจนในพระราชดำรัสอำลาประชาชนชาวไทยในโอกาสเสด็จฯ ไปทรงเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรป ๑๓ ประเทศ เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๓ ความว่า

"...การไปต่างประเทศคราวนี้ก็ไปเป็นทางราชการแผ่นดิน เป็นการทำตามหน้าที่ของข้าพเจ้าในฐานะเป็นประมุขของประเทศ

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ในสมัยนี้ประเทศต่างๆ ไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก ต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ จะว่าชนทุกชาติเป็นญาติพี่น้องกันก็ว่าได้ จึงควรพยายามให้รู้จักนิสัยใจคอกัน ทั้งต้องผูกน้ำใจกันไว้ให้ดีด้วย

การผูกน้ำใจกันไว้นั้น ธรรมดาญาติพี่น้องก็ไปเยี่ยมเยียนถามทุกข์สุขซึ่งกันและกัน แต่สำหรับประเทศไทยนั้น ประชาชนนับแสนนับล้านจะไปเยี่ยมเยียนกันก็ยาก เขาจึงยกให้เป็นหน้าที่ของประมุขของประเทศในการเยี่ยมเยียนประเทศต่างๆ ข้าพเจ้าก็จะแสดงต่อประชาชนของประเทศเหล่านั้นว่าประชาชนชาวไทยมีมิตรจิตมิตรใจต่อเขา และข้าพเจ้าจะพยายามเต็มที่เพื่อให้ฝ่ายเขารู้จักเมืองไทยและเกิดมีน้ำใจที่ดีต่อชาวไทย..."[๑]

---

[๑] สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ, "ความทรงจำในการตามเสด็จต่างประเทศทางราชการ" ใน **พระบารมีปกเกล้า** กรุงเทพมหานคร : ๒๕๑๖, หน้า ๙๑.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มพระราชกรณียกิจด้านเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ โดยเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนประเทศเพื่อนบ้านในทวีปเอเชีย ๓ ประเทศ ได้แก่ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๒ ทรงเยือนประเทศ***เวียดนาม***เป็นประเทศแรก พุทธศักราช ๒๕๐๓ ทรงเยือน***สาธารณรัฐอินโดนีเซีย*** และ***สหภาพพม่า***

ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๐๓-๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือน ***สหรัฐอเมริกา*** และ ***ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป*** เพื่อกระชับสัมพันธไมตรี นับแต่นั้นมาก็ทรงต้อนรับพระประมุขและประมุขของประเทศต่างๆที่เสด็จพระราชดำเนินและมาเยือนประเทศไทย

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ ๑๔ มิถุนายนถึง ๑๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓

ประธานาธิบดีไอเซนเฮาวร์ รับเสด็จ ณ ท่าอากาศยานกรุงวอชิงตัน ดี.ซี.
ในการเสด็จฯ ไปทรงเยือนสหรัฐอเมริกา วันที่ ๒๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๓

ชาวมหานครนิวยอร์กมารับเสด็จอย่างเนืองแน่น วันที่ ๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓

นายวอลท์ ดิสนี่ย์ รับเสด็จที่ดิสนี่ย์แลนด์

ประสบความสำเร็จในการแสดงเกียรติภูมิของชาติไทยให้เป็นที่ประจักษ์ และเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศได้อย่างดียิ่ง พระราชดำรัสที่พระราชทานในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนรัฐสภาของสหรัฐอเมริกา[๑] ได้รับความสนใจจากสมาชิกรัฐสภาและสื่อมวลชนอย่างกว้างขวาง ตลอดจนถึงการทรงเยือนโรงถ่ายทำภาพยนตร์ในฮอลลีวู้ด ซึ่งกำลังถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง **จี.ไอ.บลูส์** ซึ่ง **เอลวิส เพรสลี่ย์** ดาราภาพยนตร์ผู้มีชื่อเสียงโด่งดังในขณะนั้นได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทด้วย

มีพระราชปฏิสันถารกับเอลวิส เพรสลี่ย์ ผู้แสดงนำในภาพยนตร์เรื่อง จี. ไอ. บลูส์ ณ โรงถ่ายทำภาพยนตร์ในฮอลลีวู้ด

[๑] *ดูรายละเอียดจากหนังสือประมวลพระราชดำรัสในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนต่างประเทศ ระหว่างคริสตศักราช ๑๙๖๐ - ๑๙๖๑ ของสำนักราชเลขาธิการ*

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงตอบประธานาธิบดีไอเซนเฮาวร์ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปถึงกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เมื่อเดือนกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓ แสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพและพระราชปฏิภาณในการกระชับสัมพันธไมตรี ดังความตอนหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้าเกิดในประเทศนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าสหรัฐอเมริกาเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของข้าพเจ้าด้วยเหมือนกัน การมาเยือนในครั้งนี้จึงเป็นเรื่องน่าตื่นเต้นยินดี และดีใจเป็นพิเศษที่ได้กลับมาที่นี่..."

ดนตรี เป็นสิ่งที่ช่วยเชื่อมประสานสัมพันธไมตรีได้เป็นอย่างดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับเชิญเสด็จพระราชดำเนินไปเสวยพระกระยาหารค่ำกับ**เบ็นนี่ กู๊ดแมน** ที่บ้านพักผู้ว่าการรัฐนิวยอร์ก ชื่อ **เนลสัน ร็อกกิเฟลเลอร์** เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓ ต่อจากนั้น ได้ทรงดนตรีร่วมกับเบนนี่ กู๊ดแมนเป็นเวลาหนึ่งชั่วโมงครึ่ง และในวันรุ่งขึ้น ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงดนตรีร่วมกันอีกครั้งหนึ่งนานถึงสองชั่วโมง ณ ที่พักของเบนนี่ กู๊ดแมน บนชั้น ๒๒ ของแมนฮัตตันเฮาส์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแซกโซโฟน กู๊ดแมน เป่าคลาริเน็ต ***จีน ครูปา (Gene Krupa)*** ตีกลอง ***เท็ดดี้ วิลสัน (Teddy Wilson)*** เล่นเปียโน ***เออร์บี กรีน (Urbie Green)*** เป่าทรอมโบน และ ***เร้ด โนโว (Red Novo)*** ตีไวบราโฟน เพลงที่นำมาบรรเลงอย่างสมบูรณ์แบบได้แก่ เพลง Sheik of Araby, Honeysuckle Rose และ On the Sunny Side of the Street จบแล้ว เบ็นนี่ กู๊ดแมน ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแซ็กโซโฟนยี่ห้อเซลเมอร์ (Selmer) เป็นของขวัญแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดนตรีเป็นเครื่องผูกมิตรที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระสหายเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ดังเช่น ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนิน

ทรงดนตรีร่วมกับ เบ็นนี่ กู๊ดแมน และคณะ ณ ที่พักของนายกู๊ดแมน

เยือนประเทศมาเลเซียอย่างเป็นทางการเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๕ **เต็งกู อับดุลเราะห์มาน (Tengu Abdul Rahman)** ได้กราบบังคมทูลเชิญให้ทรงดนตรีร่วมกับวงเรดิโอ มาลายา ออร์เคสตรา (Radio Malaya Orchestra) ที่บ้านพักตากอากาศเชิงเขา ทานา ราตา (Tanah Rata)

พระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะให้ประชาชนของประเทศต่างๆ ได้ทราบถึงน้ำใจไมตรีของคนไทยนั้น เจริญรอยตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าที่ทรงเจริญสัมพันธไมตรีทางการทูตกับประเทศต่างๆ ก่อนหน้านี้หลายร้อยปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือน ***สหราชอาณาจักร*** ระหว่างวันที่ ๑๙-๒๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓ ทรงทราบดีว่า ประเทศไทยกับสหราชอาณาจักรมีสัมพันธไมตรีต่อกันเนิ่นนานมาแล้ว ชาวอังกฤษเดินทางมาถึงประเทศไทยเป็นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๑๕๕ และคณะทูตจากประเทศไทยเดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศอังกฤษเมื่อพุทธศักราช ๒๔๐๐ สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียทรงส่งคณะทูตจากอังกฤษ นำโดย **เซอร์ จอห์น เบาริ่ง (Sir John Bowring)** มาเจริญพระราชไมตรีทำความตกลงด้านการพาณิชย์กับพระประมุขของประเทศไทย คือ **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** นับแต่นั้นเป็นต้นมา โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จนถึงมหาวิทยาลัยของไทย จึงเริ่มสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศภาษาแรก

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินจากประเทศสวิตเซอร์แลนด์ไปถึงท่าอากาศยานแก็ตวิก กรุงลอนดอน ชาวอังกฤษได้รับเสด็จอย่างสมพระเกียรติยิ่ง เครื่องบินขับไล่ไอพ่นแจฟลินของกองทัพอากาศอังกฤษ

สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ และดยุกแห่งเอดินเบอระ
ทรงรอรับเสด็จที่สถานีรถไฟวิกตอเรีย กรุงลอนดอน

ประทับรถม้าพระที่นั่งกับสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒
ไปยังพระราชวังบักกิงแฮม

ทรงฉายกับสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ และดยุกแห่งเอดินเบอระ

จำนวน ๖ ลำ บินคุ้มกันตั้งแต่ชายฝั่งประเทศฝรั่งเศส ต่อจากนั้น เสด็จพระราชดำเนินโดยรถไฟพระที่นั่งไปยังสถานีรถไฟวิกตอเรียพร้อมด้วย **เจ้าหญิงอเล็กซานดรา แห่งเค้นต์ สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒** พร้อมด้วย **ดยุกแห่งเอดินเบอระ** ทรงรอรับเสด็จ ณ สถานีรถไฟ ดังกล่าวผู้บังคับการกองทหารเกียรติยศกราบบังคมทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินไปทรงตรวจแถวกองทหารเกียรติยศด้วยภาษาไทย ต่อจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับรถม้าพระที่นั่งเปิดประทุนพร้อมด้วยสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ ไปยังพระราชวังบักกิงแฮม ได้ทอดพระเนตรเห็นผู้คนจำนวนมาก ที่ต่างมารอรับเสด็จด้วยความตื่นเต้นยินดีที่ได้ชมพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชแห่งประเทศไทย

ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอังกฤษอย่างเป็นทางการครั้งนี้ สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ ได้ถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ***เดอะ รอยัล วิกตอเรียน เชน (The Royal Victorian Chain)*** แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้า

ทรงตรวจแถวทหารม้ากองเกียรติยศของฝรั่งเศส

อยู่หัว ซึ่งถวาย ***เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์*** ตอบแทน ในโอกาสนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ถวายของที่ระลึกแด่สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ เป็นช้างไม้สัก งาทั้งสองทำด้วยงาช้างแท้ ส่วนสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ ถวายชุดกาแฟเงินพร้อมถาดแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ประเทศไทยมีสัมพันธไมตรีอันดีกับ ***สาธารณรัฐฝรั่งเศส*** มาหลายร้อยปีแล้วเช่นกัน ดังนั้น ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนสาธารณรัฐฝรั่งเศสอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓ ชาวฝรั่งเศสจึงรับเสด็จอย่างสมพระเกียรติยิ่ง **ประธานาธิบดีชาร์ลส์ เดอโกลล์** มารอรับเสด็จทั้งสองพระองค์ที่ท่าอากาศยานกรุงปารีส และได้ถวายเลี้ยงพระกระยาหารค่ำ ณ พระราชวังเอลิเซ กำหนดการสำคัญในระหว่างเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐฝรั่งเศสน่าจะได้แก่การเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรอุปรากรที่ ***โรงอุปรากร ปาเลส์ การ์นิเยร์ (Palais Garnier)*** กรุงปารีส ซึ่งมีผู้รอรับเสด็จและเข้าชมการแสดงประมาณ ๑,๒๐๐ คน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงฉลองพระองค์ชุดราตรียาวผ้าไหมสีขาว

พระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำเป็นเกียรติแก่ประธานาธิบดีชาร์ลส์ เดอ โกลล์ และภริยา

ปักพลอยเลื่อม และทรงราชศิราภรณ์เพชร เสด็จพระราชดำเนินคู่กับประธานาธิบดีชาร์ลส์ เดอ โกลล์ สู่ที่ประทับ หลังจากบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติฝรั่งเศสแล้ว เป็นการแสดงบัลเลต์ เรื่อง ***เลส์ ซิลฟีดส์ (Les Sylphides)*** ของ **โชแปง (Chopin)** มีผู้กล่าวว่าผู้ชมเกือบทั้งหมดพลาดชมการแสดงครึ่งแรก เพราะได้แต่ชะเง้อยลพระสิริโฉมสมเด็จพระบรมราชินีนาถ หลังจากพักครึ่งเวลา เป็นการแสดงชุด ***ปาส์ เดอ เดอส์ (Pas de Deux)*** ซึ่ง **จอร์ช เกิร์ชวิน (George Gershwin)** เขียนบท และ **จีน เคลลี่ (Gene Kelly)** ออกแบบท่าเต้น

การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนประเทศในยุโรปประสบความสำเร็จยิ่งใหญ่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงกระชับไมตรีทั้งส่วนพระองค์และระหว่างประเทศ ซึ่งยังคงแน่นแฟ้นตราบจนปัจจุบัน พระราชจริยวัตรอันงดงามของทั้งสองพระองค์ประทับใจปวงชนมิรู้ลืม

ทรงฉายกับสมเด็จพระราชาธิบดีโบดวงแห่งชาวเบลเยี่ยม พุทธศักราช ๒๕๐๓

ประธานาธิบดีแม็กซ์ เปอติปิแอร์ รับเสด็จ ณ กรุงเบิร์น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พุทธศักราช ๒๕๐๓

ทรงเข้าเฝ้าสมเด็จพระสันตะปาปาจอห์นที่ ๒๓ ณ นครวาติกัน เดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓

ทรงฉายกับสมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโต และสมเด็จพระจักรพรรดินีนางโกะ
ในงานถวายเลี้ยงพระกระยาหารค่ำอย่างเป็นทางการ พุทธศักราช ๒๕๐๖

ประชาชนชาวไทยมารอรับเสด็จตามเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินอย่างล้นหลาม เมื่อเสด็จนิวัตประเทศไทย หลังจากทรงเยือนประเทศต่างๆ อย่างเป็นทางการ พุทธศักราช ๒๕๐๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จนิวัตประเทศไทยเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๔ ทรงประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่งในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนสหรัฐอเมริกาและประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป อีก ๑๔ ประเทศ ทันทีที่เครื่องบินพระที่นั่งสัมผัสพื้นแผ่นดินไทย สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยออกอากาศแถลงเรื่องเสด็จนิวัตประเทศไทยอย่างปลอดภัย พระสงฆ์สวดถวายพระพรชัยมงคล และย่ำระฆังพร้อมกันทุกวัดทั่วประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบจอมพลแห่งกองทัพอากาศ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงฉลองพระองค์ชุดไหมไทย เมื่อเสด็จพระราชดำเนินลงจากเครื่องบินพระที่นั่ง วงดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ปืนใหญ่ยิงสลุต ๒๑ นัด ทั้งสองพระองค์ประทับรถยนต์พระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินไปยังพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามในพระบรมมหาราชวังเพื่อทรงนมัสการพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

วันรุ่งขึ้น เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จออก ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม ให้ประชาชนเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิดอีกครั้งหนึ่ง **จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์** นายกรัฐมนตรีได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายดอกไม้ธูปเทียน และกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลในนามของประชาชน ความว่า

"...ราษฎรทั้งหลายย่อมทราบดีว่า การเสด็จนี้ไม่ใช่การท่องเที่ยวทัศนาจร ไม่ใช่เป็นความเกษมสำราญส่วนพระองค์ แต่เป็นการเสด็จฯ โดยพระราชภาระที่จะทรงนำประเทศไทยไปสู่ความเข้าใจอันดีของโลก ที่จะกระชับสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศเพิ่มพูนศักดิ์ศรีของชาติ จึงนับว่าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททั้งสองพระองค์ได้ทรงรับพระราชภาระที่หนักและก็มีการเสี่ยงอยู่มากเหมือนกัน เพราะการที่ประมุขแห่งรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหากษัตริย์เสด็จเดินทางไปต่างประเทศ และได้รับการต้อนรับทางราชการเป็นเกียรติอย่างสูงนั้น ไม่ใช่ว่าจะประสบความสำเร็จในการสร้างความนิยมชมชอบได้เสมอไป จำต้องอาศัยพระปรีชา พระจริยาและพระปฏิภาณที่จะทรงใช้ให้เหมาะกาล เหมาะสมัย เรื่องนี้ประชาชนมีความภูมิใจเป็นพิเศษที่การเสด็จครั้งนี้ ราษฎรได้รับทราบแต่ข่าวดีมาทุกหนทุกแห่ง เป็นความปลาบปลื้มของอาณาประชาราษฎร์ที่เห็นพระมหากษัตริย์ของตนได้รับการชื่นชมสรรเสริญตลอดจนชนต่างชาติได้มีความรู้ความเข้าใจอันดีในประเทศไทย ยากที่จะหาวิธีการอื่นใดเผยแพร่ประเทศให้ได้ผลดีเหมือนการเสด็จฯ ครั้งนี้ เป็นเคราะห์ดีอันประเสริฐของชาติไทย ที่มีพระมหา

เสด็จออกสีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม ให้ประชาชนเฝ้าฯ ในวันรุ่งขึ้น หลังจากเสด็จนิวัตพระนคร

กษัตริย์ผู้ทรงคุณสมบัติอย่างสมบูรณ์ สามารถจะอวดแก่โลกทั่วไปได้...”[๑]

หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนประเทศต่างๆ อีกหลายครั้ง ได้แก่ เมื่อ

[๑] *การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,* ***พระร่มเกล้าของชาวไทย*** *หน้า ๕๗-๕๘.*

พุทธศักราช ๒๕๐๕ ทรงเยือนประเทศปากีสถาน สหพันธรัฐมลายา ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศออสเตรเลีย พุทธศักราช ๒๕๐๖ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ พุทธศักราช ๒๕๐๗ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนสาธารณรัฐออสเตรีย พุทธศักราช ๒๕๐๙ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และสาธารณรัฐออสเตรีย ครั้งที่ ๒ และเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๐ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนประเทศอิหร่าน สหรัฐอเมริกาครั้งที่ ๒ และประเทศแคนาดา

จากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้เสด็จฯ ไปต่างประเทศอีกถึง ๒๗ ปี เนื่องจากมีพระราชดำริว่าบ้านเมืองอยู่ในภาวะคับขัน มีพระราชประสงค์ที่จะประทับอยู่ใกล้ชิดกับพสกนิกรของพระองค์ เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ยากจน

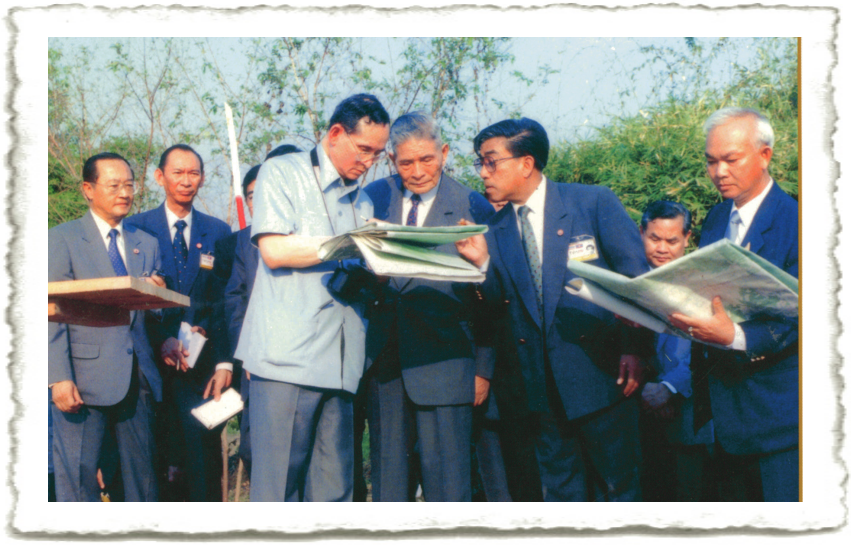

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ ฯพณฯ หนูฮัก พูมสะหวัน
ที่ศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรห้วยซอน - ห้วยชั้ว (หลัก ๒๒)

เสด็จฯไปทรงเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว เมื่อวันที่ ๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๗

พุทธศักราช ๒๕๓๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้เสด็จฯ ไปทรงเปิดสะพานมิตรภาพไทย - ลาว ร่วมกับนายหนูฮัก พูมสะหวัน ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และภริยา ในโอกาสดังกล่าวนายหนูฮักได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ ไปทรงเยือนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอย่างเป็นทางการ และทรงเปิดป้ายชื่ออาคารสำนักงานโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรห้วยซอน - ห้วยซั้ว (หลัก ๒๒) ร่วมกับนายหนูฮัก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริเห็นชอบให้จัดตั้งศูนย์นี้ขึ้นตามที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวขอพระราชทานความช่วยเหลือมา เพื่อเป็นศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรในประเทศ □

บทที่ ๒๑
บรมธรรมิกราชสดุดี

พระราชดำริในการพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และพระมหากรุณาธิคุณแก่ผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการทั้งในและนอกประเทศ ส่งผลให้ปวงชนที่สนใจติดตามพระราชกรณียกิจของพระองค์เคารพและเทิดทูนพระองค์เป็นอย่างยิ่ง

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนประเทศต่างๆ เพื่อทรงเจริญพระราชไมตรีแล้ว พระองค์ได้ทรงต้อนรับพระราชอาคันตุกะที่มาเยือนประเทศไทยทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเสมอมา การที่พระองค์ทรงทุ่มเทบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อบ้านเมืองและยังทรงสืบสานกระชับสัมพันธไมตรีที่ได้ทรงเสริมสร้างไว้กับพระมหากษัตริย์และหัวหน้ารัฐบาลของประเทศต่างๆ เมื่อหลายปีมาแล้วให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ส่งผลดีอย่างยิ่งแก่สถานะของประเทศไทยในหมู่มิตรประเทศ

ตลอดเวลาที่ผ่านมา ชาวโลกต่างประจักษ์และชื่นชมในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานหนักและทรงพระวิริยะประกอบพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขแก่พสกนิกรของพระองค์ ในโอกาสมหามงคลทรงดำรงสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี เมื่อเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ และมีพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษาในเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ ไม่เพียงแต่การเจริญพระชนมพรรษาของพระองค์จะส่งให้ทรงโดดเด่นกว่าพระมหากษัตริย์

พระองค์อื่นๆ แต่ยังเนื่องมาจากผู้ที่เข้าใจและประจักษ์ในพระราชกรณียกิจอันหนักเพื่อปวงชน และพระสถานภาพสูงส่งของการเป็นพระมหากษัตริย์ ต่างเพิ่มพูนความเคารพรักและเทิดทูนพระองค์ยิ่งขึ้น

ในโอกาสมหามงคลทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปีนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงครองราชย์เป็นเวลายาวนานกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์อื่นๆ ซึ่งได้ทรงมีสัมพันธภาพที่สนิทสนมแน่นแฟ้นต่อกันมา อันได้แก่ สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ แห่งสหราชอาณาจักร และพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์ของยุโรป เช่น สมเด็จพระราชาธิบดีคาร์ลที่ ๑๖ กุสตาฟ แห่งราชอาณาจักรสวีเดน และสมเด็จพระราชาธิบดีฆวน คาร์ลอสที่ ๑ แห่งราชอาณาจักรสเปน ดังนั้น จึงไม่น่าประหลาดใจที่พระมหากษัตริย์เหล่านั้นต่างทรงยินดีและเต็มพระราชหฤทัยเสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมในพระราชพิธีเฉลิมฉลองด้วยพระองค์เอง หรือโปรดให้มีผู้แทนพระองค์มาร่วมในพิธี

สายตาของคนทั่วโลกจับจ้องอยู่ที่พระราชพิธีต่างๆ ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๒ และ ๑๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เมื่อพระประมุขของประเทศและผู้แทนพระองค์จาก ๒๕ ประเทศ รวมทั้งสมเด็จพระราชาธิบดีฮัจญี ฮัสซานัล โบลเกียห์ มูอิซซัดดิน วัดเดาละห์ แห่งบรูไนดารุสซาลาม สมเด็จพระราชาธิบดีคาร์ลที่ ๑๖ กุสตาฟแห่งสวีเดน สมเด็จพระราชาธิบดีสวาติที่ ๓ แห่งสวาซิแลนด์ สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตแห่งญี่ปุ่น เจ้าชายอัลแบร์ที่ ๒ แห่งโมนาโก สมเด็จพระราชินีโซเฟียแห่งสเปน และดยุกแห่งยอร์กแห่งสหราชอาณาจักรได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมพระราชพิธีต่างๆ รวมทั้งทอดพระเนตรขบวนเรือพระราชพิธีซึ่งรัฐบาลและประชาชนชาวไทยได้เตรียมการจัดถวายล่วงหน้านานนับปี

ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
วันที่ ๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่พระราชอาคันตุกะจากต่างประเทศจะเสด็จมาถึง มีพระราชพิธีและพิธีทางศาสนาต่างๆ ที่ล้วนแต่เป็นประเพณีและวัฒนธรรมสำคัญของประเทศไทยที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เริ่มตั้งแต่วันที่ ๘ มิถุนายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทานอุทิศถวายแด่สมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ซึ่งได้ทรงอุทิศพระองค์เพื่อสันติสุข ความก้าวหน้าและความรุ่งเรืองของประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระพุทธรูปประจำพระชนมวารของพระบรมอัฐิที่ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งบุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมาน และทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วย พระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จฯ ไปในการพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ พลับพลาพิธีพระที่นั่งชุมสาย พระที่นั่งอนันตสมาคม วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙

ถวายบังคมพระบรมอัฐิสมเด็จพระบรมราชบูรพการี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประเคนพัดรองที่ระลึกพระราชกุศลทักษิณานุปทานแด่สมเด็จพระราชาคณะและพระราชาคณะรวม ๒๖ รูป จากนั้น พระสงฆ์ ๒๕ รูป เจริญพระพุทธมนต์ พระราชาคณะถวายพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ จบแล้ว ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมบูชากัณฑ์เทศน์ ทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์ทั้งนั้นสดับปกรณ์พระบรมอัฐิสมเด็จพระบรมราชบูรพการี ทรงหลั่งทักษิโณทก พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา เสด็จพระราชดำเนินไปประทับรถยนต์พระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินกลับ

ต่อมา วันที่ ๙ มิถุนายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พลับพลาพิธีหน้าพระที่นั่ง

อนันตสมาคม ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราช หลังจากเสร็จพิธีแล้ว เสด็จพระราชดำเนินขึ้นท้องพระโรงพระที่นั่งอนันตสมาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออกสีหบัญชรมุขด้านทิศใต้ ชาวพนักงานกระทั่งมโหระทึก ประโคมแตรฝรั่ง ทหารกองเกียรติยศ ๓ เหล่าทัพและตำรวจถวายความเคารพและยิงปืนใหญ่เฉลิมพระเกียรติฝ่ายละ ๒๑ นัด ขณะที่แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี พระสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรเจริญชัยมงคลคาถา ย่ำกลอง ระฆัง พร้อมกับการประกอบพิธีกรรมของศาสนาอื่นๆ เมื่อได้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พสกนิกรหลายแสนคนที่พร้อมใจกันคอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ มหาสมาคมนี้ต่างเปล่งเสียงถวายพระพรกึกก้อง ภาพที่มองจากสีหบัญชรเห็นคลื่นมหาชนแต่งกายด้วยสีเหลืองสีประจำวันจันทร์อันเป็นวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ชุมนุมกันแน่นขนัดไปตามความยาวของถนนสุดสายตา เป็นภาพมหัศจรรย์แห่งความจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ยากจะลืมเลือนได้

เมื่อสุดเสียงเพลงสรรเสริญพระบารมี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมารกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลแทนพระบรมวงศานุวงศ์ ตามด้วยนายกรัฐมนตรี ซึ่งกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลแทนคณะรัฐมนตรี ข้าราชการทหาร พลเรือนและราษฎรทุกหมู่เหล่า ประธานรัฐสภาแทนสมาชิกรัฐสภา และประธานศาลฎีกาแทนข้าราชการตุลาการตามลำดับ จบแล้วทหารกองเกียรติยศ ๓ เหล่าทัพถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ผู้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในมหาสมาคมถวายความเคารพพร้อมกัน

คลื่นมหาชนซึ่งสวมเสื้อสีเหลืองโบกธงถวายพระพรด้วยความปลื้มปีติและจงรักภักดี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบขอบใจผู้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในมหาสมาคมทั้งหมด ความตอนหนึ่งว่า

“แต่ละคนได้แสดงออกและตั้งใจมาด้วยความหวังดีจากใจ จึงขอขอบใจทุกๆ คน จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดี และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคน ทุกฝ่าย ทำให้ข้าพเจ้าเห็นแล้วมีกำลังใจมากขึ้น”

เมื่อสิ้นสุดกระแสพระราชดำรัส แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีอีกครั้งหนึ่ง และเสียงถวายพระพร ***ทรงพระเจริญ*** ก็ดังขึ้นสนั่นกึกก้องไปทั่วบริเวณพระลานพระราชวังดุสิต และตลอดถนนราชดำเนินนอก

เห็นได้ชัดว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับพระราชหฤทัยมาก ทรงโบกพระหัตถ์รับคำถวายพระพรและทรงแย้มพระสรวล กล้องโทรทัศน์จับภาพจากทุกแง่ทุกมุม

ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยืน ณ สีหบัญชร ในฉลองพระองค์ครุยสีทองงามตระการตา ผู้มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทจำนวนมหาศาลซึ่งพร้อมใจกันสวมเสื้อเหลืองแลเห็นดุจคลื่นสีเหลืองในมหาสมุทร ต่างพร้อมเพรียงกันแสดงความจงรักภักดีและโบกธงชาติ เป็นภาพที่แสดงให้ประจักษ์ชัดถึงความเคารพเทิดทูนและความยินดีปรีดาอย่างท่วมท้นเกินคำบรรยาย

เวลา ๑๓ นาฬิกา การเสด็จออกมหาสมาคมสิ้นสุดลง เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระที่นั่งอนันตสมาคมกลับไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน แม้แสงแดดจะแผดกล้า ผู้คนนับหมื่นก็ยังรออยู่เพื่อเปล่งเสียงถวายพระพร ***ทรงพระเจริญ*** ขณะที่ขบวนรถพระที่นั่งเคลื่อนผ่านไป

เย็นวันที่ ๙ มิถุนายน การแสดงพลุเฉลิมพระเกียรติครั้งแรกจัดขึ้น ณ บริเวณสระน้ำของสวนเบญจกิติ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ พลุของขวัญจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นพลุที่ใช้เทคนิกสูง ปราศจากควัน และเสียงค่อนข้างเบาถ้าเทียบกับมาตรฐานทั่วไป เป็นพลุที่มีจังหวะขึ้นลงตามเสียงดนตรีที่บรรเลงเพลงพระราชนิพนธ์ การจุดพลุแบ่งออกเป็น ๕ ช่วง มีชื่อว่า *พระภูมินทร์แห่งสยาม เถลิงราชย์บาทบงกช เย็นศิระเพราะพระบริบาล พระบารมีจักรีเกริกฟ้า* และ*สดุดีมหาราชา* รัฐบาล ภาคเอกชน และประชาชนทั่วประเทศต่างเข้าร่วมงานเฉลิมฉลองในวันนี้ด้วยความปลาบปลื้มปีติถ้วนหน้า

บ่ายวันที่ ๑๒ มิถุนายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระที่นั่งอนันตสมาคม ทรงรับเสด็จสมเด็จพระราชาธิบดี สมเด็จพระราชินี พระราชวงศ์

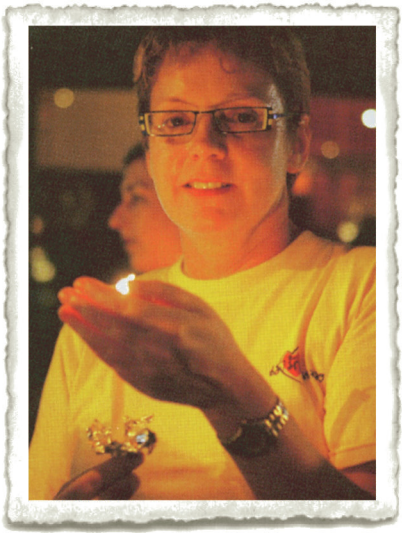

ประชาชนทุกหมู่เหล่าร่วมจุดเทียนถวายพระพรชัยมงคล ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง
วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙

และผู้แทนพระองค์ ซึ่งมาเฝ้าถวายพระพร หลังจากมีพระราชปฏิสันถารกันตามพระราชอัธยาศัยเป็นเวลาสั้นๆ แล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร สยามบรมราชกุมารี และพระราชวงศ์พระองค์อื่นๆ เชิญเสด็จพระราชอาคันตุกะเข้าสู่ท้องพระโรงพระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อฉายพระบรมฉายาลักษณ์และพระฉายาลักษณ์ร่วมกัน เป็นการฉายพระบรมฉายาลักษณ์ครั้งประวัติศาสตร์ของโลก เป็นครั้งแรกที่สมาชิกของพระราชวงศ์ทั่วโลกเป็นจำนวนมากถึง ๒๖ ราชวงศ์จะมีโอกาสทรงฉายพระบรมฉายาลักษณ์และพระฉายาลักษณ์ร่วมกัน ณ สถานที่เดียวกันอย่างเต็มภาคภูมิเช่นที่ประเทศไทยครั้งนี้ หลายเดือนหลังจากนั้น พระบรมฉายาลักษณ์และพระฉายาลักษณ์อันเป็นประวัติศาสตร์สำคัญของโลกดังกล่าวได้กลายเป็นสิ่งสะสมอันล้ำค่าในหมู่ประชาชนชาวไทย ซึ่งมีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

ที่พระราชวงศ์จากต่างประเทศและพระราชวงศ์ของไทยจำนวนมากได้ทรงแสดงให้เห็นความเคารพเทิดทูนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต่อพระประมุขผู้ทรงเป็นที่รักยิ่งของพสกนิกรชาวไทย

หลังจากการฉายพระบรมฉายาลักษณ์และพระฉายาลักษณ์ และนายกรัฐมนตรีได้กราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลในนามของประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสตอบ แสดงถึงพระราชหฤทัยปลื้มปีติที่ทุกคนสามารถมาร่วมในโอกาสนี้

"...ข้าพเจ้ามีความยินดียิ่งนัก ที่ได้มาอยู่ท่ามกลางบุคคลสำคัญจากทุกสถาบันในชาติ รวมทั้งพระประมุขและพระราชวงศ์จากนานาประเทศ ที่มีไมตรีจิตเสด็จมาร่วมงานเฉลิมฉลองในโอกาสพิเศษนี้..."

ในตอนเย็นวันเดียวกัน ขบวนเรือพระราชพิธี ๕๒ ลำ ซึ่งสะท้อนแสงอาทิตย์งดงามเป็นประกายสีแดง น้ำเงิน และทองได้ล่องลอยอย่างสง่างามไปตามลำน้ำเจ้าพระยา ประชาชนชาวไทยนับแสนเรียงรายตลอดริมฝั่งน้ำ เพื่อชมการแสดงขนบประเพณีดั้งเดิมน่าประทับใจที่หาดูได้ยาก

เมื่อขบวนเรือพระราชพิธีเคลื่อนมาถึงหน้าหอประชุมกองทัพเรือซึ่งจัดถวายเป็นที่ประทับ เมฆที่มืดครึ้มอยู่ได้สลายไป แสงอาทิตย์ยามเย็นส่องสะท้อนไปต้องขบวนเรือดูงดงามตระการตาเกินพรรณนา พระราชอาคันตุกะและผู้ชุมนุมอยู่ ณ ที่นั้น ต่างตื่นเต้นประทับใจในความงามของขบวนเรือพระราชพิธี

ผู้คนจำนวนมากอาจเห็นว่า พระราชพิธีและพิธีการทางศาสนาที่เกิดขึ้นก่อนงานถวายพระกระยาหารค่ำ ณ พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬารเมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน

เป็นสิ่งที่แสดงถึงประเพณีไทยโบราณและพระบารมีของพระมหากษัตริย์ของประเทศไทย แต่คนอีกจำนวนมากต่างเห็นว่างานถวายพระกระยาหารค่ำในคืนนั้นเป็นจุดศูนย์รวมที่แสดงให้เป็นที่ประจักษ์ว่าโลกยกย่องสถาบันพระมหากษัตริย์ยุคใหม่ของประเทศไทย

พระราชดำรัสของสมเด็จพระราชาธิบดีฮัจญี ฮัสซานัล โบลเกียห์ มูอิซซัดดิน วัดเดาละห์ แห่งบรูไนดารุสซาลาม ในฐานะที่ทรงเป็นผู้แทนพระประมุขและพระราชวงศ์ต่างประเทศเป็นประจักษ์พยานที่ดีที่สุดในการแสดงความยอมรับเทิดทูนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์ทรงแสดงความชื่นชมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงดำรงสิริราชสมบัติยั่งยืนนานที่สุดพระองค์หนึ่ง

การลอยกระทงสาย
วันที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙

การแสดงม่านน้ำหน้าหอประชุมกองทัพเรือ
วันที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙

“อย่างไรก็ดี แน่นอนว่าทุกคน ณ ที่นี้ มิได้เดินทางมาเพียงเพื่อจะร่วมงานเฉลิมฉลองซึ่งเป็นบทบันทึกเหตุการณ์เท่านั้น แต่เราทุกคนมาพร้อมเพรียงกัน ณ ที่นี้เพื่อเฉลิมพระเกียรติใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท”

พระราชดำรัสยังกล่าวถึงคุณสมบัติส่วนพระองค์ และความสำเร็จทั้งปวงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นที่ประจักษ์แจ้งว่าพระราชอาคันตุกะทั้งหลายมีความชื่นชมยินดีด้วยความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงพระราชกรณียกิจนานัปการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญต่อพสกนิกรของพระองค์ตลอดเวลาที่ทรงดำรงสิริราชสมบัติ เป็นที่มาของการที่พระราชอาคันตุกะทรงเคารพยกย่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพลังบันดาลใจแก่บรรดาประมุขของมิตรประเทศทุกพระองค์ จึงขอถวายพระราชสมัญญาแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า

“มิตรที่รักและพึ่งเคารพอย่างที่สุดของพวกเรา”

อาจกล่าวได้ว่า คงจะไม่มีงานใดๆ ยิ่งใหญ่ไปกว่าพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นอกจากถนนหนทางสายสำคัญในกรุงเทพมหานคร จะตกแต่งประดับประดาด้วยแสงไฟและซุ้มเฉลิมพระเกียรติแล้ว ยังมีการแสดงต่างๆ ให้ประชาชนชมโดยไม่เสียเงินในบรรยากาศงานรื่นเริงถึง ๕ วัน เป็นโอกาสแห่งชาติเพียงไม่กี่ครั้งที่ประชาชนทุกสาขาอาชีพจากทุกภาคของประเทศจะได้มาร่วมชุมนุมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยความจงรักภักดีที่มีต่อพระประมุขของชาติ ตัวอย่างงานฉลองงานหนึ่ง ได้แก่ งานราชพฤกษ์ ๒๕๔๙ ซึ่งเป็นงานระดับโลกแสดงพรรณพฤกษานานาชาติ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว งานนี้จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ ถึงวันที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่จังหวัดเชียงใหม่ทางภาคเหนือของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ เฉลิมฉลองการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และมีพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๐ □

บทที่ ๒๒
พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

พระราชพิธีต่างๆ ที่จัดขึ้นในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาของพระมหากษัตริย์เริ่มมีครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ในรัชกาลปัจจุบัน พิธีเริ่มในวันที่ ๒ ธันวาคมด้วยพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณของเหล่าทัพ วันที่ ๕ และ ๖ ธันวาคมมีพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลและเสด็จออกมหาสมาคมที่พระบรมมหาราชวัง ส่วนภาครัฐและภาคเอกชนก็มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติเช่นกัน

ในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา รัฐบาลได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดงานเฉลิมพระเกียรติตลอดพุทธศักราช ๒๕๕๐ และได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ เพื่อรับผิดชอบการจัดงานระหว่างวันที่ ๔ ถึง ๘ ธันวาคม

ก่อนพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ มีพิธีเสกน้ำพระพุทธมนต์ที่จะทูลเกล้าฯ ถวาย น้ำที่นำมาเสกมาจากแหล่งน้ำสำคัญ ๓ แหล่ง แหล่งแรกคือ แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ตามโบราณราชประเพณี แหล่งที่สองคือ แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๓ และ

เนื่องจากรัฐบาลต้องการให้ประชาชนทุกจังหวัดในราชอาณาจักรมีส่วนร่วมในการแสดงความจงรักภักดีในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครั้งนี้ จึงเพิ่มน้ำแหล่งที่สาม คือแหล่งน้ำในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนเลื่อมใส หรือมีความสำคัญทางเศรษฐกิจของจังหวัด ทั้ง ๗๖ จังหวัด ส่วนกรุงเทพมหานครใช้น้ำที่นำมาจากหอศาสตราคมในพระบรมมหาราชวังเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ประกอบพิธี พิธีเสกน้ำในภาคต่างๆ กำหนดพร้อมกันในวันจันทร์ที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

หลังจากเสร็จพิธีแล้ว แต่ละจังหวัดจะนำน้ำศักดิ์สิทธิ์จากจังหวัดของตนใส่ในเต้าดินเผาสูง ๓๕ ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๔ ซม. ด้านหนึ่งมีตราสัญลักษณ์พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา อีกด้านหนึ่งเป็นตราประจำจังหวัดแต่ละจังหวัดและคาถาภาษาบาลี ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า *‘น้ำอันประเสริฐศักดิ์สิทธิ์นี้ เทพยดาเจ้า*

ประสิทธิ์ประสาทแล้ว' แล้วเชิญเต้าบรรจุน้ำศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๗๖ ใบนี้ไปรวมกับน้ำศักดิ์สิทธิ์แหล่งที่หนึ่งและสองในขันพระสาคร เข้าพิธีเสกทำน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์ร่วมกันในวันที่ ๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามอีกครั้ง การที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามได้รับเลือกเป็นสถานที่ประกอบพิธี เนื่องจากเป็นพระอารามหลวงที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชผู้ทรงสถาปนาพระบรมราชจักรีวงศ์โปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์ และเป็นพระอารามที่ตั้งอยู่ติดกับพระบรมมหาราชวัง

วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกมหาสมาคม ณ มุขเด็จ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ทูตานุทูต ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ และประชาชน เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อถวายพระพรชัยมงคลอีกคำรบหนึ่ง แล้วนายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานศาลฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งบรรจุในพระเต้าปทุมนิมิตทอง เงิน นาก ในนามของปวงชนชาวไทย

วันนี้เป็นอีกวันหนึ่งที่ประชาชนชาวไทยพร้อมใจกันสวมเสื้อสีเหลือง โบกธงชาติไทยและเปล่งเสียงถวายพระพร ***ทรงพระเจริญ*** ดังกึกก้อง สะท้านสะเทือนไปทั่วตลอดระยะทางที่รถยนต์พระที่นั่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล่นผ่าน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสถิตอยู่ในดวงใจของอาณาประชาราษฎร์โดยถ้วนหน้า และชาวโลกต่างแซ่ซ้องสดุดีพระเกียรติคุณ ไม่ใช่เพียงเพราะพระองค์ทรงดำรงพระสถานภาพเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองราชย์

ขบวนแห่อัญเชิญน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์
จากพระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามไปสู่พระบรมมหาราชวัง
วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐

พระเต้าปทุมนิมิตทอง เงิน นาก บรรจุน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์ประดิษฐานในมณฑปที่
ลานหน้ามุขเด็จพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง

เสด็จออกมหาสมาคมรับการถวายพระพรชัยมงคล
ณ มุขเด็จ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง
วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐

ยั่งยืนนานที่สุดเท่าที่ผ่านมา แต่ยังเนื่องมาจากพระองค์ทรงอุทิศกำลังพระวรกาย กำลังพระราชทรัพย์และกำลังพระสติปัญญาประกอบพระราชกรณียกิจด้วยพระวิริยอุตสาหะตลอดระยะเวลาแห่งการดำรงสิริราชสมบัติด้วย

ครั้นถึงพุทธศักราช ๒๕๕๔ อันเป็นโอกาสมหามงคลยิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ ๗ รอบ รัฐบาลได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดงานเฉลิมพระเกียรติตลอดพุทธศักราช ๒๕๕๔ และขอพระราชทานชื่องานว่า ***งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔*** จัดงานระหว่างวันที่ ๔ - ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔

นายกรัฐมนตรีได้กล่าวคำประกาศเริ่มปีมหามงคลฯ เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ และเชิญชวนให้ประชาชนไทยทุกหมู่เหล่าน้อมเกล้าฯ ถวายพระพรชัยแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมทั้งร่วมอธิษฐาน ยึดมั่นในการสร้างสรรค์คุณประโยชน์แก่แผ่นดินไทย มีความสามัคคี ร่วมมือ ร่วมใจกันเสริมสร้างความมั่นคงแก่ประเทศชาติ และดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนแห่งศาสนาและตามแนวทางในพระบรมราโชวาท

ในส่วนของรัฐบาล หน่วยงานเอกชน และประชาชนได้ร่วมกันวางแผนและจัดงานเฉลิมพระเกียรติเพื่อแสดงความจงรักภักดีอย่างยิ่งใหญ่ตั้งแต่ต้นปีพุทธศักราช ๒๕๕๔ และต่อเนื่องถึงพุทธศักราช ๒๕๕๕ ภายใต้แนวคิด ***เย็นศิระเพราะพระบริบาล*** โดยเฉพาะในช่วงวันเฉลิมพระชนมพรรษา อาทิ พิธีถวายเครื่องราชสักการะและจุดเทียนถวายพระพรชัยมงคลบริเวณปะรำพิธีท้องสนามหลวง ซึ่งกำหนดจัดพร้อมกันทั่วประเทศ ในช่วงเวลา ๑๙.๑๙ น. ของวันที่ ๕ ธันวาคม งานสโมสรสันนิบาตบริเวณทำเนียบรัฐบาล การจัดงานมหรสพสมโภชและนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติบริเวณท้องสนามหลวง การจัดกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์รูปแบบต่างๆ การจัดซุ้มเฉลิมพระเกียรติและการประดับไฟตามแนวถนนราชดำเนิน การประดับธงชาติไทย ธงตราสัญลักษณ์ และตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติฯ ตามอาคารสถานที่ของหน่วยงานและบ้านเรือน

การจัดประกวดพลุนานาชาติ เป็นต้น แต่เนื่องจากในพุทธศักราช ๒๕๕๔ ได้เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนบางส่วน ภาคกลางตอนล่างหลายจังหวัด กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตั้งแต่ปลายเดือนกันยายน จนถึงเดือนธันวาคมก็ยังคงมีน้ำท่วมขังในหลายพื้นที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีรับสั่งให้รัฐบาล หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนจัดงานเฉลิมฉลองในช่วงวันเฉลิมพระชนมพรรษาแบบเรียบง่าย เนื่องจากประชาชนยังเดือดร้อน

รัฐบาลจึงน้อมรับพระราชดำริจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ อย่างเรียบง่าย แต่ด้วยความจงรักภักดีของปวงพสกนิกรชาวไทย ทำให้งานเฉลิมฉลองในปีนี้ยิ่งใหญ่สมพระเกียรติ

ในส่วนของการพระราชพิธีที่ปวงชนชาวไทยรอคอย คือ พระราชพิธีในวันที่ ๕ ธันวาคม อันเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษา ที่มีหมายกำหนดการพระราชพิธีออกมาก่อนหน้านี้ ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จฯ จากโรงพยาบาลศิริราชไปยังพระบรมมหาราชวังในเวลา ๑๐.๐๐ น. และเวลา ๑๐.๓๐ น. จะเสด็จออกมุขเด็จ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท รับการถวายพระพรชัยมงคล และพระราชทานพระราชดำรัส ประชาชนส่วนใหญ่พร้อมใจกันใส่เสื้อเฉลิมพระเกียรติสีชมพู เดินทางมาจับจองที่นั่งรอรับเสด็จตามเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินแต่เช้าตรู่ ส่วนผู้ที่ไม่สามารถเดินทางมารับเสด็จได้ก็เฝ้ารอคอยชมการถ่ายทอดทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจซึ่งจะถ่ายทอดพระราชพิธีตลอดเวลา พระราชพิธีเริ่มขึ้นในช่วงเช้า มีขบวนอิสริยยศเชิญน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์จาก ๗๗ จังหวัด ที่ได้นำมาประกอบพิธีเสกน้ำรวมกันอีกครั้งที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม บรรจุในพระเต้าปทุมนิมิตทอง เงิน นาก ไปยังพระบรมมหาราชวังเพื่อเตรียมนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ครั้นถึงเวลา ๑๐.๐๐ น. ขบวนรถยนต์

พระที่นั่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวออกจากโรงพยาบาลศิริราชไปยังพระบรมมหาราชวัง ประชาชนที่คอยรับเสด็จอย่างเนืองแน่นตามเส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน และภายในพระบรมมหาราชวัง ต่างโบกธง และเปล่งเสียงถวายพระพร ***ทรงพระเจริญ*** ดังกึกก้อง เวลา ๑๐.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จออกมุขเด็จ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท รับการถวายพระพรชัยมงคลจากพระบรมวงศานุวงศ์ คณะรัฐมนตรี ข้าราชการทหาร พลเรือน และราษฎรทุกหมู่เหล่า สมาชิกสภา ข้าราชการตุลาการ และผู้บัญชาการทหารสูงสุดกราบบังคมทูลพระกรุณากล่าวนำทหารรักษาพระองค์ถวายสัตย์ปฏิญาณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบดังนี้

“ขอขอบพระทัยและขอบใจท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง ที่มีไมตรีจิตพรั่งพร้อมกันมาให้พรวันเกิด รวมทั้งให้คำมั่นสัญญาโดยประการต่างๆ ข้าพเจ้าขอสนองพรและไมตรีจิตทั้งนั้น ด้วยใจจริงเช่นกัน.

ท่านทั้งหลายในที่นี้ ผู้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่สำคัญ ทั้งฝ่ายพลเรือนและทหารย่อมทราบแก่ใจอยู่ทั่วกันว่า ความมั่นคงของประเทศชาตินั้นจะเกิดมีขึ้นได้ ก็ด้วยประชาชนในชาติอยู่ดีมีสุข ไม่มีทุกข์ยากเข็ญ. ดังนั้น การใดที่เป็นความทุกข์เดือดร้อนของประชาชนทุกคนทุกฝ่ายจึงต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องร่วมมือกันปฏิบัติแก้ไขให้เต็มกำลัง. โดยเฉพาะในขณะนี้ ประชาชนกำลังเดือดร้อนลำบากจากน้ำท่วม จึงชอบที่จะร่วมกันปัดเป่าแก้ไขให้ผ่านพ้นไปโดยเร็ว และจัดทำโครงการบริหารจัดการน้ำ

อย่างยั่งยืน. อย่างเช่นโครงการต่างๆ ที่เคยพูดไว้นั้น ก็เป็นการแนะนำ ไม่ได้สั่งการ แต่ถ้าปรึกษากันแล้ว เห็นว่าเป็นประโยชน์คุ้มค่า และทำได้ ก็ทำ. ข้อสำคัญ จะต้องไม่ขัดแย้งแตกแยกกัน หากจะต้องให้กำลังใจ ซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานที่ทำบรรลุผลที่มีประโยชน์ คือความผาสุกของประชาชน และความมั่นคงปลอดภัย ของประเทศชาติ

ขออำนาจแห่งคุณพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จงคุ้มครองรักษาท่านให้ปราศจากทุกข์ปราศจากภัย และอำนวยความสุขความเจริญ ให้แก่ท่านทั่วกัน.”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จฯ แทนพระองค์ไปทรงประกอบพิธีมหามงคล

เฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระราชพิธีสถาปนาสมณศักดิ์สมเด็จพระราชาคณะ และรองสมเด็จพระราชาคณะ พร้อมพระราชทานสัญญาบัตรฐานันดรศักดิ์แก่ประธานพระครูพราหมณ์ประจำพระราชสำนัก[๑] ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในช่วงบ่ายวันที่ ๕ ธันวาคม เช้าวันที่ ๖ ธันวาคม เป็นการพระราชกุศลเลี้ยงพระเทศน์มงคลวิเศษ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ และช่วงเย็นวันที่ ๘ ธันวาคม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คณะทูตานุทูตและผู้แทนฝ่ายกงสุลเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา □

[๑] *พระมหาราชครูพิธีศรีวิสุทธิคุณฯ (พราหมณ์ชวิน รังสิพราหมณกุล)*

บทที่ ๒๓
พระราชาธิบดีแห่งปวงชน

เมื่อท่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว คงได้ทราบเรื่องเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพอสมควร ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๖๐ ปี เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๙ ประชาชนจำนวนมากทั่วโลกได้ชมพระราชพิธีเฉลิมฉลองยิ่งใหญ่ทางโทรทัศน์ ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยรวมทั้งสถาบันพระมหากษัตริย์มากขึ้น พระราชดำรัสที่เคยพระราชทานแก่ **นายริชาร์ด เอ็ม นิกสัน (Richard M Nixon)** เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งรองประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา ระหว่างเยี่ยมเยียนประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๖ แสดงให้ประจักษ์ถึงพระราชปณิธานที่ทรงยึดมั่นมาเป็นเวลานานตราบจนทุกวันนี้

เมื่อเดือนกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒ ขณะที่นายริชาร์ด เอ็ม นิกสัน ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา ได้หวนนึกถึงเหตุการณ์ที่เคยถามผู้นำประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชียเมื่อสิบหกปีก่อนว่า อะไรเป็นปัจจัยสำคัญของความเจริญก้าวหน้า หลายท่านกล่าวถึงพลังของกองทัพที่มักจะใช้แก้ปัญหาภายในประเทศ บางท่านเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ แต่คำตอบที่ประธานาธิบดีนิกสันประทับใจมากที่สุด คือ พระราชดำรัสตอบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า

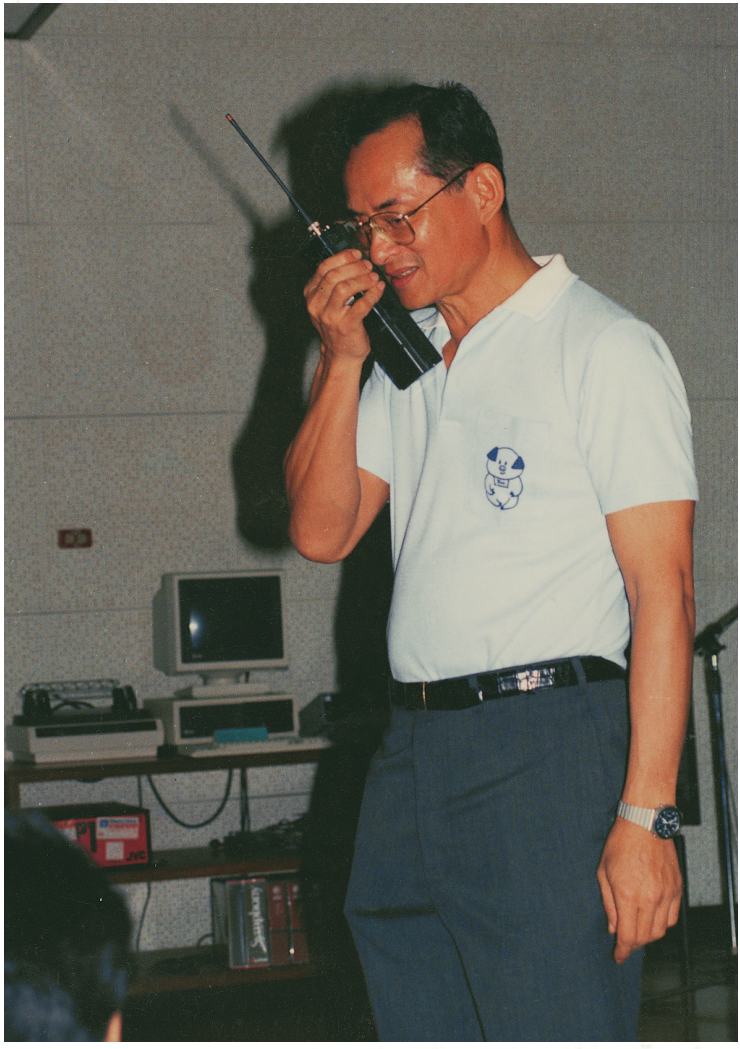

ทรงเห็นความสำคัญของสื่อสารสนเทศในการพัฒนาประเทศ

"สิ่งที่จำเป็นมากที่สุดเหนือสิ่งอื่นใด ไม่ว่าในเอเชียหรือที่ใดในโลก คือ ความเข้าใจ"[๑]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งขณะนั้นมีพระชนมพรรษาเพียง ๒๖ พรรษา ได้ทรงชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าอะไรคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง แต่ในขณะนั้นยังขาดสื่อที่จะประชาสัมพันธ์ให้ปวงชนทราบข้อเท็จจริงนี้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วทันเวลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำความต้องการของประชาชนสื่อสารให้รัฐบาลทราบมาโดยตลอด และยังทรงเผยแพร่สู่ชาวโลกด้วย ความสำเร็จอย่างยั่งยืนส่วนหนึ่งที่ทรงได้รับคงเป็นเพราะพระปรีชาชาญในด้านการสื่อสารและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พระองค์เข้าพระราชหฤทัยอย่างถ่องแท้ในความต้องการของประชาชน แล้วจึงทรงช่วยเหลือด้วยวิธีที่ดีที่สุด ภาพพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขณะทรงงาน พระราชทานพระราชดำรัสผ่านเครื่องรับส่งวิทยุและขณะทรงคอมพิวเตอร์ช่วยให้เข้าใจพระราชประสงค์ที่จะทรงติดต่อสื่อสารกับราษฎร

---

[๑] *สุนทรพจน์ของประธานาธิบดีริชาร์ด เอ็ม นิกสัน เมื่อครั้งมาเยือนประเทศไทย วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒*

ทรงประมวลข้อมูลจากชาวบ้านเพื่อประกอบพระราชดำริในการพัฒนาชนบท

ของพระองค์ พระสุรเสียงอ่อนโยนนุ่มนวลและภาษาไทยเรียบง่ายที่ทรงใช้ สะท้อนให้เห็นน้ำพระราชหฤทัยที่เปี่ยมด้วยพระมหากรุณาที่ทรงมีต่อราษฎรประดุจบิดามีต่อบุตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ภาษาที่กระชับและเรียบง่าย อันเป็นภาษาที่เหมาะสมสำหรับใช้ในการสื่อสารทั่วไป ทรงเพียรพยายามอย่างที่สุดที่จะเข้าพระราชหฤทัยราษฎรของพระองค์ และพระราชทานโอกาสแก่ราษฎรให้เข้าใจพระองค์ด้วยเช่นกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาปัญหาลึกซึ้งลงไปถึงต้นเหตุ อย่างที่ไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน ผู้บริหารประเทศส่วนใหญ่มักจะมุ่งพัฒนาเมืองหลวงและปริมณฑล แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นความสำคัญของเกษตรกรไทย และเข้าพระราชหฤทัยในปัญหา ทรงรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชนและทรงช่วยเหลือทันที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนทุกจังหวัดในประเทศไทย พระราชทานพระ

ราชดำริให้สร้างถนนตามที่ควรและทรงช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของราษฎร ประชาชนที่เคยถูกทอดทิ้งมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีแหล่งน้ำไว้อุปโภคบริโภคและมีพลังงานไฟฟ้าใช้

ก่อนที่คำว่า ***นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม*** จะเป็นที่รู้จักแพร่หลาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในด้านนี้มานานแล้ว ทรงพยายามให้ประชาชนเลิกทำไร่เลื่อนลอย โดยวิธีทำการเกษตรที่เหมาะสมทดแทน ซึ่งก็เป็นผลสำเร็จ ดังจะเห็นว่าชาวเขาปลูกฝิ่นน้อยลง และหันไปปลูกพืชอื่นแทน เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับการเทิดพระเกียรติ โดยโครงการหลวงของพระองค์ได้รับ ***รางวัลรามอน แมกไซไซ*** ซึ่งเป็นรางวัลที่มีชื่อเสียงของเอเชีย เช่นเดียวกับรางวัลโนเบลของยุโรป การเฉลิม

โครงการหลวงได้รับรางวัล รามอน แมกไซไซ สาขาความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ พุทธศักราช ๒๕๓๑

ในการพัฒนาเกษตรกรรมทรงเน้นให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาแหล่งน้ำเป็นอันดับแรก

พระเกียรติครั้งนั้น ทำให้ประชาชนทั่วโลกตระหนักในพระปรีชาสามารถของพระองค์ หมู่บ้านชาวไทยภูเขามากกว่า ๓๐๐ แห่ง ได้รับประโยชน์จากโครงการหลวงซึ่งมีสถานีดำเนินการ ๓๘ แห่ง ผู้เข้าร่วมโครงการอย่างน้อย ๓๐,๐๐๐ ครอบครัวต่างมีความเป็นอยู่ดีขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นหลักในการดำเนินโครงการเหล่านี้ ก่อนหน้านั้น รัฐบาลหลายคณะต่างก็ไม่สามารถทำให้ชาวไทยภูเขาเลิกปลูกฝิ่นได้ ปัญหาใหญ่อาจเป็นเพราะไม่สามารถหาทางเลือกที่ได้ผลมาทดแทนให้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีสายพระเนตรกว้างไกล และเข้าพระราชหฤทัยดีว่า หากจะล้มเลิกสิ่งใด ก็จะต้องหาสิ่งที่มีคุณค่าทัดเทียมกันหรือมากกว่ามาทดแทน ในปัจจุบัน การปลูกฝิ่นเหลือน้อยมาก เพราะชาวไทยภูเขาพากันปลูกพืชผัก ผลไม้เมืองหนาว และกาแฟ ซึ่งเหมาะกับภูมิอากาศของแถบนั้น ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

หากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระกรุณาเพียงพระราชทานคำปรึกษา หรือไม่ก็พระราชทานเมล็ดพันธุ์พืชให้เกษตรกรนำไปปลูกกันเอง พระราชปณิธานในการทรงงานทุกอย่างก็คงไม่สัมฤทธิ์ผลดังที่เป็นอยู่ พระวิริยอุตสาหะของพระองค์ทำให้ทรงทราบว่า ผืนแผ่นดินมีความสำคัญต่อเกษตรกรทั่วประเทศมากเพียงใด ประสบการณ์ในการทรงงานทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นสิ่งที่ใช้ประโยชน์ได้จริง

ดังได้เคยกล่าวมาแล้วว่า ชาวต่างประเทศล้วนประทับใจในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระวิริยอุตสาหะช่วยเหลือประชาชนของพระองค์ สถาบันนานาชาติจึงเฉลิมพระเกียรติด้วยการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลกิตติมศักดิ์ และยังมีผู้ที่ชื่นชมกล่าวสดุดีพระองค์ด้วย เช่น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๘ วุฒิสมาชิก

เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรถึงบ้านเพื่อทรงหาข้อมูลประกอบพระราชดำริ

แม็กซ์ โบคัส (Max Baucus) ได้กล่าวสดุดีพระเกียรติคุณในรัฐสภาสหรัฐอเมริกา ความว่า

"ในปัจจุบัน ประเทศไทยเป็นประเทศสำคัญประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เจริญรุ่งเรืองและมั่งคั่ง กรุงเทพฯ กลายเป็นเมืองใหญ่เมืองหนึ่งของโลก และเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ.....ความสำเร็จอย่างน่ามหัศจรรย์หลายด้านนั้นเนื่องมาจากพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการทรงกำกับดูแล ทรงนำทางโดยทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่าง ทรงตั้งมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรม ทรงถึงพร้อมด้วยการให้ การรักษาศีล การเสียสละประโยชน์ส่วนพระองค์ ทรงซื่อตรงเที่ยงธรรม มีพระราชอัธยาศัยอ่อนโยน ทรงเพียรเผาความเกียจคร้าน ทรงตั้งพระราชหฤทัยบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ไม่ทรงลุอำนาจความโกรธ

ทรงรับฟังปัญหาของราษฎรจากผู้นำท้องถิ่น

เปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ไม่ทรงใช้ความรุนแรง เพราะอำนาจโลภะ โทสะ โมหะ มีพระราชจริยวัตรอดทนต่อสิ่งทั้งปวง และทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม นอกจากนี้ ยังทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเป็นแบบอย่าง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงใช้เวลายาวนานหลายทศวรรษในการช่วยเหลือและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของพสกนิกรของพระองค์ในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรอย่างสม่ำเสมอทั้ง ๗๓ จังหวัด[๑] เพื่อทรงพบชาวบ้านอย่างใกล้ชิด ซึ่งปรากฏผลชัดเจนจากการสาธารณสุขที่ดีขึ้น และการกระจาย

[๑] นับแต่พุทธศักราช ๒๕๕๔ ประเทศไทยมี ๗๗ จังหวัด

ทรงงานท่ามกลางสายฝน

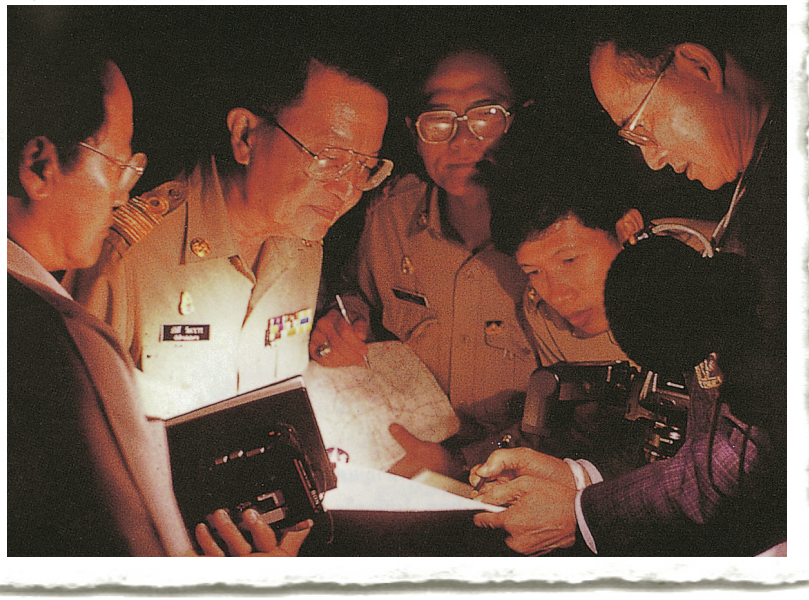

ทรงงานทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสภาพอากาศ

การศึกษาอย่างทั่วถึงทุกภูมิภาค ตลอดจนการฟื้นฟูศิลปหัตถกรรมและสิ่งทอพื้นบ้าน”[๑]

อย่างไรก็ดี ข้อความข้างต้นนี้ ก็ยังมิใช่คำอธิบายว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประสบผลสำเร็จได้อย่างไร แม้พระองค์ทรงงานจนดึกดื่นเสมอ ทั้งนี้ เพราะทรงเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่มีอำนาจทางการเมืองและการทหารแต่อย่างใด และผู้ที่ได้รับพระราชทานพระราชกระแสรับสั่งจะไม่ปฏิบัติตามก็ได้ หากอ่านจดหมายที่ผู้อ่านเขียนมาแสดงความคิดเห็นในหน้าหนังสือพิมพ์ จะพบว่ามีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของชาติหลั่งไหลเข้ามาอย่างท่วมท้น จากผู้ที่หวังว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยข้อความเพียงสองสามย่อหน้า ในขณะที่ประเทศไทย

---

[๑] *สุนทรพจน์สดุดีพระเกียรติคุณ โดยวุฒิสมาชิกสภาแม็กซ์ โบคัส : **Tribute to King Rama IX of Thailand** วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๘.*

ต้องการอัศวินม้าขาวมาแก้ไขปัญหา แต่ปัญหานั้นมีมากจนเกินกำลังที่อัศวินม้าขาวเพียงคนเดียวจะแก้ไขได้ นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นต้นมา คนจำนวนมากต้องการเป็นผู้นำทางการเมือง แต่ผู้นำที่แท้จริงต้องเป็นบุคคลที่ผู้นำอื่นๆ ยอมเชื่อฟัง บุคคลนั้นก็คือ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** นั่นเอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายถึงความยากลำบากของการสื่อสารในสังคมประเทศไทย ความตอนหนึ่งว่า

> ***"...อย่ามาพูดกันดีกว่า เพราะว่าถ้าทรรศนะของคนหนึ่งมีอย่างหนึ่งและทรรศนะของอีกคนหนึ่งมีอีกอย่างหนึ่ง โดยไม่พยายามปรองดองกัน โดยไม่พยายามหาทางออกที่เหมาะสม. ยิ่งพูดก็ยิ่งยุ่ง ยิ่งทำให้คนอื่นที่ไม่รู้อิโหน่อิเหน่ดูแล้วขวัญเสีย. เดี๋ยวนี้พูดกัน เถียงกันอย่าง. ทำให้ประชาชนทั่วไปขวัญเสีย. ไม่ทราบว่าเอาอะไรกันแน่ พื้นฐานของความคิดนั้นมันคนละอย่างทีเดียว แล้วมาเถียงกัน มันเข้ากันไม่ได้ มันคนละเรื่อง. พูดอย่างที่เขาเรียกกันว่า "พูดกันคนละเรื่องเดียวกัน" ไอ้คำ "พูดคนละเรื่องเดียวกัน" นี้ เหมือนว่าเป็นเรื่องเดียวกัน แต่พูดกันคนละเรื่อง มันไม่มีทางออก ไม่มีผล."***[๑]
>
> ***"...สำคัญที่สุด ก็จะได้เห็นว่า การพัฒนาประเทศก็ตาม การพัฒนาตนเองก็ตาม จำเป็นที่จะใช้ความร่วมมือ..."***[๒]

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖*

[๒] *พระราชดำรัสพระราชทาน เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖*

"ขอเถิดอนุสาวรีย์อย่าเพิ่งสร้าง สร้างถนนดีกว่า. สร้างถนน เรียกว่า วงแหวน เพราะมันเป็นความฝัน..."[๑]

การเสียสละอภิสิทธิ์ต่างๆ ของคนทั่วไป อาจจะเป็นเรื่องไม่สลักสำคัญในสายตาของผู้อื่น แต่การเสียสละอภิสิทธิ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันสูงสุดและเป็นที่เคารพยิ่งของชาตินั้น เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงแสดงแก่ประชาชนชาวไทยและชาวโลกให้เห็นความเสียสละของพระองค์ ทั้งโดยกระแสพระราชดำรัสและพระราชกรณียกิจ

คงไม่มีคำบรรยายใดๆ จะถูกต้องตรงกับความรู้สึกของปวงชนชาวไทยดีไปกว่าการที่ประจักษ์ถ้วนหน้ากันว่าชาวโลกต่างยกย่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยนายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ณ วังไกลกังวล เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ กราบบังคมทูลสดุดีพระเกียรติคุณว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะ **กษัตริย์นักพัฒนา** ได้พระราชทานโครงการเพื่อพัฒนาประเทศและประชาชน ทรงเข้าถึงราษฎรผู้ยากไร้โดยไม่ทรงคำนึงถึงสถานะ เชื้อชาติ หรือศาสนา ทรงรับฟังปัญหาของราษฎร ทรงส่งเสริมและพระราชทานแนวทางในการดำเนินชีวิตที่สามารถพึ่งตนเองได้

---

[๑] *พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖*

นายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติทูลเกล้าฯ
ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์
เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการพัฒนามนุษย์ต้องคำนึงถึงความสำคัญของ ‘คน’ เป็นลำดับแรก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงยึดแนวทางดังกล่าว และทรงประสบความสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่ในการพัฒนาคน ไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน

“...ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของปวงชนชาวไทยมาโดยตลอด เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก จึงต่างกันขนานพระนามว่าเป็น พระมหากษัตริย์นักพัฒนา ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมีพระราชหฤทัยเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาต่อพสกนิกรผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส โดยไม่ทรงแบ่งแยกสถานะ ศาสนา ชาติพันธุ์ หรือหมู่เหล่า ทรงรับฟังปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรและพระราชทานแนวพระราชดำริเพื่อให้ประชาชนของพระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งมีจำนวนมากมาย ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ความรู้และนวัตกรรมที่เอื้อต่อความก้าวหน้าในการพัฒนา และยังประโยชน์ให้แก่พสกนิกรทั่วประเทศ อาทิ โครงการที่พัฒนาการเกษตรขนาดเล็กด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม โครงการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน รวมทั้งโครงการป้องกันและบรรเทาความเดือดร้อนจากน้ำท่วมและภัยแล้ง

ด้วยพระปรีชาสามารถในการทรงเป็นนักคิดและทรงมีคุณูปการต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้นานาอารยประเทศตื่นตัวในการปรับรูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดใหม่ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ที่มีต่อประชาราษฎร์ ที่ได้พระราชทานปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นทางสายกลางแบบพอประมาณ การบริโภคอย่างมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอที่จะต้านทานและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ปรัชญาดังกล่าวนี้สามารถนำไปใช้ได้อย่างสอดคล้องกันทั่วโลกในยุคแห่งโลกาภิวัตน์อันฉับไวนี้ รวมทั้งสนับสนุนความเพียรพยายามขององค์การสหประชาชาติในการส่งเสริมการพัฒนาคน โดยมีเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนา คือ ความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืนของประชาชน

ด้วยรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีปณิธานที่จะเชิดชูส่งเสริมประสบการณ์อันทรงคุณค่าและแนวทางการปฏิบัติจากโครงการพัฒนาที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และช่วยจุดประกายแนวคิดในปรัชญาดังกล่าวสู่นานาประเทศต่อไป...”

หนังสือหลายร้อยหน้าเล่มนี้ได้วาดภาพอันกระจ่างของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงถึงพร้อมด้วยพระวิริยะ ทั้งทางพระวรกาย และน้ำพระราชหฤทัยที่เปี่ยมด้วยพระราชปณิธานมุ่งมั่นที่จะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อพสกนิกร ตลอดระยะเวลายาวนานกว่า ๖๖ ปี ตามปกติ ทุกคนย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม ความสนใจของคนส่วนใหญ่จะดำรงอยู่เพียงชั่วขณะแล้วจะเปลี่ยนไปสู่สิ่งใหม่ แต่ในประเทศไทย ปวงชนชาวไทยล้วนจงรักภักดีและเทิดทูนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเหนือเศียรเกล้า ทรงสถิตอยู่ในดวงใจและความคิดคำนึงของอาณาประชาราษฎร์ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง

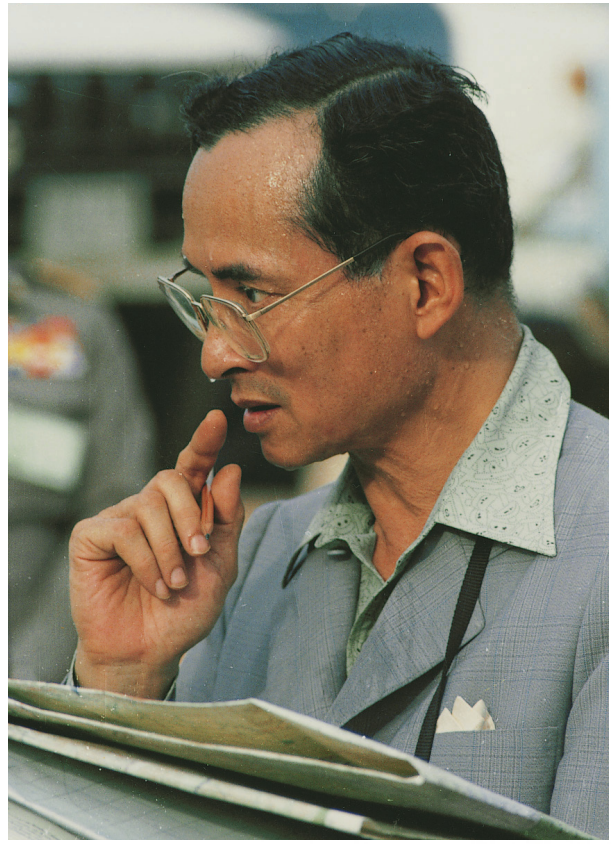

พระสถิตในดวงจิตประชาราษฎร์
“พลังชาติ” ผดุงแดนแผ่นดินสยาม
“ภูมิพล” ขนิษฐ์นิยมสมพระนาม
ทุกเขตคามน้อมลองรักพร้อมภักดี[๑] □

[๑] คุณหญิงรัตนาภรณ์ ฉัตรพงษ์ ประพันธ์

ผังราชสกุล

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช + สมเด็จพระอมรินทรา บรมราชินี

สมเด็จพระศรีสุลาลัย + พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย + สมเด็จพระศรีสุริเยนทรา บรมราชินี

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว + สมเด็จพระเทพศิรินทรา บรมราชินี

สมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ + พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว + สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี

- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก + สมเด็จพระศรีนครินทรา บรมราชชนนี

- สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
- พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช + สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
  - สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี
  - สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร
  - สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
  - สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

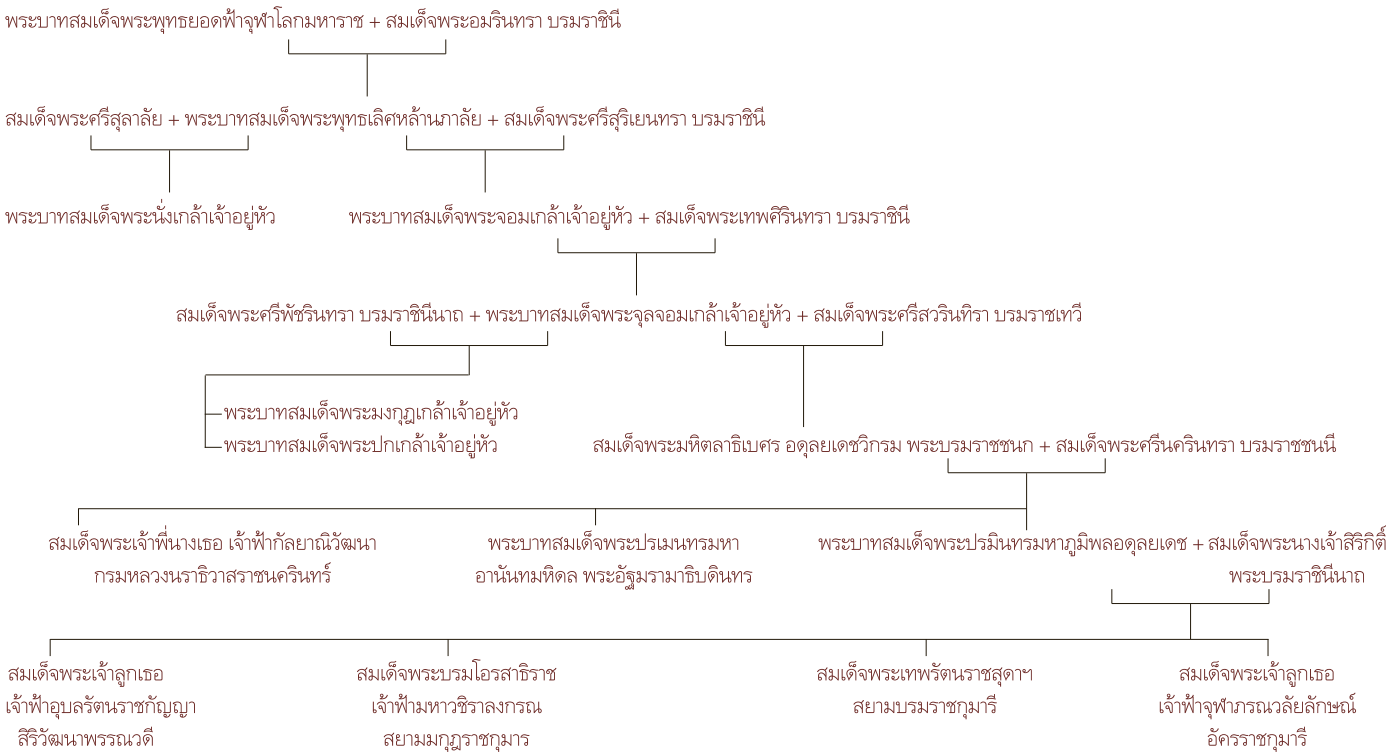

คณะอนุกรรมการจัดทำต้นฉบับหนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

พลังแห่งแผ่นดิน นวมินทรมหาราชา

อนุกรรมการที่ปรึกษา

กรรมการผู้อำนวยการใหญ่บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)

ประธานอนุกรรมการ

ร้อยโท สุวิทย์ ยอดมณี

รองประธานอนุกรรมการ

คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

อนุกรรมการ

นางธัชกร เหมะจันทร
คุณหญิงทรงสุดา ยอดมณี
รองศาสตราจารย์มาลิทัต พรหมทัตตเวที
คุณหญิงรัตนาภรณ์ ฉัตรพงษ์
นางสาวศรีนิตย์ บุญทอง
นางสาวสมลักษณ์ วงศ์งามขำ
ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ (นายสุรินทร์ เงินรูปงาม)

อนุกรรมการและเลขานุการ

นางลินดา อิศรางกูร ณ อยุธยา

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นายกิตติ เฉลิมนิมิตกุล
นายจักรกฤษณ์ มณีปิตะสุต
นางสายใจ แจ่มจิราวรรณ

คณะบรรณาธิการ
หนังสือ พลังแห่งแผ่นดิน นวมินทรมหาราชา

บรรณาธิการ
ร้อยโท สุวิทย์ ยอดมณี

ผู้ช่วยบรรณาธิการ
คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

คณะบรรณาธิการ

นางธัชกร เหมะจันทร
คุณหญิงทรงสุดา ยอดมณี
รองศาสตราจารย์มาลิทัต พรหมทัตตเวที
คุณหญิงรัตนาภรณ์ ฉัตรพงษ์
นางสาวศรีนิตย์ บุญทอง
นางสาวสมลักษณ์ วงศ์งามขำ
ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ (นายสุรินทร์ เงินรูปงาม)
นางลินดา อิศรางกูร ณ อยุธยา
นายกิตติ เฉลิมนิมิตกุล
นายจักรกฤษณ์ มณีปิตะสุต
นางสายใจ แจ่มจิราวรรณ

ศิลปกรรม
นายภัทรพล ภู่อารีย์

ข้อมูลและภาพประกอบ
สำนักพระราชวัง
สำนักราชเลขาธิการ
กองราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ
กองกิจการในพระองค์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
กองราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
มูลนิธิชัยพัฒนา
มูลนิธิสายใจไทย
มูลนิธิจุฬาภรณ์
กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กรุงเทพมหานคร
การรถไฟแห่งประเทศไทย
นายสมหมาย ศิลปีโยดม นายพีรพล อริยรัตนา